

קובץ גליונות

פרשת מקץ

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

"זהדליקו נרות בחצרות קדשך"
רבנו הגדול מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

מצורף:

תורת אביגדור
הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

תיעוד מיוחד
מביהכ"ס בעידן

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:03	5:18	5:56
בני ברק	4:17	5:19	5:51
קרית ספר	4:12	5:19	5:54
בית שמש	4:02	5:19	5:55
אופקים	4:12	5:22	5:55
חיפה	4:08	5:17	5:51

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

על ידי כהני הקדושים:

אלפי ישועות בזמן הזה!

מעמד

הכהנים גדולי התורה

ביום המסוגל "זאת חנוכה"

במקום הקדוש ביותר בכותל המערבי במנהרה

מול קודש הקדשים

לישועת תורמי "ועד הרבנים"

הגרלור

ה'סוד' של תפילת
החשמונאים התגלה...
אס"ד הוא ישנה לכם את החיים

אס"כ מנחם בתס"ז כמנחם
אזינו כי תינות כמנחם כמנחם
ק"ל סכ כי שמנחם אס"ד איתו
כמנחם וכמנחם

ועד הרבנים
לעניי צדקה בארה"ק

1-800-22-36-36

ניתן לתרום לוועד הרבנים בכל עמדות נדרים פלוס / קהילות ברחבי הארץ

גיליון מס' 410 פרשת מקץ
תשפ"א שנה תשיעית

גליון זה מוקדש לידידינו היקר
שיראה ברכה והצלחה
בכל הענינים

דברי שי"ה

ממרחן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

והנה שבע פרות אחרות עולות אחריהן מן היאור רעות מראה ודקות בשר (מא, א)
בין הארוסין לחתונה של רבנו, כתב רבנו כמה מכתבים לכלתו הרבנית הצדקנית ע"ה שהתגוררה בירושלים, בבית אביה מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, אחד מהן (מובא בספר בית אמי) עוסק בפרשתנו. מענין כי המכתב נושא את התאריך "יום חמישי פ' בהעלותך י' סיון פתח תקוה" אבל נסוב על פרשתנו 'מקץ'.

בתחילת המכתב דורש החתן בשלום הכלה ומשפחתה, "זכעת אכתב לך איזה הערה מה שחשבתי וכמדומה שזה נכון".

כאשר פרעה מתאר את חלומו הראשון עם הפרות הוא מזכיר "שבע פרות.. רעות מראה ודקות בשר", ואינו מזכיר דלות כלל, ואלו כשהוא מספר ליוסף כדי שיפתר לו, הוא מוסיף מעט (פסוק י"ט) ואומר שבע פרות... "דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר" (רקות ודקות הוא כפילות של אותו דבר אבל דלות בשר הוא תוספת). ועוד הערה: לאחר מכן יוסף פותר את החלום, הוא אומר (פסוק כ"ז) הוא משתמש באותן מילים שפרעה אמר בפעם הראשונה "שבע הפרות הרקות והרעות" ולא הזכיר דלות. וצריך להבין מה השנויים וההוספות האלה. ומישב רבנו במכתבו: ואפשר לומר, שבאמת פרעה לא חלם על פרות "דלות" אלא רק על פרות רעות ודקות, והוא הוסיף בכונה מעצמו דבר שלא חלם כדי לנסות את יוסף אם פתורו יהיה נכון ויפתור גם מה שלא חלם. אבל יוסף ידע האמת ברוח הקודש, שפרעה לא ראה דלות, ולכן בפתרון החלום הזכיר רק רקות ורעות, כמו שראה פרעה, ובזה מיושבים כל הפסוקים.

את מכתבו מסיים: והנני דו"ש ושלום אביך הגאון שליט"א וכל המשפחה, חיים.

(שבענו מטובך)

מנותר קנקנים

ישנה אימרה הרווחת, כי שמן הנותר ממה שהדליקו בו נר חנוכה הוא סגולה גדולה לרפואה, ובפרט למי שחלה ברגלו בחולי הנקרא 'שושנה', ורמזו את הדבר ממילות הפיוט של מעוז צור 'מנותר קנקנים, נעשה נס לשושנים'. ורבינו אמר כי אכן הסגולה כתובה בספרי חסידות, אבל אסור לעשות כן, כי הלא את הנותר מן השמן שהדליקו בו יש לשרוף באש כי אסור להשתמש בו לדבר חולין, ורק כאשר התנו מראש, מותר להשתמש בו לשאר צרכים, אכן, העיר רבינו, שמן כזה שהתנו עליו אינו נחשב 'מותר קנקנים'...

ולמעשה, כשביקשו מרבינו רשות לקחת מה שנשאר מבקבוק השמן שהדליק בו, אמר שקדושה אין בזה ומותר להשתמש בזה, אבל שידעו שיתכן גם שהסגולה לא תועיל...

פנינים על הפרשה

חידוש מיוחד מגנזי מרן רבינו שליט"א
שאמר לפני כארבעים שנה
כפי שקבלנו מחתנו
הגאון הגדול רבי יצחק קולדצקי שליט"א

וקחו מזמרת הארץ וכו' מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים (מג, יא)

מבואר בפסוקים שיעקב אבינו נתרצה לבסוף לשלוח את בנימין על מנת שיקחו מזמרת הארץ מעט צרי ומעט דבש נכאת ולוט בטנים ושקדים, וביאר רבינו שיעקב אבינו לימד את בניו, שכאשר זקוקים לישועות צריך להתחזק בברכות בכוונה וכדכתיב "מזמרת הארץ" כלומר לזמר ולברך להקב"ה, והנה צרי הוא ציפורן שמברכים עליו בורא מיני בשמים ודבש ברכתו שהכל, נכאת הוא שעווה ומברכים עליו במוצאי שבת בורא מאורי האש, ולוט מבואר במסכת ברכות הרואה אשתו של לוט מברך ברוך זוכר הצדיקים שהקב"ה זכר את אברהם והציל את לוט, בטנים מברך האדמה ושקדים מברך העץ, וכאשר תעשו חזוק בברכות בכוונה מובטח לכם שהקב"ה יתן לכם רחמים לפני האיש, וכך היה שבמסע זו של השבטים באה הישועה, ומעשה אבות סימן לבנים שבעת צרה להתחזק בברכות בכוונה ועי"ז הקב"ה יברך ויושיע את עמו ישראל.

וידוע שהחפץ חיים כתב בספר מחנה ישראל שהגלות שלנו הוא גלות יוסף ואם כן יש לנו הוראה מיעקב אבינו להתחזק בברכות ועי"ז נזכה לגאולה השלימה אכ"ר.

יפה מראה

בתמונה: רבינו מברך בקבוקי שמן קטנים שחולקו ע"י הגאון הרב פריינד ראש מוסדות בית אבא בק"ס (בתמונה), בדינר מיוחד שערך לתורמי המוסדות.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

בימים אלו ראה אור הספר הנפלא 'נפשי חמדה', מאמרי דעת ורוממות מהגאון הגדול רבי שלמה קניבסקי שליט"א, בנו יקירו של רבינו מרן שר התורה שליט"א, מאשר הגיד לפני סגל תלמידים מקשיבים בישיבות הקדושות 'קרית מלך' ו'תפארת ציון' שבראשותו, ואשר אצורות בלבבו של מרן שליט"א, נשיא הישיבות. לתועלת הרבים יצאנו ללקט שביבי אור מן הספר החדש, מאשר מסר בשם רבן של ישראל שליט"א, והמעט יעיד על הכלל.

לימוד מהרש"א

ה'חזון איש' כבר התבטא, כי "מיום שעזבו את לימוד המהרש"א – עזבו את לימוד הפשט!". ואכן, **אבי מורי שליט"א** סיפר לי לא פעם, שהסטייפלער היה אומר שלימוד המהרש"א יכול להוות מבחן עבור האדם, בכדי לברר עם עצמו האם הוא למד את הסוגיה כמו שצריך, עם רש"י ותוספות... אם הוא מצליח להבין את דברי המהרש"א בקלות – כפי הנראה הוא למד את הסוגיה היטב והבין אותה על בוריה. אולם אם הוא מתקשה בהבנת דברי המהרש"א – אין טעם להתאמץ... יש לחזור וללמוד שוב את הגמרא, הרש"י או דברי התוספות עליהם נסובים דברי המהרש"א, שכן הדבר מעיד על חיסרון בהבנת הסוגיה עצמה! כאשר הסוגיה ברורה היטב – אין כל אפשרות שלא להבין את דברי המהרש"א באופן מלא!

איזה פירוש לתפילה הוא הנכון?

כל אחד יכול למצוא ספרים רבים המבארים את נוסח התפילה בצורה כזו או אחרת אשר תתיישב על ליבו. אין אנו יודעים איזה מהפירושים מכונן אל האמת, וזה גם לא משנה... הדבר החשוב מבחינתנו הוא, שאנו נבין למה **אנו מתכוונים** כאשר אנו מוציאים את המילים מפינו! ואכן, **אבי מורי שליט"א** השיב פעם לאברך ששאלו מהו הפירוש האמיתי בתפילת שמונה עשרה מבין שלל הפירושים, כי "דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד"... כלומר: אין פירוש אחד אמיתי... כל מי שמתפלל מתוך הבנה של המילים על פי הפירוש שהוא מתכוון אליו, הפירוש שמתיישב על ליבו שלו – יוצא ידי חובה ותפילתו מקובלת!

דברים בטלים

אבי מורי שליט"א סיפר לי פעם בשם הגה"צ ר' דב יפה זצ"ל, ששאל פעם את מרן ה'חזון איש': "כמה זמן מותר 'להתבטל' באמצע הסדר?". כלומר: אם בחר מרגיש צורך 'להתאוויר' או 'להשתחרר' בעיצומו של סדר הלימוד, כמה זמן יכול הוא להקדיש לכך? מרן ה'חזון איש', לא השיב תשובה ברורה על שאלה זו. הוא רק אמר בקיצור: "עד שאתה מרגיש שזה מוגזם!". כלומר: אלו דברים שאין להם שיעור... כל אחד ואחד, יודע ומכיר את עצמו... כל אחד ואחד, יודע מרת נפשו... כל אחד ואחד יכול להעריך את הצרכים שלו... אבל דבר אחד בוודאי צריך: שהדברים יעשו מתוך **חשבון!** מתוך **הכרה!** מתוך **מחשבה ומודעות!** שהזמן לא 'יברח' בין האצבעות, אלא יהיה מחושב ומתוכנן היטב!

אמונה תמימה ופשוטה

אנו לא מתכוונים לנסות לחקור ולהבין. אנו לא מתכוונים לשאול שאלות ולהיכנס אל המערה החשוכה הזו, בו בזמן שאין כל ערובה שנצא ממנה בשלום. אנו מתבצרים ומתגוננים מאחורי מגן האמונה התמימה והפשוטה בצור תמים דעים. כשאבי מורי שליט"א ראה אותי פעם פותח את ספר "מורה נבוכים", הוא ניגש אלי וסגר את הספר מיד... "זה לא בשביל הגיל שלך!" הוא חרץ.

ענוה

שמעתי מאבי מורי שליט"א בשם ה'סטייפלער', שאמר כי בתקופתו של הפרי מגדים היו שני אחרונים שחיברו ספרי הלכה בולטים: האחד – הינו הפרי מגדים, ואילו את שמו של השני – לא רצה ה'סטייפלער' להזכיר, ומיד נבין גם מדוע. כך או כך, הפרי מגדים – אינו פוסק אף פעם את דבריו באופן חד משמעי. הוא מעלה צדדים לכאן ולכאן, הוא משאיר ב'צריך עיון', הוא מפנה לעיון בסוגיות שונות, אך אינו מכריע כך או אחרת. גם בהקדמתו – הוא מציין כי אין לסמוך על דבריו הלכה למעשה, שהרי לא היה אלא מלמד תינוקות... כך הוא תפס את עצמו, בענוותנותו הרבה. לעומתו, ה'אחרון' האחר – חיבר אף הוא חיבור הלכתי, כאשר הוא מציין בהקדמתו לספרו כי ניתן לסמוך עליו הלכה למעשה, שכן בדק וחקר ודרש היטב את הדברים, בוררם וטחנם עד דק, וקים לו שכן ההלכה בבירור.

והנה, ראה זה פלא: ספרו של הפרי מגדים – התקבל עד לימינו אנו כאחד הבולטים שבין ספרי ההלכה למעשה, כאשר הכרעותיו מהוות סוף פסוק בנושאים רבים מספור. ולעומתו, ה'אחרון' האחר, אשר סבר כי ניתן להסתמך על דבריו הלכה למעשה – כמעט נשכח מלב, ולא מצינו שפסקיו התקבלו למעשה כלל...

קנאה

זכורני, שהגעתי פעם אל ה'סטייפלער', וביקשתי ברכה עבור חולה שסבל מלחץ דם גבוה. ה'סטייפלער' הביט בי ואמר: "לחץ דם גבוה? אני לא יודע מה זה... פעם ידעו, שמי שיש לו חום – הוא חולה, ומי שאין לו חום – הוא בריא... אבל היום? לוקחים סמרטוט, קושרים מסביב ליד, לוחצים פה ושם, והופכים אנשים בריאים לחולים...".

כלומר: פעם – לא היו כל אותן מחלות שהיום סובל מהן המין האנושי. הסיבה לכך, הינה משום שכיום הקנאה מגיעה לשיאים חדשים, שמרקיבים עצמות כאן בעולם הזה! שהמחלות נהיו חזקות יותר... הסיבה לכך, הינה משום שכיום הקנאה מגיעה לשיאים חדשים, שמרקיבים עצמות כאן בעולם הזה! כמובן... את הקנאה – לא המציאו בימינו אנו... היא היתה כאן מאז ומעולם! אולם בכל זאת... בימינו, ישנם מושגים חדשים בקנאה... הרי זה מבהיל ממש: אנשים עסוקים מבוקר עד לילה בהתבוננות סביבם, בסקירה מדוקדקת של כל מה שיש לזולתם, ובניסיון להשיג את כל מה שעניינם רואות! כלום יש מקום להתפלא על כך שאנשים סובלים מאולקוס ומלחץ דם גבוה? הרי המתח התמידי הזה – יכול לכלות את הגוף ואת הנפש! רקב עצמות קנאה – כפשוטם של דברים ממש!

המשלוח חנים להזמנות : 053-3145900

ניתן להזמין ולקבל דרך נציגי הקובץ גלינות ברחבי הארץ

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✚ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 2757000-073 שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

בימי מתתיהו ובניו – בזכותם

והנה בתפילת על הניסים מזכירים 'בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו', וכן בפורים מזכירים 'בימי מרדכי ואסתר', וצריך ביאור לשם מה הוזכר זאת, ומה זה משנה בימי מי זה היה.

ויש לפרש כי באים להזכיר את הזכות, בזכות מי הייתה הישועה, בפורים כשעמד עליהם המן הרשע, וזו לישועה בזכות מרדכי ואסתר, ובחנוכה כשעמדה עליהם מלכות יוון הרשעה, וזו לישועה בזכות מתתיהו ובניו, שהם היו הצדיקים שמסרו נפשם, וכפי שמוזכר בהמשך מסורת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, שזה היה נס שלא כדרך הטבע, ובזכות מסירות נפשם וזו לנס, ולכן נזכר בימי מתתיהו ובניו, להודיע שזה היה בזכותם.

והנה כאן מוזכר כשעמדה מלכות יוון הרשעה, אמנם יש מקומות שנוכר מלכות הרשעה סתם בלי לפרט איהו מלכות (עיין ברכות סא שבת טו ועוד), ויתכן שהשמיטו את שמם מפני הפחד, שהיו מפחדים מהם שיעשו צרות ליהודים, ולכן לא הוזכר השם, אלא מלכות הרשעה סתם.

ההודאה על נס חנוכה לדורות

וכאמור הגזירה הייתה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ובזכות מסירות נפשם של מתתיהו ובניו היה הנס, ולכן קבעו את ימי החנוכה להודות ולהלל, שגם אנחנו היום אומרים הלל ואומרים על הניסים בהודאה, מודים אנחנו לך – על הניסים. ויש להבין מדוע אנו צריכים להודות ומה זה שייך לנו, הרי הנס לא נעשה היום אלא באותו הדור, והם היו צריכים להודות ולהלל כי להם נעשה הנס, אבל למה גם אנחנו חייבים, ומדוע קבעו את ימי החנוכה לדורות, להודות ולהלל עד ביאת המשיח, הרי לנו לא היה הנס.

והביאור פשוט, כי אם לא היה הנס וח"ו היו היוונים מצליחים להשכיחם תורתך, אזי גם אנחנו לא היה לנו תורה, כי התורה נמשכת מדור לדור, ובאותו הדור כל התורה ומעט כל היהודים היו בארץ ישראל, ואם הגזירה הייתה קיימת ולא היו עוסקים בתורה, אזי גם אנחנו, כיצד ומהיכן היה לנו תורה, וכן להעבירם מחוקי רצונך, כל מה שאנחנו מקיימים כיום זהו ההמשך של קיום התורה של אותו הזמן, ולכן גם אנחנו חייבים להודות ולהלל, כי הנס היה גם בשבילנו, ובזכות אותו הנס יש לנו כיום תורה ומצוות!

טמאים – רשעים – זדים

והנה מה שמזכירים 'מסרת גיבורים ביד חלשים', וכן 'רבים ביד מעטים', זהו הנס, שניצחו חלשים את הגיבורים, ומעטים את הרבים, אבל מה שממשיכים 'טמאים ביד טהורים', וכן 'רשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך', זה לא הנס, אלא הזכות! שזכו לנס בזכות שלושה עניינים אלו, שהם היו טהורים וצדיקים ועוסקי תורתך כנגד טמאים ורשעים וזדים.

ומוזכרים כאן שלושה מיני רשעים של היוונים, שהיו טמאים ורשעים וזדים, ובפשטות 'טמאים' היינו כופרים, שכפרו באמונה, שהרי הם גזרו נגד האמונה, וכדאיתא במדרש (בראשית רבה ב, ד) שהיו אומרים כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, והיוונים לא עבדו עבודה זרה, אלא רק החשיבו את תרבות הגוף, ולא היה להם צורך בעבודה זרה, אלא החשיבו את גבורת הגוף, והיו ענין 'קרן השור', כי השור הוא החזק מבעלי החיים, וכמו שכתוב (משלי יד, ד) ורב תבואות בכוח שור, ומשתמשים בו למלאכה.

ורצונם של היוונים היה שיכפרו באמונה ויחשיבו את תרבות הגוף, ובאמת זה כמו עבודה זרה, שהאדם עצמו הוא העבודה זרה, וכמו שכתב החובות הלבבות (שער הפרשות פ"ב) "עושים בטניהם אלוהיהם", שמחשיב את עצמו.

וזהו ענין 'טמאים' ביד טהורים, שהם היו כופרים באמונה, ו'רשעים' היינו בעלי מידות רעות, ביד 'צדיקים' בעלי מידות טובות.

והענין השלישי וזדים ביד עוסקי תורתך, יש לפרש 'זדים' כמו (שמות יח, יא) "כי דבר אשר זדו עליהם" ובתרגום שם: ארי בפתגמא דחשיבו וכו', והיינו מחשבות רעות, כמו "וכי יזיד איש על רעהו להורגו בערמה" (שם כא, יד), וזדים מירושו שהיו חושבים מחשבות רעות, וכנגד זה 'עוסקי תורתך' הוא ההפך, שהראש מונח בתורה! עם מחשבות קדושות.

ובזכות שלושה עניינים אלו זכו לנס, שהיו טהורים בעלי אמונה, וצדיקים בעלי מידות טובות, ועוסקי תורתך שראשם מונח בתורה, נגד היוונים שהיו ההפך מזה, טמאים ורשעים וזדים.

תקנת ימי החנוכה להודות ולהלל

הנה בקרוב יגיעו ימי החנוכה, ביום חמישי בלילה יהיה חנוכה, ובחנוכה יש מצוות, כגון הדלקת נר חנוכה. אמנם בנוסח 'על הניסים' לא מוזכר נר חנוכה, ושם מזכירים רק שני עניינים: להודות ולהלל לשמך הגדול, הודאה והלל, 'הודאה' הוא מה שאומרים על הניסים בתפילה ובברכת המזון, ויהלל' הוא ההלל השלם שאומרים בכל שמונת ימי החנוכה, ועיקר תקנת וקביעת ימי החנוכה הוא לשני עניינים אלו, הודאה והלל.

ועל מה ההודאה וההלל? על הישועה מגזירות היוונים, שהם רצו 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', והיינו שני עניינים, להשכיחם תורתך – שלא יעסקו ישראל בתורה, ולהעבירם מחוקי רצונך – שלא יקיימו את החוקים, דהיינו מצוות שאין להם טעם. ובפרט גזרו על עסק התורה, וגם על מילה ושבת, שלא יעשו ברית מילה ולא ישמרו שבת (עיין יבמות דף צ' מעשה באדם שרכב על סוס בשבת בימי יוונים, וכן בסנהדרין מ"ו א' וברש"י שם).

מסירות נפש על מצוות עשה

וישראל מסרו נפשם על זה, וקיימו מצוות אלו במסירות נפש נגד הגזירות, כדאיתא במדרש (ויקרא רבה לב, א) מה לך יוצא לסיקל על שמלתי את בני, מה לך יוצא לשרף על ששמרתי את השבת, ובמכילתא (יתרו ו) מה לך יוצא לשרף על שקראתי בתורה, ונהרגו ומסרו נפשם על זה.

וצריך ביאור, שהרי אפילו בשעת השמד שחייבים למסור נפש על כל התורה, היינו רק על מצוות לא תעשה, שעוברים עליהן בדיים, בקום ועשה, אבל מצוות עשה, שביטולן הוא בשב ואל תעשה, אין בהן דין ייהרג ואל יעבור אפילו בשעת השמד כמו שכתבו הרמב"ן והרשב"א והר"ן בשבת דף מ"ט.

והרי גזירות היוונים היו על מצוות עשה, שלא לעסוק בתורה ולא למול ולא לשמור שבת, והיו שב ואל תעשה, שאין בה דין ייהרג ואל יעבור, וממילא הרי זה פיקוח נפש, ואסור למסור נפש על זה, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ה, ד) "כל מי שנאמר בו יעבור ואל ייהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו", וכיצד היה מותר למסור נפש על זה.

ויש עוד קושיות כאלה, כגון מה שמצינו ברבי עקיבא (ברכות סא, ב) שהקהיל קהילות ברבים ללמד תורה, ומסר נפשו על עסק התורה ועל הרבצת תורה, וכן רבי חנינא בן תרדיון (ע"ז י, ב) שמסר נפשו על לימוד התורה, והרי זה גם כן מצות עשה, שביטולה הוא בשב ואל תעשה, ואין בה דין ייהרג ואל יעבור, וכיצד היה מותר להם למסור נפש על זה.

הוראת שעה לצורך חיזוק הדת

ויש לבאר לפי מה שכתב הנימוקי יוסף (בסנהדרין עד, ב) "אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה כדי שיראו העם וילמדו ליראה את השם ולאובו בכל לבם", והיינו שבשעת הגזירה, אם זה צורך השעה וצורך חיזוק הדת, אזי יש מצוה ומותר למסור נפש אפילו על שוב ואל תעשה, והוא היתר מיוחד לעבור על דברי תורה למסור נפש אף בלא חיוב, לצורך השעה.

וכמו שמצינו אצל אליהו בהר הכרמל שהקריב שחוטי חוץ, ואמרו על זה בגמרא (יבמות ז, ב) למיגדר מילתא שאני, והיינו שהוא עשה כן מפני צורך השעה, שהיו עובדים לבעל, וכדי לנתק את העם מעבודה זרה היה צורך והיתר מיוחד לעבור על דברי תורה בהוראת שעה.

וכן אמרו שם מעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך, והיינו אף שמן הדין הוא לא היה מחויב סקילה, שהרי רכיבה על גבי בהמה בשבת היא רק איסור דרבנן, מכל מקום לצורך השעה כיון שהייתה השעה צריכה לכך נתנו לו סקילה שלא מן הדין, כי בית דין מכין ועונשין אף שלא מן הדין, היכן שהשעה צריכה לכך לעשות סייג לתורה וכדאיתא בגמרא שם, ולצורך השעה זהו הדין. וכן נפסק בשולחן ערוך חו"מ סימן ב' שגם בזמן הזה כך ההלכה, שבת דין מכין ועונשין אף שלא מן הדין, לצורך השעה.

וזהו ההיתר והמצוה שהיה בימי היוונים וכן רבי עקיבא ורבי חנינא בן תרדיון שמסרו נפש אף על מצוות עשה שאין בהם דין ייהרג ואל יעבור, מפני שהייתה השעה צריכה לכך, וכמו שכתב הנימוקי יוסף שאם יש צורך לחיזוק הדת מותר לאדם גדול למסור נפש אף על מצוה קלה.

עסק התורה בימי החנוכה

וקבעו את ימי החנוכה להודות ולהלל על הנס, והנה לא מוזכר שקבעו את ימי החנוכה גם לעסק בתורה, שילמדו תורה, כי זה דבר פשוט שאין צורך להזכירו, והוא חיוב גמור ומובן מאליה, כי אין היתר של ביטול תורה בחנוכה! ובודאי צריכים לעסוק בתורה, ואין צורך בתקנות מיוחדות על זה.

ואדרבה מסתבר שבחנוכה יש חיוב יותר גדול לעסוק בתורה, מכיוון שהייתה גזירה שלא לעסוק בתורה, ובחנוכה הייתה הישועה שנתבטלה הגזירה וכבר היה אפשר לעסוק בתורה, אם כן זהו זמן שהייתה בו סייעתא דשמיא והשפעה של תורה. והרי ידוע וכבר כתבו בספרים (דרך השם להרמח"ל ח"ד פ"א) כי כל זמן שהייתה בו השפעה של קדושה בכלל ישראל, ההשפעה חוזרת בכל שנה באותו הזמן, **וכיון שבחנוכה הייתה השפעה מן השמים שיוכלו לעסוק בתורה, כל שנה בימי החנוכה חוזרת ההשפעה, ועסק התורה בחנוכה יש בו הצלחה יותר מאשר כל השנה, כי הוא זמן השפעה של תורה.** כך מסתבר.

ולכן באמת נהוג בהרבה ישיבות שימי החנוכה הם זמן של התמדה בתורה, ולומדים בהם יותר, ואפילו בשבת חנוכה, לא נוסעים למשפחה אלא ממשיכים ללמוד בישיבה, וזו שבת של תורה!

מעלת עסק התורה בשבת

ובכלל יש לדעת גודל מעלת עסק התורה בשבת, שכתוב בספרי המקובלים (מובא בנא איש חי שמות שנה ב) "דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול", והיינו שעסק התורה בשבת הוא הרבה יותר מאשר ביום חול, והזכות של תורה בשבת, מה שהתורה מקדשת את האדם, בשבת זה פי אלף!

ולכן היה מעשה עם מרן המשגיח בעל 'אור יחזקאל' זצ"ל שבצערותו הוא היה יושן מעט בשבת בצהריים, וכשהגיע לקלם שמע שדיברו שם מה זה שבת, ומה היא קדושת השבת ושמירת השבת ותורה בשבת, ומאז הוא הפסיק לישון בשבת בצהריים. מה שיש שישנים ונחים קצת בשבת מצד עונג שבת, הוא לא היה יושן, כדי לנצל כל רגע שאפשר לתורה.

ועל כל פנים בימי החנוכה, שנקבעו להודות ולהלל, הרי ההודאה וההלל הם על מה שאין לנו את הגזירות, שהיו גזירות על תורה ועכשיו אנו יכולים ללמוד ולעסוק בתורה, ואם כן, **וכי בזמן של הודאה על תורה לא ילמדו תורה?** לכן זה מחייב יותר לעסוק בתורה בימים אלו.

ובאמת כל השנה יום ששי ושבת הם זמנים שצריכים חיזוק, והזמן מתבזבז בהם, אבל אם מסודרים עם סדר מסודר אפשר להספיק הרבה! גם ביום ששי וגם בשבת, מי שמסודר עם זמנים קבועים אפשר ללמוד הרבה ביום ששי ושבת. וזה דבר הצריך חיזוק, כידיע.

ובכלל יש לדעת מעלת עסק התורה, שמקדש את האדם יותר מכל דבר אחר, כמו שאמרנו (אבות ו, א) על העוסק בתורה לשמה שזוכה לדברים הרבה וכי ומגדלת ומרוממתו על כל המעשים, ופירש ברוח חיים: כי התורה יותר גדולה אפילו ממעשים טובים, ע"כ, והיינו שכל המעשים הטובים וכל מצוה שאדם יעשה זה פחות מתורה, ועסק התורה מקדש את האדם יותר מכל המצוות, וכשעוסק בתורה הוא מתקדש קדושה שאין לשער.

ואם כן **כיצד שייך שלא לעסוק בתורה, הרי חבל על כל רגע! ובכל רגע שלא לומדים חסר הקדושה ומפסיקים את הקדושה,** וזהו הפסק הקדושה.

כוונת הצרכים הגשמיים לשם מצוה

ואמנם מסתבר שאם צריכים לנוח כדי שיוכלו להמשיך ללמוד, הרי זה הכשר מצוה ונחשב חלק מעסק התורה, כי אדם צריך לנוח ולישון ובלי זה אי אפשר ללמוד, וזהו הכשר מצוה לעסק התורה, ונחשב המשך עסק התורה.

כמו שכתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות דעות על מה שאמרנו באבות (ב, יב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, וביאר בזה הרמב"ם כי גם המעשים הגשמיים אם אדם עושה אותם לשם שמים זה נחשב לו למצוה, ואפילו כשהוא יושן, אם הוא הולך לישון כי הוא עושה חשבון שמחר יש עוד יום וצריך לעסוק בתורה ובתפילה ובמעשים טובים וצריך שיהיה רגוע ולא יהיה עייף ולכן הוא הולך לישון כדי שיהיה לו כוח לזה, הרי זו שינה לשם שמים, והשינה הזו נחשבת לו כעבודת השם, והוא עובד השם בשנתו.

וכמו חייל בצבא המלך, שחייב לאכול וחיוב לישון בשביל שיהיה לו כוח להילחם, והוא עושה את תפקידו בזה, כך גם אנו 'חיל השם' וצריכים לאכול ולישון כדי שיהיה לנו כוח לעשות את כל מה שאנו חייבים, והרמב"ם הזכיר זאת לגבי שינה בשב ואל תעשה, שנחשבת עבודת השם, כל שכן אכילה שהיא בקום ועשה, אם היא לשם שמים, הרי זה עבודת השם.

אבל זה תלוי בכוונה, ואם אכן הכוונה היא לשם שמים, לצורך כל החיובים שחייבים לעשות, אזי זה נקרא עבודת השם, והכוונה משנה את החשיבות של המעשים! האם השינה נחשבת לעבודה או שהיא סתם פעולה גשמית, זה תלוי מה הכוונה, האם מתכוונים לשם שמים.

ונמצא לפי זה, שהאדם יכול להיות כל היום 'עוסק במצוה', ואף צרכי גופו האכילה והשינה ייחשבו לו למצוה ועבודת השם, אם יעשה אותם בכוונה לשם שמים, מפני שהוא חייב וזקוק לזה לצורך עבודת השם.

וגם כשעוסק בצרכי המשפחה, הרי הוא חייב בזה, כי המשפחה זקוקה לו, והוא עושה עמם חסד, ואין זה רק 'חסד' אלא 'חיוב' שהוא חייב בו, כי זו מצוה שאין מי שיעשה אותה, והוא חייב בזה ונחשב עוסק במצוה.

אם אינך עולה דע שאתה יורד

והנה שמעתי פתגם מבעלי המוסר "אם אינך עולה דע שאתה יורד", וכן כתב הגר"א על הפסוק במשלי (טו, כד) "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה" וביאר הגר"א: האדם נקרא הולך שצריך לילך תמיד מדרגה לדרגה ואם לא יעלה למעלה ירד מטה-מטה ח"ו כי בלתי אפשר שיעמוד בדרגה חזא, וזהו אורח חיים למעלה וגוי למען וגוי כדי שלא יטה לרדת למטה שאולה ומחמת האורח חיים יסור משאול, ע"כ.

והיינו שהאדם אינו עומד באותו המצב, ורק מלאכים נקראים 'עומדים' (זכריה ג, ז) שעושים את מה שהם חייבים לעשות [ויש לעיין האם מלאך יש לו בחירה] ונמצאים תמיד באותה המדרגה, אבל אדם אינו 'עומד' אלא 'הולך', והוא תמיד או בירידה או בעלייה, ואם אינו עולה הרי הוא יורד.

החיוב להתקדם על ידי ספרי מוסר

ועל האדם להיות תמיד 'עולה', כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג יז ועוד) שיש חיוב להוסיף תמיד יראת שמים, להוסיף ולהוסיף ולהוסיף! וכתב שיש מעלות עליונות שנמסרו במצוות עשה, ואחת מהן היא יראת שמים, וצריכים תמיד להתקדם ולהוסיף בזה, כי יש הרבה מדרגות ביראת שמים, וכגון מה שביאר המסילת ישרים בפרק כ"ד מה היא יראת שמים ומה היא יראת חטא, וכנהנה הרבה מדרגות.

והדרך להתקדם היא על ידי 'המסילת ישרים', שנותן דרך איך להתקדם בכל המדרגות, וכגון במידת החסידות, הוא מסביר איזה כוונה צריכים לכוון בכל מעשה ומעשה, וכן בכל המידות, המסילת ישרים נותן דרך כיצד בדרך הטבע להשפיע על האדם שיהיה עולה מעלה מעלה.

ידוע שרבי חיים מוואלווין אמר לרבי זונדל מסלנט "כל ספרי מוסר טוב ללמוד אבל מסילת ישרים יהיה מנהלך", כלומר שכל ספרי המוסר הם טובים ונותנים חיזוק, אבל המסילת ישרים הוא הימנעל שנותן דרך ושיטה על פי חכמת הנפש כיצד להתקדם ולעלות בכל המעלות.

וראיתי שיש כאלה שמפחדים מספרי מוסר, כי אינם יודעים שזה לטובתם, שעל ידי זה יידעו איך להתקדם. ויש אנשים שחושבים שהם מושלמים ומתוקנים, וסבורים שאין להם צורך לתקן משהו, וכבר כתב על כך רבינו יונה (שע"ת ב, ח) "ויש אנשים רבים יימנע מהם אור התשובה כי הם זכאים וטהורים בעיניהם ולא יתעשתו על תיקון מעשיהם כי ידמו בנפשם שהם מתוקנים, והם חטאים להשם מאד", היינו שזה דבר גרוע מאד אם אדם חושב שהוא צדיק ואינו משתדל משהו ולא חושב איזה מחשבות של חיווקים ותפילה, שכן צריך גם תפילה, על סייעתא דשמיא ברוחניות, וכידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שכל תפילה על רוחניות עוזרת.

וזהו למעשה חובת האדם בעולמו, להתקדם תמיד ולהיות יותר בשלמות, וזה שייך רק על ידי לימוד קבוע בספרי המוסר, וכמו שכתב המשנה ברורה בסימן א' כי ספרי המוסר הם התבלין ליצר הרע, והלימוד בספרי המוסר נותן לאדם עוד שלמות ועוד שלמות ועוד שלמות.

ואמנם כמובן צריכים את עסק התורה, לעסוק בתורה לפי כוחו, כל אחד לפי האפשרויות שיש לו, ואם אין לו יותר אפשרות והוא עושה כל מה שבכוחו הרי זו השלמות שלו, אבל אם אפשר להוסיף משהו ולא מוסיפים זה כבר חיסרון, ולכן צריכים חיזוק, והחיזוק הוא רק על ידי ספרי המוסר, שהם דבר בדוק ומנוסה ובטוח שעוזר.

ורק צריכים גם סייעתא דשמיא על זה, בעזרת השם נוכל כולנו לסייעתא דשמיא להתחזק בכל מה שצריך חיזוק!

נדבת החפץ בעילום שמו
לכבוד רבינו מרן ראש
הישיבה שליט"א

לעילוי נשמת
מרת **שרה חנה דבורקס** ע"ה
בת הר"ר חיים דוב ז"ל
במלאות שלושים לפטירתה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **מינה אדלשטיין** ע"ה
בת הגאון רבי מרדכי שמואל קרול זצ"ל
נלב"ע ב' טבת תשס"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון
רבי **חנא מנחם מנדל יונבך** זצ"ל
בן רבי יחזקאל שרגא זצ"ל
נלב"ע כ"ז סלו - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לזכות ולרפואת שרה בת שיינדל בתושח"י

פרשת מקץ תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 52 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

יציא לבם

דרכינו ונחקורה.

וביאר – לא די בסתם רגע אחד של מחשבה, אלא צריכים לחפש ולחקור בכל המעשים בקביעות, וכמו שביאר **רבינו יונה בשערי תשובה** (ב, כו) "אכן צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים אל לבו, ולחשוב בהם תמיד, ועליהם יוסיף לקח, ומלבו יוציא מלין, ויתבודד בחדרי רוחו, וישוב יהפוך יד תוכחתו על נפשו, ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדו. ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה, עד אשר תקבל נפשו המוסר, ועד אשר תטהר", עכ"ד.

וכל אחד ואחד צריך להתבונן בערך המעשים שהוא עושה, וכמו שמבאר בשערי תשובה שער ג' שישנם עשרה מדרגות בחטא, מחומר דברי סופרים, עד אלו שאין להם חלק לעולם הבא.

והמתבונן בדברי רבינו יונה בדיוק לשונו (רבינו יונה מקצר מאד בלשונו, כל מילה היא משהו מיוחד) יראה שם דברים מבהילים, איום ונורא, שהאדם אינו מעלה על דעתו מה אפשר לגרום בהתרשלות במחשבה, חוסר יראת שמים, ביטול תורה, ושאר דברים שאין לשער חומרתם, לא אפרט כעת, אך מי שרוצה באמת לדעת יעיין שם בפנים.

נחפשה דרכינו ונחקורה, זה לא ביום אחד, אלא צריכים חיזוק תמיד, וכמו שפירש"י בברכות (לב, ב) על דברי הגמרא ארבעה דברים צריכים חיזוק, שצריך להתחזק בהם "תמיד ובכל כוחו", לא להסיח דעת מהדברים הצריכים תיקון, מהו השב ואל תעשה, ומהו הקום ועשה שחסר לנו.

אנכי אערכנו מידי תבקשנו

בגדר חיוב ערב

בגמ' בבא בתרא קעג: למדו מהאי קרא שעבוד הערב, דהכי איתא שם- **א"ר הונא מנין לערב דמשתעבד, דכתיב אנכי אערכנו מידי תבקשנו** וכו', ע"ש.

ובקידושין ז. אמרו- תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקודשת מדין ערב. ופירש הרשב"א וז"ל: כלומר וחוזר הוא ואומר לה התקדשי לי בהנאה זו שאני נותן מתנה זו לזה בדבורך **דערב נמי בההיא הנאה דקא מהימן ליה משתעבד ולא מחמת גוף הממון ממש**, שאינו מקבלו עכ"ל, מבואר בדבריו **דשעבודו של ערב הוא בההיא הנאה**, וכ"כ הריטב"א, וכן לשון הרמב"ם- האשה שאמרה תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך ונתן ואמר לה הרי את מקודשת לי **בהנאת מתנה זו שנתתי על פיה** ה"ז מקודשת ע"כ.

ובאמת דבב"ב (שם) הקשו בגמ' אמאי לא יהיה חיוב ערב תלוי בפלוגתא אי אסמכתא קניא או לא קניא, ותרצו- אלא אמר רב אשי **בההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשתעבד נפשיה**, ואמנם אין ראייה מהתם שזהו עיקר הטעם לחיוב הערב, דלא נאמר התם אלא לבאר שמשום כך לא היה אסמכתא, אכן **הריטב"א שם** פירש כמ"ש בקידושין דזהו עיקר טעם חיוב הערב.

ואמנם הרשב"ם בב"ב שם כתב- 'גמר ומשתעבד בלב שלם ושלחותא **דערב קא עביד מלוה** כאילו הוא עצמו הלוה, משמע דר"ל שצריך חיוב הערב אינו מטעם הנאה דמהימן ליה, אלא משום **דעביד מלוה שלחותיה דערב הוי כאילו קיבל הערב המעות ונתן ללוה**.

ובתוס' ב"מ נז: כתבו וז"ל: אם נתן ק' זוזי לאדם שיחזיר להקדש מאה ועשרים אסור דאפילו מדאורייתא נראה דאסור דחשיב כאילו מקבל מלוה עצמו כמו (קדושין דף ז.) תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב **דחשוב כאילו קבלה ממנו** עכ"ל, נראה מלשונם דדין ערב הוא דחשיב כאילו קבל הערב המעות, וכנראה מדברי רשב"ם הנ"ל.

גם נראה כדבריהם דאין חיוב הערב רק מצד הנאה, דא"כ נמצא דלא

התבוננות

איתא במדרש (בראשית רבה צא, ט) שכשנפטר רבי סימון, הספידו רבי לוי ואמר **"שבטים מציאה מצאו ויצא לבם, אנו שאבדנו את רבי סימון על אחת כמה וכמה"**, ויש להבין לשם מה הוצרך להביא קל וחומר מהשבטים, ומה כוונתו בזה.

ויש לפרש כי באמת הרי השבטים מצאו מציאה, מצאו כסף, ואם לא היו מתבוננים, אדם שאין לו הבנה היה שמח בזה, ששמו לו כסף ומצא מציאה גדולה, ואף שאינו יודע מהיכן הגיע הכסף, אינו חושב ואינו מתבונן, העיקר שהגיע כסף וצריך לשמוח, זהו בלי הבנה, אדם שאין לו הבנה, ילד שמצא מציאה כזו לא יבין ממה לחשוש, וישמח שיש לו כסף.

אבל השבטים מכיוון שהיו בעלי הבנה, "מציאה מצאו ויצא לבם", והתחילו לחשוש מהו הכסף הזה, ומה הכוונה בזה, ושמא הוא כדי "להתגולל עלינו ולהתנפל עלינו" כמו שאמרו אחר כך (מג, יח), ופחדו מה זה מרמז לנו, ומה יכול להיות שיצא מזה, אפילו דבר שצריכים לשמוח בו בלי הבנה, אבל עם קצת התבוננות, "ויצא לבם"- חוששים מה יכול לצאת מזה.

ועל כך המשיך רבי לוי ואמר, אנו שאבדנו את רבי סימון על אחת כמה וכמה. **וצריך להבין מה הדמיון בין פטירת רבי סימון למציאה**, הרי פטירת רבי סימון היא רק אבדה, ומה שייך בה שמחה.

וביאר בזה הרד"ל בפירושו על המדרש, שבאמת הרי רבי סימון היה אדם גדול וצדיק, ואמרו חז"ל (מו"ק כה, ב) רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק, ואם כן גם בפטירת רבי סימון יש שמחה, שהוא נפש נקי וצדיק, והקב"ה שמח בו, וממילא גם הוא שמח, שכשרואה שהקב"ה שמח איתו גם הוא שמח מזה, כמו שכתב **רבינו יונה בשערי תשובה** (א, מב) **"ותאוות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפץ בהם**, ורצונו החיים הקיימים והאמיתיים והאור הגדול הכולל כל הנעימות כענין שנאמר חיים ברצונו", וכשזוכה הצדיק לבוא אל הקב"ה והקב"ה שמח בו, ודאי שזו שמחה בשבילו גם כן.

אבל זהו רק אם רואים צד אחד, מה שנוגע לצדיק עצמו, ולא חושבים ולא מתבוננים מעבר לכך, אבל אם חושבים ומתבוננים יותר, הרי בשבילנו זוהי אבדה גדולה, "אנו" שאבדנו את רבי סימון, ואמנם כן לרבי סימון עצמו זוהי שמחה, אבל לנו חסרה ההשפעה של רבי סימון, ומכך עלינו להצטער ולדאוג.

ובנוסף לזה, מלבד עצם חסרון ההשפעה, צריכים עוד לחשוש, שהרי מה שלקחו את ההשפעה מאיתנו, זוהי מידת הדין, שאין סתם מקרה אלא הכל בהשגחה ובחשבון, וחסרון ההשפעה זה דיני שמים, וצריכים לחשוב ולהתבונן מה זאת, ומדוע זה נגזר עלינו מן השמים, ויש כאן שני עניינים: א' עצם האבדה, שחסרה לנו ההשפעה, וב' להתבונן "למה" חסרה לנו ההשפעה, הרי זה סימן שיש איזה משהו שצריכים לתקן שבגללו אבדנו את ההשפעה.

ובדרך כלל הסיבה היא מידה כנגד מידה, וכפי שמצינו גם אצל השבטים שחיפשו מידה כנגד מידה, כמו שביאר **הספורנו** עה"פ מה זאת וגו' ע"ש, [ונתבאר ענין זה בגליון דאשתקד, יע"ש].

מרן שליט"א רגיל להביא את המדרש הנ"ל בעתות צרה ל"ע, לעורר את הציבור להתבוננות על מה עשה ה' ככה, באומרו כי המסקנה המתבקשת היא ש"מה זאת עשה אלקים" הוא "לנו", הדבר מכיוון אלינו, שנתבונן ונשפר את דרכינו.

בהספד שנשא מרן יבלחט"א בשנת תשע"א לפני מיטתו של בחור שנלב"ע בקי"ש ל"ע, הביא על כך מרן את הפסוק באיכה **"נחפשה**

בתוך הדברים הזכיר מרן את הנאמר בפסוק כי הקב"ה שיבח את שלמה המלך ע"ה שביקש לעצמו חכמה ולא עשירות או אריכות ימים, ונתן לו הקב"ה לב מבין מאין כמוהו, וכמתואר בהפטרה השבוע.

לאחר הועד הוסיף הגר"ד זצ"ל בהקשר לכך, שבספר **'משנת חכמים'** כתב כי אמנם הקב"ה שיבח לשלמה על מה שביקש חכמה, אבל יותר טוב היה אם היה מבקש על יראת שמים.

ואמר מרן שליט"א כי באמת צריך להבין מה שיך לבקש על יראה, וכמו שמצינו הרבה בקשות בתפילה על יראת שמים, והרי אמרו (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים? ופירושו **המפרשים** כי הבקשה אינה לקבל יראת שמים אלא לסלק המפריעים לזה, וגם שיזדמנו לנו הדברים המעוררים לאהבה וליראה.

והוסיף מרן שליט"א וביאר כי באמת יראת שמים קיימת בטבע האדם, כמו אמונה ואהבת השם שהם בטבע האדם, שהרי בעצם יש להבין מה שיך ציווי על אהבה, וכי אפשר לאהוב את מה שלא אוהבים? הרי לא שיך ליצור אהבה מלאכותית! ובהכרח יש לומר כי בטבע האמיתי קיימת אהבת השם, וכל אדם מטבעו מכיר טובה להקב"ה ואוהב את מי שעשה לו טובה, וזה יותר קל אפילו מאהבת הבריות, כי באהבת הבריות קשה לאדם לאהוב את חברו שלא עשה עימו שום טובה, אבל להקב"ה אדם מכיר טובה, שהוא ית' מנשים ומחיה אותו בכל רגע ורגע, וממילא יש לו בטבעו אהבת השם, ורק צריך לסלק את הנגיעות המפריעות לאהבה וליראה.

קיבל מהמלוה אלא הנאה ולא מעות והוי כדרך מקח ולא דרך הלואה.

וברא"ש בקידושין (סי' ו') נראה ג"כ כרשב"ם והתוס', דכתב שם- אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש אני לך, וכשנתן המנה לאותו פלוני אמר **הרי את מקודשת במנה שנתתי לפלוני** מקודשת מדין ערב עכ"ל, ולא כתב שצריך לומר שמקדשה בהנאה, משמע שמקדשה בגוף המנה. אבל אי"ז מוכרח בביאור דבריו, דהא גם להלן שם בדין אדם חשוב כתב- 'הילך מנה ואקדש אני לך מהו ואמר לה הרי את מקודשת לי במנה שנתת לי', והתם על כרחך הקידושין בהנאה, וה"נ י"ל בערב.

(מספר העארות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

'כי ראו כי חכמת אלקים בקרבנו' (מתוך ההפטרה)

בקשה על יראת שמים קודמת לחכמה

המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל רגיל היה לבקר אצל מרן רבנו יבדלחט"א בימי מועד, והנה בשנת תשע"ב בחוה"מ פסח הגיע הגה"צ בשעה הקבועה לועד השבועי שמרן שליט"א מוסר בביתו, משכך, מיאן מרן בענוותו למסור את הועד בנוכחות הגר"ד זצ"ל, אכן הגר"ד התעקש שברצונו להאזין אף הוא לדברי מוסרו של מרן, שהיו חביבים עליו ביותר, וכך ישב הגה"צ הגר"ד זצ"ל בין השומעים, כתלמיד לפני רבו, לשמוע דברי חכמה ומוסר היוצאים מפי מרן.

במדרש רבה (פט, ג)- "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף ולא פנה אל רהבים, על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי וזכרתי

ניתוסף לו שתי שנים"

מעלת הביטחון

(משא מרן שליט"א במעמד סיום מחזור הלימוד בספר אורחות צדיקים שעל ידי ארגון אורחות יושר, חשון תשע"ה)

הציבור אמרו עכשיו תהלים פרק ק"ל, ונזכר שם הענין של יראת שמים "למען תורא", וכן ענין הביטחון "יחל ישראל אל ה'", ושני עניינים אלו, ביטחון ויראת שמים, הם שני דברים עיקריים וחשובים מאד.

ומצינו שנאמר על בעל הביטחון (ירמיה יז, ז) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' וגו', היינו שביטחון נותן ברכה, ולהיפך כתוב שם על מי שאינו בעל ביטחון, ויש הרבה מדרגות במידת הביטחון, וכן יראת שמים יש בה הרבה מדרגות, והיא העיקר והיסוד של כל התורה כולה, כמו שכתוב (דברים י, יב) ועתה ישראל מה השם שואל מעמך כי אם ליראה וגו'.

ויש קשר בין יראת שמים וביטחון, כמו שכתב רבינו יונה באיגרת התשובה (אות ע') "לפי רוב היראה יחזק הביטחון שנאמר יראי ה' בטחו בה'", והיינו מפני שיראת שמים וביטחון שניהם תלויים באמונה, ומי שמאמין ויודע שהכל בידי שמים, הרי הוא סומך ובוטח רק על הקב"ה, וממילא הוא גם ירא ומפחד לעבור על רצונו, ועושה ומקיים את כל מה שהוא חייב לעשות, כי רק אז יוכל להיות בטוח שיקבל מה שהוא צריך מאת הקב"ה.

ומטעם זה בנוסח התפילה אנו מזכירים לגבי יראת שמים "ברוך משלם שכר טוב ליראיו", וכן לגבי ביטחון "ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת", והיינו מפני שיראת שמים וביטחון שייכים וקשורים זה לזה, ושניהם שווים שמקבלים עבורם 'שכר טוב', ושכר טוב פירושו שמקבלים שכר מצד הדין ולא רק ברחמים.

וכדי להשיג ולקבל מעלות אלו שיש בהן הרבה מדרגות, זה שיך רק על ידי לימוד המוסר, שלימוד המוסר מחזק את מידת הביטחון ומחזק את היראת שמים, ובלא לימוד המוסר היצר הרע חזק מאד, שכן טבע האדם לשכוח את מה שהוא חייב, ולאחר כל התעוררות והתחזקות מיד היצר הרע שולט ומשכיח, כך כתוב בכל ספרי המוסר, ולזה צריכים להוסיף התעוררות תמידית בלימוד ספרי המוסר, ובמעשה רב (אות ס') כתב בשם הגר"א שלא מספיק פעם אחת ביום, אלא צריכים כמה פעמים ביום ללמוד ספרי מוסר, שלא להסיח דעת מיראת שמים וביטחון.

לכן זהו דבר גדול מאד מה שעושים חיזוק לימוד המוסר, אשרי מי שיתחזק לעסוק בזה בקביעות, ובעזרת השם יזכו כל המתחזקים להצלחה בגשמיות וברוחניות, וישפיעו שפע קודש ושפע טוב על כל כלל ישראל!

ברכת מרדכי

חידושים וביאורים מפי מרן ראש הישיבה
הגרב"מ אזרחי שליט"א בהלכה ובמוסר

בס"ד

פרשת מקץ תשפ"א

מופץ ע"י

מערכת "קובץ גליונות"

בעומק הפרשה

כי אם זכרתני... והזכרתי -

ויהי מקץ שנתיים (מ, יד, מא, כד)

שבשביל שתי זכירות נוספו לו שתי
שנים (מדרש רבה)

ונראה, עפ"י החינוך, דלכך פרשת
"זכור" קוראים רק פעם אחת בשנה, מפני
שכל זכירה היא לייב חודשים: "אין המת
משתבח אלא לאחר י"ב חודש". ולכן
"זכרתני" ו"הזכרתני", שתי זכירות, שתי
שנים ולא שני חודשים.

ויהי מקץ שנתיים ימים...

(מא, כד)

"קץ שם לחושך, זמן נתן ליוסף כמה
שנים יעשה באפילה בבית האסורים,
כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום"
(מדרש רבה)

והביאור, דלכאורה, מפני שחלם, לכן
השתחרר. והיינו, שהחלום היה הסיבה
לשחרור. זהו שאמר המדרש, שלהיפך,
היינו, השחרור, הוא הסיבה לחלום.

וכמו"כ תמיד, כשאחד סוחר ומרויח, לא
המסחר הוא סיבה לרויח, אלא איפכא,
כיון שפלוני צריך להרויח, ממילא נסתבב
שיקנה סחורה זו. וכמו"כ כאן, רק משום
שחרורו של יוסף, ובשבילו בלבד, סבבו
הכל. (עפ"י בית הלוי למרן הגרי"ד
זצוקללה"ה).

וכמו"כ שמעתי על אחד שאמר למרן
הגרי"ד זצ"ל, שהנה אמנם בריא מאד
לצום יום אחד בשנה, ואמנם טוב מאד
שהתורה צויתה בן ביה"כ.

וענה לו הגרי"ד זצוק"ל: ההיפך הוא
הנכון, אמנם בריא מאד הדבר. אבל לא
שהבריאות, היא סיבה לצום, אלא איפכא,
כיון שצריך עפ"י דת לצום, ממילא זה גם

ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו

(מא, לח)

"ואמר פרעה לעבדיו הנשכח כדן גבר די רוח נבואה מן קדם ה' ביה" (ת"א ות"י)

מדוע לא "נבואה" כשמה.
ובעיקר: רוח נבואה, שאינה "נבואה",
מהי.

מנין שאב פרעה לדעת, כי רוח נבואה
מפעמת ביוסף. אולי רוח חכמה היא, כושר
פתרון חלומות. מנין שנבואה היא זאת.
ואם כבר "נבואה", מדוע "רוח נבואה",

"א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פרעה ליוסף ובלעדיך לא ידים איש
את ידו וגו' (בראשית מא, מד), אמרו איצטגניני פרעה, עבד שלקחו רבו בעשרים כסף,
תמשילוהו עלינו. אמר להן, גנתי מלכות אני רואה בו. אמרו לו, אם כן יהא יודע בשבעים
לשון, בא גבריאלי ולימדו שבעים לשון" וכו' (סוטה לו)

שכן, גם אם פתרונותיו נכונים ושמיימים,
אך כולם באו לכלל ראייה מוחשית. הרי
בעתידות עסקינו?

ואילו יוסף -

- להתייחס אל פתרון חלום כאילו
מציאות קיימת, זו היא תופעה כבירה,
שאינה מוכרת. בכך לא נתקל פרעה
מעולם.

- הגע עצמך. תוך כדי פיענוחו ופתרונו
של החלום, בהמשך אחד ממס:

אך לא גילו לנו חז"ל, מה היו אותם גינוני
המלכות שראה פרעה.

פרעה עמד משתאה אל מול שתי תופעות
כבירות, באישיותו של יוסף. תופעות שלא
היו ידועות ומוכרות לו באישיותו של אי
מישהו מהסובבים אותו.

האחת, כושר ראייה של עתידות. לא
כושר ידיעה, או כושר אמונה, אלא הפיכתם
של כל אלו, לדברים מוחשיים, כאלו, אשר
כבר קיימים מול עיניים.

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ושיתדו על ארץ מצרים, יעשה פרעה ויפקד פקידים
על הארץ וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבע" וגו' (בראשית מא, לג-לד)

תחושה של הוויה מציאותית.
הצעת הפתרון, למציאות המתהווה נגד
עיניו, מצביעה כמאה עדים, כי יוסף "רואה"
וחש את המציאות.

משמע, המציאות מתהווה.

- זוהי "רוח נבואה".

רוח נבואה, היא זאת אשר מתייחסת לכל
לימוד אמיתי, כאל מציאות מתהווה.

אדרבא. בנבואה ממשית, באה
ההתייחסות הזאת, רק לנביא, בהתנבאות,
ובהתאם לכללי ההתגלות.

אדם שיש בו רוח נבואה, הרי כל הוויתו,
הוויה של כה ראייה נבואית. הוויה של כושר
הפיכת המודע, האמונה, הפענוח, למציאות
ממשית.

"איש אשר רוח אלקים בו".

"גבר די רוח נבואה מן קדם ה' ביה".

עדיין לא הספיק פרעה לעכל את
הפיענוח, וכבר מציע לו יוסף פתרון לבעיה,
כאילו המציאות כבר קיימת.

התופעה האחרת -

- כח השכנוע.

פרעה עומד משתאה. איך הצליח יוסף
לשכנע אותו, כי זהו הפענוח הנכון.

מה יש בפענוחו של יוסף, מה שאין
בפענוחם של החרטומים. כלום העובדות
העולות מפענוחו של יוסף, יותר מסתברות,
או יותר מציאותיות, מפענוחם של
החרטומים.

מניין לפרעה שיוסף מציע פענוח נכון.
מניין כי בדברו, בן ודאי יקום. מניין?

במה שכנע יוסף את פרעה?

- בנחישותו!!!

נחישות, שאינה נובעת אלא מתוך

בעומק הפרשה

בריא. הקב"ה איסתכל באורייתא וברא עלמא.

ויגלח ויחלף שמלותיו (מא, יד)

"וספר" (תרנום)

וצ"ע, אמאי לא תרגם כבשאר מקומות "וגלח". ועיין בש"ב (יד, כו) גבי אבשלום: "ובגלחו את ראשו", תרגם: "ובספרותיה". וגם שם צ"ע השינוי.

ונראה, שהרי אבשלום, נזיר עולם היה. ועיין בנזיר ד ע"א במתניתין מה בין וכו': "נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער". ובע"ב שם: "ונזיר עולם היכא כתיב, דתניא רבי אומר אבשלום נזיר עולם היה שנאמר וכו', ומגלח אחת ליי"ב חודש שנאמר" וכו'. ולכן תרגם התרגום שם "וספר", דהיינו תספורת, לא גילוח גמור. [עיין ברמב"ם נזירות פ"ג הי"ב].

ועיין בשבת דף קלט ע"א: "ואמר רב עילאי משום ר' יצחק מגדלאה, מיום שפירש יוסף מאחיו, לא טעם טעם יין, דכתיב ולקדקד נזיר אחיו" וכו'. ועיי"ש במהרש"א, ב' פירושים, אם יוסף היה נזיר ממש, או רק פרוש מין, כאחיו. (עיי"ש בהמשך הגמ'). [ובאמת מפורש בב"ר, שיוסף נזיר ממש היה]. ולכן תרגמו רק ויספר, דהיינו מיקל בתער, ולא גילוח ממש [כמו שפירשו גבי אבשלום]. [ועיין בהפטרה של פרשת וישב "ומבחוריהם לנזירים", והיינו יוסף, שהיה נזיר ממש]. (בשם הרונאצי"ב).

הגיד לפרעה... הראה את פרעה... ועתה ירא פרעה...

(מא, כה-כח)

וצ"ע, מי שמו ליועץ. ויתכן, עפ"י חז"ל, "בר"ה יצא מבית האסורין". והיינו, שהיה החלום בר"ה. והרי בפסח נידונים על התבואה, כמבואר במסכת ר"ה. ולכן אמר לו, שמכיון שחלם בר"ה, ע"כ שגם אדם נידון. וממילא, יראה "אדם" על ארץ מצרים. והיינו, שמזמנו של החלום, מוכחת העצה שיעץ לפרעה.

- היתכנו גילויי אחריות נפלאים כאלו, מבלי היות האחריות מעורבת מהותית באישיותו.

- הלא יוסף, פקח עינים לפרעה. מי מסוגל לכך, אם לא זה, שיש בו במהותו, גינוני מלכות, מנהיגות סמכותית, ומלכות השבועה בעמקי נשמתו. אלו הם "גינוני המלכות". היא היא רוח הנבואה. - איש אשר רוח אלקים בו!

בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה (מא, טז)

דמות פלאים. גיבור שבגיבורים, מבית האסורים יצא למלך... "הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו" (רש"י שמת א, ה)

מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך". מעולם תמהתי, בשלמא רבים ביד מעטים, גיבורים ביד חלשים, הרי אלו תופעות של נס. כי הרי הנהגת השבע היא למסור מעטים ביד רבים וחלשים ביד גיבורים.

אבל "רשעים ביד צדיקים", כמו כן "זדים ביד עוסקי תורתך", מה היא הרבנות. כלום לא יתכן שהצדיקים והעוסקי תורתך, יהיו דווקא "גיבורים" ו"רבים". התשובה היא:

מדברים כאן אודות המעלות, אשר בזכותן נגד הנצחון הגדול של קומץ חשמונאים מול אימפריות. "ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם עובדי כוכבים והתפלל עליהם, לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות" (רש"י דברים לג, יא).

כשם שצדקות היא מעלה, כך בדיוק "עוסקי תורתך".

וכך בדיוק "חלשים". לא חולשה בפועל, אלא הרגשה של חולשה, של התמעטות, של כניעה. זה ודאי גורר אחריו את נצחון המכבים.

"בלעדי" אמר יוסף. ולכן פתר חלומות. חלשים, הרגישו החשמונאים. ותחושה זאת, פירוש העמוק הוא, שבעצמיותם, אין בהם מאומה. הכל ביד הבורא עולם. תחושה זאת, היא היא אשר נצחה את נצחונה העצום לדורי דורות. זהו יוסף ואלו החשמונאים.

אמר להם פרעה: הגיעו עצמכם. היתכן למנטליות עבדותית לשלוט, כאשר זה עתה הפגין במלא עוזו יוסף הצדיק.

הראיתם שליט על כל מערכות אנושיותו, כיוסף הצדיק.

הראיתם אדם שהשכיל לשעבד את עצם תחושות ראייתו, אל מושכלות תודעתו, כיוסף הצדיק.

- היש לכם "גינוני מלכות" גדולים מאלו. - היתכן, להציע מיד הצעות פתרון כאלו, מבלי להיות סמכות מהותית.

כך בבית אבא, כך בבית הסוהר. כך בבית הסוהר, כך בבית המלך. כך, מתחילתו לסופו.

ובכל זאת, מהו הסוד של הפלא הזה. במה ומה המה כלי אומנותו ההירואית. מה זה יוסף?

בכל מגעיו של יוסף, בכל מאורעותיו, לא תמצא דיבור על עצמו. לא תמצא זקיפה לזכות עצמו. מעולם לא הזכיר את הצלחותיו ואת מעמדו.

אדרבא, יוסף מהלך יום יום לפני "חבריו" האסירים, כאחד מהם, ללא התנשאות. שואל מידי יום לשלומם של כל אסיר. "מדוע פניכם רעים היום" (שם מ, ז). וכשפונים אליו שנים מן המכובדים שבחבורה, ומספרים לו כי חלום חלמו... כנראה הרגישו, כי יש למי לספר...

ומה עונה להם יוסף?

"לאלקים פתרונים ספרו נא לי" (שם, ח). כניעה גמורה לבורא עולם. הוא עצמו אינו קיים. רק אלקים, הוא זה אשר עשה את יוסף לצינור לרצונו יתברך...

וכשהביאוהו אל פרעה, ופרעה מצהיר כי שמע על יוסף כי "תשמע חלום לפתור אותו" (שם מא, טו) -

מה הגיב על כך יוסף? "בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה" (שם, טז).

מה זה אם לא כניעה טוטלית, התבטלות מלאה לרצונו יתברך.

מהו "בלעדי", אם לא, אני איני קיים!!!

זה, כנראה, פשר ה"בימי מתתיהו וגו', מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד

בעומק הפרשה

ועל השנות החלום לפרעה פעמים כי נכון הדבר מעם ה' וממהר האלקים

לעשותו... (מא, לב)

נראה, ששני הדברים כאן, עפ"י המבואר בסוכה כ"ט: חמה לוקה סימן וכו', לקה שחרית פורענות ממהרת לבוא, לקה בכניסתו מאחרת לבא, וי"א חילוף הדברים. ופירש"י, דכשהסימן מיהר לבוא בהתחלת היום, סימן שהענין ממהר לבוא. וכשהסימן נתאחר, מורה הדבר שהענין יתאחר לזמן הרבה. וכן גם בחלום, שכשחלם בתחילת הלילה, י"ל שהוא ממהר לבוא, ובסוף, מורה שיתאחר.

אבל הלא אמרו בברכות נ"ה, שיש חלומות המתקיימים ואחד מהם חלום של שחרית, עיי"ש. וזהו שאמר יוסף, "על השנות החלום", שאילו היה רק בתחילת הלילה, לא היה מורה על האמת, אבל כיון שחלם גם בשחרית, הרי זה מורה על האמת. וא"כ זה שחלם בתחילת הלילה, זה סימן על המהירות של קיום החלום. וזהו שאמר לו, א' "כי נכון", ב' "כי ממחר".

לכו אל יוסף... (מא, נח)

שגזר עליהם יוסף שימול"ו (רש"י) ויתכן, לפי מה שפסק הרמב"ם, דבני קטורה חייבים במילה. ועיין בפ"י מהלכות מלכים ה"ח, שהואיל ונתערבו בני קטורה ובני ישמעאל, לכן חייבים כולם במילה, כי אולי הם מבני קטורה. ועיין בשאגת אריה, שהקשה, אמאי לא ניזיל בתר רוב. ומתרץ, דבבני נח לא אזלינן בתר רוב. והנה, הלא המדינים ירדו למצרים, וגם יתרו היה שם, והמדינים הם מבני קטורה, כדכתיב לעיל. ולכן גזר על המילה.

חינוך בהידור

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים, יעשה פרעה ויפקד פקידים על הארץ... ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא

כזה איש אשר רוח אלקים בו (מא, לג-לח)

בפסק ההלכה, היה מצמיד לכך את המילים הבאות:

"אך יש לי עצה בשבילך"... מדותיו האצילות וטוב ליבו, לא הרשו לו לעמוד מנגד לבעיותיו של השואל אשר הפסק מנע הימנו את ההיתר שכל כך היה זקוק לו.

ר' שלמה זלמן, השקיע את כבירות גאונותו, לא רק בעצם הפסק להלכה ולמעשה, אלא אף בכשיאה בעול דאגתו ומצוקתו של העומד מולו.

"אישיותו ומדותיו הגאוניים והאצילים, לא זו בלבד שניבטו מתוך פסקיו. - הם התמזגו בהם.

משום שתמיד תמיד, מעולם, ולעולם, היה נתון לזולתו.

- ובכל דבר וענין.

- כראש ישיבה לתלמידיו, כפוסק הדור למבקשי פיהו כחכם ופקח למודרכיו, כצדיק ועושה חסד, להמוני המוני.

כשהוציא מפיו "אך יש לי עצה בשבילך", לא היתה זאת תגובה, או תשובה, או הענות.

מלים אלו פרצו מאליהן, מתוך תוכו של האיש.

- כל מה שיש בו, גאונותו וצדקותו, ישרותו וטוב ליבו, הכל הכל, היה ברגע זה נתון לעצתו...

ומה פלא, איפוא, אם יוסף הצדיק, אף הוא, לא עמד בפני פרץ טוב ליבו וזרם רגשותיו, ללכת בדרכיו של הקב"ה.

- לקיים עולם. להחיות עולם. מדוע יפלא, אם יחד עם פתרון החלומות, התמזג בהם גם חסדו, טובו, צדקתו וגאונותו.

- מדוע לעכב את ה"ועתה ירא פרעה איש חכם ונבון" וגו'.

מה הפלא?!

- כי מדרך הטוב להיטיב...

יוסף ש"טוב" הוא, דרכו היא להיטיב. זו היא חינויות עבודו. לא יתכן אחרת.

- "ועתה ירא פרעה איש חכם ונבון"...

אך כלום כל החכמה הכלכלית הזאת, מוכיחה על רוח אלקים?

- חכמה, כן. חכמה גדולה! - כשרון, כן. כשרון גדול! - מסירות, כנראה גם כן. - אך רוח אלקים? מהי השייכות המיוחדת?!

רבים תמהו, מניין לקח יוסף את העוז להציע הצעות של פתרון. כלום לכך הריצוהו מן הבור?

זכורני, וניצב הדבר מול עיני, האיך הגאון רבי דוד פינקל זצוק"ל, עומד בחלקו המערבי של היכל ישיבת חברון, כשמסביב לו שותים בצמא את דבריו הנפלאים של מרן הגרי"ז זצוקלה"ה, בהוכיחו, כי מיניה וביה, מתוך החלום עצמו, ידע יוסף, כי לא רק לפתורנו מצפים, אלא גם לעצתו, כולל: ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וגו'.

מן הצד עמד צעיר אחד, ובתעוזה מסוימת שניכרה בקולו הרועד קימעה, הפטיר:

- לשם מה כל ההתחבטות הזאת. מדוע אי אפשר להבין, כי כשיוסף הצדיק יודע אל נכון, כי בידו לייעץ ולהציל את מצרים כולה מן הרעב והמוות, הרי טוב ליבו דחפו, להציע ולייעץ.

מדוע לא יעשה יוסף הצדיק כל מאמץ, להשפיע, כי יקבלו עצתו ודבריו. הכי "לעצמו" הוא דורש, הלא בהצלת נפשות עסקינן. מהי איפוא עיקר הקושיא...

הצעיר הושתק... הכל חזרו להתפעל מחשבונו הגאוני של הרב...

אך אם יורשה, דומני, כי יש הרבה בדבריו של אותו צעיר...

הגדיר מי שהגדיר, את גדולתו של מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוקלה"ה, וכך אמר:

- אישיותו ומדותיו, היו ניבטים בפסקי הלכותיו.

הכיצד?

- פעמים רבות, משסיים את דעת תורתו

בעומק הפרשה

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול

"בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו" ("על הנסים")

לא נקבע תאריך, של שנה לבריאת העולם.
- משמעות אחרת לדבר:

מה משמעות הציטוט הזה?
כלום רק כדי לציין תאריך היסטורי. רק
כדי לקבוע את לוח הזמנים ההיסטורי. מדוע

"לא מאסתים ולא געלתם ללכותם להפר בריתי אתם וגו' (ויקרא כו, מד) וכו'. במתניתא
תנא, לא מאסתים, בימי כשדים, שהעמדותי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה. ולא
געלתם, בימי יוונים, שהעמדותי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול.
ללכותם, בימי חמ, שהעמדותי להם מרדכי ואסתר. להפר בריתי אתם, בימי פרסיים,
שהעמדותי להם של בית רבי וחכמי דורות" (מגילה יא.).

ויעוין שם שתירצו, שגאולת מצרים היתה
על ידי הקב"ה בעצמו. "לא על ידי מלאך
ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח, אלא
הקב"ה בכבודו ובעצמו" (הגדה). כלל
ישראל מצד עצמם, לא היו ראויים להגאל,
כמ"ש (ילקוט ראובני בשלח) "הללו עובדי
עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה".
שקועים היו אבותינו במצרים במ"ט שערי
טומאה, ואך הקב"ה, כביכול, "אני ולא
אחר", גאלנו בלילה ההוא.

- לכן, כך אמרו מפרשים, לא נאמר
בברייתא "שהעמדותי להם משה ואהרן". כי
לא משה ואהרן עמדו לישראל, אלא הקב"ה
בעצמו.

כך עלתה ברצונו יתברך. כך נהג
ב"השגחתו" יתברך.
לכן, גם אם מאומה לא עמד להם, ירד
הקב"ה עצמו לגאולם:
"אני ולא מלאך"...

צא ולמד, מה, איפוא, טמון ב"בימי
מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו".
לא תאריך, לא ציון זמן ומקום, אלא
משמעות עמוקה.

אך חשוב מאד להדגיש, כי כל כוחם של
כל אלו ביצירת ה"בימי", הוא, כי השכילו
להפוך את התקופה. להעלותה ולרוממה.
להתאים את עצם ה"בימי", כלומר את העם
כולו, להיות, לחוות ולשוות את עצם
מציאות החיים, לחיים של "ימי" דניאל
חנניה מישאל ועזריה. חיים של "ימי" מרדכי
ואסתר.

וכמו כן, וזה הנוגע לתפילתנו: ימים של
"מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו".

הנה כי כן. כל אלו המוזכרים שם, הינם
אלו, שהקב"ה מתארם כמלאי תפקוד
ומשימת ה"העמדותי להם".
היינו, הם המה היו ה"מעמידים",
המקיימים, המושיעים את כלל ישראל. הם
המה, אשר אילולי שעמדו לנו, כבר, חס
וחלילה, נעלמנו מן האופק, כבר שבועים
ונשויים היינו בכשדיות, ביווניות
וב"המניות"...

זכה זיכה אותנו הקב"ה ברחמי המרובים,
ונתן לנו את כבירי עולם אלו, בכללם את
מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו,
כדי לקיימנו, להושיענו, למסור בידיו את
הרבים, הרשעים, הגיבורים והזדים.

כיצד עשו זאת?
- על ידי חינוכם ועבודתם העצמית. על
ידי פיתוח הגשמת שאיפתם, להיותם קודש
רק לה' ולתורתו. על ידי דבקותם, אמונתם
ובטחונם בנצחונם.

- על ידי אי נפילתם ברשת המטעה של
ה"מעטים" או ה"חלשים".

משום שידוע ידעו והכירו אל נכון, כי
קיומם של כלל ישראל, תלוי אך ורק בכח
צדקותם, טהרתם ותורתם.

זה שעמד לנו בימי יון, זה שעמד לנו בכל
הגלויות.

זהו, "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול
חשמונאי ובניו".

והנה העירו שם המפרשים, יעוין
מהרש"א ועוד, מדוע לא הוזכרו באותה
ברייתא משה ואהרן, אשר עמדו לנו
במצרים.

פסק הרמ"א (או"ח סי' תרע"ה סעיף ג'
בהגה סעיף ג' ב) לדין דכל בני הבית
מדליקים בפנ"ע משום מהדרין, קטן
שהגיע לחינוך נמי מדליק. והמ"א בסי'
תרע"ז ס"ק ח' הביא מהש"ג דס"ל דאפילו
לדין דכ"א מדליק קטן פטור. וביארו
המחצית השקל (שם) דס"ל לש"ג דחייב
חינוך רק שייך על דבר שיש בו חיוב על
הגדול מצד הדין, אבל הכא מה שמדליק
כ"א בפנ"ע הוא רק משום הידור ועל ענין
הידור לא שייך מצות חינוך, והנה קטן שיש
לו בית בפנ"ע בודאי מחויב להדליק אף
לדעת המ"א הנ"ל, דהלא אילו היה גדול
היה מחויב מן הדין, וכמבואר במחבר סי'
תרע"ז סעיף ב' ובמ"א ובביאור הלכה
הנ"ל. וקצת משמע מסתימת המחבר
והמ"א שם דאם יש לו בית בפנ"ע מדליק
כפי מהדרין מן המהדרין דהיינו נר לכל
לילה. וומעתה יקשה הרי המ"א בעצמו
ס"ל ולא שייך מצות חינוך על ענין הידור,
ומשו"ה ס"ל למ"א דבאין לו בית בפנ"ע
אינו מדליק, וא"כ אמאי ס"ל למ"א דביש
לו בית בפנ"ע מדליק כפי מהדרין מן
המהדרין הא לא שייך מצות חינוך על ענין
הידור.

היה נראה לענ"ד בזה, דשאני ההידור
של "כנגד הנכנסים", שהוא הידור בעצם
חיוב הדלקת ה"נר", שהוא מעשה
המצווה, ש"יעשה בהידור". משא"כ
ההידור והדלקה "לכל אחד ואחד", וזה
הידור בפנ"ע, שאינו קשור עם המצווה
עצמה.

אמנם, לחי' דמיסתפינא, יש לפקפק
בגוף דברי המחצה"ש. כי מאד יתכן שזהו
הידור מסוג מיוחד, היינו שחז"ל הידרו ע"י
כך, שמחייבים בחיוב גם את שאר בני
הבית כאו"א. וא"כ השתא "חייב" רמ"א
עליהו, ולכן אינו נידון כהידור בפנ"ע.
ודו"ק.

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

בבית האסורים אסור לחלל שבת כדי להוציא, משום שלא חיישינן שימות בתפיסה.

ולענין אם מותר לכתוב כלאחר יד, כתב שם המהרי"ל דיסקין, שלכאורה מפורש בתוס' במועד קטן (דף יט ע"א ד"ה וטוה) שמותר לכתוב בחול המועד בשינוי כדי להוציא תפוס מבית האסורים, משמע שביו"ט אסור לכתוב אפילו בשינוי, וכתב שיתכן ששם מיירי במקום שאין השעה עוברת, אלא שעל ידי הכתיבה עכשיו נפדה תיכף, ואם נאסור יכתבו אחר יו"ט ואז יצא, אבל במקום שהשעה עוברת, אין בידינו לאסור כלאחר יד, עכ"ד. וצריך עיון בענינו כאשר ישב עוד כמה חדשים בבית האסורים, האם זה נחשב כשעה עוברת ומותר לכתוב בשינוי, או שעה עוברת היינו רק במקום שלא יצא תקופה ארוכה. (חשי"ח סנהדרין כו ע"א).

מכשף אמר למשפחה הבן האובד נמצא במקום פלוני, האם מותר לבדוק אם זה נכון

הלוא זה אשר ישתה אֶדְנִי בּוֹ וְהוּא נֶחֱשׁ וְנֶחֱשׁ בּוֹ (מדר-ה).
שאלה

מעשה באשה שבנה הקטן נעלם לה, כאילו בלעה אותו האדמה, לאחר כמה שנים שהאשה לא נרגעה ובכתה הרבה על בנה האובד, עברה על האשה רוח שטות וניגשה אל מכשפה וביקשה שתאמר לה האם בנה בחיים והיכן הוא נמצא. המכשפה אמרה לה בנך חי, והוא נמצא אצל משפחה פלונית, וידוע לו כי הוא מאומץ, כאשר סיפרה האשה את הדברים לבעלה, חשכו עיניו והזדעק, כיצד עברת על דין התורה ופנית למכשפים?! ואף האשה הצטערה נורא על המעשה אשר עשתה. אך עתה לאחר מעשה הם שואלים, האם מותר להם לבדוק אם יש בזה מן האמת?

תשובה

לכאורה המכשפה עברה בזה איסור דאורייתא של קוסם, וכמבואר ברמב"ם (פרק יא מהלכות עכו"ם ה"ו) איזהו קוסם זה העושה מעשה משאר המעשיות, כדי שישום ותפנה מחשבתו מכל הדברים עד שיאמר דברים שעתידים להיות ויאמר דבר פלוני עתיד להיות או אינו הווה או שיאמר שראוי לעשות כן והזהרו מכך, יש מן הקוסמין שמשמשים בחול או באבנים, ויש מי שגוהר לארץ ויגוע וצועק, ויש מי שמסתכל במראה של ברזל או בעששית ומדמין ואומרים, ויש מי שנושא מקל בידו ונשען עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר, הוא שהנביא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו.

והנה השואל לאוב וידעוני, כתב הרמב"ם (שם הלכה ז) שמכין אותו מכת מרדות. והרמ"א (יו"ד סימן קעט ס"א) כתב שהאיסור הוא משום 'תמים תהיה עם ה' אלוֹקֶיךָ'. וכתב הגר"א (סק"ג) שמה שכתב הרשב"ם בפסחים (דף קיג ע"ב) בפירוש הראשון שגם השואל עובר היינו דוקא

לחתום על ערבות בשבת, כדי להוציא יהודי מבית אסורים נכרי

וַיִּשְׁלַח פֶּרֶעָה וַיִּקְרָא אֶת-יֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגְלֵחַ וַיַּחֲלֶף שְׁמֹלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל-פֶּרֶעָה (מא-יד).
שאלה

יהודי שנאסר על לא עול בכפו, בבית אסורים נכרי, וקבעו משפטו בשבת, והשופט מסכים להוציאו לחופשי, בתנאי שאחד יחתום על ערבות כספית, שהאסיר יחזור למשפט, ואם היהודי לא יחתום על ערבות, ישאירו אותו בבית האסורים עוד כמה חודשים, האם מותר לחתום על הערבות בשבת, ואם אסור האם מותר לחתום בשינוי?

תשובה

נאמר במסכת בבא בתרא (דף ח ע"ב) אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדין שבויים מצוה רבה היא? אמר ליה דכתיב 'והיה כי יאמרו אליך אנה נצא, ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות, ואשר לחרב לחרב, ואשר לרעב לרעב, ואשר לשבי לשבי'. שבי קשה מכולם דכולהו איתנהו ביה.

אך לכאורה דברים אלו אמורים דוקא בשבוי שביד הנכרי לענותו, ולעשות בו ככל שיעלה ברוחו, אבל בבית האסורים נכרי, שהמקום מסודר ואין מענים שם האסורים, אולי על זה לא נאמר שבי קשה מכולם. אולם במהרש"א הקשה איך אמרינן שכולהו איתנהו בשבוי, בשלמא חרב ורעב איכא, דיוכל להרעיבו, או להרגו בחרב, אבל שימות מיתה טבעית ודאי דאין זה ביד הכותי, והשיב: שגם זה בכלל שבוי דיש אדם שאינו הורגל בטבע מקומות ומדינות אחרות, ומת שם במיתה טבעית, עכ"ד. ולכאורה גם בענינו יש בזה מצוה, ואולי מותר לחלל שבת.

והנה אמרינן בסנהדרין (דף כו ע"א) מכריז רבי ינאי פוקו חרעו בשביעית, משום ארנונא. והקשו התוס' ואם תאמר ומשום ארנונא התיירו לחרוש ולזרוע דהויא איסורא מדאורייתא, ויש לומר דמיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן, אי נמי יש לומר דפקוח נפש הוא ששואל להם המלך מס, ואין להם מה יפרעו ומתים בתפיסת המלך, והכי איתמר בירושלמי משום חיי נפש, עכ"ל. הרי שלתירץ השני בתוס' מותר לעבור על איסור דאורייתא כדי שלא לשבת בתפיסת המלך.

אולם בשו"ת מהרי"ל דסקין (קונטרס אחרון סימן ה אות ט) דן אם מותר לחלל שבת לפדות שבוי מבית האסורים, וכתב להביא מדברי התוס' שלהיות בבית אסורים הוא דבר שיש בו חשש סכנה. והשיב נראה שלא אמרו זה כי אם בגזירה כללית, שיתכן שימצא בהם אנשים שימותו, והוי חשש סכנת נפשות ממש, אבל בפרטות לפדות איש אחד, ודאי לא חיישינן לסכנה, דהאי יחיד שימות בתפיסה, עכ"ד. משמע מדבריו שאדם אחד היושב

באוב וידעוני, דכתיב בהם אל תפנו, אבל בקוסם דכתיב בו לא יהיה ברך, אין השואל עובר בלאו הזה. ולאחר שכבר שאלו, האם מותר לעשות על פיהם, שאלתי את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והשיב שאיסור הנאה מצינו במעשה שבת, אבל במעשה כישוף לא מצינו איסור הנאה. אלא שעדיין קיים חשש להרמת קרנם של העוסקים בכישוף, אך בעניננו יש שתי סיבות חשובות שהם דוחות חשש זה, א. חשש גילוי עריות שלא ינשא לקרובי משפחתו האסורין עליו. ב. כדי להוקיע את מעשה רשעותם של אותם בני עוולה שחטפו את הילדים היקרים.

ולכאורה משמע מהרמב"ם שאסור ללכת לבדוק שכתב (שם ה"ד) לגבי מנחש שכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו לוקה. וכתב הלחם משנה (שם ה"ז) שהוא הדין לגבי קוסם, אלא שהרמב"ם קיצר וסמך על מה שכתב שם. ואם כן בעניננו לכאורה אסור לעשות מעשה על פיהם.

ויש לחלק שהרמב"ם לא כתב אלא כאשר הקוסם או המנחש אומר אם תעשה ככה תצליח, ואם לא תעשה לא תצליח, בזה אם עושה מעשה על פיהם, הרי זה לוקה, אבל כשהקוסם אינו אומר לו לעשות מעשה, אלא מראה מקום הוא לו, אינו נקרא עושה מעשה על פיהם. (חש"ח סנהדרין נו ע"ב).

נראה גונב במצלמה, וטען

שזה לא הוא אלא אחר שדומה לו מאד

ויבר יוסף את-אָחיו וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ (מב-ח).

שאלה

בעל חנות שנגנב לו סחורה יקרה. בחנות מותקנת מערכת מצלמות המצלמות את כל הנעשה בחנות, בעל החנות בדק במצלמות, וראה איך שראובן לוקח סחורה ומסתכל ימינה ושמאלה, ודוחף את הסחורה לשקית ויוצא מהחנות בלא לשלם, בעל החנות נגש לראובן, ושואלו למה גנבת מחנותי, ראובן הכחיש כל קשר לגניבה, וכשהראה לו את התמונות מהמצלמה, טען אמת שהדמות בתמונה נראית כמותי, אך זה לא אני אלא אחד שדומה לי ממש. ועתה שואל בעל החנות, האם יש מציאות כזאת, ששני אנשים ידמו אחד לשני בכזה דיוק, והאם מותר לי למוסרו לשלטונות על סמך התמונות?

תשובה

נאמר בסנהדרין (דף לח ע"א) תנו רבנן להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה, אבל הקדוש ברוך הוא טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו. ולכאורה לאור זאת אין לחשוש בזה ומותר למוסרו לשלטונות.

והנה בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק אה"ע סימן סה) נשאל על מעשה באשה עגונה בעיר פין, שישבה בחנותה, ונכנס אליה אדם, ונדמה לה שזה בעלה, והלכה לרב והביאו את האיש והכירה אותו היטב, ואמרה סימנים בגופו, וגם כל בני העיר הכירו אותו בטביעות עין שזה האיש הוא פלוני בן פלוני מילדי קהלתם בעל האשה הזאת. והאיש מתחילה כיחש, עד שדברו עמו וביקשו ממנו שיתן גט, והודה שהוא בעל האשה הזאת וגירשה.

אחר זאת הלך משם לפרעמסלא, ושם הכירה אותו אשה אחת עגונה שהוא בעלה, וגם כל העיר הכירו שהוא מילדי קהלתם פלוני בן פלוני בעל האשה מפרעמסלא, וגם האיש הודה שהוא מפרעמסלא, ואשה זרה שאינה אשתו גירש בק"ק פין בשביל מעות שקיבל בעד הגירושין.

ועתה באו שני הבתי דינים, וכל אחד טוען שהגט שלו הוא הנכון, ולאחר אריכות דברים בזה, כתב הנודע ביהודה שזה דוחק לומר שמה שאמרו בסנהדרין (דף לח ע"א) אין הקב"ה טובע שנים בחותם אחד הוא רק על הרוב, שא"כ למה עדים שהוכחו לוקין כשבא הרוב ברגליו, אכתי כיון דתרי נינהו ודאי לא משקרי, ובדאי נזדמן עוד אחד שהיה לו טביעות עין כזה וא"כ למה ילקו והם אמת העידו, אלא ודאי דדבר זה אי אפשר כלל. ומעשה דשתי אחיות [מבאר במדרש (במדבר רבה פ"ט ד"ה ד"א ומעלה) ח"ל: מעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו והיתה האחת נשואה בעיר אחרת, בקש בעלה של אחת מהן לקנאות לה ולהשקותה מים המרים בירושלים, הלכה לאותה העיר שהיתה אחותה נשואה שם, אמרה לה אחותה מה ראית לבא בכאן? אמרה לה בעלי רוצה להשקות אותי מים המרים ואני טמאה. אמרה לה אחותה, אני אלך תחתיו ואשתה. אמרה לה לבי ועשי כן. מה עשתה לבשה בגדי אחותה והלכה ושתתה מים המרים ונמצאת טהורה, חזרה לביתה, יצאה אחותה שזנתה לקראתה חבקי ונשקו זו לזו, כיון שנשקו זו לזו הריחה במים המרים מיד מתה], התם הכהן לא עלה בדעתו לזה ולא רמי עליה למידק, ואפילו על הבעל לא רמיא, ואילו הוו דייקי שפיר בודאי היה איזה הפרש כל דהו. אבל כאן בעובדא דידן שבני פרעמסלא ובני פין אכתי עומדים כל אחד בהכרתם אף ששמעו ההכחשה, אם כן שפיר דייקי ואי אפשר שיזדמנו. ולכן סיים ששני הנשים הם עדיין בחזקת אשת איש.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן פח) תמה על הנודע ביהודה שלא הביא את הירושלמי (יבמות פט"ו ה"ד) שכתבו שאשה הנשאת על פי שני עדים, ובא בעלה אין אוסרין אותה, אלא אומרים לו שהוא אחר, ואע"פ שקלסתר פניו דומים לבעלה, ועיין שם שאפילו אם היה אדם מפורסם, יש לומר שנזדמן אדם כזה מפורסם מסוף העולם, שכיון שיצאה בהיתר על פי שני עדים שוב אינו נאמן אף על פי שבא בעצמו. ולכן כתב המהרש"ם שיש אנשים שדומין קצת זה לזה, אלא שיש קצת הפרש להמכיר ויודע ומתבונן היטב, ולכן מהני הטביעות עין להעיד ולהתיר אשתו. ושוב כתב (שם סימן קנז) שזה מיעוטא דמיעוטא, ואין לחוש לזה כלל גם באיסור אשת איש, וסומכין על עדות הכרה בטביעות עין כשרואה הפנים.

ובעניננו נראה שכיון שזה מיעוטא דמיעוטא ששני אנשים דומים זה לזה, מותר למוסרו לשלטונות, ועוד שכתב הפתחי תשובה (ח"מ סימן עה ס"ק יט) שכשיש כמה אומדנות המוכיחות שאחד ממשרתיו גנב, מותר לכפותו עד שיוודה.

[ואף שהפתחי תשובה הביא תשובת פנים מאירות, וסיים שם, שדוקא להלקותו, אבל לא למוסרו לערכאות, יעו"ש שמירי בערכאות של עכו"ם שיכולים להמיתו, אבל בערכאות שאינם מחמירים כל כך עם הגנבים, יעו"ש בחשו"ק חמד בבא מצינא דף פג ע"ב, שאם אינו רוצה להחזיר הגניבה, שמותר למוסרו לשלטונות].

ואם כן גם בעניננו לא גרע מאומדנא דמוכח, שמותר למוסרו לשלטונות כדי שיוודה, ועדיין צריך עיון. (חש"ח

סנהדרין לח ע"א).

מערכי תורה

מקץ

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

אכילת הצדיקים - כהקרבנות

הנה כשיעקב אבינו שלח את בניו לירד למצרים ולהביא תבואה, כתוב (מ"ג, ב') ויאמר אליהם אביהם שובו שברו לנו מעט אוכל. (מ"ג, ב'). צריך ביאור למה אמר להם שיביאו רק מעט אוכל, ולמה שלא יביאו אוכל כמידת הצריך להם למחסורם. ונראה לבאר דהנה לעיל (מ"ב, א') כתוב 'וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו', ופירש רש"י למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשיו כאילו אתם שבעים כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה ול"ג פשוטו למה תתראו למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין אתם מבקשים לכם אוכל בטרם יכלה מה שבידכם. ומבואר שהטעם שציוה יעקב שירדו למצרים לא היה בשביל להביא אוכל, אלא רק מטעם דלמה תתראו, ולפי זה יש לומר דלכן אמר להם להביא רק מעט אוכל, כי באמת אין צריך את האוכל ממצרים וכל ההשתדלות בזה אינה אלא שלא להראות עצמן שבעים, ולזה הרי גם במעט אוכל סגי.

שלשה הטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין עולם הבא

ויש לשאול מדוע באמת טעם זה עצמו שצריך לבקש אוכל בטרם יכלה מה שבידכם לא היה מספיק כדי שירדו למצרים, ולמה היה צריך לטעם דלמה תתראו. ומבואר מזה דיעקב אבינו אינו צריך לדאוג על מזונו כלל, ויעקב ובניו אינם צריכים להביא אוכל ממצרים, ואצל יעקב אין רעב כלל. ויש להוסיף בזה עוד, שהנה כשיוסף שלח ליעקב שירד למצרים, כתוב (מ"ה, י"א) ששלח להגיד ליעקב 'וכלכלתי אותך שם כי עוד חמש שנים רעב פן תורש אתה וביתך וכל אשר לך', אבל האמת הייתה להיפך, כי אדרבה בעת שהגיע יעקב למצרים פסק הרעב, ומבואר שבאמת יעקב אינו זקוק לבא למצרים בשביל כלכלת עצמו, ואינו צריך להיות גיזון מתבואת מצרים, ואינו תלוי בפרנסת מצרים, ואדרבה, כשהוא מגיע למצרים אז הרעב מפסיק. ויש לבאר הדבר דהנה בגמ' בב"ב דף ט"ז ע"ב אמרינן דשלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן אברהם יצחק ויעקב. ובתוס' שם כתבו דנהנו מעין עולם הבא מכל וכל, ולא רק בחד מילתא, וא"כ מזונותיו של יעקב ואכילתו הם מעין עולם הבא, ובודאי דמזון שהוא מעין עולם הבא אינו שייך לרעב, ואינו תלוי בתבואת מצרים, ולכן לא היה זקוק יעקב שיביאו לו אוכל ממצרים, והרעב לא היה נוגע ולא שייך אליו.

והנה אכילת הצדיק אינה כאכילת שאר כל אדם, וכמו שכתב במסילת ישרים (פרק כ"ו) שהאיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש, והקדוש הדבק תמיד לאלוקיו ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאלו מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן כמקדש וכמזבח, וכמאמרם ז"ל ויעל מעליו אלוקים, האבות הן הן המרכבה, וכן אמרו הצדיקים הן הן המרכבה, כי השכינה שורה עליהם כמו שהייתה שורה במקדש, ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה על גבי האיש, כי ודאי הוא שיהיה נחשב לעילוי גדול אל אותם הדברים שהיו עולים על גבי המזבח כיון שהיו נקרבים לפני השכינה, וכל כך יתרון היה להם בזה עד שהיה כל מינם מתברך בכל העולם וכמאמרם ז"ל במדרש, כן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל, עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא כאילו נקרב על גבי המזבח ממש, והוא הענין שאמרו עליו ז"ל כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב ביכורים, וכן אמרו ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין במקום נכסים, כי הנקרב להם כנקרב על גבי המזבח, ומילוי גרונום תחת מילוי הספלים.

ובקרבנות יש ברכה מיוחדת, וכמו שאמרו בגמ' יומא דף ל"ט ע"א שהייתה ברכה בלחם הפנים ובשתי הלחם ובעומר שכל כהן המגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר, ובתהלים כתוב על הקרבנות 'צידה ברח אברך אביונה אשביע לחם', ובחידושי מרן רי"ז הלוי ביאר דכפל הדבר כי היה במקדש שני ברכות, דהיה ברכה בעצם המזון, שכל כהן הגיעו כזית, ועוד ברכה הייתה בתוך המעיים דבכזית לבד כבר

היה בו כדי שביעה, ועל המקדש כתוב בתהלים 'כי שם ציוה ה' את הברכה', וא"כ יעקב אבינו שאכילתו היא כאכילת קרבנות הוא אינו זקוק וצריך למזון ממצרים. וכיון שאכילתו של יעקב אבינו הייתה כאכילת הקרבנות, בודאי דאין מזונו תלוי בתבואת מצרים, דלא ממצרים יבוא תבואה ומזון לאכילה שהיא כהקרבת קרבנות. ולפי זה מבואר היטב שכל טענת יעקב אבינו הייתה רק שלא להראות עצמם בפני בני ישמעאל ובני עשיו. ולא משום מחסורם וצורך במזון.

ממזות לחיים

אגרת חיזוק מיוחדת לאברכי כולל 'אהבת תורה' שע"י קהילת האברכים 'נוף כנרת – פוריה', עיה"ק טבריה

בראשות הרבנים הגאונים רבי אליעזר שרלין שליט"א ורבי אלחנן רוזנר שליט"א

עליכם יקיריי וחביביי עמלי התורה היושבים לפני ה' בעיה"ק טבריה.

הגנו לקראת חנוכה בדבר חיזוק על עמל התורה שבע"פ, כי הרי גזירות היונים היה להשכיחם תורתך, ומכלל הנצחון זהו עסק התורה ועמלה בכל עוז ותעצומות ובדיבוק חברים בשקלא וטריא, וזהו שאומרים וזדים ביד עוסקי תורתך.

והנה גזירות היונים להשכיחם תורתך זהו גזירת מיתה ח"ו על הכלל ישראל, וכמו גזירת המן, ומשום שכל עיקר חיי הכלל ישראל זהו רק בתורה, שעלינו לדעת שלא ככל הגויים בית ישראל, נשמות ישראל באים מכסא הכבוד, ושם עתידין לחזור אחרי מאה עשרים שנה, ונפש האומות באים לקליפות, ועל זה נאמר מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ.

עצם מציאות ומהות הכלל ישראל זהו מציאות אחרת, לכלל ישראל יש חיים אמיתיים רוחניים נצחיים, וזה ע"י שהם דבוקים ואחוזים וקשורים בתורה, וע"י זה הם דבוקים בקוב"ה, וכמו שכתוב בזה"ק קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא.

ומלבד המצוות עשה הגדולה והחמורה של תלמוד תורה, יש עוד בזה, הנה בנפש החיים וברוח חיים כתוב שכל אחד משישים ריבוא כללות נשמות ישראל, שורש העליון של נשמתו הוא מאות אחת מהתורה הקדושה, וברוח חיים כתוב כי התורה היא ס' ריבוא אותיות כללות נשמת כל ישראל, וכל אות היא כנגד אחד מישראל, וכ"כ הגר"א בתקו"ח ל"ד, ושורש נשמה זה כמו שורש של אילן, שממנו כל יניקתו וחיות האילן, ובלא השורש יבש האילן, והשורש זה מקור חיותו, כן נשמת ישראל יונקת החיות שלו מהתורה, ולכן בלי תורה אין חיות לכלל ישראל ח"ו, ובדרך עץ החיים כתוב וז"ל ולימוד תורתנו הוא ליצה"ר ולסט"א סם המוות, ולאחינו בני ישראל הוא סם החיים. ומקורו ממסכת קידושין דף ל' ת"ר ושמתם, סם תם, נמשלה תורה כסם חיים.

וזהו שאנחנו אומרים בכל יום בערבית כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה, היינו כי כיון שהתורה זהו עצם החיים שלנו, ע"כ אינו יכולים לפרוש ממנה, כי א"א לפרוש מן החיים, ולכן ובהם נהגה יומם ולילה, ורבי טרפון אמר לרבי עקיבא בשביל הלכה אחת עקיבא כל הפורש ממך כפורש מן החיים, ובמסכת ברכות ס"א המשל שאמר רבי עקיבא לפפוס, ומה במקום חיותנו אנו מתיראים במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה, אף אנחנו עכשיו שיושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה כי הוא חייך ואורך ימך, כך אם אנו הולכים ומבטלין ממנה על אחת כמה וכמה, ומבואר שכלל ישראל עם התורה זהו מקום חיותנו וכלי התורה ח"ו להפך, היינו שבלי תורה אין לישראל חיים כלל.

ובזה יבואר מה שאנו אומרים הלל בחנוכה, והרי אין אומרים הלל אלא או על מעבדות לחרות או ממיתה לחיים, כמבואר במגילה י"ד. אלא שכלל ישראל בלי תורה זהו מיתה, ולכן כשהיונים רצו לעקור את התורה מעם ישראל והקב"ה עשה לנו ניסים להנצל מהם, וזה נס של ממיתה לחיים ושפיר צריך לאמר הלל על זה.

חזקו ואמצו בעבודת ימי החנוכה ביחוד להאיר את חושך החומר ע"י אור התורה בתלמוד תורה ועמל בעומק הבנת הסוגיות, ולזכות לכוון לאמיתה של תורה, לעלות בהר ה', לעזוב עסק הבלי העוה"ז החולף לקנות קנייני נצח להאיר ארץ באור שלהבות תורתנו הקדושה לחיים ולברכה.

חותם באהבה רבה לעמלי תורתנו בטהרה

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

חנוכה תשפ"א – ח"ב

ראש ישיבת בית יהודה

בענין ברכת 'שהחיינו' על המצוות עובר לעשייתן

הרמ"א בא"ח סימן תרע"ו ס"ב כתב בשם מהר"ל, שהמדליק נר חנוכה מברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק. ובביאור הגר"א שם כתב על זה, וזה לשונו – רצה לומר, אף 'שעשה' ו'שהחיינו' צריך עובר לעשייתן, כמו שאמרו בפרק ב' דמגילה (דף כ"א ע"ב) לא שנו אלא לאחריה כו', כל המצוות כולן כו', לפניה מאי כו', עכ"ל. והיינו, דבגמ' במגילה שם איתא, דמצוה לברך על קריאת המגילה לפניה, משום דכל המצוות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, וקאמר התם - לפניה מאי מברך, רב ששת מקטריזא איקלע לקמיה דרב אשי, וברך מנ"ח. ופירש רש"י ד'מנ"ח' היינו 'על מקרא מגילה' ו'שעשה ניסים' ו'שהחיינו'. ומבואר דגם ברכת 'שעשה ניסים' וברכת 'שהחיינו' הוו בכלל ברכת המצוה דקריאת המגילה, ועל כן איכא בהו נמי לדינא דצריך לברכן 'עובר לעשייתן', ואם כן הכי נמי במצוות הדלקת נר חנוכה הוו הברכות ד'שעשה ניסים' ו'שהחיינו' בכלל ברכת המצוה, וצריך לברכן 'עובר לעשייתן'.

והנה אצלינו נהגו לברך הברכות ד'שעשה ניסים' ו'שהחיינו' אחר ההדלקה, וכן הוא ב'לקט יושר' בשם רבו ה'תרומת הדשן', ובמקום אחר כתבנו ההסבר בזה, דברכות אלו לא נתקנו על ה'מצוה' של הדלקת נר החנוכה, אלא דנתקנו על עצם ההדלקה, ולכן לא שייך בברכות אלו דינא ד'עובר לעשייתן', כיון דלא הוו מלתא ד'ברכות המצוות' כלל.

ולפי מנהג זה תיקשי מאי שנא גבי קריאת המגילה שנתקנו הברכות ד'שעשה ניסים' ו'שהחיינו' על מצוות הקריאה, וכדמוכח בגמ' במגילה דהוו בכלל 'ברכות המצוות' שצריך לברכן 'עובר לעשייתן'.

והנה ברמב"ם בפ"ו מסוכה ה"ב כתב, וזה לשונו – כל זמן שיכנס לישב בסוכה כל שבעה, מברך קודם שישב 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה', ובילי יום טוב הראשון מברך על הסוכה, ואחר כך מברך על הזמן, ומסדר כל הברכות על הכוס. נמצא מקדש מעומד, ומברך 'לישב בסוכה', ויושב, ואחר כך מברך על הזמן, עכ"ל. ועיין ב'כסף משנה' שם שביאר הטעם דמברך 'לישב בסוכה' מעומד, לפי שאמרו 'כל המצוות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן', ועל כן יש לברך ברכה זו קודם שישב, ע"ש. ומדכתב הרמב"ם שם דמברך 'לישב בסוכה', ויושב, ואחר כך מברך על הזמן, הרי מבואר דרך ברכת 'לישב בסוכה' הויה בגדר 'ברכת המצוות', ורק עליה איתא לדינא ד'כל המצוות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן', אבל ברכת 'שהחיינו' אינה בגדר 'ברכת המצוות', ועל כן אין צריך לברכה 'עובר לעשייתן', ומברכה אחר שיושב. וצ"ע מאי שנא מברכת 'שהחיינו' שנתקנה על מצות קריאת המגילה דאיכא בה דינא ד'עובר לעשייתן', וכמבואר בגמ' במגילה שהביא בביאור הגר"א כאן.

וצריך לומר, דבחג הסוכות, עצם ה'יום טוב' מחייב ברכת 'שהחיינו', ועל כן לא נתקנה הברכה על מצות הישיבה בסוכה, אלא נתקנה על ה'יום' עצמו, וכיון שכן לא הויה ברכה זו בכלל 'ברכת המצוות', וליתא בה לדינא ד'עובר לעשייתן', מה שאין כן בפורים, היום עצמו אינו מחייב ברכת 'שהחיינו', ורק דנתקנה ברכת 'שהחיינו' על המצוה של קריאת המגילה, ועל כן שפיר הויה לה בכלל 'ברכת המצוות' שצריך לברכן עובר לעשייתן.

ועל דרך זה יש ליישב גם מנהגינו לברך ברכת 'שהחיינו' אחר הדלקת נר חנוכה, והיינו דכיון שמצינו שגם הרואה נר חנוכה מברך 'שהחיינו', על כרחך דלא נתקנה ברכה זו על קיום המצוה של הדלקת הנר, אלא דנתקנה על עצם הניסים של חנוכה, ושייך לברכה בין בשעת הדלקה ובין בשעת ראייה, ועל כן ליתא בה לדינא ד'ברכות המצוות' שמברך עליהן עובר לעשייתן.

והנה הב"ח בסימן זה כתב לבאר שיטת הפוסקים, דאף מי שאשתו מדלקת עליו בביתו, צריך לברך ברכת 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו' בראיית נר חנוכה, משום דמה שמדליקין עליו בביתו אינו בא אלא לפטור אותו מהחיוב להדליק נרות לפרסם הנס ברבים, שאינו חיוב על גופו, אבל חיוב ההודאה על הנס וברכת 'שהחיינו', שהם חיוב על גופו, לא נפטור מהם במה שמדליקין עליו בביתו, ע"ש. הרי מפורש דברכת 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו' אינם בגדר 'ברכת המצוות' על ההדלקה, אלא דהם מלתא דהודאה על הנס, ולכן אף שכבר הדליקו בביתו, ובירכו ברכות אלו, אכתי מחויב הוא עצמו בברכות אלו.

בהא דלא נפסל השמן דנס חנוכה - מדינא ד'נר שכבתה נידשן השמן'

בשבת דף כ"א ע"ב איתא, שכשנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו בו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

וב'בית יוסף' או"ח סימן תר"ע כתב, וזה לשונו – ואיכא למידק, למה קבעו שמונה ימים, דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחת, ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. ויש לומר, שבלייל ראשון נתנו כל השמן בנרות, ודלקו כל הלילה, ובבוקר מצאו הנרות מלאים שמן, וכן בכל לילה ולילה, עכ"ל. והיינו דנעשה נס באיכות השמן שדלקו הנרות על ידו מבלי שיתחסר.

והקשו האחרונים על תירוץ זה של ה'בית יוסף', דהא במנחות דף פ"ח ע"ב אמר רבי יוחנן אמר רבי, נר שכבתה, נידשן השמן, נידשנה הפתילה. כיצד עושה, מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה. ופירש רש"י שם, דהכי קאמר, כשם שהפתילה שכבתה אין לה תקנה, שהרי היא כדשן, כך השמן שנשאר בנר הרי הוא כדשן ואין לו תקנה, הואיל ונדשנה הפתילה נדשן השמן. כיצד הוא עושה, מטיבה, שמשליך כל מה שבנר לחוץ, ונותן בה שמן ופתילה אחרת ומדליקה, ע"כ. ואם כן לשיטת הראשונים דלעולם צריך לדשן את הנרות, ואף שלא כבו מעצמם, צריך לכבותם ולדשנם [עיין רש"י לקמן דף כ"ב ע"ב ד"ה ובה היה מסיים, ור"ן לקמן דף כ"ג ע"א, ושו"ת הרשב"א ח"א סימן ע"ט וסימן ש"ט], הרי בשעת הדלקת הנרות בין הערביים, שצריך לכבות את הנרות הדולקין, נעשה מותר השמן שבנר 'דשן', וממילא פסול שוב להדלקה, ואיך חזרו והדליקו בו.

והנה בתמיד פ"ג מ"ט תנן, מי שזכה בדישון המנורה, נכנס ומצא שתי נרות מערביות דולקין, מדשן את השאר, ומניח את אלו דולקין במקומן. מצאן שכבו, מדשן ומדליק מן הדולקין, ואחר כך מדשן את השאר, ע"כ. ופירש הרע"ב שם בשם רבנו ברוך בר יצחק, דקודם שחיטת התמיד מדשן את חמש הנרות שלצד מערב, ומניח את שתי הנרות המזרחיות דולקות, ואם מצא את שתי הנרות המזרחיות כבויות, מדשן ומדליקן, ואחר זריקת דם התמיד מכבה את הנר המזרחית, ומניח רק את הנר המערבית דולקת עד הערב. וטעם הדלקת הנר המזרחית קודם שחיטת התמיד, כדי שיהא ניכר יפה ההפסק שבין הטבת חמש הנרות לבין הטבת שתי הנרות, ע"ש.

ובשו"ת הרשב"א ח"א סימן ע"ט הקשה על שיטה זו, דאם אתה אומר כן, נמצא מדליק את הנר המזרחית לערב בשמן ופתילה ישנים. ואם תאמר שידשן את הנר המזרחית פעם שניה אחר שיכבנה, זה לא נשמע מעולם, ולא נזכר בשום מקום שידשן את הנר המזרחית פעמים, ע"ש.

ועיין בחדושי מרן ר"ז הלוי בהלכות תמידין ומוספין (דף מ"א ע"א מדפי הספר ד"ה והנה בתשובות) שכתב ליישב קושיא זו, על פי דבריו שם, דיסוד הדין דנר שכבתה נידשן השמן נידשנה הפתילה, וצריך לתת שמן ופתילה חדשים, הוא משום דהשמן והפתילה הישנים חל בהו תורת 'דשן', ודינן שטעונין דישון והנחה במקום הדשן, וזהו הפוסלן מהדלקה, ואם כן כל זה הוא אם כבתה אחר שנתקיימה בה מצות הדלקה, ואז השמן והפתילה הנותנים דין 'דשן' בהו, אבל הכא דמדליק את הנר המזרחית רק משום היכר בעלמא, אבל אין בזה שם 'הדלקת הנרות' כלל, כיון דאינו בזמן הדלקה, אם כן ממילא דגם אם מכבה אותה אחר כך, לא נעשין הפתילה והשמן 'דשן', דפשיטא דכל בלא הדלקה ליתא לשם 'דשן', וממילא דלא נפסלו להדלקה, ושפיר מדליק בין הערביים באותו השמן ובאותה הפתילה עצמן, עכ"ד.

וראיתי מובא בשם אא"ז זצ"ל, דבדעת הרשב"א יש לומר, דסבירא ליה דינא ד'נידשן' השמן נידשנה הפתילה' אינו תלוי בחלות שם 'דשן' דחייל על הפתילה והשמן, אלא עצם הדבר שהודלקו הפתילה והשמן, וכבר אינם חדשים, הוא זה שפוסלם להדלקה, וכמו שנראה מלשון הרמב"ם בפירוש המשניות במנחות פ"ט מ"ג – ודע, שאם נתכבה אחד מהנרות, שהפתילה והשמן שיש באותו הנר יחשב כולו כאילו הוא 'ישן', ומסיר הפתילה והשמן, ונותן שמן אחר חצי לוג, ופתילה שלימה חדשה, והוא מה שאמרו נר שכבתה 'נתיישן' השמן ונתיישנה הפתילה', כיצד הוא עושה, מטיבה ונותן שמן כמידה ראשונה ומדליקה, ע"כ. הרי דפסול הפתילה והשמן לאחר שכבו אינו משום שחל בהם שם 'דשן', אלא משום שנתיישנו, ואם כן יש לומר, דנהי דהדלקה להיכירא בעלמא לא מהני לשוויי על הפתילה והשמן תורת 'דשן', מכל מקום שפיר שייך בזה דינא ד'נידשן' השמן נידשנה הפתילה', כיון דמכל מקום כבר הודלקו, ואינם חדשים, וזה גופא פוסלם להדלקה, ושפיר צריך להיטיב את הנרות מהם, וזהו שהקשה, דאם אתה אומר שאחר דישון הנר המזרחית מדליקה ומכבה, נמצא דמדליק נר זו בערב בשמן ופתילה ישנים, עכ"ד.

ואשר לפי זה יש ליישב את קושיית האחרונים על תירוצו של ה'בית יוסף', איך הדליקו את המנורה בכל לילה מאותו השמן, הא מכיון שכבו את הנרות, נעשה מותר השמן שבנר 'דשן', ואיך חזרו והדליקו בו, דכיון דנתבאר דפסולא ד'נידשן' השמן' אינו מחמת חלות שם 'דשן' דחייל ביה, אלא מחמת התיישנותו, וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות הנ"ל, אם כן יש לומר דבכלל הנס דחנוכה היה שלא נתיישן השמן בהדלקתו, ושפיר היה כשר להדלקה נוספת.

והנה הרשב"א בתשובה שם הקשה עוד על פירושו של רבנו ברוך בר יצחק, דאם אינו מדליק את הנר המזרחית קודם שחיטת התמיד מדינא, אלא רק כדי שיהא ניכר יפה ההפסק שבין הטבת חמש הנרות לבין הטבת שתי הנרות, אם כן למה הוצרך לדשן אותה קודם הדלקה זו, היה לו להדליקה באותו שמן ישן ובאותה פתילה ישנה.

ובחדושי א"ז זצ"ל שם כתב, דלפי דבריו מיושבת גם קושיא זו, דמאחר דהשמן והפתילה נעשו 'דשן', וחל בהו בעצמן מצות דישון והנחה אצל המזבח, אם כן ממילא דאי אפשר לו להדליק עוד באותו השמן ולחסרו, כיון דכולו טעון דישון והנחה אצל המזבח, והוא הדין בהפתילה, ובעל כרחו הוא מוכרח לתת עכשיו שמן ופתילה חדשים, עכ"ד.

ולפי זה אזדא תירוצינו הנ"ל, דאפילו אם נאמר שנעשה נס בהשמן שלא נתיישן בהדלקתו, וממילא לא נפסל מלחזור ולהדליק בו, מכל מקום כיון שנתקיימה בו מצות הדלקה בלילה הראשון, ואהניא הדלקה זו לשוויי עליה תורת 'דשן', הרי ממילא דאי אפשר להדליק עוד באותו השמן ולחסרו, כיון דכולו טעון דישון והנחה אצל המזבח.

אמנם א"ז זצ"ל כתב כן ליישב פירושו של רבנו ברוך בר יצחק הנ"ל, שאם כבתה הנר המזרחית, היה מדשנה וחוזר ומדליקה להיכירא בעלמא, אולם הרשב"א שהקשה עליו, על כרחך דסבירא ליה דאף דחייל בהפתילה והשמן דין 'דשן', מכל מקום מותר להדליק בהם לצורך היכירא (וכן ראיתי שמובא בשם א"ז זצ"ל, דבודאי לא פליג הרשב"א על יסוד הדבר דחייל במותר הפתילה והשמן תורת 'דשן', ורק דסבירא ליה דאף דטעונין דישון והנחה אצל המזבח, מכל מקום מותר להדליק בהם לצורך היכירא), ואם כן לפי שיטת הרשב"א אכתי קיימא תירוצינו על קושיית האחרונים הנ"ל, דאף דאהניא הדלקת הלילה הראשון לשוויי על השמן תורת 'דשן', מכל מקום שפיר היו רשאים לחזור ולהדליק בו את המנורה בלילות הבאים, כיון דלא נתיישן השמן בהדלקתו, ומה דאית ביה תורת 'דשן' אינו אוסרו בהדלקה.

והנה רש"י במנחות דף פ"ח ע"ב כתב, דדינא דרבי יוחנן דנר שכבתה נידשן השמן נידשנה הפתילה, מיירי בנר שכבתה בחצי הלילה, ועל זה הוא דקאמר התם, כיצד עושה, מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה. אולם הרשב"א בתשובה הנ"ל חולק על זה, וסובר דאם כבתה באמצע הלילה אינה צריכה לא דישון ולא הטבה, אלא חוזר ומדליקה באותו שמן ובאותה פתילה ודיו, שלא מצינו הטבה בלילה, וכי מפני שכבתה תוך זמנה מחליף שמן ופתילה יתר על חברותיה, עכ"ד.

ובחדושי מרן ר"ז הלוי שם ביאר שיטת רש"י בזה, על פי דבריו הנ"ל, דיסוד הדין דנר שכבתה נידשן השמן נידשנה הפתילה, וצריך לתת שמן ופתילה חדשים, הוא משום דהשמן והפתילה הישנים חל בהו תורת 'דשן', ודינן שטעונין דישון והנחה במקום הדשן, וזהו הפוסלן מהדלקה, ואשר לפי זה מבואר היטב דעת רש"י, דגם אם כבתה באמצע הלילה צריכה דישון, דאף דמצות הטבת הנרות נאמרה רק בבוקר, כל זה הוא רק לענין מצות ההטבה והדישון שמתקיימת בהנרות, אבל לענין דין הדישון הנאמר על הדשן עצמו, לא נאמר הזמן של 'בבוקר', ועל כן כל שכבה – באיזה זמן שיהיה – חל בו שם 'דשן' להטען דישון, וממילא דפסול להדלקה, ע"ש.

ולפי מה שמובא בשם א"ז זצ"ל, דגם הרשב"א לא פליג על יסוד הדבר דחייל בגופו של הדשן עצמו חלות דין שטעון דישון והנחה אצל המזבח, בעל כרחך צריך לומר, דהרשב"א סבירא ליה דחלות תורת 'דשן' חיילא רק על ידי קיום הדין של הטבת הנרות, וכיון דליכא קיום דין של הטבה בלילה, כי אם בבוקר, לא מהני מה דכבה הנר בלילה לשוויי להפתילה והשמן תורת 'דשן'.

אמנם זה ניחא רק אם נאמר דפסולא ד'נידשן השמן נידשנה הפתילה' הוא מחמת חלות תורת 'דשן' עליהו, דלפי זה שפיר יש לומר דחלות זו לא חיילא על ידי כיבוי הנר לחוד, אלא רק על ידי קיום הדין של הטבת הנרות, אבל לפי מה שביאר א"ז זצ"ל בדעת הרשב"א דפסולא ד'נידשן השמן נידשנה הפתילה' הוא מחמת התיישנותם, ולא משום דחייל בהו תורת 'דשן', אם כן צריך ביאור בשיטת הרשב"א דאם כבה הנר בלילה, דלא מיפסלו הפתילה והשמן להדלקה, דמהיכי תיתי לומר דדוקא אם כבה הנר בבוקר חשיבי הפתילה והשמן ישנים, אבל אם כבה בלילה לא נתיישנו הפתילה והשמן בכך.

וצריך לומר, דאם כבה הנר באמצע הלילה, וחוזר ומטיבו ומדליקו, הוי זה המשך ההדלקה הראשונה, כמו ב'כבתה זקוק לה', ולכן ליכא חסרון במה דנתיישנו הפתילה והשמן בכביית הנר, וכמו דליכא חסרון זה בהמשך ההדלקה הראשונה עצמה, ורק כשמטיב את הנרות בבוקר, דכבר נגמרה ההדלקה הראשונה, אז הוא דאמרינן דמכיון שכבתה הנר, נתיישנו הפתילה והשמן, ושוב אינם כשרים להדליק בהם הדלקה אחריתא.

בענין קדושת נרות החנוכה

במסכת סופרים פ"כ ה"ו איתא, וכל שמונת ימי החנוכה, הנרות הללו קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהן וכו', ע"כ.

והנה בגמ' שבת דף כ"ב ע"א אמר רב יהודה אמר רב אסי, אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה. כי אמריתה קמיה דשמואל, אמר לי, וכי נר קדושה יש בה. מתקיף לה רב יוסף, וכי דם קדושה יש בו, דתניא, 'ושפך' 'וכסה', במה ששפך יכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהו מצוות בזויות עליו, הכא נמי, שלא יהו מצוות בזויות עליו, ע"כ.

והמתבאר מדברי הגמ', דהא פשיטא דליכא בנר חנוכה משום 'קדושה', וכדקמתמה שמואל 'וכי נר קדושה יש בו', והא דקאמר רב אסי שאסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, היינו משום 'שלא יהיו מצוות בזויות עליו'.

ואשר לפי זה צ"ע טובא בדברי ה'מסכת סופרים' הנ"ל, דהנרות הללו 'קודש' הם, וזהו טעם האיסור להשתמש בהם, דהא מפורש בגמ' דאין בנר חנוכה משום 'קדושה'.

אכן בבעל המאור ובר"ן בשבת שם כתבו, דמאן דאמר לעיל דף כ"א ע"ב אסור להשתמש לאורה של נר חנוכה קסבר, דכיון דנר חנוכה הוי זכר לנרות ולשמן של היכל, אסור להשתמש בהן שום תשמיש, אפילו תשמיש דמצוה ותשמיש דקדושה, ולמאן דאמר אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה, דוקא הרצאת מעות וכיוצא בה אסורה, לפי שהיא תשמיש רשות ושל חול, כדקפריש טעמיה משום בזוי מצוה, אבל תשמיש מצוה ותשמיש קדושה מותר להשתמש לאורה, ושמאל דמתמה עלה 'וכי נר קדושה יש בו', לא סבירא ליה דאית ביה סרך קדושה, ולא משום איסור הנאה במשתמש לאורה, ולא הוה כהאי גוונא בזוי מצוה לדעתיה, ע"ש.

ועיין בחדושי המאירי שם שהביא שיטה זו, וזה לשונו – ויש באים בה מטעם איסור הנאה וקדושה גמורה, הואיל והן זכר לנרות ולשמן היכל וכו', ולא עוד אלא שמפריזים על מדותיהם לאסור בהנאה כל שבהן אף לאחר מצותן וכו', והרי זה מעתה כמקדישו לשמים וכו', ע"ש. [וכן הוא ב'אבודרהם' הלכות חנוכה, וזה לשונו – כתוב ב'שאלות דרב אחאי', נר חנוכה שהותר בה שמן ביום השמיני, עושה לו מדורה, ושורפו בפני עצמו, כיון שהוקצה למצוה, אסור להשתמש ממנו. והקשה הרב רבי גרשום ב"ר שלמה, דהא קיימא לן ד'תשמישי מצוה נזרקין' (מגילה דף כ"ו ע"ב). ותירץ, דשוניהו רבנן כתשמישי קדושה, מפני שהוא זכר לשמן של הקדש, עכ"ל].

ואם כן אתו שפיר קצת דברי ה'מסכת סופרים' דהנרות הללו 'קודש' הם, דאף דבודאי גם להך מאן דאמר ד'אסור להשתמש לאורה' ליכא בהו 'קדושה' ממש, אלא רק שויניהו רבנן כתשמישי קדושה משום זכר לשמן של הקדש, מכל מקום כיון דהאיסור להשתמש בהם הוא משום דנוהגים בהם כעין 'קדושה', שייך בהו מיהא לשון 'קודש'.

תכון בית תפילתי, ושם תודה נזבח [מעוז צור]

הנה מדברי הפייט כאן מבואר, שכאשר יבנה בית המקדש נזבח 'קרבן תודה'. ונראה ד'קרבן תודה' זה היינו קרבן התודה שנקריב בעת הגאולה על ישועתנו מן הגלות, וכמפורש בירמיה ל"ג – 'כה אמר השם עוד ישמע במקום הזה וגו' קול אומרים הודו את השם צבאות, כי טוב השם כי לעולם חסדו, מביאים תודה בית השם, כי אשיב שבות הארץ כבראשונה וגו'. ועיין ב'מצודות' שם שפירש הא דכתיב 'מביאים תודה בית השם', שהמה יהיו מביאים 'קרבן תודה' בבית השם הבא על הנס, עכ"ל. והיינו שלעתיד לבא – כאשר ישיב השם שבות הארץ כבראשונה – נביא לבית המקדש קרבן תודה על הניסים והנפלאות שיעשה עמנו. (ובמקום אחר ביארנו לפי זה כמה פסוקים בתהלים, כמו 'בואו שערינו בתודה חצרותיו בתהילה' [מזמור ק'], 'לך אזבח זבח תודה' [מזמור קט"ז], 'אודך כי עניתני ותהי לי לישועה' [מזמור קי"ח], דכל פסוקים אלו מיירו בעת הגאולה העתידה, שנביא אז קרבן תודה על גאולתנו ועל פדות נפשינו).

והנה בגאולת מצרים לא מצינו שהביאו ישראל 'קרבן תודה' על גאולתם ועל פדות נפשם, ויש לומר הביאור בזה, על פי המדרשים שהביא ה'בית הלוי' בפרשת ויגש ובפרשת שמות ובפרשת בא, שהגאולה ממצרים היתה באמצע הזמן, כי לא נשלם עדיין הקץ של 'ארבע מאות שנה', והזמן החסר להם הניח הקדוש ברוך הוא שישלימו אותו ישראל בגלויות האחרות, ורק כשישלימו הזמן בסוף הגלות האחרון יוכלו להגאל, ע"ש. ואשר לפי זה יש לומר, דלכן לא שייך כל כך להביא 'קרבן תודה' על היציאה ממצרים לחוד, כיון דאכתי לא נשלמה בכך הגאולה, ורק לעתיד לבא – כאשר תושלם הגאולה – נביא 'קרבן תודה' על כך.

ועיין בתוס' בפסחים דף קט"ז ע"ב (ד"ה ונאמר), שהביאו הא דתניא ב'מכילתא', כל השירות לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד דלשון זכר, ופירשו התוס', שהנקבה יש לה צער לידה, וכן כל הניסים יש אחריהם צער, חוץ מהניסים שיהיו לעתיד לבא, שלא יהיה אחריהם צער, ע"ש. הרי דשאני השירה הנאמרת על כל הניסים, מהשירה הנאמרת על הניסים דלעתיד לבא, דכיון דגאולה שיש אחריה צער אינה גאולה שלימה, אין השירה הנאמרת עליה דומה לשירה הנאמרת על גאולה שלימה, ואם כן שפיר מובן דרך לעתיד לבא יביאו 'קרבן תודה', כיון דרק אז תהיה גאולה שלימה שאין אחריה צער. [אמנם הראוני שב'מרדכי' בסדר של פסח כתב, דלכך צריך שלש מצות, לזכר לחמי תודה, כדאמרינן בברכות דף נ"ד ע"ב ארבעה צריכין להודות, וחשיב 'יוצא מבית האסורים', והשתא נמי נגאלו משיעבוד מצרים, ובלחמי תודה היו שלשה מיני מצה, ע"ש. וכעין זה איתא ב'אור זרוע' פסחים סימן נ"ב].

אז אגמור, בשיר מזמור, חנוכת המזבח [מעוז צור]

הנה הרמב"ם ב'ספר המצוות' בשורש השלישי כתב, שמצות 'חנוכת המזבח' היא מצוה שאינה נוהגת לדורות, אולם בהשגות הרמב"ן שם כתב, וזה לשונו – ובודאי חינוך המזבח הוא מצוה לדורות, כמו שכתוב בפרשת ואתה תצוה 'וזוה אשר תעשה על המזבח', שהיא מצות החינוך, ומזה שנינו 'אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר' (מנחות מ"ט ע"א). ונראין הדברים עוד, שאף המשכן בהקמתו, ובית המקדש בהבנותו, צריכים חנוכה לעולם, ונדבת הנשיאים היתה הוראת שעה בשיעורים ההם שעלו בדעתם, אבל החנוכה כמו חובה היא. כן עשה שלמה חנוכה, וכן אנשי הכנסת הגדולה, ואף לימות המשיח וכו', עכ"ל. וכן כתב בפירושו על התורה סוף פרשת נשא, וזה לשונו – והנה השם הנכבד הסכים על דעת הנשיאים, וצויה 'נשיא אחד ליום יקריבו', ולפיכך יתכן שהיא מצוה לדורות שיחנכו לעולם בית המקדש והמזבח, ולכך עשה שלמה חנוכת הבית, וכן אנשי כנסת הגדולה עשו חנוכה, וכן לימות המשיח, והנה תהיה ענין זו המצוה, כענין פרשת טמאים בפסח, ופרשת בני יוסף, שהסכימה דעתם לדעת העליונה, ונצטוינו בהם לדורות, עכ"ל.

ואשר לכאורה נמצא, דדברי הפייט כאן, שלעתיד לבא - 'לעת תכין מִטְבַּח מִצָּר הַמִּנְבֵּחַ' - תהיה חנוכת המזבח, אינם אלא לשיטת הרמב"ן שמצות 'חנוכת המזבח' הינה מצוה הנוהגת לדורות, אולם לשיטת הרמב"ם דהיא מצוה שאינה נוהגת לדורות, לא תהיה אז 'חנוכת המזבח'. **אמנם** עיין ברמב"ם בפ"ב ממעשה הקרבנות ה"ד שכתב, וזה לשונו - כל שיעורי הנסכים האמורים בספר יחזקאל, ומנין אותן הקרבנות, וסדרי העבודה הכתובים שם, כולם 'מילואים' הן, ואין נוהגין לדורות, אלא הנביא ציוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המילואים עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי, עכ"ל. ומבואר דגם לשיטת הרמב"ם תהיה 'חנוכת המזבח' לעתיד לבא, ורק דסבירא ליה שאינה בכלל המצוה של 'חנוכת המזבח' האמורה בתורה, אלא שהנביא הוא שציוה לעשותה בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי, ואם כן שפיר אתיין דברי הפייט כאן - שלעתיד לבא תהיה 'חנוכת המזבח' - גם לשיטת הרמב"ם.

בני בינה, ימי שמונה, קבעו שיר ורננים [מעוז צור]

נראה לפרש מה שהזכיר הפייט ש'בני בינה' הם שקבעו את שמונת ימי החנוכה, משום שתוקף הגזירות והתקנות תלוי במידת חכמתו וחשיבותו של הבית דין שגזרום ותקנום, וכדתנן בעדויות פ"א מ"ה שבית דין שהוא גדול מבית דין חבירו בחכמה ובמנין יכול לבטל דבריו, וזהו שאמר כאן, שהחכמים שבאותו דור שקבעו ימי שמונה אלו, 'בני בינה' היו, ויש תוקף לתקנתם.

בני בינה, ימי שמונה, קבעו שיר ורננים [מעוז צור]

הנה בדברי הר"ן בפסחים (דף כ"ו ע"ב מדפי הר"ף) כתב בשם רב האי גאון, דיש הלל שקוראין אותו בתורת 'קורין', ויש הלל שאומרים אותו בתורת 'אומר שירה', וההלל שקוראים ב"ח הימים שהיחיד גומר בהן את ההלל הויא בתורת 'קורין'. והנה שמונת ימי החנוכה הוו מכלל י"ח הימים שהיחיד גומר בהן את ההלל, ואם כן קריאת ההלל בהם היא בתורת 'קורין', ומכל מקום כיון דבשורשו הוי הלל זה על הנס, וכמבואר בגמ' ערכין דף י' ע"ב, יש בקריאתו גם ענין של 'אומר שירה', ולכן צריך לקרותו 'בנעימה', כדאיתא במסכת סופרים פ"כ ה"ט. וזהו דקאמר הפייט כאן, דקבעו ימי שמונה 'שיר ורננים', דהיינו שקבעו לקרות בהן הלל, שענינו שירה על הנס.

והנה בברייתא בשבת דף כ"א ע"ב איתא, דלשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה, ופירש רש"י שם, ד'בהלל' היינו לקרות 'הלל', וב'הודאה' היינו לומר 'על הניסים' בהודאה. ואשר לפי זה צריך ביאור, למה הזכיר הפייט כאן רק הא דקבעום ב'שיר ורננים', דהיינו בקריאת ההלל, ולא הזכיר מה דקבעום ב'הודאה', דהיינו באמירת 'על הניסים' בהודאה.

אכן במקום אחר הבאנו דברי הר"ן בפסחים שם בשם רב האי גאון, שההלל של לילי פסחים נאמר בתורת 'אומר שירה', שכך שנינו - רבן גמליאל אומר וכו', ובסיפא 'לפיכך אנחנו חייבין להודות ולהלל' וכו', עכ"ל. ועמדנו בזה, דמדברי רב האי גאון אלו מבואר, ד'שירה' כוללת בתוכה גם ענין של הודאה, והבאנו סמך לזה, ממה שאנו אומרים בברכת קריאת שמע של ערבית - המעביר בניו בין גזרי ים סוף וכו', וראו בניו גבורתו 'שבחו והודו לשמו', הרי דשירת הים חשיבא שבח והודיה, והעירו שכן הוא מפורש בתרגום על הפסוק 'ויאמרו לאמר אשירה להשם' (שמות ט"ו) - ואמרו למימר 'נשבח ונודה' קדם השם, הרי להדיא דענין ה'שירה' הוא שבח והודיה.

ואשר לפי זה יש לומר, דכוונת הפייט כאן באומרו 'שיר ורננים' הוא לשתי התקנות, הן לתקנת קריאת ההלל, והן לתקנת אמירת 'על הניסים' בהודאה, שהרי ענין ה'שירה' באמת כולל את שני הדברים גם יחד, וכמו שנתבאר.

דביר קדשו הבאני וגו' כרות קומת ברוש וגו' יְוִנִים נקבצו עלי וגו' חשוף זרוע קדשך וגו' [מעוז צור]

נראה לבאר מה דהזכיר הפייט כאן את כל הארבע גלויות, דהיינו גלות 'בבל', וגלות 'מד', וגלות 'יוון', וגלות 'אדום', ולא רק את גלות 'יוון' שהיא מענינא דיומא, משום שהיתה הבטחה אחת שהשם יגאלנו מכל הארבע גלויות, וכמו שאומרים בליל חג הפסח - 'זהיא שעמדה לאבותינו ולנו', דהיינו ההבטחה שהבטיח השם לאברהם אבינו בברית בין הבתרים 'וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי', דתיבת 'וגם' אתי לרבות הארבע מלכויות, שאף הם כָּלִים על ששעבדו את ישראל, כדפירש רש"י שם, והנס שנעשו לנו בימי היוונים היה מכח ההבטחה הכללית שהקדוש ברוך הוא יצילנו מידי כל הארבע מלכויות שיעמדו עלינו בארבע הגלויות.

עוד יתכן לומר בזה, על דרך מה שביאר אאמ"ר הגאון זצ"ל את נוסח חתימת הברכה שמברכין בפורים אחר קריאת המגילה - 'הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם, הא-ל המושיע', דהכוונה בזה, דגאולת ישראל בימי המן אינה רק מקרה מיוחד היוצא מן הכלל, אלא הנהגה תמידית היא שהקדוש ברוך הוא מושיע את ישראל, וזהו 'הא-ל המושיע', כלומר, שזו היא הנהגתו הקבועה של הקדוש ברוך הוא שהוא 'מושיע', עכ"ד. ובמקום אחר הוספנו ביאור בזה, שישנה הנהגה מיוחדת שהקדוש ברוך הוא שומר תמיד על כלל ישראל בתורת אומה שלא תכלה ולא תאבד, ועל כן הוא מציל ומושיע תמיד את עמו ישראל מכל צריהם העומדים עליהם לכלותם, וכדאיתא בגמ' מגילה דף י"א ע"א על הפסוק 'לא מאסתים ולא געלתים לכלותם' - 'לא מאסתים' בימי יוונים, 'ולא געלתים' בימי נבוכדנצר, 'לכלותם' בימי המן וכו'. וזהו שאנו חותמים הברכה שם 'הנפרע לעמו ישראל', כלומר, שזו היא הנהגתו הקבועה של הקדוש ברוך הוא שהוא מושיע את ישראל מכל צריהם, כדי שלא יכלו ולא יאבדו. (ושמעתי עוד מאאמ"ר הגאון זצ"ל על מה שאנו אומרים בהגדה של פסח - 'שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם', אשר לכאורה אין מובן מה זה נוגע לסיפור הנס

דיציאת מצרים דמיירי ביה בעל ההגדה, אלא שהכוונה לומר בזה שזו היא הנהגתו של הקדוש ברוך הוא שהוא שומר תמיד עלינו. ולפי דברינו יש להוסיף, שהוא ענין של שמירה על כלל ישראל בתורת אומה שלא תכלה ולא תאבד, ומכיון שעומדים עלינו לכלותינו, על כן הקדוש ברוך הוא מצילנו מידם).

ויתכן לבאר הענין באופן אחר, על פי דברי ה'לבוש' בריש הלכות חנוכה בביאור החילוק בין ימי החנוכה, שקבעום רק להלל ולהודות, לבין ימי הפורים, שקבעום למשתה ושמחה, דאנטיכוס לא גזר להשמיד ולהרוג, אלא גזר להעביר את ישראל על דתם, ואם היו ישראל חוזרים לאמונתם חלילה, לא היו מבקשים יותר, ולכך כאשר נתן השם יתברך וגברה יד ישראל ונצחום, קבעום להלל ולהודות, אבל בימי המן, שהיתה הגזירה להרוג ולהשמיד את הגופות, ולא את הנפשות, שאפילו המירו דתם ח"ו לא היה מקבל אותם, לכך כשניצלו ממנו קבעום למשתה ושמחה, ע"ש. והנה כאשר הגזירה היא על הגופות, הויא לה צרה פרטית של אותם הגופות שנגזרה הגזירה עליהם, אבל כשהגזירה היא על הנפשות, שענינה מלחמה על רוחניות, אין זו צרה פרטית לשעתה, אלא הרי היא מכלל המלחמה התמידית שבין הקדושה והטומאה הנמשכת מאז מאבקו של עשו ביעקב עד עלות השחר, שאז יתקיים 'חשוף זרוע קדשך', ועל כן בעסקנו בנס ההצלה מיד היוונים, אין אנו מדברים רק על אותה הצרה הפרטית שאירעה לנו אז, אלא כורכים אנו עמה את כל הצרות שאירעו לישראל בכל משך גלותם, שהרי כל אותם הצרות הינם באמת מלחמה אחת בין הקדושה והטומאה הנמשכת בכל ימי הבנין של כלל ישראל מתחילתו ועד סופו.

חשוף זרוע קדשך וקרב קץ הישועה [מעוז צור]

הנה מלשון הפייט כאן 'וקרב קץ הישועה' משמע שיש 'קץ' לישועה, והיינו שגזירת הגלות נגזרה עם 'קץ' מסוים, שרק אז תהיה הישועה, ומבקש שיקרב השם 'קץ' זה. ואשר לכאורה אין מובן, דהא אם תבוא הישועה קודם זמנה, הרי לא יתקיים 'קץ' זה, ומה שייך לקרב את ה'קץ'.

אכן יש לומר הביאור בזה, על פי דברי המדרש בשיר השירים רבה פ"ב סימן ח' שהבאנו במקום אחר, שבגלות מצרים נאמר 'קץ' של ארבע מאות שנה, אלא שדילג הקדוש ברוך הוא על 'קץ' זה, וגאל אותנו אחר מאתים ועשר שנה, וזהו דכתיב 'קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים' וגו'. והבאנו שבפירוש רש"י ובביאור הגר"א בשיר השירים שם פירשו ענין 'דילוג' זה, דהיינו שהקדוש ברוך הוא קיצר את ה'קץ' של ארבע מאות שנות גלות מצרים על ידי זה שחישבו באופן שיושלם במהרה, והיינו שמנה שנות הגרות משנולד יצחק, וחישב את קושי השיעבוד להשלים מנין שנות העבדות והעינוי, וכן הוא מפורש במדרש שוחר טוב מזמור י"ח - אמר רבי שמואל, לפי שהיה הקדוש ברוך הוא מפתה את משה כל שבעת ימי הסנה שילך בשליחותו וכו', והיה מסרב, ואמר להקדוש ברוך הוא, רבון העולם, כבר חישבתי מה שאמרת לאברהם אבינו בין הבתרים 'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', ועדיין לא נשלמו, ולא עשו שם אלא מאתים ועשר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לא כמו שאתה מחשב לעצמך, שמיום שנולד יצחק הקדמתי להם הקץ ודלגתי אותו, וכן הוא אומר 'מדלג על ההרים' וגו', כבר נשלם. והיינו דכתיב 'יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו' (תהלים ק"ג), עלילה שעשה לבני ישראל, ע"כ. הרי שמשה רבנו לא היה יודע שחשבון הארבע מאות שנה של גרות הוא משנולד יצחק, כי באמת לפי פשוטו היו צריכים כל הארבע מאות שנה של גרות להיות במצרים דוקא, והוצרך הקדוש ברוך הוא להודיעו ולגלות לו 'עלילה' זו שעשה לבני ישראל, שהקדים להם הקץ באופן של 'דילוג', ועל זה נאמר 'מדלג על ההרים'.

ואם כן יש לפרש את בקשת הפייט כאן 'וקרב קץ הישועה' גם כן על דרך זה, והיינו שידלג הקדוש ברוך הוא על שנות הגלות שנגזרו עלינו, על ידי חישוב קושי השיעבוד המר שאנו שרויים בו, ועל ידי זה יחיש וימהר את קץ הישועה.

ונראה דזהו גם ביאור דרשת רבי יהושע בן לוי בסנהדרין דף צ"ח ע"א 'אני השם בעתה אחישנה' (ישעיה ס'), זכו 'אחישנה', לא זכו 'בעתה', שאם זכו ישראל, יחיש הקדוש ברוך הוא את קץ הגלות, והיינו שיחשב אותו באופן שיהיה מוקדם יותר.

וזהו שאנו מבקשים בברכת 'בונה ירושלם' - ובנה אותה 'בקרוב בימינו', ובנה ירושלם עיר הקודש 'במהרה בימינו', וכן בברכת 'צמח דוד' - את צמח דוד עבדך 'מהרה' תצמיח, והיינו שבודאי יגאלנו השם מגלותנו, ויבנה את ירושלם, ויצמיח את צמח דוד עבדו, אלא שאפשר שיהיה זה אחר זמן, בבוא עת קץ הישועה, ועל זה אנו מבקשים שיחשב השם את שנות הגלות באופן שיהיה 'קץ הישועה' מוקדם יותר, ולא תהיה הגאולה 'בעתה', כי אם 'אחישנה'.

נקום נקמת דם עבדיך מאומה הרשעה [מעוז צור]

יש לומר הביאור בזה, דהנה בתהלים נ"ח כתיב - 'ישמח צדיק כי חזה נקם', ומבואר דשמחה היא לצדיק לראות בנקמת אויביו, וכן אנו אומרים בסליחות לתענית אסתר 'משנה נקם חזה ושמח ושח תהילה, אותי השיב על כני ואותו תלה', וזהו שמתפלל דוד המלך בתהלים 'יָדַע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך' (מזמור ע"ט), וכן 'א-ל נקמות הופיע' (מזמור צ"ד), וכמו כן מתפללים אנו כאן, שינקום השם נקמת דם עבדיו מאומה הרשעה, כי זכות וטובה והנאה היא לנו שינקום השם נקמתינו מיד אויבינו.

בשביל לזכור, אבל אם לא מתבטלים - אז לא שוכחים, ואת זה היונים רצו, להשכיחם תורתך - וכיצד?

כשמכניסים לראש דברים אחרים - יוצא תורה

היונים לא רצו את הגופות, הם רצו 'מתינונים'. תכניס לראש דברים אחרים חוץ מדף גמרא, ולאט לאט התורה בורחת, וכמשי"כ בחובות הלבבות אין שתי אהבות שורות בלב אחד, אהבת העוה"ז והעוה"ב וה"ה אהבת תורה, הם רצו להכניס לראש שני דברים נוספים, פילוסופיה, ותרבות הגוף. ברמב"ם כתוב שפילוסופיה זה קרוב למדרגת הנבואה, אך הם אחזו שרק מה שאני מבין - נכון, התורה שבעל פה, רק מה שמוכן בשכל אנושי - קיים, ומה שאני לא מבין - זה לא קיים!

ואח"כ הם גם רצו תרבות הגוף, וזה להשכיחם תורתך משתי סיבות, סיבה אחת - אתה מכניס לראש עוד דברים, ולאט לאט התורה יוצאת, התורה אוהבת את מי שאוהב רק אותה, ולכן אומרים חז"ל, עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך מעיו יתפלל שלא יכנסו אכילה ושתייה יתירה לתוך גופו, ולמה? כי ברגע ואתה שקוע בעוה"ז יותר ויותר אז התורה בורחת, התורה היא אשת חיל מי ימצא, היא אוהבת שאוהבים רק אותה, ברגע שאתה אוהב משהו אחר, אתה מכניס לראש פילוסופיה ותרבות הגוף - אהבה שלך אליה דועכת, ומימלא היא בורחת ממך. ודבר נוסף, כאשר מכניסים לראש דברים בטלים - זה מאבד את השמחה של תורה. חז"ל אומרים על הפסוק בתהילים מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, משל לחבית של דבש, כשאדם מכניס בה מים - יוצא דבש, כך אדם שמכניס דברים בטלים - יוצא תורה, אדם שלומד - יש לו בראש תורה, כשהוא מכניס דברים בטלים - יוצא תורה.

ואחד מגדולי ראשי הישיבות זצ"ל שאל על שני שאלות דבר ראשון, רואים גם לא ככה, יש הרבה בעלי כשרון, שיודעים גם ללמוד, וגם יודעים דברים בטלים, ודבר שני, למה המשל הוא לחבית של דבש? הרי כל דבר אם יש חבית מלאה, כשתכניס דבר אחר ייצא הדבר הראשון, ואז אותו ראש ישיבה הרעים בקולו ואמר, מדובר פה על מתיקות של תורה! על דבש של תורה! מי שמכניס דברים בטלים - הוא יכול לדעת ללמוד, לא אמרנו שלא, אבל הדבש יוצא!!! וכל כמה שנכנס עוד דברים בטלים, עוד מים ועוד מים אז יוצאת עוד מתיקות ועוד מתיקות ובסוף יוצא לא דבש עם מים אלא מים עם דבש... בקושי אתה מרגיש את המתיקות, מכניסים לראש את הפילוסופיה ואת הפוליטיקה, ולא משנה איך שקוראים לה, ותרבות הגוף, וכל מה שדומה לה, באותו הרגע מאבדים את השמחה והמתיקות של התורה, ובלי מתיקות קשה ללמוד!

באור החיים כתוב על הפסוק לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה אינם מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבה כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה, כשיהודי לומד עם דף גמרא - זה מין במינו! אומר החזו"א, ברגע שנכנס לראש עוד דברים אחרים חוץ מתורה - כבר מאבדים את הכל.

קודם כל - עצם זה שיש דברים בטלים והראש נמצא בעוד דברים, התורה לא מוכנה להקנות לו, וגם מאבדים את המתיקות בתורה, להשכיחם תורתך!

מלחמת היונים על התורה שבעל פה

ר' פנחס מנחם אלתר, בעל הפני מנחם מגור אמר ווארט יפה, אנחנו אומרים כל יום בשמו"ע בברכת המינים, ולמלשינים - אל תהי תקוה, קללה אחת בלבד, וכל הרשעה - כרגע תאבד, רק קללה אחת, וכל אויבך - מהרה יכרתו, רק קללה אחת, ופתאום, והזדים - מהרה תעקר, ותשבר, ותמגר, ותכניע ויש גירסא ותשפילם ותכליםם, שפע של קללות... מה קרה פתאום? אומר הפני מנחם, זדים הם אלו שנלחמים עם עוסקי תורתך, כמו שאומרים בעל הניסים וזדים ביד עוסקי תורתך, ועליהם יוצאים למלחמה עד הסוף! עם אלו שמתחילים עם הבני תורה - שלא ישאר מהם שריד ופליט, לא יעזור שום דבר, תעקר, תשבר, תמגר ותכניע. איתם אנחנו לא רוצים שום עסק.

ונדבר קצת על הזדים ביד עוסקי תורתך "יוחשך על פני תהום" אומרים חז"ל במד"ר זהו יון שהיו אומרים כתבו על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל.

החתם סופר אומר (שבת כא, ב' ד"ה מצאו - ובדרשות ח"א עמ' ס"ט) שעיקר מה שהיונים רצו לעקור - זה התורה שבע"פ, תורה שבכתב - לא היה איכפת להם, והראיה שהם תירגמו אותה ליונית, הם רצו אותה, המלחמה שלהם היתה עם התורה שבע"פ, וזה היה הנס שהקב"ה עשה עם פך השמן הטהור, כי הרי למה השמנים היו טמאים? כי רבנן גזרו על הגויים שיהיו כזבים, א"כ זה טומאה דרבנן, אז הקב"ה עזר להם ועשה את הנס הגדול בשביל שיוכלו לקיים דין דרבנן, כי על זה היה המאבק ובזה היה הניצחון.

הגאון ר' ישראל אליה וינטרויב זצ"ל אמר לי פעם, (והוא כתב זאת בקונטרס שלו על חנוכה) כתוב שהיונים פרצו בחיל י"ג פרצות כי עד שם מותר לגויים להכנס ומשם והלאה אסור, והם רצו שגם משם והלאה גויים יוכלו להכנס, ולמה י"ג? כנגד י"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, וזה התורה שבעל פה, דברים שאינם כתובים במפורש, ונגד זה הם רצו להילחם, אך כיצד נלחמים, והרי היהודים יאבקו עד הסוף, הדרך שלהם היתה 'להשכיחם תורתך', מלחמה ישירה לא תעזור. היונים נקטו בטקטיקה משלהם להשכיחם תורתך.

ואיך משכיחים תורה?

שמעתי מהרה"ג רבי ישעיה פרנקל חתנו האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל ורבה של קהילת קראקא, שהוא היה שכן של הגאון ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל. ופעם סיפר לו ר' יחזקאל, שהוא שאל את החזון אי"ש, שכתוב "השמר לך פן תשכח את הדברים וכו' ופן יסורו מלבבך ואחז"ל עד שישב ויסירם מליבו", האם כשלא נזהרים בדברים הגורמים לשכחה, כגון שאוכלים זיתים וכדו' האם עוברים בזה על האיסור? אמר לו החזון אי"ש דבר אחד ודאי, אם לא לומדים ארבע עשרה (או 16 - איני זוכר) שעות ביממה בודאי עוברים!!!

וסיפרנו פעם שסיפר הגרב"צ קוק ששאל את מרן הרב אלישיב מהי העצה לזכור את הלימוד? והוסיף, אומרים שלחזור, אמר לו הרב אלישיב, גם זה טוב, וכששאלו וכי יש עצה אחרת?! תמה, אמר לו הרב אלישיב, אם לא מתבטלים לא שוכחים כשמבטלים אז שוכחים וצריך להגיע לחזרה

וגם את השקיעות בלימוד מבלי להתייחס לחשיבותו של הגוף - הגויים לא יכולים להבין. הגמרא אומרת במסכת שבת (דף פח, א) שהיה צדוקי אחד שראה את רבא שלמד בעיון, והאצבעות שלו היו מתחת הרגל שלו עד שיצא דם, ומרוב שקיעותו הוא לא שם לב לכך, אמר לו - עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודנייכו וכו', צריך לדאוג לגוף, מה זה תרבות הגוף? שדואגים לגוף. (פעם היתה פרסומת במכבי - 'נשמה בריאה וגוף בריא', עד היום בסניף הראשי שם יש מודעות שמצטטים את הרמב"ם שצריך גוף בריא).

ואכן, אין לזלזל בזה, אך אין להפוך אותו לע"ז ולהשקיע בו את הראש וגם ע"ח העליה בתורה, בפילוסופיה של דורינו מורידים את הדור, אומרים שהדור חלש וזקוק למנוחה, אי אפשר ללמוד סדר שלם 4 שעות... נלמד קצת, נשתה כוס קפה באמצע, אולי נעשה קצת טיולים, למה לא, זה גוף בריא... אחרי זה נוכל ללמוד יותר טוב, קצת נפטט בלילה, וכמובן הכל בשביל ללמוד, וכמו שהגמרא מספרת על בר בי רב דחד יומא, שהיה הולך חצי שנה וחוזר חצי שנה, ולמד יום אחד, ככה יש כאלו שלומדים כמה דקות, ולצורך זה - צריך לאכול ולישון ולטייל ולהתבטל הכל בשביל ה'דקה' שהוא לומד...

מסכת חיינו של מרן רה"י - עמל התורה

כשאנחנו מדברים על מסכת חיינו של מרן ראש הישיבה זיע"א, דבר ראשון אצלו היתה ההתמדה, לפני כל הסיפורים, והמופתים, והפקחות המיוחדת שלו, והמדברנא דאומתיה שלו, הכל לא הגיע לעמל התורה שלו, עמל התורה שלו - משחר נעוריו.

הגאון ר' משה סולובייצ'יק היה מספר, כשהם היו במחנה הם היו לומדים, פעם הוא התעורר באמצע הלילה וראה שהרה"י איננו, הוא קם ומצא אותו בצד עם הגמרא, ההתמדה שלו היתה בצורה שאין לתאר ואין לשער! הוא לא פינק את עצמו לרגע, והוא לא הרשה לעצמו כלום! זה דרגות שהרבה עבודה צריך כדי להגיע לזה.

שמעתי גם מחתנו הג"ר זאב ברלין (בשם קרובי משפחתו מ' אשכנזי) וכן מספרים בשם משפ' רנד בשו"ץ - שהם היו בזמן שהרה"י היה שם, ובעלת הבית סיפרה שהמיטה שלו נשארה בדיוק כמו שהיא סדרה, הוא לא היה ישן במיטה, הוא היה לומד ולומד עד שהיה נרדם על הכסא. [וזה לא בשביל שאנחנו נחקה אותו, אין לנו את הכוחות האלו, ואם נחקה אותו - זה רק יזיק לנו וחבל].

הרה"י לא ויתר לעצמו כלום והוא לא נתן לעצמו כלום, הוא לא ישן לילות שלמים, ואח"כ בשיעור - הוא היה עומד על הרגליים בשביל שהוא לא יירדם.

עמל התורה שלו היה בלי סוף, וכל עוד שהוא לא קיבל את ההנהגה - לא עניין אותו שום דבר, גם כשהיו באים אליו - הוא לא היה מכניס הביתה, כשהיו דופקים הוא היה פותח קצת, בבקשה, מה אתה רוצה, והוא עונה בחיבה, וסוגר את הדלת ומיד חוזר ללמוד, שום דבר אחר לא, רק ללמוד. אמר לי הגאון ר' שלמה אנגלנדר שליט"א (ר"י בית שמעיה) תראה, אם יגידו לי היום על איש בדורנו שהוא מלאך, קשה לי להאמין, אבל אם יש כזה מושג, מה שאני מכיר זה הרב שטיינמן, וסיפר, המרפסת שלי משקיפה על הבית של הרב שטיינמן בחזו"א 5. ויכלתי לראות מה שהוא עושה בחדר, כשהחלונות היו פתוחים לאור.

כמעט לא נכבה החשמל בחדר, כל הזמן, ולא מדובר רק על השנים האחרונות בלבד, כל הזמן הוא ישב ולמד ללא הרף, הוא לא נתן לעצמו מנוח, והיה לומד בעיון.

פעם הוא סיפר לי שכשהוא הגיע לארץ הוא רצה להשתתף בשיעורים של הרב מבריסק, הוא הרי היה יליד בריסק, אך הרב מבריסק לא הסכים, וכעבור תקופה קצרה שלח אליו הרב מבריסק שיבוא, ואמר לו הרב

שטיינמן כבר נכנסתי לכולל וכעת אני כבר לא משנה. אז שאלתי אותו (לרה"י) כידוע היתה ענווה מיוחדת והיה אפשר לשאול אותו על הכל (לרה"י) מצטער על כך שהוא לא למד אצל הרב מבריסק? אמר לי הרה"י - לא, ואני יסביר לך גם למה, לי יש את הדרך שלי בלימוד וזאת לא הדרך של בריסק, הרה"י אוהב להתעכב על כל דבר, ורואים את זה בספרים שלו על החומש, הוא מלמד דרדקי טוב, כל דבר להתעכב ולחשוב בסברא מה כתוב פה, ויש דברים שיותר נחמדים ויש דברים שפחות אבל על כל דבר הוא מתעכב, וכמו סבי דאזלי אתיגרא, אומרים שפעם היתה לר' חיים עוזר חלישות הדעת מכך שהחזו"א מעורר דברים שהוא לא חשב עליהם, אז החזו"א חיך ואמר לו זה סבי דאזלי אתיגרא - אחרוני העניים שהולכים זה הזקנים, הנמושות, שמלקטים את כל השאריות ולא משאירים כלום. כך הרה"י היה מתעכב על כל דבר ודבר, עמל התורה כפשוטו.

אמר לי פעם בנו הגאון ר' שרגא, שבבין הזמנים אחד אמר לו אביו - מרן הרה"י, בא נלמד חברותא בבין הזמנים, מה נלמד? שאל, אמר לו הרה"י מסכת ברכות, הוא ידע שברכות זה קל... אך משלמד איתו - הוא נוכח לדעת מה זה ללמוד, הם כמעט ולא הספיקו, בקושי כמה דפים, הרה"י התעכב על כל דבר ודבר עם כל החשבונות, עמל!

הרה"י אמר לי, בין הזמנים מיותר לרוב הבחורים! תראה שכל האנשים שבאמת עסוקים לא צריכים בין הזמנים, הסטיפלער עסוק מלמעלה ועד ראש בהתמדה, ובלמוד, והוא מקבל אנשים, ולא יוצא לשום בין הזמנים, אותו דבר אצל הרב שך, והוא חיך ואמר - וגם אני לא... תמיד ידעו שבישיבות יש כמה בחורים חלשים, והם צריכים, אבל להגיד היום שכולם חולים!... אבל בסדר, אחרי שקבעו את זה - קבעו, אבל אסור לנו להתחיל להתפנק ולומר הדור הזה חלש, והדור הזה ככה והדור הזה ככה, הרה"י לא אהב את זה! בדור הזה יש הרבה יותר סיעתא דשמיא, וכמו שאמר הרב שך, שהיות שבדור הזה הרחוב מאוד משתולל, אז מי שמתמסר ללימוד מקבל הרבה יותר סיעתא דשמיא.

הרב שך היה אומר - בדורות קודמים מי זכה להיות ראש ישיבה, רק הגדולים שבגדולים, והיום: כל אחד שפותח ישיבה, יש לו בנין ויש לו כסף ויש לו בחורים, הקב"ה זורק סיעתא דשמיא, רק תעשה משהו, וכל אחד יכול! זה הכל, יש סיעתא דשמיא - זה לעומת זה עשה האלוקים.

מה שקיבלנו מהרה"י זה עמל התורה ללא לאות, הן מבחינת שעות, והן מבחינת לא להסיח את הדעת מלימוד, ולהיות שקוע בתורה, ללמוד את הסוגיא באמת, ולדעת אותה.

נבגודל ענוותנותו של מרן רה"י סיפר פעם הרה"ג רבי אפרים שטראוס שהיה איזה מכתב שהוא כתב, ורצו שגם הרב אלישיב יחתום ע"ז, אז הרה"י אמר אל תבקשו ממנו שיחתום על שלי. הוא גדול הדור, אם אני הייתי במקום הרב אלישיב הייתי מתבייש לחתום על מכתב של הרב שטיינמן... אז איך אני יבקש ממנו שהוא יעשה את זה, רק תגידו לו שאני חתמתי, ואם הוא גם רוצה לחתום - שיחתום, כולו היה ענווה, ונפשי כעפר לכל תהיה האמיתי!

סיפרנו כמה פעמים, בנערותי גדלתי מרבתי שעודדו לגמור את המסכת, ולאט לאט גם לגמור ש"ס! הוועד הראשון שהיה לנו פה בארצות תורה - זה היה מפוניבז' הקטנה, באו הרבה בעלי כשרונות גדולים, ובחורים שהיו למדניים יותר מידי... ופעם באחת השיחות התבטאתי שאחד שלא גומר נשים נזיקין, אז אחרי שהוא מתחנן הוא מכשיל את השווער שלו במשיא בתו לעם הארץ... וקמו בטענות, מאיפה לקחתי את זה, אז אמרתי, אתם יודעים מה, עוד מעט פורים, נלך ונשאל את הראש ישיבה, והסכימו, באנו לרה"י בפורים (אז לא היו הרבה בחורים), פתחתי ואמרתי - הראש ישיבה, המשגיח של ארצות תורה אמר בשיחה כך וכך, זה נכון או לא? אמר הראש ישיבה יש בחור שגומר את המסכת ועדיין

מכשיל את השווער שלו בחתן עם הארץ, ויש בחור שלא גומר ולא מכשיל, תלוי איך לומדים, ובוה תם הסיפור, לקרוא ולהמשיך הלאה - זה לא חכמה, צריכים ללמוד, לדעת ולהבין, אחד שלא גמר - אבל הוא לומד, פשוט לוקח לו קצת יותר זמן לסכם את הסוגיא ולהבין, מצויין, הוא לא עושה שום עבירה, אבל אחד שגומר בשביל לרוץ - זה לא היה הדרך של הרה"י, מהרה"י למדנו דבר אחד, עמל. עמל. עמל.

תורה מתוך הדחק - זה עולם אחר!

כתוב ברש"י על הפסוק וישב יעקב, ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה! ושאל הראש ישיבה, בשביל מה יעקב ביקש לישב בשלוה? כי הוא רצה ללמוד! אז מה היתה התביעה עליו? אומר הרה"י - תורה מתוך הדחק זו תורה אחרת, אמנם יהיה לך תורה, אבל זה לא תורה מתוך הדחק, תורה מתוך הדחק זה עולם אחר של תורה, ובוה הקב"ה רצה לזכות את יעקב.

ישנם הרבה דברים שאנחנו מקילים לעצמינו שלא בצדק, אנו מלכתחילה אומרים שזה דור חלש וצריך קצת להרפות וללמוד פחות בהתמדה, ולהשקיע את הראש בעוד דברים, כל הדברים האלו זה עצת היצר הרע, וכמו שאומרת הגמרא בשבת (בדף סג, ב), "שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך" - זו עצת היצר הרע, "ודע כי על הכל יביאך האלוקים במשפט" - אלו הם דברי היצר טוב.

הרה"י היה אומר כל הזמן ללמוד לעמול ולהתייגע בתורה, ויש סיפורים למכביר, סיפרנו בשבוע שעבר שהיה בחור בישיבה מתמיד גדול, מופקע מהכל, והשקיע רק בעמל התורה, ואמרו לו החברים, לטובתך, תשקיע קצת בחברה, צריך קצת לפטפט, אחרת אתה יכול בסוף להשתגע, הלכתי איתו לרב שטיינמן, הוא שואל אותו - זה חסר לך? אמר לו - לא, טוב לי, ואמר לו אז אל תשים לב למה שמדברים איתך, תמשיך ללמוד.

הרה"י עצמו סיפר לי, כשנפטר הרב גרשונוביץ מנתיבות הוא סיפר, היינו חברי חדר למדנו בישיבה בקוברין, חצי שנה ישבנו באותו הספסל, לא אני ידעתי איך קוראים לו, וגם הוא לא ידע איך קוראים לי, אז הוא ראה שאני מתפלל, והסביר לי זה לא 'צדקות' מיוחדת, הרי כל אחד לומד עד כלות הכוחות, והכוחות שלנו לא נגמרים בדיוק באותו זמן, וכשאתה לומד עד כלות הכוחות - אתה בא לחדר ומיד נרדם, וכשקמים בבוקר, וכי זה הזמן לשאול איך קוראים לך?! מיד רצים לתפילה! נו, אז מתי יכלתי לשאול אותו?... בכזו פשטות...

כל מה שמדברים על הרה"י - הכל נכון, אבל הכל זה אחרי העמל התורה, הבסיס הראשון אצלו זה עמל התורה.

אצל הרה"י היה תורה מתוך הדחק, פשוט לא היה מה לאכול בבית, אמר לי פעם הבן הג"ר משה, שאביו סיפר לו פעם על איזה רב'ה שאמר שיש לו נס שהקב"ה ברא אותו שהוא לא אוהב לאכול, כי אם הוא היה אוהב לאכול, אז לא היה לו מה... ואמר לו, גם לי יש את הנס הזה.

בנו הג"ר שרגא סיפר, יש מושג 'ממתק של שבת', מה היה אצלם בבית הממתק של שבת? כל ילד קיבל בייסקויט אחד, לא היה יותר, וכ"כ שמחנו עם הבייסקויט הזה... זה היה הממתק של שבת!

מסירת התורה מדור לדור

אמר לי פעם מרן הרה"י, הדור הזה זכה שהרבה גדולי ישראל האריכו ימים הרבה, מה שלא היה בשום דור אחר, וזאת למה? כי כל דור מעביר במסורה את הדור הקודם, יש את עצם התורה, משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו', ויש גם מסורה איך לומדים, ואיך

עמלים, ואיך יגעים, ואיך צורת הישיבה, ואפילו מה הלבוש של בן תורה. מסופר בספר וילכו שניהם יחדיו על הגאון ר' דב כהן זצ"ל (חמיו של הגר"י עדס שילחט"א) היה יליד אמריקה, והוא היה הבחור האחרון שהסבא מסלבודקה קיבל אותו לישיבה. וסתם כך - לא היו יוצאים מהישיבה שלא לצורך, פעם אחת הוא ב א לסבא ואמר לו, היות והוא יליד אמריקה והוא לא רגיל לביצות שיש פה בארץ - בחברון שהיו מבוססים בבובץ, אז הוא צריך לקנות ערדליים (כמו מגפיים) ובחברון אין איפה לקנות, בשביל זה צריך ללכת לשער יפו (הנקרא בב אל חליל) אצל אחד בשם לוי, וביקש אישור לצאת, אומר לו הסבא - בסדר, אבל מאיפה תדע לקנות ערדליים שמתאימות לבן ישיבה? אתה עדיין צעיר אני לא יכול לתת לך ליסוע, תחכה עד שאיזה בחור מבוגר יצטרך ליסוע לירושלים, ואז הוא ילך איתך לשער יפו, ויבדוק לך אם זה ערדליים התואמות לבן ישיבה, והראשון שעלה לירושלים היה ר' מרדכי טיקטינר, (הג"ר מרדכי שולמן, חתנו של רבי אייזיק שר, ונכד הסבא) הלך איתו ר' מרדכי לשער יפו, והתחיל ר' דב לחפש ערדליים כלבבו עד שמצא, הוא הראה את זה לר' מרדכי טיקטינר, הוא הסתכל, לא, זה לא ישיבישע'ר... תחפש ערדליים אחרות, ואח"כ הוא מצא, זה היה הסבא מסלבודקה, גם כשהוא היה בסוף ימיו, לכל דבר יש מסורה, ולא ממציאים סתם.

עכ"פ אמר לי הרה"י, היות והיתה שואה, וחלק גדול של דור הביניים נכחד, אז השאירו את הזקנים שהם יעבירו את מה שהיה בדור הקודם, ודבר אחד שלמדו להצליח צריך לעבוד ולהשקיע, זה לא בא ברפיון ידים. למעשה הסטייפלער ביקש מהרה"י כבר הרבה זמן קודם לכן שיתחיל לקבל גם הנהגה, והרה"י לא הסכים, ואמר כל זמן שהרב שך נמצא - חבל לי על הזמן, אני רוצה ללמוד.

פעם אחת - באו אליו לישיבה קטנה של פוניבז' כמה חברי כנסת, ונהיה שם רעש גדול, הבחורים יצאו לראות את 'הוד מעלתם', הרה"י ניגש, כן, מה אתם צריכים? אה, תלכו לרב שך, וכך הוא דחה את כולם, ואחרי זה הוא אמר לבחורים, הם לא מעניינים אותי, אני רוצה לדבר איתכם בלימוד, שילכו לאיפה שהם רוצים, אני רוצה ללמוד, זה היה הרה"י, וזו היתה המציאות שלו, תורה. תורה. ושוב תורה.

וודים ביד עוסקי תורתך, עוסקי תורתך זה שני דברים, יש את משי"כ הב"ח לעסוק בד"ת כמו עסק עם כל הברען והריתחא דאורייתא, שזה העסק שלנו, ויש דבר נוסף שאמר לי מרן הרה"י, ונקדים, שיש כידוע את ארגון 'בני אמונים' של ר' יעקב מרמורשטיין, ורצו להכניס את המבצע בבית יעקב ברכסים, ובקשו מהמנהלת, והיא כל דבר שואלת את הרב ברנדייס, הרב של הבני תורה במקום, והוא אמר לה, אני יודע רק את מה שמסרו מדור לדור, לא שמענו על כאלו דברים, אז המנהלת אמרה לא, אז ארגון בני אמונים שלחו אותי למרן הרה"י לשאול אותו, הרה"י חיך מה אני יכול לעשות שזה לא רק המצאה שלו... גם אצלי בבית עושים ככה לפני התפילה, אחד מברך וכולם עונים אחריו אמן! וכך בשרשרת גדולה עד שגומרים, והוסיף הרה"י ואמר דע לך, אם אתה רוצה להכניס משהו לראש, תעשה מזה פעולה שתראה את חשיבות הדיבור, באים ומדברים בגודל חשיבות האמן, סתם כך - היו מברכים סתם, בלי חשיבות, פתאום רואים שברכה זה משהו, אמן - מקבלת חשיבות, זה אחרת. לעסוק בדברי תורה זה מושגים של עסק! כל היום נע סביב זה, מדברים על תורה, חיים תורה, נושמים תורה, לא נרדמים ליד הגמרא. סיפרנו כמה פעמים, שהיה בישיבה נין של מרן הרב אלישיב, והוא היה אומר לנו בשמו הרבה אמרות יפות, אחד מהדברים, הוא שאל אותו פעם, בחור שעייף ונרדם באמצע הלימוד הוא שואל מה עדיף, האם שילך לישון במיטה או שילמד למרות שהוא עייף.

אמר לו הרב אלישיב, למה אתה מבזבז לי את הזמן בשאלות לא מעשיות? למה זה לא מעשי, שאל, אמר לו, אף אחד לא יכול להירדם ליד

זה המושגים שלימדו אותנו וחינו אותנו הרה"י היה רב אנפין, הוא היה מיוחד בכל התחומים, ולכן לוקחים יותר את שאר הדברים וההנהגות שלו שכנראה יותר קלים ושוכחים את העיקר, העיקר אצלו היה עמל התורה והתמדה בלי סוף, מה שהוא קיבל אח"כ את ההנהגה - זה כי לא היתה לו ברירה.

מסירות נפש למען הציבור

הרה"י שינה את כל החיים שלו למען הציבור, אין לנו מושגים. סיפר לי הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין שהוא בא לרה"י ואמר לו, אומרים שהרה"י לא מספיק מחייך לגבירים. אמר לו הרה"י, אתה רוצה להכשיל אותי בחנופה!! וחוף מזה, מה רוצים ממני, אני כבר נותן את עצמי כולי בשביל הציבור!!!

אמר לי הרה"ג שרגא, בדרך כלל עד שהתחיל את ההנהגה כמעט ולא ראו את הרה"י מחייך, תמיד הוא היה רציני, שקול, מדוד, אבל מהזמן שהוא קיבל ע"ע עול של ציבור הוא היה שמח צוחק ומחייך, כי הוא אחז שצריך לקבל את הציבור, והציבור לא יכול אחרת - אז הוא שבר את עצמו!

פעם כאשר הוא היה אוכל - הוא היה מתבייש אם ראו אותו, וביקש לאכול לבד, אבל כשהוא רק קיבל את ההנהגה יכלו לשבת אצלו גם בשעת האוכל, היה אומר לא נורא, יראו שאני אוכל, יראו שאני בן אדם לא קרה כלום, כמה שהוא כבר אכל...

היו גם כמה תלמידים שהיו מבקשים שיריי, הוא חיך ואמר תקחו, מה אכפת לי... הוא שבר את עצמו לחתיכות למען כלל ישראל, מה שהיו צריכים - הוא נתן, ולא רק זה, הוא היה עושה עסקאות יששכר וזבולון עם העולם הבא שלו בשביל שיהיה לו כסף לחלק לעולמה של תורה, הוא היה מחלק סכומי עתק, היו מקומות שהיו מקבלים קבוע כל חודש, וקצת זמן אחרי שהוא נפטר עוד היו מקבלים, אני הייתי מקבל ממנו בשביל שיהיה לאברכים בדרום מצות בזול, הוא היה נותן 5,000 דולר, סכומים גדולים, והיה עושה עסקאות יששכר וזבולון רק בשביל זה.

היה פעם אחת שעשה עיסקת יששכר וזבולון שהביא לו של הרה"ג ר' צבי אודסר שליט"א ופעם הייתי איתו ודברנו ע"ז קצת בקול והרה"י שמע, הוא החויר ונבהל, למה אתם מדברים ע"ז, אני כ"כ מתבייש עם זה, למה אתם עושים לי את זה...

הוא מסר את הכל למען כלל ישראל, למען הבני תורה שהוא אהב אותם כל כך, מתמיד - היה נחשב אצלו ברום המעלה, סיפר לי אברך שהרה"י אמר פעם, מעולם לא היה אצלי בחור פחות בכשרון יותר מבעל כשרון! ואותו אברך הגיב, צריך להיות מלאך בשביל זה, בעל כשרון יותר מעניין, מציאות! אמר לו הרב שטיינמן עמד לי מול עיני הדברים של הרמב"ם, כתוב בגמרא בסוכה שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן - רבן יוחנן בן זכאי, והרמב"ם כשהוא מונה את שושלת הדורות משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו', והלל העביר לה' יוחנן בן זכאי הירוש של הלל - זה ריב"ז, קטן שבכולן! אמר הרה"י, אין אתה יודע איזה מהן יוכשר, וכל מי שקצת לימד בחורים יודע - שבהרבה מקרים הבעלי כשרון רק נפלו, והסביר גם למה, כיון שרוב הבעלי כשרון הם בעלי גאווה, ואין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת. והענווים, העמלים בתורה, שמתפללים על זה, ולומדים

בהתמדה - גדלו עד למעלה ראש! ולכן אומר הרה"י - מעולם לא התלהבתי מבעלי כשרון יותר מידי ולא הפחתי בחשיבות למי שאינו בעל כשרון.

הראש ישיבה והישיבה

דבר אחד אנחנו רוצים לומר, הרה"י אהב אותנו, הוא אהב את ארחות תורה לא רק שאנחנו היינו הבן הבכור, אלא הוא באמת אהב פה את הבחורים, הוא היה מסור אליהם, והתפלל עליהם, ואנחנו רואים באמת הרבה דברים על טבעיים שקרו עם הישיבה.

כעת אנחנו מתקרבים ליאריצייט. כתוב בתשובות הגאונים שכאשר רב נפטר היו לו עשרה תלמידים וכל תלמיד לקח ממנו איזה הנהגה טובה, ורב יוסף ורב ששת לקחו על עצמם לא להסתכל חוץ לארבע אמותיהם, וראו שזה לא הולך להם, אז הם נכנסו למערה חשוכה, ויצאו בבת אחת לאור גדול ונסתמאו עיניהם, העיקר שלא לאבד את ההנהגה הזו מכלל ישראל, יש כ"כ הרבה דברים לקחת ממרן הרה"י, אבל העיקר זה עמל התורה ובין אדם לחברו.

המשגיח ר' דב יפה מספר שהוא שאל את הרה"י, שכתוב כ"כ הרבה בספרים על הגדלות של ימי החנוכה, ימים גדולים שאפשר להשיג בהם כ"כ הרבה בתורה, למעלה מגדר הטבע, וכמו שאומר הנצי"ב שלזה רומזת המנוחה, אפשר להשיג הרבה בתורה שבע"פ. ולמעשה - חנוכה זה זמן של רפיון, ולמה, כי מתרגלים בישיבות קטנות שחצי מהימים זה חופש, ואח"כ קשה להשתנות, אז הוא שאל את הרה"י, אם בחור קשה לו בישיבה קטנה חמשה חודשים ברציפות והוא צריך קצת מנוחה אז שיעשו את זה שבוע אחרי טבת, למה לקחו את חנוכה, את הימים הקדושים הללו? אח"כ קשה להשתנות בישיבה גדולה! אמר לו הרה"י, וכי אתה לא יודע שהיום כל דבר עושים הפוך ממה שצריך... ושאל בחור את המשגיח, למה הרב שטיינמן התכוין? אמר לו, הוא פשוט אמר את מה שהוא רצה בלי שום כוונות.

חנוכה זה כאלו ימים גדולים, אחד מהדברים היפים שיש, זה המבצע של עוסקי תורתך. דוקא כעת להתחזק.

הרה"ג חיים קמיל אמר למה קוראים ליום האחרון של חנוכה "זאת חנוכה"? והסביר, שבעצם היונים ביקשו להשכיחם תורתך והם הצליחו קצת, עושים הדלקה, ואח"כ שרים קצת וי"א שהמצוה בסופגניה וכדו', כל אחד לפום דרגתו וערכו... זאת חנוכה - זה עדיין חנוכה אבל כבר אין הדלקה, כעת צריך ללמוד כל היום, זה החנוכה! מאי חנוכה? דתנו רבנן! צריך לדעת שאפשר להשיג כ"כ הרבה, מאבדים בידיים רכוש גדול, ואם מדברים על כבוד התורה, תורה שבע"פ, צריך לדעת גם לשמור על כבוד הספרים, יש הרבה ספרים המונחים בערימות לא מסודרות, ואח"כ נופלים בבזיון, הספר איכפת לו שאתה זוכר אותו רק כשאתה רוצה ללמוד בו וכשהוא נופל - אתה לא זוכר אותו, זה בסך הכל כמה דקות בתורות אסיפת ספרים, ואם רוצים לזכות - תנו כבוד לתורה! וכמשי"כ בפסוק כי מכבדי - אכבד!

כעת אנחנו נמצאים בסוגיה של עמל התורה ויגיעת התורה, והיו עיניך רואות את מוריך, וזה התמונות האמיתיות שראינו אצל מרן הרה"י, יתן הקב"ה ונוכה לתואר הנכסף להיות תלמידים למרן הרה"י, וללכת באורחותיו, עם עמל התורה, ואז נזכה להיות באמת תלמידים נאמנים ממשיכי דרך למורשתו של רבינו הגדול.

לזכות ולהצלחת

החתן המופלג הרב **שמואל שקלאר** שיחי'
תלמיד המשגיח שליט"א
לרגל נישואיו בשעט"מ

יה"ר שיזכה לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה

לע"נ

הרה"ג ר' **בנימין ב"ר מאיר זצ"ל**
נלב"ע כ"ה כסליו תשנ"ט
תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

מוותר השמנים והפתילות

שאלה האם ניתן לקבור את מותר השמנים והפתילות, או שצריך דווקא לשורפם.

תשובה ניתן אף לקבורם באדמה או לשפוך

את השמן במקום שאינו דרך הילוך בני אדם, ולאחר שנבלעו באדמה ניתן לפסוע שם.

ומה שכתב השולחן ערוך (תרעו, ד) "הנותר מן השמן... עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו שהרי הוקצה למצוותו" זהו לכתחילה שעדיף לשורפו, משום שהוא דומיא דמנורת המקדש, והנותר משמן המנורה במקדש היה נשרף. אך אם אין לו אפשרות לשרוף לא ישליכם בכיזון, אך יכול לקבורם או להשליכם בתוך שקית נפרדת לתוך האשפה כפי שעושים בזמננו לתרומות, בכדי שלא תצא תקלה וישתמש בשמן הנותר (פניני חוכמה קמח).

ואם מראש עוד קודם ההדלקה או קודם כל ימי החנוכה מתנה ואומר "מוותר השמנים והפתילות לא יהא קודש", מותר אף להשתמש לצרכו האישי בכל הנותר, ואין צריך להתנות דווקא בדיבור, אלא ניתן להתנות כן אף במחשבה בלבד.

ואין לחלק בין מותר הפתילות שהודלקו בהן הנרות, למותר השמן שנשאר בכוס ומתברר שלא הודלק ולא השתמשו בו לקודש, מאחר ונחשב שהדליק בכל השמן שהיה בכוסית, אף במה שלא הודלק. כמבואר בתוספות סוכה (כב, א) שכאשר מפחית מכמות השמן שבכוסית, כבר כהה השלהבת ודולקת פחות חזק, משמע שכל השמן הנתון תחת השלהבת מעניק עוצמה וחוזק ללהבה, וממילא נחשב שהשתמש לקדושה בכל השמן.

טיפת שמן שנותרה בכוס

שאלה כשנשארה טיפת שמן בכוס לאחר ההדלקה, מותר להדיחה כשאר הכלים.

תשובה טיפה זו קדושה ואין לשוטפה סתם, ואף אין לנגבה בטישו ולהשליכה לפח בכיזון. אמנם אם אינה נכרת אלא רק מרגיש שהכוס לחה עוד מהשמן מותר לשוטפה. כעין המבואר במשנה בתרומות (יא, ח) שאחר

כשהאדם חסר בביקוש האמת, אינו שומע זעקת הזולת

ה' בעדי. הלא אנכי עצמכם ובשרכם, ויעקב אביכם אבי הוא, ולמה תעשו לי את הדבר הזה היום ואיך תישאו פנים לפני יעקב אבינו... ויאמר אחי שאנו מומחשכים וראו היום את פני ה' ואת פני יעקב אבי, ואם אני חטאתי הלא בני אברהם יצחק ויעקב אתם שאם ראו רעב יאכילוהו וישקוהו, ואיך אתם לא תרחמו על אחיכם כי עצמכם ובשרכם אני, הלא תעשו בעבור אבי.

"ולא שמעו אחיו ולא הטו אזנם לכל דבריו בשעה שהיה צועק ובוכה מתוך הבור... והרים קולו וצעק מי יתן ודע אבי את המעשה אשר עשו לי אחי, וישמעו את צעקותיו ובכיותיו מתוך הבור, וילכו אחיו ויתרחקו מן הבור למען לא ישמעו את צעקת יוסף ובכיותו, וישבו מנגד כמטחווי קשת וישבו לאכול לחם."

הרי שבעת המכירה יוסף לא שקט וקיבל את רוע הגזירה בדומיה, אלא הפיל עצמו לארץ לפני כל אחד ואחד והתחנן וזעק בבכי מר לשנות את רוע החלטתם הקשה כלפיו. ותמוה מדוע לא הוזכר זאת עד שובם למצרים.

אאמו"ר הגאון רבי שלמה הכהן קוק זצ"ל מבאר בספרו מחשבת שלמה (א) כי בשעת המכירה לא האריך הכתוב לפרט את תחנוני הרבים, כיון שאכן לא 'שמעו' את תחנוני המרובים בעת הזו, משום שלמרבית השפלות, פעמים והאדם אינו שומע בשעת מעשה תחנוני וזולתו, דוגמאות קיימות למכביר ולב יודע מרת נפשו. והם-הם דברי הנביא (ישעיה, ס) "השמן לב העם הזה ואוזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאוזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו". אין הכתוב מדבר על עיוור שלא רואה אלא על חוטא, שבעת העבירה אינו רואה ושומע וחס מאומה.

ואכן, בשעת המכירה, הגם שאוזניהם שמעו, זעקתו של יוסף הצדיק לא נכנסה כלל לליבם פנימה ולא עוררה את רחמיהם כלפי אחיהם הקטן חסר הישע. רק לאחר כ"ב שנים בעמדם

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבֵל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלָינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ עַל כֵּן כָּאֵה אֵלָינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת (בראשית מב, כא)

האחים הקדושים היו בדרגת אמונה גבוהה עד מאד. הם לא ניסו להסית מחשבותיהם לחיפוש סיבות שונות לצרה שהתרגשה ובאה עליהם בהתנכלות שליט מצרים כלפיהם. מיד מצדיקים עליהם דין שמים ומבינים כי זו מידה כנגד מידה מול האכזריות שגילו כלפי אחיהם הקטן בשעה שהשליכוהו לבור מלא נחשים ועקרבים שיש בו כדי להמיתו, ולאחר מכן במכירתו לסוחרים ישמעאלים כשהם מעמידים אותו בסכנה גדולה ואיומה.

ובשעה שהביעו חרטה, לא הצטערו רק על עצם המכירה, אלא אף על אטימות אזנם לקול זעקותיו בעת המכירה, "ראינו בצרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו". ואומנם, בתיאור רגעי המכירה בפרשת וישב (לו, יח-כט) לא מתוארים תחנוני כלפיהם. ויש להבין מדוע רק עשרים ושתיים שנה לאחר מכן, מגלה הכתוב את תחנוני כלפיהם, ואילו בשעת השלכתו לבור המסוכן ומכירתו לנכרים, לא מופיע דבר מכל זה.

ואכן במדרש רבה מתאר תחנוני הרבים כלפיהם בשעת ההחלטה הקשה "אפשר יוסף בן שבע עשרה שנה רואה שאחיו מוכרים אותו והוא שותק?! אלא מלמד שהיה מתחבט לפני רגליו של כל אחד ואחד כדי שיתמלאו עליו רחמים". ובספר הישר (ישב) היטיב לתאר זאת: "ויירא יוסף מפני הנחשים והעקרבים אשר בבור, ויצעק יוסף בקול גדול, והסתיר ה' את הנחשים והעקרבים בקירות הבור ולא הריעו ליוסף."

"ויקרא יוסף מתוך הבור לאחיו ויאמר: מה עשיתי לכם ומה חטאתי, למה לא תיראו מפני

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת

צדיק יסוד עולם

רבי יצחק ב"ר אברהם גרודזינסקי זצוק"ל

ראש כולל 'תורת אברהם'

נלב"ע ד' טבת תש"פ

ת. נ. צ. ב. ה.

שׁו"ת הלכה למעשה

»»»

שעירה מכלי לכלי, יכול להכניס חוליין לתוכו, אך אם הרבין את הכד ונטפו כמה טיפות דינם כתרומה קדושה.

תפילה בעת הללויה וחתונה

שאלה משתתף בהלוויה רבת משתתפים ומבחין שזמן תפילה עומד להסתיים, האם עליו לעזוב את מסע ההלוויה ולפנות לתפילה.

תשובה "העוסק במצווה פטור מן המצווה" (ברכות יא, א), ולפיכך העוסק בהלוויה המתה, אינו צריך לעזוב ולהצטרף למניינים הנערכים בצד הדרך בעת מסע ההלוויה, ואף שבלעדיו ישנם רבים המלווים ואין צורך למיטה בו, כיון שכל אחד מוסיף בכבוד הנפטר, כל זמן שלא נסתם הגולל פטור מהתפילה. ואם עבר זמן שקיעה בלא שאכן התפלל, אם בכל זמן חיוב התפילה ממנחה גדולה נכח בהלוויה, יוצא שלא התחייב כלל בתפילה ואף אינו משלימה, אך אם נכנס לחיוב התפילה קודם הללויה כגון שהתחילה הללויה באמצע הצהריים, למרות שלא היה צריך לפרוש מהלוויה ולהתפלל, חייב להשלימה כעין שפסק המשנה ברורה (ד, עא) לגבי אונן.

כעין זה חידש הגר"ד פוברסקי (הובא בתשובות והנהגות ה, רו) שהעובדים באמצע שמחת נישואין ופונים להתפלל בצד, שלא כדין הם עושים שהרי עוסקים בשמחת חתן, ואף צריכים להשלים אחר כך ולקרוא שוב קריאת שמע, כיון שהתפללו בעת שהיו פטורים. אכן מרן הגר"ש אלישיב דחה זאת שמאחר ורשאי לעזוב את שמחת החתונה ולצאת לביתו, כך רשאי לצאת ולהתפלל, ואינו חוזר וקורא קריאת שמע, כיון שיצא ידי חובה כמובח במשנה ברורה (תענה, לט) שהעוסק במצווה שקיים מצווה יצא ידי חובה (ציוני הלכה - אבולות צא).

תחנון כמניין בחתונה ללא חתן

שאלה האם יש לומר תחנון בתפילה הנערכת בשמחת נישואין, כשהחתן לא מצטרף למניין ואף לא נמצא באולם אלא בחדר יחוד.

תשובה אין לומר תחנון כיון שנחשב למקום השמחה ובית חתנות, אף בלא שהחתן מצטרף לתפילה ונמצא באולם התפילה בכלל. ופסק המחבר (אבן העזר סב, יא) שאם מתחלקת הסעודה לבתים שונים - כפי שעושים בימים אלו בחלוקת הסעודה לבתים שונים בקפסולות רבות - על כל קבוצה המזמנת במקום שאכלו, אף אם אין שמש המצרפם יחד, יש לברך שבע ברכות אף בלא שהחתן מסב עמהם אלא בבית אחר, כיון שסעודת השמחה היא, הרי שסעודת הנישואין אף בלא שהחתן משתתף עמהם ממש, נידון כמקום שמחה (הגר"ש שטרנבוך).

וכן בית כנסת שנערכה בו ברית בסמיכות קודם תפילת מנחה, פטורים מתחנון, למרות שבדרך כלל אין בעל הברית פוטר מתחנון אחר הברית, ואם התקיימה הברית בשחרית ואומרים תחנון במנחה (משנה ברורה קלא, כה), אך במקום הברית שהוא מקום השמחה אין לומר תחנון.

לא באו כדי לנסות לשלוט עליהם, אלא כגילוי רצון ה' שימלוך עליהם לבסוף, והתקיימו כל החלומות משום שנגד רצון ה' לא מועיל כלום. והשכילו להבין שהיתה להם טעות וחסרון בביקוש האמת.

אכן מהאדם השלם נדרש לעורר את רחמיו אף כאשר מידת הדין אומרת לנהוג בקושי כלפי הנידון, כעין מה שנתבע רבי (בבא מציעא פה, א) כאשר העגל שברח מבית המטבחים נכנס תחת כנף מעילו בניסיון לברוח מהשחיטה הצפויה לו. אמר לו רבי "לך כי לקחת נוצרת". אמרו בשמים שהואיל ולא ריחם רבי עליו, יבואו עליו ייסורין. ונענש רבי בעונש קשה ומר כאשר במושך שלש עשרה שנה תכפוהו כאבים עזים עד מאוד ביציאתו בבית הכיסא ובחניכיים, עד שאת זעקותיו היו שומעים למרחקים אף יורדי הים. ולאחר שבע עשרה שנה כאשר שפחתו של רבי טאטאה את הבית ועמדה להשליך לפח כמה חולדות קטנות, עצר בעדה רבי ואמר לה 'הניחי להם, הרי כבר נאמר ורחמיו על כל מעשיו'.

כיון שריחם, התמלאו עליו רחמים בשמי מרומים, ומיד סר ממנו כל החולי הקשה. על דרך זו ביאר האילת השחר כיצד למד אבא ברדלא (ומדרש רבה עג, י) את התוכחה הגדולה שקיבלו אחי יוסף בשעה שאמר להם "אני יוסף" עד שלא יכלו לענות אותו כי נבהלו מפניו (פס, ג). ורבי אליעזר היה בוכה בכל פעם שהגיע לפסוק "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו", ואמר, ומה בתוכחתו של יוסף שהוא בשר ודם והקטן שבשבטים לא יכל לעמוד בה, בתוכחתו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.

יוסף הצדיק לא הוכיחם בדברי מוסר קשים ולא חידש להם מאומה, אלא הראה בפניהם את המציאות כמות שהיא. ובאמרו "אני יוסף" נכחו לדעת שלא היה 'רודף' כלל להורגם, אלא גילה חזיונות שמים על העתיד לבוא עליהם כאשר יבואו כולם תחת מלכותו.

וזהו שאמרו חז"ל כשיבוא הקדוש ברוך הוא ויוכיח כל אחד לפי מה שהוא, לא יראה לו דבר שלא יכל לעמוד עליו, משום שעל זה לא תהיה טענה כלפיו. אלא יראה הדבר בצורה נכונה ביושר אמת היצא ממעשיו עד שישתומם לראות וכי על כגון זה אחזתי שאני צודק, והחרפה והתוכחה שבתוכחה גופא אי אפשר לעמוד.

יזכנו הקב"ה לחדד את האוזניים וליישר את העיניים לבחון כל מעשה ביושר משפטי אמת, לבל ניכשל חלילה ונבוש בתוכחה לעתיד לבוא.

לפני שליט מצרים הנורא, בשעה שהשכילו להבחין כי דין שמים מקטרג כלפיהם והתעוררו לחשוב על המעשה הרע שעשו, הפנימו את בקשת הרחמים שיוצק בבקשה מהם בשעת המכירה.

ואמנם הדרך להגיע לתשובה שלמה היא בפתיחת העיניים והלב, כאשר מביטים נכוחה על המהלך כולו עם ההשלכות הנגזרות ממנו, ולא מסתכלים רק על המעשה הנדון כעת, אלא על כלהשלכות הנגזרות, על העבר והעתיד. זוהי 'ראייה' פנימית, זוהי 'שמיעה' אמתית, על פיה ניתן לבחון כל מעשה אם לעשותו או לחדול. משום שהראייה הנכונה היא הגורמת להבנת הלב ולתשובה מושלמת כמתואר בפסוק הנ"ל "עד אשר יראה בעיניו ובאוזניו ישמע ולבבו יבין - ולאחר מכן ישוב בתשובה - ושב ורפא לו".

האם צריך לרחם על רודף?

כותב הספורנו: "בהתחננו אלינו ולא שמענו - היינו אכזרים נגד אחינו, ואף על פי שחשבנוהו לרודף היה לנו לרחם". תמה מרן הגר"א ל"שטיינמן, הרי החשיבו האחים את יוסף כרודף הבא להורגם (ספורנו לו, יח), וכי יש לרחם על רודף? ואדרבה, צריכים לרחם על עצמם שלא ירדפם ויהרגם, וחייהם קודמים לבקשת בתחנונים על חייו.

אכן מהמתבאר נראה שהתביעה היתה על "ולא שמענו" שיש לצרף את תחנוניו הכנים לנידון, ומהם נעדרו רגשות הרחמים בכלל להרגו. וכדברי האור החיים הק' "על כל פנים היה להם לרחם עליו בראות אחיהם מתחנון על סכנת נפשו, ונתאכזרו אליו ודבר זה מגונה לצדיקים לעשותו".

ובאילת השחר (בראשית מב, כא) תירץ שנכשלו בדינם למרות שהיו קדושי עליון וחקוקים שמותם "לפני ה' לזכרון" (שמות פח, יב), אך לא היו שלמים בביקוש האמת, כי היו צריכים להבחין ברמזים משמים לא לעשות כן ליוסף, אך לא השכילו להאזין לתחנונים "כרוב כישלונות האדם הבאים לא מפני שחשב שאינו יכול לעמוד בהם, אלא מפני שאחזו בדעתו שהוא צודק, ואם אכן היה מבקש האמת לא היה מגיע לכישלון".

ומחמת כן התפעלו כשאמר להם "אני יוסף" והבינו את גודל טעותם. למרות שהוא דבר תמוה, שהרי אם יפסקו בית דין על אדם חיוב מיתה, והתגלגלו הדברים עד שנעשה מלך, וכי יש לומר שפסק בית הדין לא היה נכון!! אלא שתוכחה זו חוללה בדיעבד מהפך במחשבתם, ונתגלה להם שכל חשבונותיהם בטעות יסודם, והחלומות

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

זכות גדולה להשתתף בהוצאות באמצעות בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

יֵאֵיר בְּזֵרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

ג'ליון 35 – מקץ תשפ"א

חלום פרעה

שבע פרות יפות מראה (מקץ מ"א, ב') ובפרש"י סימן הוא לימי שובע שהבריות נראות יפות זו לזו שאין בריה צרה בחברתה.

הנה פרש"י שיפות מראה היינו כלפי אחרים, שנראות יפה לאחרים ולכאורה בפסוק כתיב יפות מראה לעצמם לא מוזכר לאחרים, אכן י"ל שכן המציאות שכשאדם נראה יפה לעצמו ממילא הוא יפה לאחרים כשאין לו צרות עין לעצמו, ממילא יטיב לאחרים. ועוד אפשר שכל היופי והמראה הטוב הוא בזה שמראה פנים צהובות לאחרים, זהו המראה היפה. כך נראים במראה יפה, ואדם שדואג רק לעצמו אין לו מראה יפה רק מראה חמוץ. ועוד נראה ע"פ מה שכתב ר"י בשערי תשובה שהאדם השלם וטוב רואה בכל דבר את הטוב, והאדם הרע רואה אצל אחרים את הרע, וא"כ אם הם יפות מראה וטובות לעצמם ממילא רואים אצל אחרים את הטוב והוא סימן לימי השובע.

והנה כל זה הוא בבאור החלום שהתורה אמרה, אבל פרעה לא אומר יפות מראה אלא יפות תואר, אינו רואה את הנתינה לאחרים רק את תארים היפה צורתם היפה ולא תוכנם היפה.

ב) הנה בחלום פרעה מקדים יפות מראה ובריאות בשר, אבל פרעה שאומר החלום ליוסף מקדים בריאות בשר ליפות מראה.

ונראה הרי ודאי היה שני הדברים כאחד יפות מראה ובריאות בשר רק כל אחד במבטו על הטפל והעיקר, לבעל החלומות העיקר הוא יפות מראה וכפרש"י שכל אחד עינו יפה לחבירו והוא העיקר, אבל לפרעה העיקר הוא בריאות בשר כמה הוא יכול לקבל ולקחת מהפרות ורק אח"כ הארת פנים של כל אחד לחבירו.

ג) והנה שבע שבלים עולות בקנה אחד בריאות וטובות (מקץ מ"א, ה') אף שחלום אחד הוא היינו שלתכלית אחת מראה החלומות אבל בעיקרם שני מבטים שונים על הרעב, החלום הראשון של הפרות מראה על האנשים שיהיו בזמן הרעב והשובע, ואיך יראו תוצאות הרעב שיפות מראה או כחושות זה לזה, וכפרש"י שהכל לענין יחס אדם לחבירו, אם במאור פנים או להפך. לעומת זאת חלום השיבלים הם הסיבה לרעב, שאין שבר ובוה אין יפות מראה רק בריאות וטובות שהם הסיבה ולא האנשים.

וכן בפרות חלם ותרענה באחו דהיינו התוצאה של השובע שיש שלוחה ושקט. וכן מוזכר שהיו הפרות הבריאות והרעות ביחד, ותעמודנה אצל הפרות היתה איזה תקופה של ערבוביה שהיה בר ויש רעב ורק אח"כ בולעות (ואפשר שזוהי דא"ר יוסף שיהיה שבר והצלה שאף שכבר היה פרות רעות עדיין גם השובע קיים ונשאר השובע) אבל בשבלים הרעות הם מיד בלא השבלים הטובות, שהיינו הסיבה היתה מיד, שמיד היה רעב והתבואה התקלקלה, ובוה מובן שהנה נשלם חלום שראה שתי החלומות הסיבה שמיד יהיה רעב, ולא תהיה תבואה, ובתוצאה עדיין תעמודנה הפרות היפות שיהיה אפשרות להעמיד השובע בימי הרעב ונשלם החלום, לדעת הגורם והתוצאה והפתרון. וכן רואים מעצם זה שנשנה החלום בשני ענינים, ולא חזר אותו חלום פעמיים רק המטרה והתכלית אחת חלום אחד אבל פנים אחרות.

והנה בחלום הראשון גם פרעה רואה שהוא עומד על שפת היאור גם את עצמו רואה בחלום, משא"כ בחלום השני לא נראה כלל פרעה בחלום והוא כמשנ"ב שהחלום הראשון על האנשים והתכלית של החלום ראיית פרעה הרעב, אבל החלום השני הוא הסיבה והגורם.

ד) ועתה יראה פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים (מקץ מ"א, ל"ג), עמדו המפרשים על כך שיוסף שפטר החלום לפרעה על שני השובר והרעב, מוסיף לפרעה גם עצה ואתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו

על ארץ מצרים, מציע יוסף עצות לפרעה, ופרעה לא ביקש רק פתרון לחלום.

ואשר נראה בזה דהנה חרטומי מצרים פתרו לפרעה שבע בנות אתה מוליד, ושבע בנות אתה קובר, ולא נכנסו הדברים בלבו, וביאר השפ"ח שהיה נראה שהחלום נוגע לאומה המצרית, ולא ענין פרטי לפרעה, ועוד מוסיפים שהחלום נראה שבא לומר שיש לאל ידו לתקן הדבר ולא רק לספר העתידות החלום עם מטרה.

ואשר נראה בזה, דהנה בחלום רואה פרעה את עצמו עומד על היאור מבטי מתוך היאור על הפרות שהם עיקרו של החלום, ובוה שפרעה בתוך החלום רואה את הפרות, מבין שיש בזה אפשרות לתקן ולא רק סיפור לעתיד שמראים לו שיראה את השובע והרעב, וא"כ בזה ברור שיננה אפשרות לדאוג לשנות השובע, אבל ישנה קושיא גדולה מצד אחד רעב שיבלע את שנות השובע, ומצד שני אפשר לתקן ע"י השובע את הרעב ודבר תלוי בראית פרעה, וא"כ הקושיא היא גדולה נשכח השובע ויהיה רעב בפועל ואעפ"כ הדבר יתקן.

אלא הפתרון רעב יהיה שהעם ופרעה לא יצליחו לשמר התבואה והיא לא תצמח ולא תצלה ויהיה רעב, רק פרעה יהיה המשביר וע"י יהיה אוכל לפי הטף.

אכן בזה שפרעה גם הוא בחלום עומד בתוך היאור שהוא מקור המחיה של מצרים, וסיבת הרעב ביאור, א"כ גם פרעה בכלל הגזירה שהוא לא זה שיציל מרעב הבא ע"י היאור, שהרי גם הוא בכלל הגזירה. אבל עצם ראייתו בדבר מורה שבידו להציל אבל לא הוא המציל. והינו הפתרון שיש רעב וגם פרעה בכלל אבל יש ע"י לתקן.

והנה פרעה שינה בחלום שסיפר ליוסף שאמר הנני עומד על שפת היאור מה שלא ראה את עצמו רק בתוך היאור, והינו שפרעה ר"ל שהוא מחוץ ליאור ולא בכלל הגזירה, אבל יוסף מורה את אשר היה בחלום שעומד על היאור והוא בכלל הגזירה רק יראה איש נבון וחכם שיקבוצ כל אוכל. והוא אשר נאמר בתהלים עדות ביהוסף שמו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע, והיינו מדוע יוסף הוא שנבחר לעמוד ולהיות מלך על ארץ מצרים כיון ששפת לא ידעתי אשמע, לא פרעה נראה על שפת היאור שהוא זה שיכנס כל אוכל, רק פרעה ביאור וההצלה ע"י אחר, ובוה שנראה החלום בצורה זאת של פתרון כדי ללמד שיש איש נבון וחכם שהדבר בידו ונוגע למלכותו.

ולפ"ז היינו נבון וחכם, נבון שהבין דבר מתוך דבר וחכם היינו כמש"כ הגר"י שידע בנבואה שנאמר לו שפרעה שעומד ביאור ולא על שפת היאור ואין הנבואה שורה רק על עשיר וחכם.

אין חלום בלא דברים בטלים

"ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם" (מקץ מ"א, א')

הנה בגמ' נדרים ועוד הובא ברש"י לעיל, שאין חלום בלא דברים בטלים, וכך היה בחלום יוסף שראה השמש והירח אע"פ שאמו נפטרה והנה כאן בחלום פרעה לא מציינו מה הם הדברים בטלים בחלום. ונראה דיש ליתן טעם מדוע אין חלום בלי דברים בטלים הרי חלום אחד משישים בנבואה, אכן נראה שחלום אדם משיג בלא עמל ויגיעה, רק גילוי מעליון בלא עמל, ועל דבר שבלא עמל לא מגיע הדבר בשלימות, שלמות באה רק ע"י עמל ויגיעה. ונראה שכל זה בישראל כל בואם לעוה"ז לעמל יולד, אדם לעמל יולד ובגמ' לעמל תורה והוא בישראל, ואתם קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם, ועכו"ם מקבלים גם השלמות בלא עמל ויגיעה, וא"כ אפשר שבחלום פרעה אין דברים בטלים.

גדר הצום בחודש ולא ביום

א. כתב הרמב"ם (פ"ה תעניות ה"א) "אלו הן [הצומות] יום שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכבית גחלת ישראל הנשארה וסיבב להם גלותן, ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלם והביאה במצור ובמצוק. ושבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו בו, נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון והובקעה ירושלם בחורבן שני, ושרף אפוסטמוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל". ובלח"מ שם כתב וז"ל "הובקעה ירושלם בחרבן [בית] שני אע"ג דתענית דקרא דצום הרביעי לא הוה אלא בט' משום דהובקעה העיר בט' מ"מ השתא עבדינן ליה ב"ז מפני שחרבן בית שני חמיר והובקעה העיר ב"ז". [ועי' אור שמח שם דהביא בזה פלוגתא הבבלי והירושלמי ע"ש]. ולפי"ז מק' הלח"מ "וכי"ז ב' בטבת דעבדינן ליה משום דסמך מלך בבל ידו על ירושלם בחרבן בית ראשון היו לנו לשונות ליום אשר סמך צר ידו על העיר בחרבן בית שני דחמיר לך". [ובפשטות היה אפ"ל דהרמב"ם הזכיר בלשונו והביאה במצור ובמצוק, והיינו דג' שנים היו ישראל ברעב, ואולי י"ל דבבית שני לא היה כ"כ מצוק וע"כ עבידנן רק זכר למה שהיה בבית ראשון].

ותי' הלח"מ י"ל דשאני הכא דהכל היה בחדש אחד ואין קפידא לשונות בין ט' ל"ז אבל התם הזמנים חלוקים, וצ"ב כונתו. ונראה לבאר דבריו עפ"י המנ"ח (מצו' ש"א) דחידש דדין הדברי קבלה שנאמר בתעניות צום הרביעי והחמישי והשביעי, הוה רק דין בחודש, דתיקנו הנביאים שיצמו יום אחד בחודש, ולא תיקנו את הצום ביום מסוים, ועי"ש דהביא כמה ראיות לזה.

וכ"כ בחידושי הריטב"א (ר"ה י"ז, ב) דכ' "ואפשר עוד לומר שאף נביאים הראשונים שגזרו התענית יודעין היו בחורבן בית שני ולא קבעוהו בתשעה בו דוקא, אלא בחודש זה, שלא מצינו שנקרא אלא צום הרביעי". ובהו ביאר המנ"ח דהנה לא עושים בחו"ל ב' ימים תעניות מספק, מחמת דעתה הוה רק מחמת מנהג אבותיהם בידיהם, ובזמן המקדש הא לא צמו ב' ימים, דלא היו אז צומות. אך דן האם לעת"ל שיהפכו ימי הצום לששון ולשמחה האם ינהג בהם יו"ט שני בגליות, וכ' דע"פ הנ"ל הדין הצום הוה רק פעם בחודש א"כ שוב דגם המועד הוה דין רק פעם בחודש, וא"כ לא יצטרכו לנהוג ב' ימים דסגי לנהוג יום אחד בחודש ליו"ט.

[והמנ"ח שם דן דהיכא לא צם באונס ב"ז בתמוז יצטרך לצום ביום אחר מדברי קבלה של יום אחד בחודש, וצ"ב לדברי המנ"ח, דהנה מצאנו דאם חל ת"ב בשבת, ונדחה ליום א', מקילים בצום מחמת דהוה צום נדחה, ולדברי המנ"ח הא גם ביום א' חשיב כדברי קבלה דהא מתקיים חיוב הצום של יום אחד בחודש, וא"כ היה צריך להחמיר בזה כמו ת"ב עצמו, ואולי י"ל עפ"י המנ"ח (שם) דרבנן קבעו את יום הצום ליום מסוים, והיינו דנקבע מדברי קבלה שיצומו בחודש, לא נקבע שכל אחד יכול לצום מתי שירצה, אלא נקבע שרבנן יקבעו מתי יצומו, וא"כ כיון דנקבע ליום ת"ב, אם חל בשבת ונדחה ליום א' אית ביה דין של צום נדחה, וכע"ז מצאנו לגבי חוה"מ דכ' המשנ"ב (סי' תק"ל סק"א) דהוה איסור מלאכה מדאורייתא רק נקבע ע"פ חכמים מה בכלל האיסור מלאכה שאסרה התורה. ועי' עד"ז בריטב"א (ר"ה יח, ב) דביאר הא דצמים ה"ז בתמוז ולא בט' תמוז, וז"ל "ויש לנו לומר שלפי שהיו יודעים הנביאים חורבן בית שני הניחו הצומות הראשונות כמו שאמרנו לעיל, ולפיכך כשהניחו תענית תמוז שיהיה צום בזמן השמד ושיהא ברצון בזמן שאין שמד לא על ט' בתמוז הניחוהו שהיו יודעים היו הבקיעה השניה שיהא עתידה להיות אלא עקרוהו ממקומו וקבעוהו ב"ז".]

ומעתה ניחא דברי הלח"מ, דלגבי הובקעה העיר, דתרוייהו היו בחודש תמוז, א"כ גם אם יצומו ב"ז בתמוז נחשב כאילו צמו גם עבור הבית ראשון, דצמו יום אחד בחודש הרביעי, אכן לענין תחילת המצור שהיו בב' חדשים שונים, כיון דנקבע חודש העשירי לבית ראשון, ובבית שני היה בחודש אחר א"א לצום עבור הבית שני, דנמצא דלא יתקיים תקנת הנביאים לצום דוקא בחודש העשירי.

והנה בגמ' ברי"ה (י"ח, ב) נח' ר"ע ור"ש, מתי צמים בחודש טבת, דר"ע סבר בעשרה בטבת על תחילת המצור, ור"ש סבר בה' בטבת שאז באה השמועה לבבל.

[ועי' בחשק שלמה (שם) דהק' דאם הוה על מאי דאז באה השמועה לבבל, א"כ יהיה בזה את כל החומר של ת"ב דהא הוה תענית על החורבן, ותי' דאף דהוה על החורבן ליכא בזה את הענין של נכפלו הצרות וע"כ לא חמיר כ"כ, עוד נראה דמאי דחמיר לן ת"ב, אינו מחמת הידיעה שאין לנו בית המקדש, אלא עצם המציאות שאין בית המקדש, וא"כ אף שיום ה' טבת נודע שנחרב הבית ליכא חומרא ביום זה דעיקר החומרא הוה ביום שנחרב הבית ופשוט].

ובירושלמי (פ"ד תענית ה"ה) איתא דבגליות נהגו ביום השמייעה, וביהודה ביום שבאו במצור, והיינו דהוה כמנהג של כל מקום, ומבואר היטב עם דברי הלח"מ דדין התענית הוה הל' בחודש, וא"כ אף אם מתענה ביום ה' מתקיים דין התענית של חודש טבת, וע"כ לא אכפ"ל כיצד נהגו בכל מקום דעיקר דצמו באותו החודש.

ארבעה צומות כחדא חשיבא

ב. והנה הרמב"ן בתורת האדם הובא בב"י (סי' תקנ"ט) כתב להקשות אמאי לא צמים גם בט' תמוז מחמת דהובקעה העיר בבית ראשון, וגם ב"ז תמוז דהובקעה העיר בבית שני. ותי' ע"ז שארבע קבעו ולא יותר. ומבואר בכונתו דארבע צומות כחד ניהו, דא"כ יכולים לצום יותר צומות ולא יותר, דהא כל צום נחשב בפני"ע וא"כ יכולים לצום יותר צומות מארבע, אשר מבואר דתיקנו זכר לחורבן ארבע תעניות ולא יותר, וע"כ א"א לצום עוד צום גם זכר לחורבן בית ראשון, [והוה כעין מה שפסח הוא ז' ימים וסוכות שמונה ימים ואין להוסיף עליהם כך נקבע ארבע ימי תענית על החורבן ואין להוסיף עליהם רק שהם מפוזרים].

ונראה להביא ראיה לזה מדברי הגמ' ברי"ה (י"ח, ב) "צום השביעי - זה שלשה בתשרי, שבו נהרג גדליה בן אחיקם. ומי הרגו - ישמעאל בן נתניה הרגו, ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו", ולכא' ק' מאי שייך הוא לכלל הצומות שהזכיר ד"ז בתוך הברייתא כאן. ולהנ"ל ניחא דכיון דארבע צומות הם מחמת החורבן, וא"כ הוסיפו דגם מיתת הצדיקים הוה בכלל החורבן דשקול הוא כשריפת בית מקדשינו, ושפיר הוה בכלל הארבע צומות שתיקנו זכר לחורבן.

עוד נראה להביא ראיה לזה, דהנה הנביא אומר דלעת"ל בבנין הבית צום הרביעי והחמישי והעשירי יהפכו לששון ולשמחה וצ"ע מנלן שיחפך הכל לששון ולשמחה גם צום גדליה דלכא' אינו שייך לעצם הצומות על החורבן, ולהנ"ל ניחא דכיון דכך תיקנו ארבע צומות על המקדש, א"כ אם יהפך לעת"ל ליו"ט יהיה ארבע יו"ט וצום גדליה בכללם.

וברמב"ן שם מבואר עוד דאף שצמים ב"ז בתמוז מתקיים בזה תקנת הנביאים צום הרביעי, והביאור נראה, דכיון דתיקנו ארבע צומות על המקדש, היינו דתיקנו על ארבע חלקי החורבן לצום, וצום הרביעי הוה על מאי דהובקעה העיר, וא"כ אם צמים בחודש הרביעי ב"ז בו על בקיעה דבית שני, הוה גם בכלל הדבר קיום צום על בקיעת העיר של בית ראשון, ואין חילוק בין בית ראשון לשני, דאפשר לצום עבור שניהם, רק היסוד הוה דצריך לצום עבור כל חלק בחורבן, ולגבי בקיעת העיר בחרו בבית שני שחמיר לן.

אך א"כ שוב צ"ע קו' הלח"מ אמאי לגבי תחילת המצור אנו צמים כפי שהיה בבית ראשון, ולא מתי שהיה בבית שני, ולא שייך לתרץ כלח"מ דבתמוז הוה אותו חודש, דהא לרמב"ן לא מוזכר כלל דאיכא דין קביעות בחודש, וא"כ שוב צ"ע אמאי נקבע עשרה בטבת לבית ראשון.

אכן נראה דהנה לפמשי"נ דיסוד הצומות הוה על ב' המקדשות, וא"כ אדרבה שצמים בעשרה בטבת על תחילת הצרות, א"כ יותר ראוי לצום על תחילת ב' החורבנות דזה עיקר הצום של חלק זה אבל לגבי הובקעה העיר שפיר עדיף לצום על בית שני שחמיר לן. [דכל הסברא דחמיר לן הוה רק סיבה אמאי צמים על בית שני ולא בחרו בט' תמוז דהא מיהא אפשר לצום גם עתה על בית ראשון, וכמ"ש דהכל חורבן אחד].

ונמצא א"כ דנח' הרמב"ן והלח"מ בגדר הדבר שצמים ב"ז בתמוז, דלרמב"ן הוה צום על ב' החורבנות, דהוה צום אחד על עצם החורבן דחשיב כא', אבל לשיטת הלח"מ וכן ס"ל לריטב"א (ר"ה י"ח, ב) דהוה צום על ב' המקדשות, רק מהני כיון דנקבעו ליום אחד בחודש.

פנינים מסיבות חנוכה

במשך השנים רגיל רבנו שליט"א למסור דברי השקפה והדרכה וחיוזוק לבחורי הישיבה במהלך מסיבות חנוכה, ונביא כמה מהם במסגרת זו

חיוזוק לבחורים

שמעתי מאחי הגר"ח שליט"א הביאור אין מזרזין אלא למזרזין משל לעני שקיבץ נדבות בביה"כ כל אחר מצא שקל לשקל הגיע לאחד ונתן לו חמישים שקל ואז נטפל אליו תן לי עוד אני עני ענה לו הרי מה תתנפל עלי כולם נתנו חצי שקל שקל אני כל כך יפה ענה כולם אם אבכה אקבל פי שנים עוד שקל אבל אצלך אם אבכה אם אקבל כפלים זה עוד חמישים שקל ודפח"ח. הנה אמרו "ראיתי בני עליה והם מועטין" והכונה יש אנשים שחיים בקומה שניה אנשי מעלה לא ארציים והם מועטים.

פקודי ה' ישרים

הגר"נ פראוביץ זצ"ל נשאל מאחד שלומד ולא בא לידי שמחה והרי כתיב פקודי ה' משמחי לב וענה כתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב צריך ללמוד בישרות ואזי מגיעים למשמחי לב.

לא יודעים נ"ך

בעת שביקר הגר"י קמנצקי זצ"ל אצל הגר"מ פינשטיין זצ"ל דיברו על כך שהיום הבחורים לא יודעים נ"ך, וסיפר אחד הנוכחים שבעת שלמדו מסכת גיטין בדף ז' ויש שם מעשה שזכר בספר שופטים, ניגש הבחור לארון והוציא חומש דברים כי חשב שהכונה לפרשת שופטים.

נענה הגר"מ ואמר נמצא שהבחורים לא רק לא יודעים נ"ך אלא גם חומש לא יודעים, כי אם היה יודע חומש היה יודע שזה לא נמצא שם.

עילוי

רבי אייזיק שר זצ"ל היה אומר שעילוי זהו בעל מום, כמו אדם שיש לו יד ארוכה ושאר אבריו רגילים, אבל גדול היינו שהכל בשלימות, על הגר"ח לא אמרו עילוי רק גדול בתורה, כי הוא גדול בכל.

כבוד חכמים

ביה"ר שבעת הכנסת ס"ת לקיים בנו חכמי ישראל הנה לא אומרים לקיים חכמי ישראל אלא לקיים בנו ביחד עמנו ונדע להעריך ולהחשיב את חכמי ישראל וזהו מי שברך בשעת הס"ת

מתני' בסוטה בעקבתא דמשיחא נער בזקן יריבהו ולבסוף ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים ולצ"ב הרי יש זקן וחכם אלא אם מכבדים הזקן כבר אין את זכות הזקן רק אם מעריכין אותו יש את זכותו

ובגמ' בתענית כט באותו היום שחרש טרנפוס את היכל גזרו ממה של ר"ג בא קצין ואמר בעל החוטם מבקש בעל החוטם מתבקש ידעו שזהו ר"ג ומהו בעל החוטם שהכונה לר"ג עי' ברש"י שמובדל משאר בני הדור אכן במהרש"א שם שחוטם משן חיותו של אדם בג' בסוטה שבודקים בחוטם החיות כן גדולי הדור הם החיות של כלל ישראל הם הנותנים חיים וכמשנ"ב הם הזכיות של הכלל לולא משה בחיר ה' ולהוסיף כן הבין קצין אחד שנראה שהיה גוי רוח אפינו משיח ה'.

סיפר הגר"י זילברשטיין על ר"א דושניצר שאחד הניח את שתי ידיו על הגמ' ורצה להעיר לו אמר לו בן תורה זה תורה וגם ידיו הם תורה אבל זו תורה של אחרונים ואסור להניח אחרונים על ראשונים וגמ' (הקה"י היה מקפיד לא להניח אחרונים על רע"א).

ועוד שמעתי היה מסיבת סיום בהשתתפות רבי אייזיק שר והיו בחורים עם כובעים וחליפות והתביישו לאכול עד שאחד הרבנים הוריד החליפה והתחיל לאכול ואמר לכולם שיעשו כן אחריו והביט בו רבי אייזיק ושאל אם נהגו שלא כהוגן וענה לו לאחר מחשבה אחד שראש ברזל לו בעמקות בהבנה ויהיה אחד מגדולי הדור לא מתאים שיעשה כן.

וסיפר לי המשגיח הגר"י שפילר זצ"ל מהו כבוד התורה שהנהגו בזמנם בלומזה, שלפני כל תפילה היו הולכים שתי בחורים לבית של הראש ישיבה ללוותו אותו לישיבה, וכן ליוו אותו שני בחורים בזחרה לביתו כדי שח"ו לא ילך לבדו, אלא רק בצורה מכובדת.

התורה בשורש הנפש

הנפרד מחבירו אל יפרד ממנו אלא מתוך דבר הלכה כי מתוך כך זוכרנו והנה כבר נתבאר הגדר שרק בד"ת שהוא הקנין האמיתי בנפש והשאר הבל הבלים וא"כ הד"ת נשארים לעולמי עד ומפעם לפעם יעלה זכרונם לפנינו ויזכור אומרים שיזכרו שגם אומרים כחלק מהת"ת שמצוה לומר בשם אומרו.

ואחרים אומרים שהוי מגדר שאסור לספר בבח חבירו שמא מתוך שבחו יבא ידי גנותו וא"כ העצה להזכיר תמיד חבירו הוא ע"י שאומר דבר שמיעה מפיו.

מעשה אשר שמעתי כאן בב"ב בר"מ אחד בישיבה קטנה אשר יצא ר"ל אחד מתלמידיו לתרבות רעה ולאחר שנים שכבר פרק מעליו עול תורה פגשו בפורים וביקשו שיבא לביתו לסעודת מצוה של פורים והסכים והשקה עד שהשתכר ולפלא בשכרותו התחיל למלמל דפי גמ' הלכות וכו' אף שעברו כמה וכמה שנים חזינין את קנין הנפש של ת"ת.

ולהוסיף שמעתי בשם הרב מפוביז' שאמר שהשל"ה הקדוש מביא לומר פסוקים בסוף התפילה התחילים בשמו ומסיים באותו אות כדי שלעולם הבא יקראו המלאך ויענה וידע שקורין לו והפלא פלא קרואין בשמו ואינו יודע, מה יודע רק פסוק שלמד שאמר שזהו נטרח לו לעולם וזהו הקיום האמיתי בנפש.

יצחק ירבן

מדברי חמי רב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל מלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

פרשת אקציית הילדים והזקנים

למדתי ב"תפארת בחורים". מקום זה היה לכבוד בעיני האלטסטנראט, שהרי על ידו הוכיח שדאגתו נתונה גם לחינוכם התורני של ילדי הגטו. היינו כשמונים נערים ובחורים. הגאון הרב אפרים אושרי זצ"ל לימד אותנו, ועמו הקדוש הגאון ר' שמואל מארוק הי"ד (גיסו של הגר"ז גרז זצ"ל, ראב"ד רחובות). היו שם מספר בחורים שקיבלו פטור מעבודה ושירתו וסעדו את הגאון רבה של קובנה שהיה חולה ותשוש. שלושה בחורים נתמנו לתפקיד. לשמש את גדול הדור.

אחד מבין השלושה סיפר לי את הדבר הגדול שברצוני לתאר. אמינותו אינה מוטלת בספק. בחור נכח בפגישה ההסטורית והמיוחדת במינה בין רבה של קובנה לבין ד"ר אלקס יו"ר האלטסטנראט. לפלא הוא שבמשך למעלה משבעים שנה לא זכה תוכן פגישה זו להתפרסם.

מעבר לעד הראיה שסיפר לי את הדברים, התפרסם הדבר בקרב היהדות החרדית בגטו בשם המרא דאתרא. בזמן טרוף כזה, אזינו היו כרויות כל הזמן לפסקיו, לדבריו ולהוראותיו של גאון הדור בגטו.

הדבר היה לאחר האקציה של הגטו הקטן בספטמבר 1941. רוב יהודי הגטו הקטן נלקחו לפורט התשיעי, ואנחנו ניצלנו בנסי ניסים. הגיעה פקודה מטעם קצין הגסטאפו, רויקה ימ"ש, לערוך מפקד של כל אנשי הגטו שנותרו בחיים. הנהלת הגטו היהודית היתה בדילמה גדולה – אם יעשה המפקד הזה יקבלו הגרמנים תמונת מצב ברורה על כל היהודים בגטו, שביניהם נמנים כחמשת אלפים זקנים וילדים שהם "טרף" רצוי מאד.

בעיה נוספת היתה שכל אנשי הגטו קיבלו הקצבת מזון קטנה. אם האנשים לא יתפקדו – גם את המעט הזה לא יקבלו וחס וחלילה ימותו מרעב, שהרי קצבות המזון ניתנו על פי ראשים. אלפי אנשים אחוזי פחד מהגרמנים לא התפקדו ובכך בעצם ויתרו על מנת המזון הזעומה. כמו כן, גם האלטסטנראט המעיט קצת במסירת דו"ח על ילדים וזקנים, אבל בכל זאת מסרו על קיומם של כמה אלפים כאלה. כשנודע הדבר לגסטאפו, כבר חשבו על חיסולם של הילדים והזקנים – שהרי הם היו ראשונים בתור.

וכך שמענו בגטו: כשבועיים אחרי המפקד, מגמת הגסטאפו היתה להפריד את הילדים והזקנים מתוך שאר יושבי הגטו ולהעבירם למקום אחר. אנשי הגסטאפו הסבירו לד"ר אלקס שהמצב בקובנה הינו מצב של מלחמה "ואין אנחנו (אנשי הגסטאפו), אנשי המינהל הצבאי האזרחי, יכולים לדאוג למזון לכולם, אלא רק לעובדים. הילדים והזקנים יעברו למקום אחר. יש לנו בגרמניה מקומות נפלאים לגדל שם את הילדים ולאחר נצחון המלחמה ישובו הילדים להוריהם. בינתיים הרשות האזרחית הגרמנית תדאג להם!" בנוסף לכך, נמקו, יש בהעברת הילדים הקלה בדאגת הפרנסה של ההורים לילדיהם... כך "דאגו" אנשי הגסטאפו גם להורי הילדים. ד"ר אלקס נתבקש להעביר את רשימת הילדים והזקנים לידי הגסטאפו. היתה זו דרישה לא קלה – בלשון המעטה.

לשבוש של ד"ר אלקס יאמר, שראה לנכון להתייעץ בענין עם ה"דבר אברהם". אף אחד מטעם האלטסטנראט לא הופיע לפגישה זו מלבד ד"ר אלקס. הוא פנה לרב, הסביר את דרישת הגסטאפו, והוסיף שהוא, ד"ר אלקס, חש ומרגיש שכונת הגסטאפו האמיתית היא לרצוח את הילדים והזקנים (כ- 5000 במספר. ברשימות שמסרו האלטסטנראט לגרמנים "הועלמו" כ- 5000 ילדים ונערים).

"אם לא נמסרם", הוסיף ד"ר אלקס לרב, "יעשו הגרמנים אקציה, וכנקמה יקחו כפל כפליים של יהודים". בפגישה מסר ד"ר אלקס לרב גם את גירסת הגסטאפו לבקשתם זו – הרצון לדלל קצת את הגטו ולהפחית מהנטל הכלכלי שלו. "יתכן מאד שעשרות אלפים ייהרגו במקום ה- 5000", הוסיף ד"ר אלקס.

הגאון, רבה של קובנה, שמע את השאלה לפרטיה, הוציא חומש בראשית מארון הספרים העמוס שלו, פתח בפגישת יוסף והאחים וכך אמר לד"ר אלקס: "ר' אלחנן (אלקס), למדת בילדותך ב"חדר" ובודאי זוכר הינך את פרשת יוסף והאחים. אתה יודע מה ביקש יוסף הצדיק מאחיו – רק את שמעון בתור עירבון עד שיביאו האחים את בנימין. הוא לא ביקש להרוג את שמעון, רק לקחתו כעירבון. ובכל זאת, האחים לא נתנו ליוסף את שמעון, הוא בעצמו לקח את שמעון. ועתה, ר' אלחנן, הסכת ושמע – קל וחומר בנו של קל וחומר, שאסור לך בתכלית האיסור למסור את הילדים והזקנים. הרי ידוע לך שמטרת האויב היא לא להעבירם למקום אחר, לגטו אחר, אלא כפי שסיפרת לי את תחושתך – כוונתם היא לרוצחם, ואם כן – מסירת הרשימה היא רצח בידיים ממש!"

או אז קם הגאון ממקומו, הניח ידיו על ליבו, וכשכל גופו מזדעזע ורועד והוא חיזור כסיד קרא: "יקחו אותי ואותך, ואל תיגע בדם ילדי ישראל!" ועוד המשיך ואמר: ד"ר אלקס, דע לך שאם תמצא לגרמנים את רשימת הילדים והזקנים – ידוך יתמלאו בדם ילדי ישראל. שיקחו הם כפי שמבינים ורוצים – ואתה אל תתן להם יד!"

"ד"ר אלקס ציית לפסק הדין. לגרמנים אמר שאין ביכולתו להעביר להם את הרשימה. למחרת האקציה הגיע ד"ר אלקס שנית לביתו של ה"דבר אברהם", ושאלה קשה נוספת בפיו: "הגרמנים מסרו לי", כך אמר, "שארבעה עשר אלף היהודים המוחזקים בגטו הקטן אינם מיועדים להריגה. נשים בוכיות נגשו אלי בגטו הגדול ובקשוני בתחנונים שאפעל אצל הגרמנים למען 'איחוד משפחות' ולהציל מבין ארבעה עשר אלף האנשים את בעליהן". ד"ר אלקס פנה לרויקה, קצין הגסטאפו, וביקש לשחרר מאתיים איש ל"איחוד משפחות". מסיבות שונות ניאות לכך רויקה. ד"ר אלקס ידע את אשר יהיה צפוי לו בגטו הקטן – הוא אמנם ירצה לגאול מאתיים איש על פי הרשימה שהכין מבעוד מועד לפי אותן נשים שבאו אליו, אך מה יעשה וכיצד ינהג כלפי אלה שייתלו עליו ויאחזו בו וירצו אף הם "לצאת" עמו? אז לא יוכל לגאול את מאתיים האנשים המסויימים. כאיש בעל מצפון, לא יידע מה לענות לתחנוני האנשים הנוספים שמעבר למאתיים שירצו לצאת משם. את השאלה הנוראה הזו הפנה ד"ר אלקס לרבה של קובנה. הרב בחמתו הבין שהגרמנים לא יאפשרו להציל גם את המאתיים וזו רק ספקולציה של הגרמני רויקה. אי לכך, פסק הרב ואמר: #כל מי שייתפס ויאחז בך. עליך לקחת/ אם תדחה את אלה. רצחת אותם!" ואכן כך היה. ד"ר אלקס נכנס לגטו הקטן בלויית שוטרים יהודים, וכצפוי – כן היה. יהודים רבים נתלו עליו פיזית במטרה לצאת עמו, דבר המלמד על יצר החיים ושאיפת הקיום. מי לא שאף לחיים? כשרשימת מאתיים האיש בידו, לפי רשות רויקה, ניגש ד"ר אלקס להצילם. פרצה שם מהומה, ורבים שלא היו ברשימה הזו התחננו בקול בוכים לד"ר אלקס שיעילם. ד"ר אלקס ציית גם בפעם זו לפסק. בינתיים, ראה שם חייל אוקראיני את המהומה הגדולה. הוא לקח את קת רובהו והלם בראשו של ד"ר אלקס. הד"ר התעלף וראשו ופניו כוסו בדם. השוטרים היהודים גררו אותו משם בידיהם לגטו הגדול, שם שכב מוכה עד שהתאושש בניסי ניסים. כך מסר ד"ר אלקס את נפשו להצלת יהודי הגטו.

באותו מעמד, פנה ד"ר אלקס לרב וסיפר בכאב כי הפסק שנפסק לו, שלא למסור את רשימת חמשת אלפים הילדים והזקנים, גרם רצח של כעשרת אלפים יהודים נוספים שיתכן שיכולנו להצילם!

ענה לו רבה של קובנה: אם ד"ר אלקס היה מוסר את הרשימה – היה ד"ר אלקס חס ושלום הרוצח של חמשת אלפים ילדים וזקנים, ועכשיו משלל מסר את הרשימה – הגרמנים הם הרוצחים, וד"ר אלקס הוא צדיק וידין נקיות מדם יהודי.

יש לציין שמאז האקציה הגדולה, לא בא האלטסטנראט לשאול שוב את פי הרב.

מקץ תשפ"א

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

קנה חבילה בהימור ונמצאו בה יהלומים

שאלה

הדואר המרכזי בישראל עושה אחת לשנה מכירה פומבית מכל החבילות שנשלחו דרכו ולא באו האנשים לקחתן. הדבר נעשה לאחר שמבררים שהנמען קיבל הודעה לפחות פעמיים, שיבוא לקחת את החבילה שנשלחה אליו מסניף הדואר הקרוב לביתו. והנה התקנון אצלם קובע, שהם מוכרים חבילות סגורות - כמו שהן, במחיר שקבעו לכל חבילה מבלי שיפתחו את החבילה וידעו את תכולתה. לפיכך כל קונה מהמר, שיתכן שיש בחבילה דברים יקרים או שישנם שם דפי פרסומת בלבד. הקניה נעשית לאחר שהקונה חתם על טופס שהוא מודע לסיכון הזה, ולא יוכל להתחרט על המכר לאחר הקניה. כמו כן מפורסמים הכללים הללו במודעות גדולות באולם המכירות באופן בולט וניכר לכל, ולכן גם אם לא חתם מראש על הטופס, ידע הקונה שעל דעת כן נעשה המקח.

והנה אחד מהקונים היהודיים קנה חמש חבילות כאלו ב - עשרים ₪ לחבילה, ולאחר מכן השאירן אצל חברו שגר בסמיכות מקום, ואמר לו שיבוא למחרת לקחתן ממנו. חברו שהיה סקרן פתח בזהירות את החבילות הנ"ל "בלי להשאיר עקבות", וגילה שבאחת מהן מוחבאת בין הנירות חבילת יהלומים ששוויים לפחות מאה אלף דולר.

כעת שואל החבר, האם מי שקנאן זכה ביהלומים על פי ההלכה, ואז הוא יחזיר את היהלומים לחבילה בחזרה. או שלא חל כאן קנין, מאחר והקונה לא ידע בשעת המקח מה יש בחבילה, וממילא לא הגביה את החבילה כדי לזכות ביהלומים שבתוכה, ואם אכן כך הדין, הוא יקח את חבילת היהלומים אליו. מה הדין?

תשובה

הקונה זכה בחבילה שיהלומים נמצאו בה, ולפיכך צריך החבר להחזיר את היהלומים לחבילה שפתח.

מקורות

הגדר של מכירת חפצים בהימור

כתב הרמב"ם (פ"א ממכירה ה'ג) ונפסק גם בשו"ע חו"מ (ס"ו ר"ט ב) וז"ל: האומר לחבירו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכך, וכל מה שיש בתיבה זו או בשק זה אני מוכר לך בכך וכך, ורצה הקונה ומשך - אין כאן קנין, שלא סמכה דעתו של לוקח, שהרי אינו יודע מה שיש בו אם תבן או זהב, ואין זה אלא כמושקח בקוביא, וכן כל כיוצא בזה ע"כ.

ונחלקו שם הסמ"ע (ס"ב ב) והש"ך (ס"ב) בביאור הלכה זו. לדעת הסמ"ע, טעם האיסור הוא, משום שהרמב"ם סובר שמושקח בקוביא וכן בכל מושקח ההימורים נחשב הדבר שיש כאן "אסמכתא" כלומר, אין כאן גמירות דעת לעשיית המקח, ולכן לא חל הקנין. אמנם לדעת הרמ"א בחו"מ (ס"ו ר"ג) אין בהימורים חשש של אסמכתא, מאחר ושני המושקחים לא יודעים מראש מה תהיה התוצאה, לפיכך כל אחד מקנה לחבירו את חלקו לשני אם יפסיד, בגלל ההנאה שיש לו שגם חבירו מקנה לו את חלקו אם חבירו יפסיד.

ולכן כותב הסמ"ע בנידון של הרמב"ם, מכיון שהמוכר ידע את תכולת החבילה והקונה לא ידע - לכן אין גמירות של הקונה לקנות, לפיכך גם לרמ"א המקח לא חל משום אסמכתא. ורק אם שניהם לא יודעים מראש את התכולה, באופן הזה סובר הרמ"א שחל קנין. וכך גם סובר שם הט"ז כמבואר בנתיבות שם (סק"ב), וכן הגר"א שם.

אמנם לדעת הש"ך שם, הרמב"ם לא התכוון לבטל את המקח משום אסמכתא, אלא לדעתו, מקח שנעשה באופן שלא יודעים מראש מה קונים - נחשב מושקח בלבד ואין כאן גמירות דעת לעשות את המקח. ולפיכך לדעת הש"ך, אפילו אם גם המוכר לא ידע מה יש בחבילה - המקח לא חל, כי אין כאן גמירות דעת ביניהם לעשיית מקח, אלא עשו מושקח בלבד.

לאור האמור, לכאורה בנידון השאלה דנן צריך להיות, שמכיון שגם המוכר וגם

הקונה לא ידעו מראש את תכולת החבילה, א"כ לדעת הסמ"ע, הט"ז, והגר"א דומה הדבר להימורים, שלדעת הרמב"ם והשו"ע חו"מ (ס"ו ר"ג) המקח לא חל משום אסמכתא, ולדעת הרמ"א המקח יחול. וא"כ לכאורה יכול החבר לקחת את היהלומים לעצמו ולטעון שקים ליה כרמב"ם והשו"ע שהקונה לא קנה את היהלומים. וכ"ש שיכול לטעון כך לדעת הש"ך שסובר, שמקח שנעשה כאשר שני הצדדים לא ידעו מה יש במקח כלומר, מהי תכולת החבילה - הוא מושקח בלבד ולא חל המקח, וא"כ גם בנידון דנן לא זכה הקונה ביהלומים, והחבר יוכל לקחת את היהלומים לעצמו.

ונסיף עוד, שמאחר ואף אחד מפקידי הדואר לא הגביה את החבילה כדי לזכות בתכולתה, לכן ודאי שרשות הדואר או עובדיה לא זכו ביהלומים. כמבואר ברמ"א חו"מ (ס"ו רלב"ח) בנידון הרעפים וע"ש.

הטעם למה אין בנידון השאלה חסרון במכירה

אמנם לענ"ד לפי כל הדעות שהובאו לעיל - בנידון דנן המקח חל וזכה הקונה ביהלומים, וכדלהלן.

הנה ביחס לקנין שיש בו אסמכתא כתב הרמב"ם (פ"א ממכירה ה'ד) ונפסק בשו"ע חו"מ (ס"ו ר"ג) וז"ל: כל האומר קנה מעכשיו - אין כאן אסמכתא וקנה. שאילו לא גמר להקנות - לא הקנהו מעכשיו ע"כ.

ואפילו לדעת התוס' והרא"ש שהובאו שם ברמ"א, שצריך שהמקח יהיה גם בפני בית דין חשוב. והטעם לכך הוא, או שאם אדם עושה קנין בפני ב"ד, יש לו גמירות דעת גמורה לקנות ולמכור, כי בפני ב"ד לא עושים מושקחים כמו שאין טענת "משטה אני בך" בפני ב"ד. כמו כן ישנו טעם נוסף שהובא בבאר הגולה בסעיף טו בשו"ע בשם הרב המגיד, שמאחר ויש סמכות לבי"ד להפקיע ממון, לפיכך הצדדים יודעים מראש שבי"ד יממש את קיום המכירה גם בעל כורחם.

לאור האמור נראה, שבנידון דנן המקח חל מיד לאחר ששילם והגביה את החבילה, מאחר והיתה לקונה גמירות דעת ודאית בשעת הקנין, כי ידע שלא יוכל לבטל את המקח אפילו אם ימצא בחבילה ניירות בלבד, כי על דעת כן חתם על הטופס או שראה את התקנון לפני המקח. וידע הקונה שאם ירצה אח"כ לבטל את המקח יצטרך לתבוע את רשות הדואר רק בערכאות של המדינה, ואצלם הרי אין את החסרון של אסמכתא במקח, ובפרט לאחר שהקונה היה מודע לכך מראש. נמצא שאע"פ שאין להם ע"פ ההלכה כל סמכות, ובודאי שאין להם גדר של בי"ד שיכולים להפקיע ממון, אולם מכיון שהם פועלים ע"פ חוקיהם עם הסמכות הכפייתית שהשלטון מעניק להחלטותיהן, והם יקיימו את המקח ויחייבו את הקונה לשלם מה שהתחייב, לפיכך ודאי שהיתה לו גמירות דעת מלאה לקנות את החבילה בעת הגבתה עם כל תכולתה מבלי שיוכל לבטל את המקח בשום אופן וצורה, ולכן אין כאן חסרון של אסמכתא.

לפיכך גם לדעת הש"ך שסובר שמקח שנעשה מבלי לדעת מה קונים - הוא לא חל משום שהוא מושקח בלבד, אולם בנידון דנן שיועד הקונה שיש לקיים המקח תוקף של חוקי השלטונות, א"כ ודאי שאין בכך מושקח אלא היתה כאן גמירות דעת החלטית מצד הקונה לקנות באופן הזה, למרות שלא ידע מה הוא קונה, ולכן אין בנידון דנן חסרון של אסמכתא שמהותו - חסרון בגמירות דעת בעת הקנין.

החילוק בין נידון דנן לקנין שנעשה עם כוונה שונה

כמו כן אין נידון דנן דומה למבואר ברמ"א חו"מ (ס"ו רלב"ח) גבי יהודי שקנה מגוי רעפים שעשויים מבדיל, ומכרם אח"כ ליהודי אחר ג"כ בחזקת בדיל שהינה מתכת זולה, והקונה השני גילה אח"כ, שהם עשויים מכסף שהיא מתכת יקרה ורק מצופים בבדיל, א"כ נמצא שמחירם גבוה בהרבה, בכל זכה הקונה השני בהם ואין כאן אונאה במחיר. ולכאורה גם בנידון דנן נאמר, שחסר בגמירות דעת של הקונה לקנות יהלומים בגלל שלא ידע מקיומם, וממילא הוא לא זכה בהם? אלא שהנידונים חלוקים במהותם. בנידון הרעפים, הקונה הראשון הגביהם על מנת לקנות מתכת שנקראת בדיל וכפי שראה מול עיניו, ועל דעת מתכת שנקראת - כסף שהיא מהות אחרת לגמרי לא הגביה. לפיכך הגבתו לא זכתה לו ברעפי כסף. ודומה הדבר למגביה חפץ בגלל שחשב שהוא שולחן ולבסוף

נמצא שהגביה כסא שהוא מהות אחרת, שבמקרה זה לא נחשב שעשה קנין לזכות בכסא. משא"כ בנידון דנן, הקונה הגביה מראש את החבילה כדי לזכות בכל התכולה שימצא בה, לפיכך דעתו בהגבתה החבילה מועילה לזכות לו גם ליהלומים או לכל דבר אחר שימצא בחבילה.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

לאילו חלומות יש לחשוש ולאילו אין לחשוש

"ופרעה חלם" (מא, א)

בפרשתנו וכן בפרשות הקודמות הובאו מספר פעמים תופעת "החלום". ולמעשה זה דבר שקורה ושכיח גם בדורינו אצל הרבה בני אדם. והנה לחז"ל ישנה משנה סדורה בהגדרת החלום: מתי יש לחשוש לחלום, מהו הפתרון ההלכתי לתגליות החלום, האם ניתן להוציא ממון מהמוחזק בו מחמת החלום, ומתי אין לחשוש כלל לחלומות. וננסה לבאר בס"ד מקצת מדברים אלו.

ביאור שלושת סוגי החלומות

נקדים תחילה, שמבואר בחז"ל, שישנם לפחות שלושה סוגים עיקריים של חלומות. סוג ראשון - חלום שנמסר לחולם ע"י מלאך. ועליו נאמר בברכות (נא) שהוא אחד מששים לנבואה. סוג שני - חלום שנמסר ע"י שד. שמצד אחד - יש בו דברים נכונים, אולם תמיד יהיו בו גם דברים שאינם נכונים. ועליו נאמר בברכות (נב) "אין חלום בלא דברים בטלים". סוג שלישי - אדם שחושב על דברים מסויימים ביום, וחולם על זה אח"כ בלילה. ועליו נאמר בזכריה (ז ב) ובגמ' בברכות (נב:) "וחלומות השוא ידברו". כמו כן בכלל הסוג הזה, ישנם כל מיני חלומות והבלים שאנשים חולמים בזמן הזה, שרובם ככולם דברים בטלים ודמיונות שוא.

ביאור הסוג הראשון

החלומות שהובאו בתנ"ך בדרך כלל היו שייכים לסוג הראשון. כלומר, הקב"ה מסיבות שידועות לו, שלח מלאך שיגלה לחולם דברים מסויימים. ובכלל תופעות אלו היו: חלומות יוסף, חלומות שר המשקים והאופים, חלום פרעה הרשע, וחלומות נבוכדנצר הרשע ועוד. והנה בכלל סוג חלומות אלו כלול גם: מי שנדר בחלום, או שחלם שנידו אותו, שמבואר בשו"ע יו"ד (ס"ד, רב וס"ה, שלה, לה) שצריך עשרה בני אדם שיתירו לו את החלום הנ"ל, משום שיש לחשוש, שמא מהשמים נידו אותו, ולפיכך צריך להתירו בפני עשרה אנשים, מאחר והשכינה הקדושה נמצאת בכינוס של עשרה אנשים לדבר מצוה, ובאופן הזה, גם השכינה מסכימה להתרת הנדר.

כמו כן לסוג הזה קשור גם מה שמבואר בגמ' בברכות (נח:) שלאדם טוב - מראים דווקא חלום רע. ומפרש רש"י: כדי שידאג ולא יחטא, ושיכפר לו עצבונו, ע"כ. כלומר, אלו סוגי חלומות אמיתיים שבכוונה מראים אותם בשמים לטובת החולם, מאחר ורצון הקב"ה לסלוח לו - לכן הוא מראה לו אותם, כדי שהחולם יתפלל לקב"ה ויעשה תשובה ראויה על חטאיו. ובמקרים רבים כדאי שייטבנו כלומר שייטיב את החלום הנ"ל בפני שלושה אנשים מאוהביו, ומבלי לפרט בפניהם מה חלם, וכפי הנוסח שמודפס בסידורים כמבואר בשו"ע אור"ח (ס"ד, רכ, א).

ביאור הסוג השני

הסוג השני הינו - חלום ששד מגלה לאדם החולם. כלומר, החולם לא רואה חלילה את השד, אלא הוא רואה רק את החלום, ומאחר והשד הינו רוחני - לכן הוא שומע ויודע מדברים שמחליטים בשמים, ולפיכך יש בחלום זה פרטים נכונים. אולם מאחר וכל שד הינו גם שקרן, לכן יש בחלום הזה גם דברים בטלים, ואין באפשרותנו לדעת אלו דברים מהחלום נכונים ואלו אינם נכונים. וביחס לסוג זה אמרו חז"ל בברכות שם - אין חלום בלא דברים בטלים. ולפיכך אומרת הגמ' בסנהדרין (ל) לגבי מקרה שידעו היתומים שאביהם קיבל סכום כסף בתורת פקדון מאדם מסויי, אלא שלא ידעו מהו הסכום, היכן אביהם הניחו, ומיהו האדם שהפקיד אותו. ואמרו להם בחלום את סכום הפקדון, והיכן הוא מונח, ולמי הוא שייך. וכפי שנאמר להם בחלום - כך מצאו ובאותו המקום. למרות זאת, מכיון שחוששים ששד שבמהותו הוא גם שקרן הוא זה שגילה להם את החלום, ואולי השקר שבחלום היה - מי האדם שהפקיד אותו - לכן

נשאר הכסף ביד היתומים שמוחזקים בו. ועל חלום כזה נאמר "דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים" ומשאירים את הממון ביד המוחזק בו. וכך גם פסק השו"ע חו"מ (ס"ד, רנה, ט) וע"ש בסמ"ע (ס"ק כט), ובשו"ת תשב"ץ (ח"ב ס" קכח) שצוין בחידושי רע"א על השו"ע שם.

ביאור הסוג השלישי

הסוג השלישי הוא - חלומות שנגרמים מחמת דברים שאדם חושב עליהם ביום, שאין בחלום זה ממש. מאחר שחלום שיש לחשוש אליו - הוא רק אם מגיע לחלום מגורם רוחני חיצוני, אבל אם הרהוריו העצמיים גורמים לכך, או שנגרמים מחמת מחשבות ההבל השכיחים אצל בני אדם ובפרט בדורינו - אין להם גדר של חלום, ועליהם נאמר בזכריה (ז ב) "וחלומות השוא ידברו", ולא צריך לחשוש להם כלל. וכמו הדוגמאות שמובאות בגמ' בברכות (נא) שעשה רבי יהושע בן חנניא עם קיסר רומי, וקיסר פרס וע"ש. והנה החזו"א זצ"ל כתב אגרת שהובאה בקובץ אגרות ח"ב, שבדורינו רוב החלומות השכיחים הינם דברים בטלים ושייכים לסוג השלישי. והוסיף שם שגם כשהוא חלם חלומות מסוג זה לא התייחס לכך. אמנם ידוע שהרב מבריסק זצ"ל חלם לעתים קרובות, והיה מטיב אותם אח"כ בפני שלושה אנשים מאוהביו, ע"פ האמור בגמ' בברכות (נח:) שנפסקה בשו"ע אור"ח (ס"ד, רכ, א) והנוסח המלא להטבת החלום מודפס ברוב הסידורים.

תקנת חז"ל להתפלל בעת ברכת כהנים

נאמר בגמ' בברכות (נח:) ונפסק בשו"ע אור"ח (ס"ד קל) ובב"י שם, שמי שחולם חלום בלילה, וכשקם בבוקר הוא לא זוכר את פרטיו המדוייקים אבל הוא יודע בודאות שחלם חלום שחושש לו שהוא אמיתי כגון: שחלם דבר שאינו טוב שעלול לקרות לו או לאחד מבני משפחתו או לאחד מידידיו, ולא סתם מחשבות הבל, ובמדרש תנחומא במדבר פ' נשא (ס"ט) ובפירושו רבי ניסים גאון שמודפס שם בגמ' הוסיפו - שהתקנה לחלומות אלו שנביא להלן קיימת, גם באופן שיועד בודאות מה חלם ועל מי חלם. ולא רק באופן שמסופק מה חלם. לפיכך במקרים אלו עליו לעמוד לפני הכהנים [וצריך שיהיו לפחות שני כהנים כדן תורה] בעת שמברכים בבוקר את העם, ויאמר בשקט את הנוסח המודפס בסידורים שמתחיל ברבנו של עולם וכו' [ברוב סידורי בני אשכנז, הנוסח מודפס בתפילת מוסף של יו"ט בברכת כהנים, מכיון שבתחיל אצל האשכנזים רק בזמן הזה מברכים ברכת כהנים]. אבל יקפיד לענות אמן בסוף כל שלושת הפסוקים שאומרים הכהנים, וכמו כן ישלים את תפילתו הנ"ל לפני שמסיימים הכהנים את ברכתם האחרונה, כדי שהאמן שהוא והציבור יאמרו בסוף ברכת הכהנים יחול גם על תפילתו.

והנה ביאר בספר תורת חיים בב"ק (ס"פ חמישי, נח) מהי המיוחדות בברכת כהנים שבכחה לבטל חלומות שאינם טובים כדלהלן. מאחר וכתוב בגמ' בברכות (נא:) שחלום יש בו אחד מששים לנבואה, ומאחר והגדר של ברכת כהנים הינו - דומה לנבואה, וכלשון הפסוק "ואני אברכם" כלומר, פיו של הכהן נחשב כשופר וכהיכי תמצי בלבד שדרכו עוברת ברכת ה' ית"ש לבני ישראל. וכפי שקורה גם אצל הנביא שמתנבא, שפיו משמש כשופר וכהיכי תמצי בלבד שדרכו עוברת הנבואה מפי ה' ית"ש. לפיכך מאחר וישנן ששים אותיות בשלושת הפסוקים של ברכת כהנים, נמצא שאם החלום שחלם לא היה טוב, החלום הזה שהינו רק אחד מששים מנבואה, יתבטל לטובה ע"י ששים אותיות הנבואה שנאמרים ע"י הכהנים על פי דיבורו של הקב"ה, שמברך בפועל את כל הנמצאים שם.

מסקנת הדברים ביחס לחלומות בזמן הזה. לרוב חלומות בני אדם - אין גדר של חלום, מכיון שהם נובעים ממה שהאדם הרהר ביום או ממחשבות הבל ודברים בטלים, ולכן אין להתייחס להם כלל.

חלומות הקשורים לדיני ממונות - לא משנים מאומה מהמוחזקות של בעל הממון. חלום שהחולם מרגיש שהיו בו דברים שיש בהם ממש וראוי לחשוש להם, במקרה זה, בין אם החולם יודע מה חלם, ובין אם אינו זוכר מה חלם, יאמר את התפילה שתקנו חז"ל בעת ברכת כהנים. אמנם במקרה שיועד מה חלם, מלבד התפילה הנ"ל, ייטיב את החלום בפני שלושה אנשים שמכירים ויודע שהם אוהביו, כפי הנוסח המודפס בסידורים. ביחס לחלומות מהסוג הראשון שהינם נדירים בזמן הזה ושקשורים לעבודת ה' ית"ש, יתפלל לה' ויעשה תשובה ראויה לכפר על חטאיו.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

הפרשה המחנכת

מקץ 45

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רזנשטיין

ניהול – קבלת החלטות והסקת מסקנות

כל אחד מאיתנו מכיר מנהל טוב ומנהל פחות טוב, יש את המנהל המושלם שהחלטותיו תמיד נראות נכונות וגם במקרים בודדים שהחלטות לא נראות מבט ראשון נכונות, מתברר בהמשך הדרך שהן נכונות. ויש את המנהל הפחות טוב שהחלטותיו משונות, לא מתקבלות, יוצרות מירמור ולעיתים אף מויקות לתהליך הארגוני של המקום שאותו הוא מנהל, סיטואציות יוצאות מושליטה, יש כאוס מערכתי, חוסר שביעות רצון, תקלות התנהלותיות שמביאות לחוסר מוטיבציה ולתפוקה מוחלטת של הצוותות.

ספרים, מאמרים, הרצאות וסדנאות, דנים ומתעמקים מה הן התכונות הנדרשות כדי להיות מנהל טוב, מה מאפיין מנהל טוב, כיצד הופכים למנהל טוב, מה הן עשרת הדיברות של מנהל טוב, ממה צריך להימנע כדי שלא להיכשל בתפקידים ניהוליים.

הברתי 20 השנים האחרונות מנהלים רבים, מיעוטם טובים מאד, חלקם טובים פחות, חלקם אינם ראויים עדיין כלל לאיצטלה שהונחה על כתפיהם, וחלקם קשה להניח שיוכלו להשיג את התכונות המינימאליות הנדרשות לתפקיד ניהולי.

התרכובת המושלמת למנהל טוב היא מגוונת מאד ולא ניתנת לסקירה במאמר אחד, מנהל טוב צריך להיות מנהיג, מוביל, מתמרן, מועצ, מכיל, בעל יכולות טובות בניתוח מצבים, קבלת החלטות, יצירת היכרות עם נושאים שונים, שליטה בצוות והשראת נינוחות ושמוחה בקרב העובדים, התמודדות עם מצבי לחץ ומשברים, וזו רשימה חלקית בלבד, כשכל אחת מהתכונות לעיל ראויה למאמר ארוך ומקיף ולדיון נרחב על צדדי התכונות והשימוש בהם בצורה מושכלת.

התכונות ההכרחיות לניהול

אך ישנם 2 תכונות עיקריות בסיסיות שהיינו מוצפים שיהיו בארסנל של כל מנהל, 'חכמה ותבונה'?

מי שאין ברשותו את 2 התכונות הללו, מסתבר שלא יוכל לשמש בתפקיד ניהולי ומסתבר גם שאם בסיסן של תכונות אלו אינם מצויות באופן מולד אצל המנהל, יהיה קשה מאד לרכוש אותן.

אך גם מי שהוא כבר חכם ונבון, צריך לדעת כיצד לעשות את השימוש הנכון בחכמתו ובתבונתו בתפיסת הניהול, וכיצד הוא רותם תכונות אלו לטובת תפקידו הניהולי, שכן לעיתים יתכנו גם מצבים של שימוש לא נכון בתכונות חיוביות ככל שיהיו.

האיש החכם והנבון – יוסף הצדיק, מוקבל בפרשתינו בגיל 30 את התפקיד הניהולי הבכיר ביותר, לנהל את המשבר הכלכלי העתידי לפקוד את מוצרים ואת כל העולם, שבע שנות רעב, הוא מוקבל

את התפקיד בזמן מוקדם דיו, כדי להיערך בצורה טובה ונכונה לאתגר הגדול העומד לפתחו, ומכאן ואילך הוא מנהל בחכמה ובתבונה את שלבי ההכנה למשבר ואת ניהולו בזמן אמת, גם מול אוצר המדינה וגם מול התושבים.

הבה נקרא שוב את הניתוח של יוסף למצב העתידי של מוצרים ואת כתב המינוי של פרעה, הכולל אמירה חד משמעית שמכאן ואילך העול של ניהול המדינה מונח על כתפיו של הבחור הצעיר בן 30.

וַעֲתָה יָדָא פְּרַעָה אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתַּהוּ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם. יַעֲשֶׂה פְּרַעָה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל הָאָרֶץ וַחֲמוֹשׁ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֶׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבָע וַיִּקְבְּצוּ אֶת כָּל אֹכֵל הַשָּׁנִים הַטֹּבֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ בָּר תַּחַת יָד פְּרַעָה אֹכֵל בְּעָרִים וְשִׁמְרוּ. וְהָיָה הָאֹכֵל לִפְקֻדֹן לָאָרֶץ לְשֶׁבַע שָׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תֵּהְיֶינָּה. בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא תִכְרַת הָאָרֶץ בְּרָעָב. וַיִּטֵּב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְּרַעָה וּבְעֵינֵי כָל עַבְדָּיו. וַיֹּאמֶר פְּרַעָה אֶל עַבְדָּיו הִנְמִצָּא כֹהֵא אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ. וַיֹּאמֶר פְּרַעָה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ. אֲתָה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל עַמִּי רַק הִפְסָא אֲגַדֵּל מִמֶּךָ. וַיֹּאמֶר פְּרַעָה אֶל יוֹסֵף רָאֵה נָתַתִּי אוֹתָךְ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. וְיִסֹּר פְּרַעָה אֶת טַבַּעְתּוֹ מִעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אוֹתָהּ עַל יָד יוֹסֵף וַיִּלְבֹּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל צִנְאוֹ. וַיִּכְרַב אוֹתוֹ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנָיו אֲבֵרָד וְנָתַן אוֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיֹּאמֶר פְּרַעָה אֶל יוֹסֵף אֲנִי פְּרַעָה וּבְלִעְדִּיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיִּקְרָא פְּרַעָה שֵׁם יוֹסֵף צִפְנָת פַּעַנֵּחַ.

שלב ראשון – הכרה ברורה של המציאות

כאשר מניחים אירוע כלשהו להחלטת מנהל, השלב הראשון הוא תחקור המקרה. המנהל נדרש להבין מה אירע, מה הנושא, מה הם הנתונים המדויקים של האירוע שאותו הוא אמור לתחקר – על מנת להסיק מסקנות ולקבל החלטות.

שלב תחקור המקרה – קריטי לקבלת ההחלטה, שכן כל סיפור יכול להיות מסופר בגוונים שונים, יש מי שיחווה סיפור בצורה קיצונית ודרמטית וידגיש פרטים בסיפור שיתמכו בדרמטיות של הסיפור, הוא יעצים את חלקים המרעישים של המקרה כדי לחדד את הצגת החוויה האישית שלו מהמקרה. את אותו מקרה בדיוק יכול לתאר איש קר מזג כאירוע שולי שאינו דורש התייחסות כלשהי משמעותית, אם זה משום טבעו שהוא קר מזג או משום שיש לו חשש ליטול אחריות על אירוע חריג שאירע ואולי הוא בתחום אחריותו כלפי המנהל.

השלב הראשון – עוד טרם המינוי, היה הניתוח של יוסף לחלומם של פרעה. מעניין הדבר להשוות את החלום כפי שסופר על ידי פרעה, מול החלום כמות שהוא, כפי שסופר לעיל בפסוקים. לעיל מוספר החלום באופן אובייקטיבי – בדיוק כפי שהוא אירע

החכמה והבינה אינן ניתנות לרכישה

מנחם המדבר, שדווקא אותה פעילות שכלית הנראית סבילה בעיקרה – החכמה, זו באה תמיד בלשון פעיל, 'חכם' 'חכמות' ומנגד, אותו ניתוח רוחני, בו אנחנו מופיעים בעצמאות יתרה, הפעילות היוצרת המסיקה המסקנות, זו באה תמיד בלשון סביל: "נבון" "נבונות".

רש"י הירש טוען שניתנו כאן שתי אזהרות חשובות, החכמה – בטבע האנושי היא לעיתים סבילה ולא אקטיבית. האדם סבור שהוא יודע ומכיר את תכונות הדברים ומבין את המציאות היטב.

אך הנה האזהרה כי החכמה דווקא זקוקה לאקטיביות, כי הרוצה לקלוט את המציאות ואת תכונות כל דבר ואמיתות כל מצב על תכונות הדברים ותעודתם – דהיינו הוא רוצה לממש את תכונות החכמה, הרי הוא זקוק למלוא המרחק השיכלי, לריכוז מוחלט של כל כוחות הרוח, למען ישיג את המציאות האמתית כולה. כי ללא הפעלת מרחק, סבור האדם, שראה, שמע והבין, ולאמתו של דבר לא ראה נכונה, שמע רק לחצאין, הבין רק באופן שטחי, לא בירר את העובדות עד תומן, היה מושפע מסיגנון הסיפור שהועבר, ומה שכן השיג אולי יישמש מליבו.

מנגד, האדם הרגיל נהנה יותר מפעולות התבונה, מהסקת המסקנות, שם הוא רואה את עצמו יוצר בעל יצירה עצמאית, משום כך הוא זקוק לאזהרה, שלא יאון לקראת אותה פעילות, ובשעת הסקת המסקנה יהיה סביל יותר מאשר פעיל. ישמור בלבו את שתי ההנחות, ישקול אותן זמן מרובה, עד שהתוצאה והמסקנה תתקבל מאליה: 'יהיה נבון' בטרם יתפוך ל'מבין'. שאם לא כן, תהיה המסקנה חריפה, אך ההנחות מוטעות. כי מי שהוא חריף יותר מכל אחר – עלול להגיע למסקנות משובשות.

כך יש גם לבאר את מאמרי חז"ל 'אם אין דעת, אין בינה, אם אין בינה אין דעת' (אבות ג יז), ללא ידיעה עיונית הרי החכמה הניסיונית לוקה בחסר שכן המדע העיוני חייב לבקר ולתקן את מה שהתקלקל בדרך הניסיון, כדי שייבחין האדם בין מציאות לבין מראה עיניים.

אך יותר מזה זקוקה הידיעה העיונית לניסיון, שכן כאשר אין יסוד ניסיוני מבוסס, כל תורה עיונית היא מגדל הפורח באוויר. ברור אפוא, משום מה בדרך כלל תקדם חכמה, לתבונה.

כאשר יוסף קיבל את הנתונים על חלומם של פרעה, ברור שהוא עשה שימוש ראשוני בחכמה – כפי שנדרש בדרך כלל, לנתח את המצב ואת הנתונים לאשורם, להעריך מה הן ההגזמות בתיאורי פרעה לחלומם, והיכן הדברים חרגו מתיאור מדויק של המציאות לתחום של ההרגשה ושל העברת החוויה המטלטלת של החלום, ולאחר מכן להסיק את המסקנות – כדי להביא את פתרון החלום.

אולם מנקודה זו ואילך, התנאים הנתונים היו ברורים בהחלט, אך נוצר צורך לברר איך לכלכל את הצעדים הנדרשים בנסיבות הנתונות. לשם כך הזדקק פרעה בשלב הזה לאיש שהוא נבון תחילה – שיוודע להסיק את המסקנות מתוך המציאות הברורה שהציג הקב"ה באמצעות החלום והיוזאלי לפרעה, ורק לאחר מכן תבוצענה מסקנות הבינה – בחכמה, מתוך הערכה נכונה של הנסיבות הקיימות. דהיינו, לביצוע המעשי החכם חשוב מהנבון, לכן, ידא פרעה איש נבון וחכם.

זה היה יוסף, שבגיל 30 קיבל לידייו את ההנהגה ואת ניהול המשבר הכלכלי הגדול ביותר בימים ההם.

* * *

במציאות החלום, והנה כאשר פרעה מספר את החלום אנחנו פוגשים את הסיפור – כפי שמשחק בנפש פרעה, וכפי שהלה חוזר ומעלה אותו. על ידי כך נוכל גם להכיר איך הוטעו החרטומים בפתרון החלום, גם אם הם היו באמת חכמים.

כל סיפור מלבד סיפור התורה, כולל גוון סובייקטיבי, ומשחק את הרושם שהמאורע עשה על המספר שחווה את המאורע. בשעה שהקב"ה מגלה דבר בחלום, הרי אין הוא מהתל באדם, ואינו חד לו חידה, שפתו של הקב"ה גם כאשר היא מגיעה באמצעות תמונות – היא ברורה. אך כאשר פרעה מספר את החלום שהוא חווה, הוא מטשטש פרטים עיקריים מתוכו.

בחלום עצמו, עמד פרעה 'על היאור' שקוע בהרהוריו, והנפתח לחלום כולו תלוי בהערכה נכונה של חשיבות היאור בתוך החלום שהרי הוא עומד 'על היאור' – מקור הפרנסה והשפע של מצרים, אך כשהוא מספר את החלום הוא מציג שהוא עמד 'על שפת היאור' והיאור אם כן הוא אינו אלא רקע לחלום ולא חלק עיקרי ומהותי של החלום.

בחלומם האמיתי היו הפרות 'פנות מראה ובריאת בשר' שניהם כאחד, ותיאור זה מציין את הפרות מובחנות ערכן לאדם, אך פרעה מספר: 'ויפת תאר'. ואולם לתיאור מובנה האיברים לא ישום לב הקצב, אלא האמון והצייר בלבד, ומכאן הובילו פתרונות החרטומים לשבע בנות, שבע מדינות וכו' (בראשית רבה פט, ז).

כן הדבר גם ביחס לפרות הרעות. בחלום הן 'דעות מראה ודקות בשר', הן רעות לאדם ואינן מבטיחות לו הרבה בשר. אך בסיפור של פרעה הן 'דלות ורעות תאר' ו'דקות בשר'. כל אלה תארים הבאים לציין את טיב הבהמות עצמן, ולא את ערכן לאדם. כמו כן הוא אינו מספר שהפרות הרעות עמדו תחילה ליד הפרות הטובות על שפת היאור, שמכאן היו למודים שהפרות הרעות אכלו את הטובות רק מרעב ומחסור מרעה.

רושם הפרות והשבילים הרעות היה חזק ומשמעותי בהרבה מהתיאור של הטובות, פרעה מוסיף עליהן תארים כדי לתאר בצורה דרמטית את הרושם הרע שהן שעשו עליו.

הרי לנו סיפור – לא מדויק, שמוצג בפני חרטומי מצרים באופן שונה – כך שגם אם היו אכן חכמים ונבונים, הסיפור היה יכול להוביל אותם למסקנה שגויה שכן הוא לא הוצג בצורה נכונה ואובייקטיבית בפניהם.

חכמה ובינה – מה ההבדל ביניהם

אנו רגילים בדרך כלל להקדים חכמה לבינה, מתוך הבנה שקודם כל נדרשת החכמה – שהיא הידיעה, ורק לאחר מכן מקומה של הבינה שהיא הסקת המסקנות. במקרה של יוסף, אנו מוצאים היפוך של הצורך, איש נבון וחכם. דהיינו הבינה קודמת לחכמה. הבה נלמד נושא זה.

חכמה, היא היכולת הבסיסית להכיר את טבע העולם, את התכונות המדויקות של כל דבר ושל כל נושא, מקרה או סיטואציה, תפיסה שכלית והגיונית של כל דבר והיכולת ללמוד היטב כל נושא וכל סיטואציה. היות והחכמה היא הכישרון והיכולת ללמוד את אמת מציאות מהותם של דברים, חכמת התורה נחשבת לחכמה העליונה שכן היא מעבירה את התכונה והאמת ממי שיצר וקבע לכל דבר את תכונתו והאמת היא עצמותו.

הבינה היא היכולת לנתח מצבים ולהסיק מסקנות. ראייה החודרת אל תוך הדברים, יותר נכון אל בין הדברים. אמנם הכישרון לחדור אל תכונות הדברים עצמם לא ניתנו לבן תמותה, אך 'דאיית הביניים', להסיק מסקנות ממנהגם ותכונותיהם של לפחות שני יסודות נתונים – להבין דבר מתוך דבר, זוהי הבינה שמלבד הכרת הנתונים (החכמה) היא עיקר הפעילות של הרוח האנושית.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת מקץ • חנוכה • תשפ"א גליון ת"ח

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

אמנם טעמא בעי אמאי באמת לא שרינן, ואולי נימא דשרי דוקא מכשירין לתיקון האוכל, אך לא מכשירין שרק מבלעדי זה לא יוכל לאכול. וצריך תלמוד.

ב. אם ימות לא יאכל

עוד יתחדש בלא הסברא הנ"ל, שבאופן שיש פיקוח נפש ביום טוב, אמאי לא מודה הרמ"א הנ"ל דאין צריך להביא נכרי, שהרי אם ימות לא יאכל, ואם כן הוה ליה מכשירי אוכל נפש, אלא ראייה לסברא הנ"ל דבכחאי גוונא לא חשיב מכשירי אוכל נפש. אך יש לדחות דבזה לא הוה מכשירי אוכל נפש דאם ימות אינו צריך לאכול.

תירוצ' ג' - הגילוח היה רק מדרבנן

הנה יש לדון האם בגילוח הראש הוא מלאכת גוזה דאורייתא, ואם נימא דהוה רק מדרבנן, אם כן נימא דבזה התירו משום כבוד הבריות. [ולא אדע אם יש היתר כזה].

א. פלוגת תוספות וריב"ש

הנה מלאכת גוזה היה במשכן שגוזה צמר מכבשים. ונחלקו תוספות (שבת צ"ד ב' ד"ה אבל) והריב"ש (סי' שצ"ד) ורמב"ן (שבת ק"א) האם גם בגילוח ראשו או זקנו ונטילת צפרניים חייב משום מלאכת גוזה.

דעת התוספות דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דדוקא בגוזה וצריך להשערות חשיבא צריכה לגופה וחייב, אבל בעושה כך רק לנוי שאינו צריך להשערות, אינו חייב, אבל דעת הריב"ש ורמב"ן דאף באינו צריך להשערות, כל שמייפה עצמו עובר במלאכת גוזה.

מעתה לדעת תוספות, נמצא דהאי גילוח, הוה רק מדרבנן, ונימא כהנ"ל דבזה התירו משום כבוד הבריות.

ב. אכתי תיקשי לריב"ש

אך אין התירוצ' מספיק, דלריב"ש מאי איכא למימר.

ויש לדון דגם לריב"ש היה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דאין רצונו לגלח הזקן אלא רצונו רק שלא יזיקו פריעה. וכמו הא דסבירא ליה למהרי"ק (שורש קל"ז) דנכרי המצווה לישראל לקצור בשבת הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דרוצה רק להיפטר מהנכרי.

אך הא כתב בתשובות בית יצחק (או"ח סי' ל"ד) דיש לדייק לא כך, והרי אם לא כן, כל עובד בית חרושת בשבת שלא יפטר והוה נימא דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, [וכי תימא בגלל השכר, אטו בחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה ונוטל שכר יהא חייב].

וכך כתב בתשובות דובב מישרים (ח"א סי' ע"ח) לענין חייל שהיה צריך להתגלח בשבת משום דיבוא שר, והיה לו ב' דרכים או בסם על ידי עצמו, או בנכרי על ידי תער, וכתב דהתירא דמלאכה שאינה צריכה לגופה ליתא דדמי להריב"ש, ואע"פ שרצונו רק שלא יזיקוהו. [אך מכל מקום כתב דיעשה בעצמו על ידי סם, דהוה ליה שלא כדרך והוה דרבנן, משא"כ במגלח על ידי נכרי על ידי תער יש איסור ניקף].

ג. מהו לחכמים

תו, אף לתוספות, התינו לרבי שמעון דסבירא ליה שמלאכה שאינה

גילח שעריו ביום טוב

וַיִּשְׁלַח פָּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיִּרְצֵהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלֵה וַיַּחַף שְׂמֻלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל־פָּרְעֹה (מ"א י"ד)

הנה איתא בקרא דיוסף הצדיק גילח ראשו. והנה איתא בגמרא ראש השנה (י"א) דיוסף יצא מבית האסורים בראש השנה, ואם כן תיקשי היאך גילח, הא אסירא ביום טוב משום מלאכת גוזה. וכי תימא דהיה על ידי נכרי, אם כן הוה ליה למימר ויתגלח. ויש לדון ליישב בג' דרכים:

תירוצ' א' - פיקוח נפש

חדא, יש לתרץ דהיה פיקוח נפש אם יבוא למלך באופן שהוא לא מגולח.

א. אפשר על ידי נכרי

הנה באופן דפיקוח נפש דשרינן לחלל שבת כדי להצילו, ואפשר לעשות המלאכה על ידי נכרי, פלגי הרמ"א והט"ז האם בכחאי גוונא חייב לעשותו דוקא על ידי נכרי.

דהנה ברמ"א (סי' שכ"ח סעי' י"ב) כתב דכל מה שאפשר על ידי נכרי בעינן למיעבד ובלבד שלא יתמהמה. אך בט"ז (שם ס"ח ה') פלג על הרמ"א וסבירא ליה דאינו חייב לעשותו על ידי נכרי, אלא יכול לעשותו על ידי ישראל.

[וצריך עיון מאי טעמא דהט"ז, הרי עבדינן הקל הקל תחילה. ואולי נימא דאינו חיוב על אחר, אך אטו כשיש רופא כהן ורופא ישראל, וצריך לילך באהל המת, יהא מותר על ידי רופא כהן].

ב. חשש שיתמהמה

מעתה תיקשי דהרי יוסף הצדיק היה יכול להתגלח על ידי נכרי, ובשלמא להט"ז אתי שפיר, דאינו חייב למיעבד על ידי נכרי, אך לרמ"א תיקשי.

ויש לומר דהיה חשש שיתמהמה, דהנכרי יעשה בעצלתים או ישתהה עד שיגיע הנכרי, ואם כן ישתהה לבוא למלך והמלך יהרגנו על שלא בא מיד.

אך דוחק לומר דהמלך היה כל כך קפדן ובפרט שהיה צריך ליוסף.

תירוצ' ב' - מכשירי אוכל נפש

תו יש ליישב, דהיה פסיקא ליה ליוסף דכשיבוא אצל המלך, יכבדנו במאכלים ערבים, נמצא דעל ידי הגילוח יוכל לאכול, ואם כן הוה ליה מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותו מאתמול, דהרי אתמול לא ידע שישתחרר, הלכך שרי, כמו דשרינן לתקן הסכין של שחיטה אם נפגמה ביום טוב בשבל לשחוט, דהוי מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותו מבעוד יום.

א. לנסוע כדי לאכול

אך הדבר תמוה, דאם כן יהא שרי לנסוע בכוננית ביום טוב בשביל לאכול באיזה מקום אם לא היה יכול לנסוע מערב יום טוב.

צריכה לגופה פטור, אבל לחכמים דסבירא להו שחייב, מאי איכא למימר. ולכן צריך לומר כהתירוח הראשון, משום פיקוח נפש.

ד. גילח על ידי נכרי

עוד יש לדון לתרץ דהגילוח היה אסור רק מדרבנן, דדילמא גילח על ידי נכרי, והא דכתיב בקרא "ויגלח" הכוונה ויתגלח, ונימא דהיה מותר אמירה לעכו"ם מחמת כבוד המלך. וכך תירץ בחתם סופר (ותו' משה).

אך לכאורה תליא בפלוגתא הטי"ז (ויד"ס ס"י קצ"ח ס"ק כ"א) והש"ך (נקודות הכסף על הטי"ז שם), דהנה כתב בש"ך דאשה שצריכה לטבול בשבת, ושכחה לגוזז צפרנים בערב שבת והוה חציצה, יכולה לומר לנכרי שיגוזז, דלהאשה ליכא איסורא דהוה מסייע שאין בו ממש.

ולא דמיא להא דמבואר בסוגיא במכות נ"ב ב' לענין לאו דבל תקיף, דאיכא איסור גם בניקף מכיון דהוה מסייע, דשאני לענין בל תקיף, דילפינן דהאיסור הוה אף בניקף, אלא כדי שיהא לאו שיש בו מעשה

סגי במסייע.

[וכתב בסדרי טהרה (שם) דכן מבואר בריטב"א (שם) לחד שנויא. והקשה הגרע"א (תניינא ס"י צ"ח) הא הסיוע קודם המעשה. ותירץ בחזון איש (ליקוטים ס"י כ"ג לדף כ') דהחוקות ראשו בצורה בלתי רגילה חשיבא מעשה וממילא לקי מחמת ניקף. אמנם דעת הטי"ז דאסירא גם לענין מלאכת שבת, דילף מניקף דסיוע דידה חשיבא מעשה. ולדבריו גם על ידי נכרי הוה איסור דאורייתא.

תירוח ד' - לא גילח בראש השנה

שוב ראיתי קושיא הנ"ל במושב זקנים על התורה (שהוציא רבי דוד שטרן זצ"ל) ותירוח דיצא בראש השנה וגילח אחר כך. [נעוד תירץ משום אימת המלכות]. עוד ראיתי בתוספות השלם על התורה דאיכא דמתרצי דגילח בערב ראש השנה ויצא בראש השנה.

עניני חנוכה - ענף ב'

ברורה בהדיא בס' תרע"ה ס"ק ח', ואם כן הוה לן למימר שידליקנו על תנאי, שאם ימצא אחר כך שמן הדלקה זו תהא שלא לשם מצוה, ואם כן אחר כך יוכל להדליק שנית בברכה.

ויש לדון ליישב בכמה דרכים:

א. לא יהא עוד שמן

חדא, דנימא דאיירי באופן שלפי הנראה לא יהא לו אחר כך שמן.

ב. בזמנו או עם ברכה

תו יש ליישב, דהרי יש צד דיצא ידי חובתו בפחות מכשיעור, ואם כן יש לומר דכיון דמדליק בזמנו, מוטב שהדלקה תשאר כדי שירויח צד שהיה הדלקה בזמנו, ולהצד שלא יצא הרי מדליק בשנית כשיעור.

אלא דזה תליא מהו ביש לו ב' אפשרויות, או להדליק כשיעור בזמן אבל בלא ברכה, או להדליק לאחר זמן עם ברכה, מאי עדיף ברכה או בזמנו. והדעת נותנת דמוטב לבטל הזמן על מנת שיהא עם ברכה.

ואם כן הכי נמי בנידון דידן, מוטב שידליק בתנאי כדי שירויח הדלקה עם ברכה, אע"פ שיפסיד הדלקה בזמן, ואם כן לא יתיישב קושיין.

ג. היאך יאכל לפני ההדלקה

וכי תימא דאם יתנה נמצא דשמא הוה לפני הדלקה, והיאך יאכל ויעשה דברים האסורים לפני הדלקה, הרי אסרינן בזה לפני ההדלקה שמא ישכח להדליק.

אך זה אינו, חדא, דהרי אם ישכח הרי יש לו הדלקה קמייתא. תו, דהרי הוה רק ספק אם ימצא עוד שמן, ואם כן שרינן לאכול מספק.

ולפי זה ביש לו אתרוג ספק ביום ראשון, יטלנו בלא ברכה, אך על תנאי שאם יהא לו אחר כך ודאי אתרוג לא ייצא ידי חובתו. נ"א. והיינו משום דבאתרוג אין המעלה של זמנו כמו בנרות חנוכה, אלא איכא רק משום זריזין מקדימין.

[אך באתרוג דהוה דאורייתא יש לדון דמיפסל משום ברירה, והרי לענין לקרוא קריאת שמע על תנאי אם יספיק בתפילה, מביא בספר ארחות רבינו (ח"ג עמוד ר"ה) בשם החזון איש לחשוש כדברי המהרש"ם (דעת תורה ס"י מ"ו ס"ט) דיש כאן חשש ברירה. וצריך עיון ממתניתין בקידושין (ריש האומר, נ"ח ב') דמתקדשת לראובן על תנאי שלא תתקדש לשמעון. ועיין מה שהבאנו בגליון פרשת עקב תשע"ד].

פתילות לאחר חצי שעה

הנה אמרינן (שולחן ערוך ס"י תרע"ב ס"ד ד') שהנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה, עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו שהרי חוקצה למצותו.

ובשאלות (פרשת וישלח ס"י כ"ו) מבואר ששורף גם הפתילות שנותרו מהנרות חנוכה. נ"א. וכך מבואר בר"ן (שבת שם) וכן פסקו בחיי אדם (כלל קנ"ד ס"ג ל"א) ובקיצור שולחן ערוך (ס"י קל"ט סק"ב).

[וכתבו בהפוסקים דדינא דשאלות הנ"ל אינו סתירה להא דשרינן שמן לאחר מחצית השעה, דכאן איירי בשמן של המחצית השעה שכתב באמצע].

א. ההיתר במדליק רק לחצי שעה

הנה קיימא לן בסוגיא בשבת (כ"א א') דשמנים ופתילות הגרועים שאין מדליקין בהם בשבת דגזרינן שמא יטה, מדליקין בהם בשבת

על הניסים מפלג המנחה

הנה יש לדון במי שהתפלל מעריב מפלג המנחה בערב חנוכה, האם דינו שהוא לילה לענין על הניסים. וכן יש לדון בערב ראש חודש לענין יעלה ויבוא.

א. לענין תפילה חשיב כלילה

הנה כתב במשנה ברורה (ס"י תקצ"ג סק"ד ובשער הציון שם ס"ק ו') דבתפילת מעריב אומר על הניסים או יעלה ויבוא, דלענין תפילה חשיב לילה.

ב. לענין ברכת המזון

מעתה יש לעיין מהו לענין ברכת המזון, אם לאחר המעריב נטל ידיו ואכל פת ומברך ברכת המזון, האם יאמר על הניסים או יעלה ויבוא בברכת המזון.

ולענין לא יאמר, דדוקא לענין תפילת מעריב שמתפלל מפלג המנחה חשיב כלילה, דהרי הוה תפילה של הלילה, אבל לא לענין הברכת המזון שמברך לאחר הפלג המנחה, דהרי אכתי לא חייל חנוכה או ראש חודש, ודוקא בשבת בכחאי גוונא יאמר רצה שכבר הוי תוספת שבת.

ג. תרתי דסתרי

וכי תימא דהרי במתפלל בשבת לאחר פלג המנחה תפילת מעריב של מוצאי שבת, ואחר כך אוכל לפני השקיעה, בזה יש לומר דלא יאמר רצה, מפאת תרתי דסתרי, דהרי לענין התפילה דינו כמוצאי שבת, מעתה הוא הדין נימא דכיון דדינו כלילה יאמר על הניסים בברכת המזון שלא יהא תרתי דסתרי.

אך לא דמי, דמפאת תרתי דסתרי אפשר לומר שלא יאמר הזכרה, אבל אי אפשר לומר שיאמר הזכרה שלא שייכא, כגון הכא להזכיר על הניסים בשעה שטרם חיילא חנוכה.

פחות מחצי שעה

הנה איתא בגמרא (שבת כ"א ב') בנרות חנוכה, דאם כבתה אין זקוק לה, ומקשינן עלה בגמרא מבריינתא דמצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, דמשמע דאי כבתה זקוק לה ומדליקו שנית, ודחינן דלעולם כבתה אין זקוק לה, אלא הזמן דעד שכלה רגל מן השוק, היינו דאם לא הדליק עדיין יכול להדליק, אי נמי לשיעוריה, והיינו שיתן שיעור שמן שיכול להידלק לחצי שעה.

ודנו בפוסקים בהתירוח קמא, האם מודי גם להתירוח בתרא, או דילמא פליג על התירוצא בתרא ואין כלל דין של שיעור,

הלכך כתב במשנה ברורה (ביאור הלכה ס"י תרע"ב ס"ג ב' בשם פרי מגדים) שאם יש לו רק שמן לפחות מחצי שעה, מכל מקום ידליק בלא ברכה. [הוא הדין ביש לו שמן ואינו יודע אם ידלק חצי שעה, בפשוטו גם כן לא יברך, אע"פ דיש ספק ספיקא לחיובא, וכדאמרין במשנה ברורה (ס"י רט"ז סק"כ)].

ולכאורה יש לשאול, הרי אם אחר כך יהא לו עוד שמן, יהא חייב להדליק שנית, אבל בלא ברכה דהרי דילמא ללישנא קמא כבר יצא ידי חובתו בהדלקה ראשונה מכיון דלא בעינן שיעור, [וכמו שכתב במשנה

(ס"י תכ"ו סעי' ב') דאיכא הידור לברך קידוש לבנה במוצאי שבת כשהוא מבושם ובגדי נאים.

ובשולחן ערוך (שם) מביא מתרומת הדשן (ס"י ל"ה) דאם יכול לקדש הלבנה ביום חול ואז לא יהא בהידור, או להמתין עד מוצאי שבת ואז יהא בהידור, ימותין עד מוצאי שבת.

אמנם בביאור הלכה (שם) מביא דהב"ח והגר"א (מעשה רב) פלגי וסברי דאין להמתין אלא יקדש הלבנה מיד אף שאינו בהידור. (והובא נמי פלוגתא זו בביאור הלכה (ס"י כ"ה סעי' ו)).

מעתה יש לעיין לדעת תרומת הדשן, הרי חזינן דמפאת ההידור דחינן המצוה, ואם כן בגוונא דבנין עולם נמי נדחה ההידור ליום השני, כדי שיהא מהודר טפי ויהא מוסיף והולך, דהרי אמרינן דהידור דמוסיף והולך עדיפא על הידור דשמן זית.

ג. לחלק

אלא נצטרך לחלק, דבשלמא בגוונא דתרומת הדשן, אותה המצוה יעשה אחר כך בהידור, ואם כן אמרינן שימתין כדי לקיימו בהידור, משא"כ בגוונא דבנין עולם, הרי אם ידליק עכשיו בנרות שעה, אם כן יעשה עכשיו מצוה בלא הידור, ואם כן לא דחינן המצוה של היום מחמת המצוה האחרת של מחר, אע"פ שאם ידחו המצוה של היום אם כן המצוה של מחר יהא יותר בהידור.

ד. לחלק בין חשיבות בגוף המצוה ובין הידור

אבל מסברא הדבר צריך עיון, דכיון דחזינן מתרומת הדשן דכדי לקיים ההידור מצוה לא איכפת לן שהמצוה ישתהה, וגם לגבי ביטול מצוה חזינן במנחות (מ"ט א') לענין ציבור שאין להן מספיק קרבנות כדי להקריב גם התמיד וגם המוסף, מבטלינן הקרבן מוסף דשבת כדי להקריב הקרבן תמיד ביום ראשון, מכיון דתמיד עדיף דהוי תדיר, ואם כן מתבאר מזה דחשבינן על המחר.

ואם כן מהו סברת הבנין עולם שיקיים המצוה היום אע"פ שכל כך לא יקיים למחר המצוה בהידור, הרי לענין הא שלא מקיים המצוה מיד אלא רק אחר כך, זה מוכח מהתרומת הדשן דלא איכפת לן, ולענין הא שהיום מקיים המצוה בלא הקצת הידור, אך הרי חזינן דכדי לקיים מצוה דעדיפא מבטלינן לגמרי המצוה של היום.

ונצטרך לחלק בין גוף המצוה דאזלינן בתר החשוב, ובין הידור בעלמא דבזה אזלינן בתר היום הראשון. נא"ה. היינו דלעולם כדי להרויח הידור מצוה, לא דחינן המצוה של היום, ואפילו הקצת הידור של היום לא דחינן, ושאינו בהסוגיא במנחות דאייירי באופן שגוף המצוה של מחר עדיפא, ובכהאי גוונא דחינן המצוה של היום.

לענין אתרוג

הנה לאור האמור, יש לדון בכמה גווני לענין אתרוג, הי עדיפא, המצוה של היום או הידור מצוה:

א. או מהודר רק היום או מהודר לכמה ימים

הנה אם בחול המועד סוכות יכול לקחת אתרוג מהודר ביום הראשון דחול המועד ואז בשאר הימים יהא לו אתרוגים פשוטים לא מהודרים, או שיקח היום פשוט ואז בכל שאר הימים יהא לו מהודר. ולכאורה לפום חילוק הנ"ל, נמי נימא דיעשה היום מהודר אע"פ שיפסיד הרבה הידורים, דלא מקיימים מצוה היום בלא הידור מחמת ההידור הגדול שיהא מחר. וכמו בדינא דהבנין עולם הנ"ל.

ב. יכול ליטול רק יום אחד

הנה יש לעיין בחול המועד ויכול ליטול אתרוג רק ביום אחד, וביום הראשון יהא לו פשוט ובלתי מהודר וביום השני יהא לו מהודר, ולהאמור שמעינן דגם בכהאי גוונא יטול היום את הפשוט ולא למחר את המהודר.

אך עדיין יש לחלק, דבכהאי גוונא שיבטל המצוה דהיום לגמרי מחמת ההידור למחר, ובהו אמרינן שיבטל, משא"כ כשבטל הכי עושה המצוה ביום הראשון, לא מבטלינן ההידור דהיום הראשון. וכל זה דחוק.

ג. מוסיף והולך אינו כל כך חיוב

אמנם יש לדחות כל הנ"ל, דלכאורה מלישנא דבנין עולם משמע דטעמיה, דהידור דמוסיף והולך אינו חיובא כולי האי. ולפי זה יש לומר דבאתרוגים דהחיוב להדר אלים טפי ממוסיף והולך, אם כן יש

חנוכה, משום דליכא חשש שמא יטה מפאת דאסור להשתמש לאורה. (וכן מדליקין בהם נרות חנוכה בחול משום דכבתה אין זקוק לה).

ושאלו להרשב"א (ח"א ס"י ק"ע) הרי לאחר מחצית השעה מותר ליהנות לאורו, אם כן היאך שרינן בשבת להדליק בשמנים ופתילות הגרועים, הא אחר חצי שעה יבוא להטות.

ותירץ ברשב"א דאין הכי נמי אסירא, וכל ההיתר רק במניח שיעור מצומצם של שמן שיכול להדליק רק לחצי שעה. וכן קיימא לן (שו"ע ס"י תרע"ג סעי' א').

ב. לאחר חצי שעה אסור מחמת הפתילות

מעתה תיקשי, דכיון דלהאמור אסרינן ליהנות מהפתילות, אם כן יהא ההיתר ליהנות מהנר לאחר מחצית השעה רק במחליף השמן לפתילה אחרת, ואם כן מאי הוקשה להרשב"א, הרי היתר זה לא שייך בשבת, דהרי בשבת אינו יכול להחליף הפתילות.

תו, שאף אם יהא שייך להחליף בשבת, אך הא לא שייך לאסור להדליק את מחצית השעה הראשונה בשמנים הגרועים, אטו הדלקה אחרת שמותר להשתמש לאורה, [והיינו דבמחליף הפתילות הוי הדלקה אחרת], דהרי כל זמן שדולק בהאי פתילה אסור ליהנות ממנו, ואם כן יהא מותר בשמנים הגרועים.

אמנם הא מבואר בשולחן ערוך (שם) דמותר לאחר מחצית השעה וזה גופא תיקשי הא אסרינן הפתילות.

ג. פתילות רק לחצי שעה

אלא צריך לומר דאם דעתו להשתמש בפתילות אף לצורך לאחר מחצית השעה, לא הוקצה כלל, ודינא דהשאלות רק בשימש בהם למחצית השעה.

מצוה דעכשיו או הידור דלמחרת

הנה קיימא לן דינא דמהדרין מן המהדרין דכל יום מוסיף והולך. תו אמרינן דשמן זית מצוה מן המובחר.

וכתב במשנה ברורה (ס"י תרע"א ס"ק ז') בשם ח"י אדם (כלל קנ"ג סעי' כ"ד) ובנין עולם (ס"י ל"ד) דהידור דמהדרין מן המהדרין שמוסיף והולך, עדיף מהידור דשמן זית.

ונפקא מינה באופן שאינו יכול לקיים שני ההידורים, כגון שהשמן הוא ביוקר, ואין ידו משגת אלא או לשמן זית אבל אז יוכל להדליק רק נר אחד בכל לילה, או לנרות שעה ואז יוכל להדליק למהדרין מן המהדרין ולהיות מוסיף והולך, עדיפא להדליק בנרות שעה כדי להיות מהמהדרין מן המהדרין.

והנה כל זה באופן שהנידון באותו יום, דאמרינן דהידור דמהדרין מן המהדרין עדיפא משמן זית, ואכתי יש לדון האם אמרינן הכי גם לענין שני ימים, שידליק ביום הראשון נר שעה כדי שלמחרת יוכל להיות מהדרין מן המהדרין.

ולכאורה מצאנו בה סתירה:

א. לא דחינן מצוה החביבה בשעתה

הנה כתב בשער הציון (שם אות ח') בשם בנין עולם, דלענין ב' ימים לא אמרינן הכי.

כגון אם דרך משל נמצא ביום הראשון, והיום יכול להדליק גם עם שמן זית, אלא שאם יקח היום שמן זית, למחר יוכל רק נר שעה אחד, ואם יקח היום נר שעה, יוכל למחר להדליק ב' נרות שעה, נמצא דהנידון דלפניו או שמן זית היום ולמחרת לא יהא מהדרין מן המהדרין, או גם היום נר שעה ולמחרת יהא מהדרין מן המהדרין, בזה כתב הבנין עולם דידליק היום בשמן זית שהוא מן המובחר ולא איכפת לן שמחר יפסיד מהדרין מן המהדרין, דלא דחינן מצוה החביבה בשעתה ממנה שעל ידי זה לא יוכל אחר כך לקיים מצוה מן המובחר יותר.

[אך נראה דזה פשוט, דאם ידליק היום שמן זית, למחר לא יהא לו כלום, בזה מודה הבנין עולם שידליק היום שעה, דודאי לא אמרינן דמפאת מצוה מן המובחר היום, יפסיד כל המצוה למחר].

ב. לענין קידוש לבנה מבואר לא כך

אמנם לענין קידוש לבנה מצאנו לא כך, דחנה איתא בשולחן ערוך

להעדיף אתרוג מהודר לכל הימים חוץ מהראשון, יותר משיהא מהודר רק ביום הראשון.

ד. האם תליא בפלוגתא לענין קידוש לבנה

הנה לכאורה יש לדון בתליא בהפלוגתא לענין קידוש לבנה, דהרי לדעת הגר"א דעבדין קידוש לבנה ביום החול ולא מאחרין בשביל הידור, והא בתרומות נמי כן, ורק לתרומת הדשן אמרין שימתין עד למחר כדי שיקיים המצוה בהידור.

אך באמת יש לדון דבנידון דאתרוגים גם להגר"א יעשה מחר, דדוקא לדחות כל המצוה לא דחין כגון בקידוש לבנה, אבל אם אינו דוחה כל המצוה, אלא רק עושה המצוה בלא הידור בשביל הידור דלמחר, יש לומר דדחין.

וכן לאידך גיסא יש לחלק לדעת התרומת הדשן, דהא דדחין קידוש לבנה, היינו דוקא התם דהיום לא עבדין מידי, אבל למיעבד היום שלא בהידור, אולי מודה תרומת הדשן דלא דחין ההידור.

[אך מבנין עולם חזין דלא נחית להאי חילוקא בתרא מדכתב דמהדרין דמוסיף והולך אין חיוב כל כך ולא כתב הטעם הנ"ל דלא דחין ההידור מצוה של היום].

כבה הנר מותר בהנאה

הנה דעת הרמב"ן (שבת כ"א ב') שאם כבה הנר תוך מחצית השעה לאחר שהדליקו, מותר השמן בהנאה, דהא דאסור להשתמש בנר חנוכה היינו דוקא כל זמן שהנר דולק, אבל מיד כשכבה שרי, דהשמן הוקצה למצותו רק כל זמן שראוי להמצוה.

ותיקשי דאם כן אמאי שרינן להדליק בשבת חנוכה בפתילות הגרועים מכיון שאסורים ליהנות לאורה, והא ניחוש שיכבה נר אחד ושוב בטל ההידור, ויהא מותר להשתמש בשאר הנרות, וממילא יבוא להטות.

א. להדליק כמספר הימים

הנה יש לומר דגם אם נכבה נר אחת, אכתי איכא קיום מצוה דהידור בשאר הנרות ואסור להשתמש בהם.

אמנם הרי במשנה ברורה (סי' תרע"א סק"ה) מביא בשם כתב סופר (סי' קל"ה) וחי' אדם (כלל קני' סע' כ"ה) דאם אין לו כל נרות ההידור לא ידליק כלל, כגון ביום השלישי, אם יש לו רק שתי נרות לא ידליק שתיים אלא אחד.

ב. דלוק כמנין הימים

אמנם אכתי יש לחלק, דהכא עדיף דהרי בתחילה הדליק כמנין הימים, ונימא שיכול לקיים ההידור גם כשהנרות אינם דלוקים ביחד אלא בזה אחר זה, ואם כן גם בכבה אחת מהנרות אכתי איכא הידור בשאר הנרות ואסור להשתמש לאורם.

אך כתב במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תרע"ג סע' ב') דההידור היינו דוקא כשכולם ביחד, דבעינן שבעת הדלקה יהיה כל הנרות לפי חשבון הימים, ורק אז חשיב למהדרין מן המהדרין, ואם כן בכבתה אחת קודם שהשלים ההדלקה צריך לחזור ולהדליקה.

מעתה בכבה נר אחד פקע כל ההידור, ואכתי תיקשי קושיא הנ"ל.

ג. לרמב"ם לא בעינן שיהא ניכר

הנה בבית הלוי מתרץ, דדינא הנ"ל דבפחות נרות מהיום לא ידליק כלל, תליא במה שכתב הגר"א לבאר פלוגתא תוספות ורמב"ם.

דהנה סברי תוספות (שבת כ"א ב' ד"ה והמהדרין) דלא עבדינן תרי הידורים, גם נר איש וביתו וגם מוסיף והולך, דאין היכר דמוסיף והולך דהרי דילמא מחמת שיש יותר בני הבית, אך דעת הרמב"ם (פ"ד מהל' חנוכה ה"א) דקא עבדינן תרי הידורים.

וביאר הגר"א (סי' תרע"א סע' ב') דתליא זה בתרי לישני בגמרא (שם) אם מוסיף והולך מפאת מעלין בקודש או מפאת ימים היוצאים, דאם מפאת מעלין בקודש, לא איכפת לן דאינו ניכר שהוא כנגד הימים, וזה

דעת הרמב"ם, משא"כ אם מפאת ימים היוצאים, אם כן בעינן שיהא ניכר מנין הימים, וזה דעת התוספות.

מעתה כתב בבית הלוי דלטעם דמעלין בקודש ואין מורדין, דלא בעינן שיהא ניכר כמספר הימים, אם כן גם ביש לו פחות ממספר הימים מכל מקום מקיים ההידור. ואם כן יהא ניחא דעת רמב"ן, דיש לומר דרמב"ן סבירא ליה כרמב"ם.

אבל לכאורה אינו מחוור כל הצורך, דלפי זה לדעת הרמב"ן, מימרא דרב בפתילות ושמינים שאין מדליקין בשבת מדליקין בחנוכה, הוה רק אחד לישנא דגמרא.

ד. הדליק קודם הזמן

הנה במדליק קודם הזמן, כגון בערב שבת, דעת הט"ז (סי' תרע"ג סק"ט) דכבתה זקוק לה, דהמצוה מתחילה רק בזמנו ולא לפני זה. אמנם דעת תרומת הדשן (סי' ק"ב) דאינו כן ולעולם כבתה אין זקוק לה.

מעתה כתב בבית הלוי לדחות הראיה מהרמב"ן, דאם נימא כהט"ז, אז כולם חשיבי נר חיוב, ואם כן אף בכבה אחת מהם, אכתי שאר הנרות לא פקעו.

אך עכ"פ לדעת תרומת הדשן, הראשון חייל עליו נר עיקר והאחרים הידור. וכד נימא כתרומת הדשן ונימא כהמשנה ברורה תיקשי על הרמב"ן כהנ"ל.

ה. כבר חייל ההידור

העירוני ליישב, דנהי דסבירא להו להמשנה ברורה דההידור הוה רק כשכל הנרות בבת אחת, היינו רק כדי שיחול ההידור, כגון בכבתה אחת מהם קודם שגמר להדליק כל הנרות, אבל אם כבר חייל ההידור, אע"פ שנשארו השתא פחות נרות, חייל שם הידור. ולא אדע אם האי סברא מוכרחת.

ו. תרתי לא חיישינן

אלא יש ליישב, דתרתי לא חיישינן, גם שיכבה אחד, וגם שיבוא להטות.

כל הנרות ביחד

הנה הבאנו דכתב בביאור הלכה (סי' תרע"ג סע' ב') דדינא דמוסיף והולך הוא רק כאשר כל הנרות הם ביחד, והלכך אם כבה נר אחד לפני שגמר להדליק, צריך להדליקו, דאם לא כן אין כאן מהדרין דמוסיף והולך כמנין הימים.

א. הראשון נגמר קודם

הנה העירוני דתיקשי על המשנה ברורה כשמדליק בזה אחר זה, הא הראשון נעשה מותר בהנאה כעבור מחצית השעה, ואם כן היאך יחול ההידור, הרי כשמגיע לפני סוף החצי שעה של נר השני אז נר הראשון כבר כבה.

אך לא קשה דיחול על הראשון שם נר של הידור לענין שיחול ההידור על כל הנרות. [נ"ה. והיינו דחשיב נר של הידור רק כשיהא כל הנרות ביחד].

ב. לאחר חצי שעה מוסיף כמנין הימים

הנה יש לעיין בהדליק נר הראשון ודלק יותר מחצי שעה, ועכשיו רוצה להוסיף ההידור כמנין הימים, דיש לומר דכיון דהיה זמן כשהנר לחודא והוה מותר בהנאה לא יחול עליו עכשיו שם של נר להצטרף לאחריו. ואין הדבר מוכרח.

ג. אין להדליקו מן האחרים

הנה כתב בבית הלוי (לחנוכה בד"ה שבת דף כ"ב) בשם דרכי משה (סי' תרע"ד) שאם כבה אחד מן הנרות אין להדליקו מן האחרים, דאין בהדלקה זו מצוה, דהרי קיימא לן כבתה אין זקוק לה.

ותיקשי דהרי להביאור הלכה הוה מצוה דאם לא כן אין לו כמספר הימים, אלא חזינן דסבירא ליה דגם כשאינו מדליק כפי מספר הימים, מכל מקום יש כאן נר הידור. [ואע"פ דסבירא ליה לבית הלוי שם דאשר יש לו פחות נרות ממספר הימים לא ידליקו כלל, שאני הכא דנומ'ד לגמור כל הימים].

ודנו דאפשר לדחוק דנהי דמצות הידור לא קיים אבל עכ"פ הוה נר דמצוה. ואינו ברור.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

כס"ד

ניצחון החשמונאים - שמן זית זך
דרוש לחנוכה תשס"ו

מכירת יוסף - יסוד למלחמת יון בישראל

א] במדרש רבה בפרשת אמור (לא, י) נאמר לגבי שמן המנורה, 'תני ר' חייא שמן זית ולא שמן שומשמן וכו', א"ר אבין משל למלך שמרדו בו לגיוניו, ולגיון אחד משלו לא מרד בו, אמר המלך אותו לגיון שלא מרד בי ממנו יעשו דוכסין ואיפרכין ואיסטריטין, כך אמר הקב"ה הזית הזה הביא אורה לעולם בימי נח ה"ד (בראשית ח, יא) ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וכו' ע"כ. ויש להתבונן מהו הענין המיוחד בזית שלא נפגם ונשאר בימי המבול והביא אורה לעולם, ומתוך כך אמר הקב"ה שדווקא ממנו יביאו שמן למנורה במקדש.

והנה באור דוד (חנוכה ה) הביא מהמגלה עמוקות שכתב שמעשה מכירת יוסף גרם למעשה יון, וזה נרמז בגימטריא 'יוסף' - קנ"ו, כמניין 'אנטיוכס' וכן כמניין 'מלך יון', ולכן ניצחו את מלכות יון בחודש כסליו שמזלו הוא קשת כנגד יוסף וכדאיתא במדרש רבה (אסתר ז, יא) שכשהמן עשה גורל ובדק במזלות לא רצה לגזור על חודש כסליו ש'קשת זה יוסף שנאמר בו ותשב באיתן קשתו' וחשש מזכותו של יוסף, ונראה שלפיכך בחודש זה ניצחו את 'אנטיוכס' 'מלך יון' כמניין קנ"ו בזכות יוסף - קנ"ו.

וכעין זה ביאר האור דוד את הפסוק בפרשת וזאת הברכה בברכת שבט לוי (לג, יא) 'מחץ מותנים קמיו ומשנאיו מן יקומן', וברש"י בפירוש השני כתב, דהיינו ש'ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברכ' ה' חילו ופועל ידיו תרצה', וביאר שמרמזו בזה שהחשמונאים מורע לוי ניצחו את מי שגזר עליהם גזירות היינו 'קמיו' שזה כמניין 'אנטיוכס' 'מלך יון'.

ולפי המבואר יש ליישב הערת השפתי חכמים שלפי פירוש זה ברש"י צ"ב למה נקראו 'קמיו' הרי היונים קמו על כל ישראל ולא על שבט לוי בלבד, אלא שוודאי 'קמיו' הכוונה היא על כל ישראל, רק שנכתב כן לרמזו ב'קמיו' את אנטיוכוס מלך יון דווקא לפי שהוא היה גוזר הגזירות.

ונראה לבאר בעזה"ש"ת עוד את השייכות בין מלחמת יון למכירת יוסף, שבמכירת יוסף הרי רצו השבטים לבטל את ברכת 'בכור שורו הדר לו', - וכנגד זה גם היה אצל היונים שנלחמו בישראל 'אמרו להן כתבו על קרן שור שאין לכם חלק באלוקי ישראל' כדאיתא בירושלמי בחגיגה (פ"ב ה"ב), והיינו כדי לעקור את בכור שורו הדר לו, ומתאים שענין יון הוא כהמשך לחטא מכירת יוסף.

קיום ישראל בין האומות - ע"י שנמשלו
לזית

ב] והנה איתא בחז"ל (זוה"ח ח"א לט, ב) א"ר פנחס רצה הקב"ה לנסות את ישראל ושלחם לבבל שנאמר וישלח את היונה מאתו זו כנסת ישראל. ראה מה כתיב בה ולא מצאה היונה מנוח לכך

רגלה וכו'. חטאה כנסת ישראל כמתחלה ויוסף להגלותם שנאמר ויוסף שלח את היונה מאתו בגלות אחרת של יון. דא"ר יהודה גלות יון אחשיך פניהון דישאל כשולי קדרה ומרוב צערם ודוחקם, מה כתיב ביה ותבא אליו היונה לעת ערב, מה לעת ערב דלא הוה נהירא להון שעתא דרווחא כמא דהוה עביד בקדמיתא ואתקטלי צדיקיא ואתחשך יממא ואעריב להן שמשא ולא יכלין למיקם מן קדם דוחקא סגיא דהוי עליהון שנאמר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב כי פנה היום אלו הן צדיקיא המאירים כשמש וכו'. והנה עלה זית טרף בפיה. לולי שהעיר הקב"ה רוח הכהנים שהיו מדליקין נרות בשמן זית אזי אבדה פליטת יהודה מן העולם ובכל פעם ופעם שבה בתשובה ונתקבלה. א"ר פנחס חוץ מן גלותא רביעאה דעדיין לא שבה והכל תלוי בתשובה וכו' עיי"ש.

ומתבאר ש'ותשב אליו היונה', קאי על גלות בבל שהיונה חזרה למקומה, אבל היתה גלות גדולה יותר אח"כ והיא גלות יון, וזה נחשב לגלות אף שהיו ישראל בתוך ארץ ישראל, משום שהתרחקו מהקב"ה ומבית המקדש, וגלות זו היא יותר נוראה מכל הגליות, כי בארץ ישראל העונשים הם הרבה יותר חמורים כמו שבארנו במקו"א בשם הבה"ל, ועל גלות זו נאמר כשחזרה היונה שוב 'ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה', וזה מרמז על רוח הכהנים שהיו מדליקין נרות בשמן זית ובוזה ניצחו את היוונים והצילו את פליטת ישראל.

ובמדרש רבה (ריש תצוה) הביא את הפסוק (ירמיה יא, טז) 'זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך', ומבאר שבא ירמיה לומר בזה 'מה הזית הזה עד שהוא באילנו מגרגרין אותו ואח"כ מורדין אותו מן הזית ונחבט, ומשחובטין אותו מעלין אותו לגת ונותנין אותו במטחן וכו' ואח"כ נותנין את שומנו, כך ישראל באין עובדי כוכבים וחובטין אותם ממקום למקום וחובשים אותן וכו' ואח"כ עושין תשובה והקב"ה עונה להם'. ועוד איתא שם, 'מה ראה ירמיה למשול אבותינו כזית, אלא כל המשקין מתערבים זה בזה והשמן אינו מתערב אלא עומד, כך ישראל אינם מתערבים עם העובדי כוכבים'. ועי' בירושלמי בכלאים (פ"א ה"ז) שהזיתים אין בהם הרכבה ואינם משתנים כשמרכיבים אותם באילן אחר, והוא כעין המבואר במדרש.

ולמדנו מדברי המדרש שמה שכלל ישראל נמשלו לשמן זית הוא משום שאחר שנענשים ועושים תשובה יוצא מהם שמן זית זך, ועוד שכשם שהשמן אינו מתערב עם כל המשקים כך ישראל אינם מתערבים עם עובדי כוכבים, וכן הזית עצמו אינו מקבל הרכבה ולעולם נשאר הוא מובדל לעצמו, וענין זה מעיד על התבדלות של האור מן החושך.

ולפ"ז מבואר היטב מה המיוחדות בעץ הזית שרק הוא זה שנשאר להתקיים במבול, והוא זה שהביא את האורה לעולם אחר המבול, ולכן גם לדורות שמן הזית מביא אורה לעולם, ע"י שמדליקים ממנו במנורה שבבית המקדש, שהרי שמן זית רומז לכלל ישראל ולמעלותיהם הנפלאות בדביקותם בה' יתברך, א. שבפנימיותם

מצדיקי הרבים, אלא שבעתים כאור החמה יעו"ש בתוס'. וזהו פניהם דומות לפני מנורה הטהורה'.

[ועי' בכת"ס בגיטין (טו, ב) דהא דאמרין בשבת (כג, ב) 'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים', והיינו לגבי נר שבת ונר חנוכה, מ"מ כל שכן שהרגיל בנר ללימוד התורה שיזכה לבנים ת"ח, לפי שאין קדושה שתשווה לקדושת הנר שלומדים לאורו תורה, ודו"ק].

אור התורה - כשעולה בקנה אחד

ד] ונראה שהטעם שהארתם הגדולה של הת"ח נמשלה לאור המנורה הטהורה, משום שהמנורה הייתה מקור החכמה והתורה שבע"פ, וכמו שאמרו חז"ל בב"ב (כח, ב) הרוצה שיחכים ידרים וסימנך מנורה בדרים.

ובבעל הטורים בתחילת מקץ על הפסוק 'והנה שבע שיבולים עולות בקנה אחד' (מא, ה) כתב 'בקנה אחד - ג' במסורת. תרי הכא, ואידך גבי מנורה (שמות לו, יט). לפי שהשובע הוא אור לעולם. ולכך ראה בטובות בקנה אחד ובשדופות לא ראה בקנה אחד. רמז ששני השובע יהיו כולם שוים לטובה, אבל הרעות לא היו שוין לרעה אלא כל אחד יותר רעה משלפניו'. ונראה שענין ה'קנה אחד' שבמנורה רומז על תורה שבע"פ שצריכה להיות בלא שינוי, וכן על המשכיות התורה מדור לדור, וזהו יסוד תורה שבע"פ וכמשנ"ת במקו"א, ולכן גם במנורה נאמר 'בקנה אחד', שזהו שובע של תורה שהכל עולה כדבר והמשך אחד.

והנה במקו"א הבאנו מה שתמה בפרי צדיק מדוע בתפלת על הנסים שבחנוכה מזכירים בימי מתתיהו 'בן יוחנן', ואילו בפורים אין מזכירים מרדכי 'בן יאיר' ועי"ש מש"כ בזה. ולפי המתבאר עתה ניחא שרצו לרמז על ענין 'בקנה אחד' היינו ההמשכיות שמתתיהו היה 'בן יוחנן', וזה היה יסוד הנס, שע"י שהתחזקו בתורה שבע"פ וקיום המשך המסורת להיות 'בקנה אחד' עם אבותינו ורבותינו, וכו' להינצל מהיוונים שפעלו לעקור תורה ובפרט תורה שבע"פ מכלל ישראל, ודו"ק.

וראה באור דוד (נרות המערכה אות פא) שהביא מדברי המגלה עמוקות שכתב שהטעם שאהרון לא ביקש להיכנס לארץ כמו שהתחנן משה והתפלל על כך מאוד, משום שעזרא היה גלגול של אהרון כמבואר במקובלים, וכיון שאהרון ידע שעזרא יעלה ויבנה את הבית השני לפיכך לא הוזכר שגם הוא התפלל על זה.

והוסיף האור דוד, שענין זה נרמז בזה שבמנורה היו כ"ב גביעים, ועזרא היה המקבל הכ"ב של התורה מסיני וכמו שמונה הרמב"ם (בהקדמה), וכיון שגביע הוא כלי שמקבל לתוכו משקה לכן עזרא נרמז בכ"ב גביעים. ונכלל בזה עוד, ש'גביע' בגימטריא פ"ה', לרמז על תורה שבע"פ שהמנורה שהיו בה כ"ב גביעים הייתה היסוד לתורה שבע"פ, וכמו שנאמר בה 'בקנה אחד' וכו', ודו"ק.

ומעתה מבואר היטב מה שהובא לעיל (אות ב) מחז"ל ש'עלה זית טרף בפיה' רומז על רוח הנהנים שהיו מדליקים נרות בשמן

נשאים תמיד עבדי ה', ב. שהם נפרדים ונבדלים מאומות העולם.

ובמקום אחר הובא מהאור דוד (פרשת נח) עה"פ תהלים (צב, יא) 'ותרם כראם קרני בלותי בשמן רענן', שפרק זה מדבר בתחילה על ההצלחות של אומות העולם 'בפרוח רשעים כמו עשב וגו', ואח"כ מדבר על הייסורים שבאים על ישראל שהם לטובתם לעתיד לבוא כדי שיזכו שבעולם הבא יהיו מנוקים מכל עון, ובכך יינצלו בעת שהקב"ה יעשה כליה בכל הגוים, וזהו שנאמר ותרם כראם קרני' שהקב"ה הרים את קרן ישראל כמו הראם שלא נשטף במבול כנגד דרך הטבע כמבואר בזבחים (קיג, ב), וההמשך הוא, 'בלותי בשמן רענן' היינו שכלל ישראל דומים לשמן שלא נתקלקל במבול.

הארת תורה שבע"פ - אור המנורה הטהורה

ג] והנה בחז"ל (בזה"ק שם) מבואר שגלות יון נמשלה לחושך, וכמו שביאר את הפסוק 'ותבוא אליו היונה לעת ערב' דלא הוה נהירא להון שעתא דרווחא כמא דהוה עביד בקדמיתא ואתקטלי צדיקיא ואתחשך יממא. ובסמוך על הפסוק 'אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב', איתא, כי פנה היום אלו הן צדיקיא המאירים כשמש וכו'. וזהו לעת ערב ולא כזמן דנהירין להון צדיקיא כשמשא ע"כ. ויש להתבונן בדברים מה המכוון בזה שהצדיקים מאירים כשמש, וכן שבידם ובכוחם להאיר את החושך.

במדרש רבה מצינו (אמור ל, ב) על הפסוק (תהלים טז, יא) 'תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך' - שובע שמחות את פניך, אלו שבע כתות של צדיקים שעתידין להקביל פני שכינה, ופניהם דומות לחמה ולבנה לרקיע לכוכבים לברקים ולשמשנים ולמנורה הטהורה שהיתה בבהמ"ק. לחמה מנין שנאמר ברה כחמה, ללבנה מנין שנאמר יפה כלבנה, לרקיע מנין שנאמר והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע, לכוכבים מנין שנאמר ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, לברקים מנין שנאמר מראהו כלפידים כברקים ירוצצו, לשושנה מנין שנאמר למנצח על שושנים, למנורה הטהורה מנין שנאמר ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר ראיתי והנה מנורת זהב כולה. והכוונה בזה שהצדיקים מאירים את אור התורה באופן ברור ללא טשטוש, וזה הדמיון לאור החמה.

בהפטרות שבת חנוכה נרמז בפסוק שפני הצדיקים דומים למנורה הטהורה שהייתה בבהמ"ק, כתיב (זכריה ד, ב) 'והנה מנורת זהב כלה וגלה על ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה', וכתב רש"י (שם) 'והמוצקות והנרות ארבעים ותשע הן, רמז לאור שלעתיד לבא, אור החמה יהיה שבעתים כאור של שבעת ימים, ארבעים ותשע על אור של יום בראשית'.

והארה מופלאה זו נמצאת בתלמידי חכמים שעוסקים בתורה שעליהם נאמר 'כצאת השמש בגבורתו', וכמו שכתבו תוס' בב"ב (ח, ב) דהא דאמרין התם, ורבנן מאי, אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש. 'היינו שמש של עתיד לבא שהוא שבעתים כאור שבעת הימים, ואור שבעת ימי בראשית היה שבעתים מאור חמה של עכשיו', וא"כ אור זה אינו כפני חמה שהוזכר לעיל שם לגבי

1 ונכלל בזה עוד עומק, וכמו שכתב באהבת יהונתן על הפסוק (ישע' סו, כג) 'והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני וגו', וז"ל: לעתיד לבא החמה שמקפת בכל שש"ה ימים יהיה לעתיד בכל חודש, ואור הלבנה כאור החמה שהיא עתה מקפת בחודש יהיה לעתיד בכל שבת, ובענין זה יתבאר דכל ז' הוא קודש דהיינו שבת, וכן לז' שבועות הוא חג עצרת ומפסח לסוכות הוא מז' חדשים לז' חדשים, ולעת"ל יהי' אור החמה שבעתים וא"כ בכל חודש יהי' חג ואור הלבנה כאור החמה וא"כ בכל שבת יהי' חג וז"ש ויהי' מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו וגו' עכ"ל. ולמדנו א"כ שמה שלעתיד לבוא הארת המאורות תהיה שבעתים כאור שבעת הימים הוא מבחינת השפעתם הרוחנית על העולם.

מהרוקח והמחזור ויטרי שפרשה זו באה לרמוז לחנוכה מהתורה.

והנה להלן הוסיף 'להעלות נר', ואח"כ כתיב (פסוק ד) נרות והיינו כבית הלל שבליל ראשון נר אחד ומוסיף והולך (שבת כא ב). ולפ"ז מבואר יותר מה שמבארת הגמרא שטעם בית שמאי שביים הראשון מדליק שמונה וביים השני פוחת והולך, ומפורש בגמ' שהוא כנגד פרי החג, כמבואר לעיל שפרשה זו היא כהמשך לפרשה של חג הסוכות ונכון מאד ללמוד מהתם סדר ההדלקה, וטעמא דב"ה דשאני הכא דמיעט קרא שבתחילה נאמר 'נר' ואח"כ 'נרות' וכדברי הבעה"ט, ויש להאריך בזה ודו"ק.

נס חנוכה - תורה שבע"פ

[ו] במדרש רבה (נשא יד, א) מבאר את הפסוק בתהלים (ס, ט) לי גלעד לי מנשה וגו'. אם יאמר לך אדם שאין המתים חיים, את אמור לו הרי אליהו שהוא בא מגלעד וכו' הוא מעיד שכבר החייתי את המת וכו', אם יאמר לך אדם שאין האלוקים פוקד עקרות וכו', אם יאמר לך אדם שאין הקב"ה מציל מן העץ, יבא מרדכי ויעיד שהצלתיו מן העץ שהכין לו המן וכו', אם יאמר לך אדם שאין הקב"ה מציל חלש מיד גיבור בלא חרב ובלא חנית יבא דוד וכו' ע"כ. ויש להתבונן למה לא נזכר גם נס חנוכה שהיתה התגברות של החלשים על הגיבורים וכמו שהוזכר הנס שהיה בפורים.

ונראה, דהנה ביומא (כט, א) איתא, אמר רב אסי למה נמשלה אסתר לשחר לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים, והקשו בגמרא, והרי היה נס חנוכה, ותיצו- אסתר נס אחרון שניתן להיכתב, ע"י"ש. ומתבאר שנס חנוכה הוא נס שלא ניתן להיכתב. ובמהרש"א (שם) הוסיף שלכן גם הפייטן בפיוט של 'רוב נסים הפלאת בלילה' לא מזכיר את נס חנוכה שהיה בלילה משום שנס זה לא ניתן להיכתב.

ולפ"ז אפשר שמטעם זה לא נזכר במדרש הנס שהיה בחנוכה שניצחו מעטים וחלשים את המרובים וחזקים, משום שהנס של חנוכה אינו דומה לשאר הנסים, אלא הוא במהלך של 'לא ניתן להיכתב', וממילא לא שייך לומר שזהו שאמר דוד המלך ע"ה 'לי גלעד לי מנשה' שהרי נס חנוכה לא ניתן להיכתב.

והטעם שבאמת נס חנוכה לא ניתן להיכתב, ביאר היערות דבש (דרוש ג) שכיון שהגזירה הייתה לעקור תורה שבע"פ מישראל וזהו 'להשכיחם תורתך', לפיכך כנגד זה קבעו חכמים את המועד של חנוכה לקבוע אמיתתה של תורה שבע"פ, ולפיכך נס חנוכה לא ניתן להיכתב כדין דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב וכדאיתא בגיטין (ס, ב).

וכונת הדברים כפי שנתבאר, שעיקר גזירת יון היה להחשיך עיניהם של ישראל, ולכבות את אור החמה המאירה מהתורה שבע"פ וכנ"ל, ולכן כנגד זה קבעו חכמים את עיקר הנס של חנוכה כתורה שבע"פ, וכל זאת להראות את תוקף ענין תורה שבע"פ, ודו"ק.

זית וזה מה שגרם שלא תאבד פליטת ישראל מן העולם. שלפי המבואר הדלקת הנרות היא יסוד החכמה ותורה שבע"פ, וזה מה שמאיר ומסלק כל שייכות עם החושך והגויים וכמו שנתבאר מחז"ל במעלת שמן זית, ולפיכך דווקא ע"י שהדליקו נרות ב'שמן זית' נתגלתה ונקבעה הישועה שנעשתה ע"י הכהנים.

ולפ"ז מתבארים היטב דברי המגלה עמוקות, שגזירת יון הייתה כתוצאה ממכירת יוסף, שהרי על יוסף נאמר בכור שורו הדר לו, ו'הדרה' של תורה היא תורה שבע"פ כפי שנתבאר במקו"א [ויוסף שהעביר את התורה שקיבל מאביו היה חיבור התורה שבכתב עם התורה שבע"פ (עי' שפ"א ויגש תרנ"ו)] וכיון שכלל ישראל פגמו בכור שורו הדר לו, לכן באה גזירת אנטיוכוס.

וכשמסרו נפשם על התורה בהתרחקות מהיוונים ומהמתיונים אז האיר בהם אור המנוחה הטהורה, ובכוח הדרה של תורה זכו להושיע את ישראל בעת צרתם מגזירת היוונים, ולפיכך קבעו גם את ימי החנוכה כחג שכל מהותו הוא חג של תורה שבע"פ, שבכוחם של חכמים לשנות ולקבוע קדושת הזמן בימי החנוכה, וזהו מכוח השמש שמאירה בהם וכוחם המיוחד במה שנמסרה להם התורה. [ובמקו"א נתבאר עוד בארוכה שזהו עיקר החידוש בחנוכה ע"י"ש].

פרשת המנוחה - רמז לחנוכה מהתורה

[ה] והנה במקו"א נתבאר בארוכה מדברי הקדמונים שחנוכה הוא יסוד תורה שבע"פ, שהרי כל מהותו של יום הוא חידוש חכמים שקבעו וקידשו את הזמן להיות יו"ט של חנוכה. ועי' ברוקח (סי' רכה) שכתב וז"ל בפרשת אמור אל הכהנים התחיל שבת וגלים פסח עצרת ראש השנה ויום הכפורים סוכות וכו', וסמך ליה ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור רמז לחנוכה עכ"ל, ולפי המבואר שהמנוחה היא יסוד תורה שבע"פ מתבאר היטב שחג החנוכה מרומז בפרשת המנוחה.

ובאמת שמצאנו ברש"י ובראשונים על התורה (ויקרא ר"פ כ"ד) שהתקשו מדוע מיד בסמוך למועדות נזכרה המצווה לקחת שמן זית זך להעלות נר תמיד, ובפרט שכבר נזכרה מצווה זו בפרשת תצוה, ועי' בזה ברש"י וברמב"ן ועוד. וראיתי במוסף רש"י (שם) שהביא ממחזור ויטרי (סי' רל"ד) שכתב וז"ל 'רמז לחנוכה מן התורה שכתוב אחר כל המועדות ויקחו אליך שמן זית זך, וכן אמרינן במגילת תענית, ומייתי לה פ"ב דשבת שנכנסו יוונים להיכל וטמאו השמנים כולן לבד פך אחד שנמצא בחותמו של כהן גדול ונעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים. ומדכתיב עם המועדות, למדנו שהוא יום טוב כשאר ימים טובים עכ"ל, והוא כדברי הרוקח ונפלא.

וראה עוד בבעל הטורים (שם) שכתב 'סמך שמן זית לסוכה. לומר שגומרין ההלל כל שמונה ימי חנוכה (ערכין י א) כדרך שגומרין אותו כל שמונת ימי החג. ומתבאר גם בדבריו כמו שנתבאר

עולם התורה

23N ר'פ' כ' 23N

407

שאלת השבוע: חודש כסלו - טבת פ"א (1)

'אוהו, ברוך השם שהגעת סוף סוף', פנה ראובן לשמעון החברותא שלו, 'לאן נעלמת לב"כ הרבה זמן?' אמר לו שמעון: 'אגלה לך את האמת, ההורים שלי אינם מקפידים כ"כ על כשרות מהודרת, ולכן אני צריך בעצמי לקנות את המוצרים לשבת כשאני מגיע הביתה'.
אמר לו ראובן: 'חוששני שנכשלת, מלבד באיסור לשה"ר על הוריק בעוד איסורים חמורים, כמ"ש בח"ח בעשין י': וכ"ש אם ח"ו על אביו ואמו ממש, בודאי עובר על מ"ע דכיבוד אב ואם, מלבד כ"ז עובר ג"כ על ארור מקלה אביו ואמו ה' ישמרנו'.

ענה לו שמעון: 'לגבי איסור לשה"ר ומצות כיבוד אב ואם, אתה צודק מאוד, וטוב שהסבת את תשומת ליבי לכך. בעז"ה אעשה ע"כ תשובה. אך לגבי 'ארור מקלה אביו ואמו', אינני חושב שעברתי עליו, שהרי כלל לא התכוונתי לגנותם ולהקל בכבודם. וברש"י שם (דברים כ"ז, ט"ז) כתב: מקלה אביו - מזלזל, לשון 'ונקלה אחיך', וכ"כ שם באבן עזרא: מקלה, לשון קלון. הרי מפורש שכל האיסור הוא רק כאשר מזלזל באביו ובאמו ומיקל בכבודם, וכאן ודאי שלא התכוונתי חלילה, לזלזל בהם'.

אמר לו ראובן: 'לכאורה ראייתך מרש"י והאב"ע היא ראייה טובה, אבל מהח"ח משמע שבכל מקרה הוא עובר על איסור זה. כנראה הסיבה לכך היא שאין גדר האיסור מחמת כוונת העושה, אלא מחמת התוצאה של מעשיו שאביו ואמו נקלים ומזלזלים, ולכן, חושבני שעברת גם על 'ארור מקלה אביו ואמו'. מי צודק?

לסיכום*: א. אדם שעושה מעשה שעלול לגרום לזלזל באביו או אמו, אך אין זו כוונתו, האם עובר על 'ארור מקלה אביו ואמו'? (כתוב סברת לבך).

ב. האם עובר על 'ארור מקלה אביו ואמו' רק כאשר מבזה אותם בדברים או אפילו ברמיזה? (רמב"ם הלכות ממרים סוף פ"ה, שו"ע יו"ד ס' רמ"א ס"ו).

ג. כיצד יתכן שאדם עובר על עשה דכיבוד אב ואם למרות שאינו מזלזל באביו או באמו? (ח"ח עשין י').

ד. המקבל לשה"ר על אביו או אמו שלא בפניהם, האם עובר על עשה דכיבוד ומדוע? (במ"ח עשין י' ועשין ט').

ה. האם יתכן לקיים מצוות כיבוד אב שלא בפניו וכיצד? (קידושין ל"א: רמב"ם פ"ו ממרים הל"ד, שו"ע יו"ד ר"מ ס"ו).

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה.

שים לב! בחודש זה יש אפשרות לענות 20 תשובות!!! הגרלה פנימית בכל ישיבה לפי מספר התשובות!

הדף טעון גייה

שומרים על הפה - שומרים על העולם

מילה טובה - מאירה את העולם

חיים 32 י"א כ"א
ע"י לימוד יומי
בהלכות שמירת הלשון

ניתן לשמוע שיחות חיזוק והכנה לימי החנוכה וימי השובב"ים וכן פירוש על הלל ועל הניסים בטל' 03-6171132.

עולם התורה

23N רמ'כ 23N

טבת תשס"ח - טבת תשפ"א

14 שנה ל'עולם התורה' ה'מדברים כמו שמותר'

בחודש טבת תשפ"א כל ישיבה או כולל זוכים!!!

בחודש זה תתקיים בעז"ה הגרלה פנימית בכל ישיבה או כולל על זכות קניה לספרים!!!

בנוסף תתקיים הגרלה כללית, 3 זוכים
ב"ארבעה טורים" - 23 כרכים

סך הכסף שיוגרל בכל ישיבה או כולל, כפי מספר התשובות שישלחו הבחורים או אברכים במשך החודש. לדוגמה: 50 בחורים או אברכים שיכתבו בחודש 10 תשובות כ"א, תתקיים הגרלה פנימית ע"ס 500 ₪. ואם יענה כל א' 20 תשובות תתקיים ההגרלה ע"ס 1,000 ₪ (אפשר לחלק את מספר ההגרלות לפי ראות עיני הנציגים. לדוגמה, 5 זוכים ב-1000 ₪ וזוכה אחד ב-500 ₪ וכדו').

כל תשובה נוספת מגדילה את הסכום שיוגרל! מינימום 50 תשובות לעריכת ההגרלה.

שים לב: ההגרלה תיערך אך ורק ע"י הנציגים בכל ישיבה או כולל בלבד.

על הנציגים לשלוח לנו את שמות הזוכים, כתובתם ומספר הטלפון שלהם וסכום הזכיה של כל אחד. לאחר עריכת ההגרלה הפנימית על הנציגים לשלוח את כל התשובות אלינו כדי שנוכל להכניסם להגרלה הכללית על 3 סטים "ארבעה טורים" 23 כרכים!!!

שי מיוחד לכל הנציגים. בחודש זה כל נציג מקבל קונטרס 'שפת תמים' ממרן הח"ח ובנוסף נכנס להגרלת ענק:

- 20 זוכים בספר 'משיב שלום' ♦ 20 זוכים בספר 'מסוד שיה חסידים'
- 20 זוכים בספר 'אורות ממזרח' ♦ 20 זוכים בספר 'ראש הישיבה'

רשימת הזוכים בהגרלת תמוז-אב תש"פ: **אבני מילואים:** הרב אלעזר גולדברג כולל שמחת התורה. ש"ד יצחקן תפוח. משה קניג תפוח. יעקב. מ' כהן נתיבות התורה. אביגדור אובנדר ע"ש. א' ש' שמר תורת עולם. הרב מ' דויטש כולל צילו של היכל. הרב מ' פרומן כולל גור חצור הגלילית. הרב שמעון סער כולל ע"ש מ"ע. הרב גבריאל ארצי כולל זכרון אליהו אופקים. נתנאל שבתאי באר יצחק. הרב יוסף ראבינאוויטש כולל חסדי ש"ד. דן סנדורס דעת תורה. יוסף מצרי תורה בתפארתה. הרב ש' ש' פודור רצופות מ"ע. א' קאלוב ע"ש אריה. אביגדור קלאר מונבי"ל. ב' ברסלר מעלות נפתלי. משה הרשקוביץ תורה בתפארתה. ב"צ שפיצר דעת משה. שלמה מוזז קדוש יעקב. **משנה ברורה מאורות:** ישראל קרקובסקי ע"ש. ש"פ. גרונברג קדוש יעקב. א' מא' גולדשמידט תפוח. מ' ח' ברוך לב אליהו. ר' ב' לוי דעת אהרן. משה חוש או אהרן. פנחס ליפקוביץ דעת משה. שמעון מלאכי מאור התלמוד. הרב לאור ברילי כולל זכרון אליהו. ר' א' תייר באר יצחק. מ' ח' חשין קמניץ. יהודה נהרי כנס' לצעירים חדרה. א' ד' רוסטקי תורת ישראל. שמואל ברנשטיין - ה' הושע ברנדון מעלות נפתלי. אליהו רפול תורת רפאל. שמעון זונאבנד אמשיוב. דוד גולדשמיד סלבודקא. הרב א' רובינשטיין כולל גור חצור. אברהם גרשונוביץ תפוח. **עמודי של עולם:** יוסף מוצרי כנס' חדרה. פ' קהת תפוח. רפאל גולדקוט ע"ש. מיכאל יצחקוב נחלת דן. אליהו גרין נתיבות התורה. הרב י' א' גולדבלט כולל ע"ש מ"ע. הרב אליהו גרשונוביץ כולל צילו של היכל. דוד רפאלוב נחלת דן. יוסף מושקט כנס' חדרה. יעקב פוריס כנסת יחזקאל. ג'מ' ברנשטיין כנס' מ"ע. עזרי ויסטופאן קדוש יעקב. משה קניג תפארת יעקב. רפאל זילבר דעת משה. הרב דוד אלישר כולל אהל יוסף. א' ד' סנדורס ע"ש אריה. יאיר בן זכור דעת תורה. אברהם ממן סלבודקא. ח' כהן תורת רפאל. מרדכי שטרן נועם התלמוד. **אחכה לך:** א' פ' הלר תפארת יעקב. יצחק והבה לב אליהו. הרב שלמה סידוטה כולל חסדי ש"ד. צביק גונט ע"ש. ש"י אליאס דעת תורה. דב זופאק נועם התלמוד. אורי רבאני לב אליהו. ש' ח' נהר תורה בתפארתה. הרב ש' ד' שפיס כולל זכרון אליהו. פנחס ליפקוביץ דעת משה. שניאור לוי תורת עולם. הרב ישראל מרדכי כולל דברי אמת חצור. הרב יצחק צבי ליבוביץ כולל אל יעקב. הרב דוד אלישר כולל אהל יוסף. ישראל פרידמן מעלות נפתלי. טוביה בן מנחם נחלת נפתלי. ישראל יהושע פרכס אמשיוב. חנה פוקס ע"ש אריה. י"ד ש"י קמניץ. אליהו בוגנים קול אריה. **נעורי אמן:** משה קאהן תפוח. מיכאל א' כהן כנס' מ"ע. משה ישראל ע"ש. מנחם איזנבנד תפוח. בנימין רוטמן תורת עולם. שמואל קהת תפוח. ז' ז' זילבר נועם התלמוד. ישראל מילר תפארת יעקב. יונה רוזנברג קול אריה. יהודה נדל סלבודקא. אברהם רטמן מעלות נפתלי. אהרן טלסניק אור אהרן. צבי גרבר נתיבות התורה. הרב שיעור בלאס כולל ע"ש מ"ע. הרב ע' א' קאהן כולל בית יוסף תפוח. נתנאל וילמן מאור התלמוד. הרב שמעון עד כולל ע"ש מ"ע. ש' ד' גרלוביץ נתיבות התורה. א' ח' פריי כנס' מ"ע. יוסף צלט דעת תורה. **אורות ממזרח:** גדעון עטרי לב אליהו. יוסי ברקאי ע"ש. משה טשינגל תורה בתפארתה. ישראל נהר נחלת דן. מאיר פפר נועם התלמוד. מרדכי בנדיקט קמניץ. ג'מ' ברנשטיין כנס' מ"ע. יצחק ברובינדר ע"ש אריה. אהרן טוב אמשיוב. א' ד' רוסטקי תורת ישראל. זואל סייקס תורת רפאל. משה קניג תפארת יעקב. שמעון הירשמן נועם התלמוד. מיכאל זילברמן עטרת התורה. יצחק שטרן תורת ישראל. בנימין גילברט כנס' חדרה. יהודה רפאל ברנשטיין כנס' חדרה. אהרן הכהן טול נתיבות התורה. ישראל סילבר תורת ישראל. חיים ברדוגו ע"ש. **ח"ח מהורות תרמ"ד:** הרב אלחנן יהודה כולל שמחת תורה. הרב א' א' נוימן כולל ע"ש מ"ע. א' א' נוימן כולל ע"ש מ"ע. אברהם גרשונוביץ תפוח. הרב א"ש יחזק כולל ע"ש מ"ע. הרב פנחס בן פורת כולל נחלת נפתלי צפת. צבי פלישמן שירה חדשה. אליהו בריינשטיין מעיני החכמה. יעקב שובקס נועם התלמוד. הרב י' א' אומן כולל שמחת התורה מ"ע. א' ד' פריש תורה בתפארתה. א' א' נביק קמניץ. אהרן דגריבוביץ כנס' מ"ע. יצחק ויינהנדל קול אריה. הרב א' א' טאלער כולל רצופות מ"ע. נתן צובנר תורה בתפארתה. הרב קרקוביץ כולל שמחת התורה מ"ע. ח' ח' מינה תפוח. טוביה גיטלין ע"ש. הרב מרדכי פניבילוב כולל אור אביעזרי. **מסוד שיה חסידים:** ש' ד' גרס תפוח. ש' א' מילר תפארת יעקב. מ' א' לובצקי מעלות נפתלי. נועם קעטבי לב אליהו. **חילל דודן כנס' מ"ע:** ראובן מילצקי ע"ש אריה. צבי גרבר נתיבות התורה. יוסף עמיאל ע"ש אריה. יעקב גולדברג מונבי"ל. אליהו פרידמן תורת עולם. הרב יצחק פאשה כולל ע"ש מ"ע. שלמה פריד כנס' מ"ע. חיים עזרא תפוח. שמואל אינטריו תפוח. ראובן לוי תורת עולם. א' מ' מילר תפארת יעקב. מ' א' רונטל שירה חדשה. ש' הלוי תפארת יעקב. א' א' סגל נועם התלמוד. ב' ד' איין נועם התלמוד. **משנת שכיר:** הרב מרדכי פריש כולל נחלת משה אופקים. אליהו גרשונוביץ קמניץ. א' ד' בודנר נועם התלמוד. יעקב שפירא קמניץ. א' ד' מילר. א' מ' מילר תפארת יעקב. ש' ה' וייס תורת עולם. מ' כהן נתיבות התורה. הרב ראובן זיסקינד כולל ע"ש מ"ע. אביגדור שמירט שטרן ישראל. אהרן אופמן ע"ש. אוריאל ברים דעת משה. אליהו קסט נועם התלמוד. יהושע מעיני ע"ש אריה. אברהם רוטמן מעלות נפתלי. הרב שמעון שטרן כולל מיר. נחום יואל ברסלר מעלות נפתלי. יוסף ד' ליישינסקי מונבי"ל. יהושע שפיצר משכן ישראל. שמואל אלישר קול ע"ש ביתר. **דרכי:** א' שפירא תפארת יעקב. הרב משה חבן כולל רצופים. ישראל טאובה מאור התלמוד. יהושע שאלו קמניץ. ב' מ' שחר כנס' חדרה. אהרן מלכה תורה בתפארתה. אליהו אבא שאול דעת משה. ש' ד' דיגר נועם התלמוד. יהודה שפירלינג נחלת נפתלי. שמואל גרשי נחלת דן. א' א' ממן תפוח. שמואל מחמיל לב אליהו. עזרא זעפאנין ע"ש. ש' צ' שפירא מונבי"ל. שלמה שפיצר דעת משה. ש' ד' דיגר נועם התלמוד. **הרלע נציגים - ח' אורי:** הרב אברהם אינשטיין כולל שמחת התורה מ"ע. משה הירשקוביץ תורה בתפארתה. משה צאהן תפוח. רפאל קלאר תפארת יעקב. א' ד' רונטל דעת תורה. יאיר ישראל תייר באר יצחק. יעקב יהודה פלוסהיים קול אריה. ברין שטיינרטר תורת ישראל. אליהו מנחם סטפנסקי תורת רפאל. הרב נחמיה סגל כולל בית יוסף תפוח. עזרא זעפאנין ע"ש ביתר. משה ברוך חון קמניץ. אליהו פרידמן תורת עולם. עזריאל יהודה פליץ דעת משה. צבי גרבר נתיבות התורה. נתנאל יעקובוביץ נחלת נפתלי. הרב יחיא נורי כולל זכרון אליהו. משה גולדמן מאור התלמוד. שבח בנדיהיים תפוח. שלמה ישראל קדוש יעקב.

חלוקת הספרים: י-ם: מש' אלקיב, רבנו גרשום ק"א 3105891-053 ב"ב: רח' מתתיהו 31 ק"ג 7130678-052

המעוניינים לצרף את ישיבתם לפרויקט "מזהירות חתנים" יפנו לטל': 02-5379111

קו מידע על מוקדי החלוקה של עולם התורה: 079-5700075

הדף טעון גיזיה

שומרים על הפה - שומרים על העולם
מילה טובה - מאירה את העולם

חיים 32 ימים
ע"י לימוד יומי
בהלכות שמירת הלשון

פרוייקט 'מזהירות חתנים'
שי לכל חתן מבני הישיבה

נפשי חמדה

פרקי הדרכה
לבן ישיבה בדורנו

אוצר הספרים

הבמה לסקירת
ספרים ומחבריהם

הכרת הטוב

כחלכה

ציון תמלא מעט אלה, פרית מלך רב או נעלה

נפשי חמדה

פרקי הדרכה, מאמרים, ושיחות משיבות נפש,
מראש ישיבות 'תפארת ציון' ו'קרית מלך'
הגאון רבי שלמה קנייבסקי שליט"א
משולבים בדברים נדירים ששמע מזקניו זיע"א
ויבלחט"א מרן אביו שליט"א
עורך ביד אמן הרב מאיר למברסקי

ספרות רבה נכתבה בהדרכה לבני ישיבות בדורנו, אפשר לומר שספר שנכתב
בשנה שעברה כבר אינו תואם את בני הישיבה של דורנו, שכן המחנך של הדור
הזה כבר אינו מבין לנפש הדור הבא, ובחתיפות חות המואצת של סוף הגלות שנה
בדור תחשב.

האמור כמובן לדברים שנכתבים ע"י מחנכים הבאים מתוך המפגש האמצעי עם
בני אותו הדור בו הם חיים. לא כן חוראות והנהגות מגדולי תורה וחיראה,
דבריהם חיים וקיימים לעד ולנצח נצחים, שבעתים ימצא בהם עניין כשהם
עוברים מדור אחר דור ע"י גדולי תורה בעצמם, שאזי יש בהם התאמה אמיתית
ואחריות של 'גדול בתורה' בהעברת הדברים והתאמתם לדור אליו מכוונים.

כזה הוא הספר 'נפשי חמדה' אין זה ספר הדרכה של 'איש חינוך' אלא הדרכה של
תורה, הדרכה מתוך יראה, מתוך דאגה ואחריות, הדרכה שעוברת במסורת
מדור דור, דברי תורה חיים לעולם.

מעלותו על כל המעלות של ספר זה שעבר עריכה ביד אמן הכתיבה הרב
למברסקי שליט"א אשר התאימו גם לשיח בן דורנו, והציא תחת ידו יצירה
מרתקת לקריאה.

אבא, קח את הספר זה לבנך – ובעזרת ימצא בו את שנפשו חמדה.
בן עליה – נפשך חמדה לדעת – קח ספר זה לאוצרך.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות. בכל ענייני הספר יש
לפנות לטלפון 054-845-7656 להשיג: בבית המהדר רח'
ירושלים 39 ב"ב ואצל משפ' קנייבסקי רח' יהושע 25 ב"ב

ניתן להשיג גם דרך מערכת קובץ גליונות
ולאסוף את הספרים במקדמי החלוקה

הכרת הטוב

כחלכה

הלכות ועיונים בעניין הכרת הטוב

המחבר: הרב דניאל הימן שליט"א

לראשונה יצא לאור כלבו לעניין 'הכרת הטוב'

הכרת הטוב כחלכה מקבץ ומאסף את דיני הכרת הטוב בין אדם להבירו, מתוך
עיון בדברי חז"ל הקדושים רבותינו הראשונים והאחרונים, תשובות כחלכה
והנהגותם של רבותינו מאורי האומה.

הספר עוסק במכלול דיני הכרת הטוב, מקורות החיוב, אופני החיוב, העמדת
הגדרים, וליבוש שאלות המצויות מתוך עולם המעשה, ועוד.

המשנה רבינו ירוחם ממיר זיע"א מעמיד דברים ברורים בעניין הכרת הטוב,
ואלו דבריו (דעת חכמה ומוסר ח"ג סי' יב) 'כי לא כאשר אנו חושבים כי ענין
הכרת הטוב או כפיית הטוב הוא בגדר מעלה ויתרון הכשר, כי אם דינים יש לו
עליו, וגזל ממש יש בידו, ועל פי דין ממש יש על המקבל להתבונן ולהכיר את
הנותן גדלו ורוממותו, ולהכיר את הנותן וטובתו'.

בגישה זו נקטו רבותינו לאורך הדורות בהתייחסותם לעניין זה של 'הכרת
הטוב' בספר שלפנינו כשלוש וקצבו למקום אחד ושובצו לפי עניינים כל
מקורות הדורות בעניין זה, מחזה זה עולה שבעתים ומתעצם לעיני הקורא
גדול החיוב הגמור שיש בעניין זה של הכרת הטוב, והאיסור הגמור בכפיות
טובה.

כך גם כותב הגאון רבי משה פיינשטיין זיע"א בתשובתו להלכה (אגרי"מ י"ד
ח"ג סי' קסו) 'זהו הוא דבר המותר שיעשה הלוה להמלוה ידידו ואוהבו בשביל
זה [שהלוה לו] וגם נראה שמחוייב להעשות לו ידיד ואוהב.... דהא איסור גדול
הוא להיות כפוי טובה'.

תבנית הספר: הספר מחולק לשלושה מדורים, קומה על גבי קומה, ואחד משלים
את רעהו ביצירת המופת 'הכרת הטוב כחלכה'

המדור הראשון 'עיקרי הדינים' בו נסדרו בשולחן ערוך דרך קצרה ותמציתית
מתוך החלכות שנתלכנו בגוף הספר. בעיקר באו במדור זה דינים שיש בהם
משנה ברורה וחלכה סדורה, בציון המקורות.

המדור השני 'גוף הספר' מ"ז פרקים של הלכות הכרת הטוב בהרחבה, ערוכים
בדרך שאלה ותשובה, עם הבאת המקורות וצינונים בהרחבה ובביאור.

המדור השלישי 'עיונים' ל"ז סימנים של שקלא וטריא בדברי רבותינו מאורי
האומה, וחתחקות אחר הנהגתם המרוממת בעניינים אלו, לא הובאו עובדות
לפי שאין למדן מן המעשה אלא במקום שיש בהם כדי להמחיש את הנאמר
בגוף החלכה.

הביאו ברכה לביתכם וקבעו לימוד כחלכות אלו בהכרת הטוב למחבר
שליט"א שמילא את החסר בספר מסודר על עניין זה.

בכל ענייני הספר לרכישת הספר [גם בכמויות]

אצל המחבר הרב דניאל הימן רח' אהבת ישראל 16/1

תל ציון. טלפון: 02-9971295

ניתן להשיג גם דרך מערכת קובץ גליונות
ולאסוף את הספרים במקדמי החלוקה

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 268
כסלו תשפ"א

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

יש לציין שלפעמים אפשר לעשות פתרון דומה שלא ידרוש לטפל בו כל ערב שבת, והוא ע"י שחופרים תחת הגדר ויוצרים חלל בגובה ג' טפחים ואורך קצת יותר מג' טפחים, תחת המקום שעובר החוט, ואז כאילו אין גדר בקטע זה.

שימת לב הנדרשת לכשרות הלחי שמוצמד לגדר

בצד השני של הכביש היה עוד מתחם שמוקף לעבודות, והוא היה צר וארוך, עד כדי שהיה בשטחו יותר מבית סאתיים. בצד זה הפועלים הורידו את העמוד של העירוב, ולכן חיברו את העירוב לעמוד של החשמל של העבודות, עמוד עץ שנמצא בתוך קובית בטון [הנקראת בטונדה]. אך גם העמוד הזה היה מוקף בגדרות של המתחם, וכאן הוא לא היה יכול להסיר את הגדר, משום שא"כ יהיה פירצה למקום

האסור [מדין קרפף כדלקמן], וגם באזור זה הגדרות היו קשורות היטב, וגם לא היה חיבור טוב בין העמוד חשמל להמשך גבול העירוב. לכן הוא עשה פתרון אחר, והעמיד לחי לפני הגדר, מכון מתחת החוט, ועי"ז הלחי הוא העמוד שנמצא סמוך לכביש ולא בתוך הגדרות, ומכאן והלאה משתמש בגדרות האתר כמחיצה מהלחי עד המשך הגדרות של העירוב. גם בפתרון הזה יש כמה הלכות חשובות שצריך לפקוח עין כל שבוע, ואינם כמו עירוב קבוע שמספיק לראות שהחוט קיים והלחיים

קיימות. כאן צריך התבוננות ובקיאיות, דבר ראשון לדעת שהלחי נמצא תחת החוט, כי הגדרות אינן קבועות באדמה, ויכולות לזוז בדחיפה קלה, ואז יתכן שהלחי שמחובר לגדר ישרא קיים, אבל הוא יהיה בצד ולא מתחת החוט. וזה דבר שדורש בדיקה במכשיר ושימת לב מיוחדת. לצורך כך האחראי קשר את הרשת לבטונדה כדי שלא תזוז בדחיפה לבד, וגם עשה סימן בבטונדה היכן מקום החוט, כדי שידע להחזיר את הלחי למקומו.

דבר נוסף שיש להקפיד שהגדר תהיה כשרה מהלחי והלאה, כיון שמכאן והלאה היא משמשת למחיצות העירוב. וגם זה דבר שדורש שימת לב מיוחדת כשמדובר באתר בניה, שיש טרקטורים שאוספים את החול וחופרים, ומספיק שיוסיפו לקחת מעט חול מתחת הגדר, בשיעור שיהיה חלל כ-24 ס"מ בלבד, כבר נעשית מחיצה תלויה לשיעור רח"נ. ובהצטרף עוד ארבעה ס"מ נעשית מחיצה תלויה גם לשיעור חז"א. והרי זה דבר שמשנתנה בקלות, ודורש במקרים רבים לעשות משהו להכשיר את הגדר למחיצה, כגון להוסיף אבנים מתחת הגדר כמו שעושה האחראי הנ"ל, או לקשור חוט טוב באמצע הרווח, שיהיה לבד מהגדר עד הקרקע, [אם מדובר בגדר שלא פותחים ועוברים בה, שלא יקרעו את החוט כל שבוע]. וכפי שהקדמנו שבכל פתרון צריך לדעת את ההלכות הנוגעות אליו, ולא מספיק לדעת את ההלכות, אלא לדעת גם מה מתאים לכל מקרה, ומה סביר שיאירע בהמשך.

דין קרפף במתחם עבודות הרכבת ובאתרי בניה

והנה נעבור כעת להלכה אחרת שנוגעת למתחם העבודות הזה, ולכשרות העירוב כולו והוא מדיני קרפף, המבוארים בשו"ע (סי' שנ"ח) שחכמים אסרו מקום שיש בו יותר מבית סאתיים ואינו משמש לדירה, ועשו אותו כמו כרמלית, שאסור לטלטל בתוכו יותר מארבע אמות. דין זה הוא לא רק במקום שיש זרעים כפי שידוע בעולם, אלא אדרבה עיקר האיסור נאמר על "קרפף" שפירושו מחסן עצים, וכגון בזמנינו מחסן סחורות של מפעל גדול, שכיון שאין משתמשים בו תדיר, אסרו אותו חכמים. והחידוש בזרעים הוא, שאפילו חצר שהוקפה לדירה, אלא שזרעו בה זרעים, הרי זה מבטל את שימוש הדירה מהמקום, והוא נאסר למרות שההיקף שלו נעשה לדירה. לפ"ז נוקטים פוסקי זמנינו לגבי אתר בניה, או אתר עבודות, שהקיפו אותו על מנת שהתושבים לא יסתובבו בו, ומנעו ממנו את רגל הרבים, הרי הוא חמה לקרפף שאינו משמש את הדירות, ואם יש בו יותר מבית סאתיים הוא נאסר בטלטול. והדבר משפיע גם על העירוב, שאם במקום אחד יהיה פירצה בגדרות, או חלל מתחתיה שתהיה מחיצה תלויה, יוצא שהעירוב פרוץ לקיום האסור [באופן שאין היתר של עומד מרובה על הפרוץ, כגון ביותר

בדיקת עירובים רבים בימים אלו

בחודש זה נערכו בס"ד דברים רבים בבדיקת עירובים ותיקונים ברחבי ארץ הקודש. צר המקום בגליון זה לבאר את כל הדברים וההלכות שנפגשו איתם בבדיקת העירובים הרבים, בכל מקום היה את המקרים שלו והפתרונות שלו, מה כשר ומה לא, מה מהודר ומה אינו מספיק, הכרעות רבות בשאלות העומדות על הפרק, ולא כל דבר פשוט להלכה, יש הרבה מקרים שמצטרפים סיבות שגורמות חילוק הלכה, שלא תמיד ניתן להכריע בו. למעשה אנו משתדלים על פי הוראת גדולי הרבנים למצוא פתרונות חילופיים שלא תהיה בהם בעיה כלל, ולא נכניס את כשרות העירוב למחלוקת התלויה בשיקול ההוראה של רבנים בזמנינו, אלא נצא יד חובת כולם. ובמקרים שאין ברירה, מביאים את המקרה לרבני העירובים שיכריעו כיצד לנהוג.

בגליון זה נביא מעט מהדברים שהיו לפנינו, על מנת ללמוד עוד ועוד הלכות מעשיות בעירובים בזמנינו, לדעת את התורה ואת ההלכה, ובנוסף עלינו לדעת, שעשיית העירובין דורשת בקיאות גדולה בהבנת כל מקרה, מה הן ההלכות הנוגעות אליו, ובה שונה ההלכות עירובין משאר הלכות.

הבעיות שנוצרו מעבודות הרכבת הקלה בשכונות מעלות דפנה

שכונות מעלות דפנה בירושלים, היא אחת מהשכונות שביקרו בימים אלו. האחראי בשכונה פנה למוקד העירוב, וסיפר שיש לו בעיות קשות, בעקבות העבודות של הרכבת הקלה החדשה, שאמורה לעבור בתוך השכונה. ולא מדובר רק בקריעת החוט של העירוב מהמנופים והחפורים, אלא במגוון שאלות בדיני קרפף, ובדיני מחיצות, ובדין עמודי צורת הפתח. הדבר הראשון שמהווה בעיה הוא, שהקיפו שני עמודי עירוב עם גדרות שסוגרות את מתחם העבודות, ובדין זה כותב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שאם העמוד נמצא בתוך חצר המוקף מדי רוחותיו, לא עשה כלום, וממילא כל העירוב נפסל, כיון שיש קטע פרוץ כאורך החוט של צורת הפתח זו, וזה יותר מ"אמות [שהם בסה"כ כחמש מטרים].

למקרים אלו יש מגוון פתרונות, והם תלויים בצירוף המקרים שמסביב, האם הגדרות כשרות והאם המתחם אינו קרפף, וצריך ללמוד את כל הנושאים כדי לדעת מה נכון לכל מקרה ואכמ"ל. אך נביא כאן שני פתרונות שהוא השתמש בהם בשני עמודים אלו, ושוב גם כאן הפתרון שהתאים לזה אינו מתאים לזה.

עמוד בתוך מתחם והסירו גדר אחת מתחת צורת הפתח

בצד אחד של הכביש העמוד היה מוקף במתחם קטן יחסית, [שהיה בו פחות מבית סאתיים], והגדר שלו לא היתה סגורה לגמרי. לכן הוא נקט בפתרון להזיז את הגדר בקטע שעוברת תחת החוט, [הגדר עשויה מיחידות של רשתות שכל אחת כשלשה מטרים, ועומדים על בסיס שחור פלסטיק, שאפשר להזיז אותה לצד]. ועי"ז שמזיז את הגדר, נמצא ששטח העבודות פרוץ ומחובר לעירוב, והצורת הפתח אינה בחצר המוקפת, אלא בחצר המחוברת עם העירוב. וכיון שמזיז את החלק שבו הגדר מתחת החוט, אין גם מחיצה תחת החוט, והעירוב נעשה כשר לכתחילה. פתרון זה מבואר בדברי החזו"א (סי' ע' ס"ק כ"ב ציוו ק"ב) במה שטען על דברי המקור חיים בדין עמוד בתוך חצר, ונקטינן שגם המקור חיים יודה לדין זה. [ומה שאסר, היינו כשהצוה"פ עוברת על הגדר ובאופן שהגדר אינה כשרה ללחי].

פתרון זה הוא כשר ונכון, אלא שהוא דורש מסירות רבה, לבוא כל יום שיש סמוך לשבת, אחרי שהפועלים מסיימים את עבודתם, ובשבתות החורף זה יכול להיות כחצי שעה סמוך לשבת. ואם האחראי נוסע לשבת לעיר אחרת, הוא בודק את העירוב בבוקר. אבל במקרה זה הוא צריך לדאוג למישהו אחר שיבוא להזיז את הגדרות סמוך לשבת. לכן פתרון זה אינו מתאים בהרבה מקרים, ובכל אופן זה מלמד אותנו על המסירות של האחראי, לעזוב את ביתו כל יום שיש בדקות הכי עמוסות.

האחרון בבדיקת העירובים, ודנים יחד בכשרותם ובהלכות הנוגעות לכל דבר, עם ההוראות שהורו גדולי ההוראה ורבני העירובים בזמננו, שע"ז כשיבוא מקרה לידם, יוכלו לזהות מיד לאיזה הלכה לשייך כל דבר.

בדבר זה שונה הלכות עירובין מרוב חלקי התורה, שבהם ברור לשואל מהו נושא השאלה, לאיזה הלכה זה שייך, לדוגמא בהלכות שבת, הוא יודע אם שואל על בורר או מבשל וכן בהלכות תערובת יודע לציין מה נבלע, והמשיב יודע במה להתמקד. משא"כ בהלכות עירובין, השואל אינו יודע בדרך כלל באיזה הלכה הוא שואל, לדוגמא הוא שאל האם מותר לטלטל בחצר, הרי זה כולל הלכות מחיצה והלכות פירצה, הלכות עומד מרובה והלכות צורת הפתח ועוד. וגם כששואל על גדר מסוימת כגון גדר מצמחים, התשובה תלויה בהרבה נושאים א. האם הצמח מתנדנד ברוח, ב. האם אין חללים וחורים בין הענפים. ג. במצב שיש חורים מתי לא ניתן לדון עומד מרובה האם נחשב שממשיך ישר. ד. האם אפשר להתיר ע"י פי תקרה יורד וסותם. ה. האם אין חיסרון של פילוש, ועוד...

לחי על יציקת בטון סביב לעמוד החשמל

לכן הדרך להגיע לידיעת ההלכה למעשה בעירובין, הוא רק ע"י ההמחשה והשימוש בשטח. במסגרת זו הוספנו חידוש, שהאברכים הולכים בעצמם לבדוק עירובים בשכונות אחרות, בתיאום עם האחראי הקבוע באותה שכונה, ולומדים ממנו כיצד הכשירו את העירוב, מה הבעיות שנתקלו בהם, וכיצד פתרו אותם, וכמו כן מוסיפים לאחראי מהעירונות והבקיות שהם רכשו בלימוד השיעורים, וכן התועלת רבה לשני הצדדים, מצד אחד לאברך שלומד מהאחראי הלכות ופתרונות, ולגלות עירונות עצמאית, ומצד שני לאחראי שעל פי רוב מתגלים דברים שיש צורך לתקנם, ולפעמים אלו דברים קטנים שהם מסדרים תוך כדי בדיקה. לאחר מכן האברכים מביאים את השאלות והנידונים, ומוסרים שיעור לכל הקבוצה.

לחי שיעומד על מדרכה או קצה של מדרכה

לדוגמא, השבוע הביא אחד האברכים שבדק עירוב באחד הרחובות הסמוכים, וראה שקשרו את חוט העירוב לעמוד חשמל, והעמידו את הלחי בגובה ג' טפחים מקרקע המדרכה, מחמת שמסביב לעמוד יש יציקת בטון רחבה שנועדה לחיזוק העמוד, וא"כ הלחי עומד על כעין מדרכה.

דין זה מבואר בדברי החזו"א (סי' ע' ס"ק ח') שהלחי אינו כשר, כי הוא כעין מחיצה תלויה, ואע"פ שאין חלל מתחת הלחי, הביאור בזה דכיון שאין על המדרכה רוחב ד' טפחים [בצד שלפני הלחי] כשיעור רשות, א"כ הקרקע של הרשות היא למטה, וא"כ צריך להלחי יתחיל תוך ג' טפחים לקרקע הרשות, ואם הוא מעל מדרכה והוא מתחיל מעל ג' טפחים מהקרקע, הרי זה כמו מחיצה תלויה.

לחי בקצה מדרכה והבניין נמצא ג' טפחים

אברך אחר הביא דוגמא שנזדמנה לו בהיותו עם האחראי בשכונה אחרת, הם עברו במקרה זה יתכן שבתחילה החול שלפני המדרכה היה יותר גבוה, ולא היה במדרכה גובה ג' טפחים, אבל כעת הלחי גבוה מהשטח שלפניו. על כל העירוב, ובאחד מהלחיים שם לב שהלחי עומד על כעין מדרכה צרה, והיא גבוהה מהרגיל. האברך ניגש ומדד וגילה שיש ג' טפחים במקרה זה יתכן שבתחילה החול שלפני המדרכה היה יותר גבוה ולא היה במדרכה גובה ג' ט. אבל כעת הלחי גבוה מהשטח שלפניו. לאחר שהתבררה להם הבעיה הם עשו מיד מעשה לתקן את הדבר, לקחו יחד אבן גדולה והניחו באדמה, וביטלו אותה שתישאר שם, כדי שהקרקע תהיה יותר גבוהה, ועכשיו הלחי מתחיל תוך ג' טפחים לקרקע.

הוסיף האחראי ואמר, שא"כ הוא צריך להוסיף לו עוד נקודה שצריך לבדוק בבדיקה השבועית, להבחין שהאבן עומדת במקום. יש לציין מה הפתרון המומלץ למקרים כאלו, כדי שיחזיק מעמד, ולא יצטרך לחפש מידי פעם אבן חדשה לאחר שפינו את האבן הקודמת מהמקום. צריך לערבב מעט בטון [שגם זה התבאר בשיעורים], ולשפוך במקום שלפני הלחי, לאחר שתוקעים שם שני ברזלים או מסמרים, ואז היציקה מתיבשת ונשארת קבועה במקומה.

בימים הקרובים תפתח בעז"ה

קבוצה חדשה של בודקי עירובין

להצטרפות והרשמה - 055-678-3323

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

כשר או פסול?
מהודר או בדיעבד?

את זה תוכל לדעת ולהורות, בהצטרפות ללימוד "עירובין למעשה" שער"י מוקד העירוב

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

מ"י אמות או בקרן זוית]. אמנם באתר בניה שהחלו לבנות בו קומה אחת, הוראת גדולי ההוראה מרנ הגריש"א והגר"ק זצ"ל, שכיון שעומד לדור בו ובונים אוו בטל לעיר ומותר. ולפ"ז במתחם עבודות הרכבת שהקיפו יותר מבית סאתיים לצורך חפירות וסלילת פסי רכבת, הרי זה נידון כקרפף האסור. ולכן במקרה זה צריך האחראי לשמור שכל הגדרות של המתחם יהיו כשרות, לא תלויות ולא נפרדות, כדי שלא יאסור את העירוב.

[אבל זה דוקא במתחם שיש בו יותר מבית סאתיים, משא"כ במתחם הראשון שהוא פחות מב"ס אינו אסור ואינו אוסר. ואף לשיטת רש"י וכו"פ השו"ע (סי' שנ"ח סי' ומשנ"ב ס"ק פ"ג) שאין מטלטלין מן הבית אליו, יש להקל לגבי שאינו אוסר את החצר מדין פרוץ למקום האסור, ע"ש במשנ"ב. ומדין מקום שארכו יותר מפי שנים ברחבו, י"ל דעת המשנ"ב (ס"ק י"ב) שבפחות מב"ס מותר. ולדעת החזו"א (סי' פ"ט ס"ק י"א) יתכן שיש לאסור גם את המתחם הראשון, ולא נתבאר השיעור לדבריו, ואכמ"ל].

מסלעה גבוהה אינה מחיצה

בצד אחר של מתחם זה, היה קטע באורך כמאה מטרים שלא היו גדרות, כיון שיש בו כעין קיר גבוהה שני מטרים מסלעים גדולים [שיוצרים טרסות], והקבלנים סמכו על כך כסגירה למתחם. אבל לגבי מחיצה הלכתית הדבר אינו פשוט. בביאור הלכה (סי' שנ"ח ס"ב, וסי' שס"ב ס"ב ד"ה שעשה) האריך

מסלעה גבוהה שאינה כשרה למחיצה

לדון בתל או מחיצה שיש באמצע מדרגה ישרה ברוחב ג' או ד' טפחים, האם מצרפים את שני החלקים לשיעור גובה י' טפחים. ומשמע בבה"ל שהוא מחלק בין תל למחיצה, שתל מצטרף כל מה שעולה בתוך ד' אמות, ובמחיצה אינו מצטרף כשיש קטע ישר ג' או ד' טפחים. והחזו"א (סי' ס"ה ס"ק ע') הביא את החילוק של הבה"ל וכתב שגם בתל אינו מצטרף. ולפ"ז כיון שהסלעים אינם שווים זה מעל זה, אלא כל שורה נכנסת פנימה 30-40 ס"מ, אי אפשר לצרף שתי שורות יחד לשיעור מחיצה, ובכל שורה בפני עצמה אין גובה י' טפחים, נמצא א"כ שמחיצה זו אינה כשרה. וזה אחד הדברים שמי שלא עסק בלימוד ההלכה למעשה, נראה בעיניו פלא, איך יתכן שקיר גבוה כל כך אינו מחיצה.

פתרון לחלק קרפף ע"י תקרת הגשר, ובתקרה משופעת

בסמוך להנ"ל יש עוד מתחם נוסף של העבודות והאחראי ביקש שנמדוד את גודלו, ולאחר מדידה וחישוב נמצא שיש בו מעט יותר מבית סאתיים, וא"כ גם בו יצטרך לשמור על הגדרות. אבל במתחם זה מצאנו היתר שאינו מצוי, ע"י הגשר שעובר מעליו, שבינתיים לא הורסים אותו, והוא חוצה לרוחב המתחם, וא"כ יש לומר בשפתו דין פי תקרה יורד וסותם, ונחשב כמחיצה באמצע המתחם, שמחלקת אותו לשנים, ואז בכל חלק אין שיעור בית סאתיים. פתרון זה מוזכר בשו"ע (סי' שנ"ח ס"ב) שאם יש שטח של שלש סאין, ועשה תקרה על בית סאה, הרי זה מחולק ע"י פי תקרה, וכולו מותר, כי כל חלק הוא פחות מבית סאתיים.

תשר שוחק את הקרפף, מדין פי תקרה

אבל התעוררה שאלה, כיון שהגשר אינו בקו ישר, אלא מתעגל כמו קשת כלפי מעלה [כמו צוה"פ ככיה]. שמה אין בו דין פי תקרה, כמ"ש בשו"ע (סי' שס"א ס"ב) שלא אומרים פי תקרה יורד וסותם בתקרה משופעת, והנה השו"ע מדבר בתקרה משופעת כמו גג רעפים, או כמו גגות איסכורית בזמננו, שמטים אותם כדי שירדו הגשמים, וע"ז כתוב בראשונים שאין להם פה ישר [והארכנו במק"א בביאור שתי שיטות מהו הפה], וצ"ע אם גם ככה"ג שהצד מסתיים ישר, ורק מתחת הגשר הוא בעיגול, יתכן שאינו כתקרה משופעת, וצ"ע למעשה.

ומ"מ במקרה זה יש להתיר גם בגשר משופע, כמ"ש השו"ע שם שבקרפף הקילו שגם בתקרה משופעת אמרין פי תקרה, א"כ זה ודאי לא גרע מתקרה משופעת, ואמרין פי תקרה בגשר לחלק את המתחם לשני חלקים, שכל חלק פחות מבית סאתיים, ואין בו איסור כלל.

עד כאן ביארנו בס"ד את הנידונים שהיו בעירוב אחד בלבד, ויש עוד כמה וכמה עירובים שנבדקו שאין אפשרות להרחיב כאן אודותם, והרי זה מלמד על הכלל כולו, שיש צורך ללמוד הרבה את ההלכות הנוגעות לכל פרט, ולבדוק כל עירוב ע"י מי שמתמצא היטב.

סידרת "שימוש בהוראה" לבוגרי השיעורים

בשבועות אלו מתקיימת סידרת שיעורים של מסגרת חדשה, בעניני "שימוש בהוראה למעשה", לדעת להורות בהלכות עירובין הלכה למעשה. במסגרת זו משתתפים אברכים ת"ח מיוחדים מתוך בוגרי השיעורים של "מוקד העירוב", לאחר שלמדו ושינו את ההלכות, אנו מביאים מקרים שארעו ונמצאו בשבוע

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת מקץ

כל אכזבה לטובה

התקוה שנכזבה

בסוף הפרשה הקודמת, נראה היה שיוסף הגיע לסוף השהות הארוכה שלו בבית הסוהר. לאחר שעברו עליו שם עשר שנים קשות, אחד מחשובי האסירים עומד להשתחרר מבית הסוהר ולחזור לגדולתו הראשונה - להיות שר המשקים של פרעה עצמו! וכל זה רק בזכותו של יוסף שפתר לו את חלומו לטובה, הוא מתחיל לטעום את החופש, הישועה בדרך! הלא השר עצמו מבטיח ליוסף שיזכיר אותו לפני פרעה. וכי יש "פרוטקציה" בטוחה מזו?

ואז נעצר הכל. בין סוף פרשת וישב לתחילת פרשת מקץ, חולפות שנתיים תמימות. שנתיים שבהן יוסף לא שמע דבר משר המשקים, ולא מאף אחד אחר. שנתיים של המתנה מכלת עיניים ומדיבת נפש, יום אחר יום. האכזבה קשה מנשוא.

מקץ שנתיים ולא כעבור שנתיים

והנה בתחילת פרשתנו אנו עומדים בסוף אותן שנתיים. פרעה מכנס בבהילות את יועציו כדי שיפתרו לו את פשר חלומותיו המטרידים. או אז נזכר שר המשקים לפתע בידידו מבית הסוהר, שהוכיח את יכולותיו בפתרון חלומות. הוא מספר לפרעה על העבד העברי שפגש בבית הסוהר ושייתכן שיכול לעזור. תוך רגעים ספורים מגיע יוסף לפסגת חייו, מוכתר למשנה למלך מצרים.

נפתח את שיעורנו זה בהתבוננות במילים הראשונות בפרשה: **"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים"** (בראשית מא, א). כל הבקי בלשון הקודש יודע שהמילה **"מקץ"** לכאורה אינה במקום; נכון יותר היה לכתוב **"וַיְהִי אַחֲרֵי שְׁנָתַיִם יָמִים"**. **"מקץ"** משמע שהיתה תקופה קבועה מראש של שנתיים המתנה, ועתה הגיעה לסימומה.

ואכן כך אומר המדרש (ב"ר פט, א): **"קץ שם לחושך, זמן ניתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים"**. ה' קבע מראש שיוסף צריך להיות בבית האסורים במשך שנתיים, ורק כשהסתיימו - **"מקץ שנתיים ימים"** - יכול היה יוסף לצאת ולהמשיך הלאה לשלב הבא בחייו.

פגם בבטחון

אך לכאורה יש להבין: איזה **"קץ"** היה לאחר שחלפו שנתיים? הלא יוסף שהה הרבה יותר מהשנתיים ההן בבית האסורים. כידוע הוא היה שם שנים עשר שנה - כך נגזר עליו משמים. במה נתייחדו השנתיים האחרונות הללו משאר שנותיו בבית האסורים? ממשך המדרש ומסביר: **"על ידי שאמר לשר המשקים 'זכרתני' ו'הזכרתני', ניתוסף לו שתי שנים, שנאמר 'מקץ'".** הדברים נראים פשוטים במבט ראשון, אבל מייד נראה שבאמת הם צריכים ביאור נרחב.

זכור, לאחר שפתר יוסף לשר המשקים את חלומו בבית הסוהר, הוא אמר לו: **"כִּי אִם זָכַרְתָּנִי אֶתְּךָ כְּאֲשֶׁר יִיטָב לְךָ וְעָשִׂיתָ נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל פְּרֹעֶה וְהוֹצֵאתָנִי מִן הַבֵּית הַזֶּה"** (בראשית מ, יד). ובמדרש מובא שיוסף נענש על שסמך על בשר ודם, ובבקשתו זו משר המשקים היה משום פגם בבטחונו בה'. על כך נגזרו עליו מן שמיא שתי שנות שהות נוספות בבית הסוהר.

מה הפשע הגדול?

מדרש זה אומר **"דרשני"**. קשה מאד להבין מה היה החטא הגדול של יוסף שניצל את ההזדמנות שנקרתה לפניו כדי לעזור לעצמו. לכאורה היתה זו אפילו מצווה לעזור לעצמו; הרי אילו היה יוסף עושה כך עבור יהודי אחר, בוודאי היה נוטל שכר רב על נסיונו לעזור לאדם ההוא. והרי **"חייך קודמין"**, מצווה גדולה על האדם לעזור לעצמו! הרי גם הוא יהודי שצריך עזרה! וכי על זה נענשים בשנתיים נוספות של מאסר!?

נניח שצדיק גדול נפל לנהר. האם צריך הצדיק ההוא לנסות להציל את עצמו, או שמא עליו לבטוח לחלוטין בהקב"ה? אין ספק שהוא חייב לעשות כל אשר ביכולתו כדי להינצל, ואם אינו עושה כן הוא מתחייב בנפשו! אם כן, אותו צדיק מנסה לשחות ולהגיע אל החוף, הוא נאבק בזרמים, ולפתע הוא רואה דייג גוי בסירתו לא הרחק ממנו. האם מותר לו לבקש מהדייג להשליך אליו חבל ולמשותו מן המים, או שעליו לבטוח בה'? ואם הוא מחליט לבקש מהדייג את החבל, היעלה על הדעת שמגיע לו לטבוע עוד קצת על מיעוט בטחונו בה'? וודאי שלא! הוא חייב לשחות, ולצעוק, ולעשות את כל הפעולות האפשריות כדי להציל את עצמו!

יוסף טובע

והנה יוסף טבע אף הוא ביון המצולה של בית האסורים המצרי. עשר שנים הוא היה שם, עשר שנים! ולא היה נראה שהוא ייצא בקרוב, אלא נראה היה שיישאר שם לעולם. הוא היה אמור להישאר ב"חור" ההוא עד יום מותו! כיון שכך, אין ספק שיוסף צדק בכל מה שעשה כדי להיחלץ משם. ולא היתה הזדמנות טובה יותר להיחלץ מאשר להיעזר בשר המשקים, שעה שחזר לשרת את פרעה, וכמה מילים מפיו לאזנו של פרעה יכלו להציל את חייו של יוסף.

וכי על כך מגיע ליוסף שייאמר עליו **"כֹּה אָמַר ה' אֲרוּר הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאֲדָם וְשֵׁם בֶּשֶׂר זָרְעוֹ וּמִן ה' יִסּוֹר לְבָבוֹ"** (ירמיה יז, ה)? הרי יוסף לא בטח באדם, חלילה. הוא בטח בה'! אבל גם מי שבטח בה' צריך לעשות פעולות למען עצמו. צדיק שיושב לאכול, האם הוא מעלה את הכף לפיו או מחכה שיתרחש איזה נס? אם כן, מה היה אפוא חטאו של יוסף?!

כוזבות. זו הסיבה שיוסף הושאר שנתיים נוספות בבית הסוהר.

"אָבן אָפֶל"

על פי זה נבין את המשך דברי המדרש המופלאים. המדרש מביא את לשון הפסוק באיוב: "קֶץ שָׁם לַחֲשָׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חֹקֵר אָבֵן אָפֶל וְצִלְמָנוֹת". בסוף אותן שנתיים של חושך שהוקצבו ליוסף, הגיע הקץ שלהם, יחד עם הקץ של "אָבֵן אָפֶל וְצִלְמָנוֹת". מהי "אָבֵן אָפֶל", ומה הכוונה שבסוף אותן שנתיים הוא הגיע לקצו?

בגמרא במסכת סוכה (נב.) מובא, שליצר הרע יש שבעה שמות, ואחד מהם הוא "אבן": "יחזקאל קראו אבן, שנאמר (יחזקאל לו, כו) 'וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאָבֵן מִבְּשָׁרָם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר'. הזכרנו כמה וכמה פעמים ש"לב" בלשון הקודש משמעותו "שכל", מחשבה. אם כך כתוב כאן שבמקום שכל של אבן, עתיד הקב"ה ליתן לנו שכל של בשר.

הפגיעה המסוכנת ביותר

ומפני מה נקרא היצר בשם "אבן"? השמות האחרים - רע, טמא, שונא - מובנים לנו. אבל מה העניין של "אבן"?

"לב אבן" משמעותו ששכלו של האדם אינו חושב, אינו פועל, אינו מרגיש; דומם כאבן, ללא תזוזה. אנו רגילים לחשוב שהיצר מלהיב את האדם ומושכו לאיזו תאוה או לרעיון ואידיאולוגיה מוטעית, ומרוב התלהבות ודמיון נעשה האדם כמסנוור ואינו מצליח לראות את האמת, וכך הוא נכשל. אכן, לא זו הפגיעה המסוכנת ביותר של היצר. הפגיעה המסוכנת ביותר שלו היא בכך שהוא מְשַׁתֵּק את השכל, השכל הופך לאבן ואינו חושב או מרגיש כלום.

כשהאדם איננו ער להתבונן ולהיות מודע לכל הנעשה סביבו, כשאנו פוקח עינינו לראות נכוחה את האמת, זה ההישג הגדול ביותר של היצר. כאשר לב האדם הוא "לב אבן", הלב והמחשבה אינם פועלים כלל, והאדם נסחף בשטף החיים מיום ליום, חי את חייו באופן סתמי מבלי להגיב למאורעות שסביבו ומבלי לנסות לשנות את המציאות או את עצמו. את כל מעשיו הוא עושה מתוך הרגל, בלי שום רגש או התבוננות. וכך הוא מחמיץ את ההזדמנויות הנקרות לפניו לצמות, להתעלות ולשנות את עצמו, ולהפוך את שכלו, מחשבתו ודעותיו לשכל ודעות של תורה.

הלמדן שאינו מתבונן

כאן מגיעים אנו לנושא החשוב ביותר בחיים: באנו לעולם הזה על מנת להשיג "לב", ידיעות והשגות של אמת. אך מי שחי מיום ליום במהלך של הרגל, לבו לב אבן, שכלו אטום ומאובן ואינו מרגיש מאומה - הפסדו רב ועצום ללא שיעור וגבול.

אפשר שיהא האדם מלא וגדוש בידיעות של אמת, הוא למדן גדול ואפילו יודע את התורה; אבל לבו עודנו לב אבן. הידיעות אינן חודרות פנימה. זה המצב אצל מי שחי חיי הרגל, מי שאיננו מעורר את מחשבתו להתבונן ביסודות היהדות. צריך להפשיר את המוח ולרככו, לפתוח את סגור הלב להתבוננות, ורק כך תוכלנה הידיעות לחדור פנימה ולשנות משהו. אחרת, לא משנה כמה האדם יודע, היצר הרע כבר ניצח.

נזכיר כאן את המשל שכבר הזכרנו: עומדת אִם ומבשלת, ובנה הקטן נכנס למטבח. האם מזהירה את בנה: "אל תגע

יציאת היסודות

נעיין כעת בפרק תהלים הפותח לנו צוהר להבנת התכנית הנפלאה של ה' בקשר ליוסף. במזמור ק"ה בתהלים מדובר על סיפורו של יוסף במצרים: "שָׁלַח לְפָנֵיהֶם אִישׁ, לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף." ה' שלח את יוסף למצרים קודם שירדו בני ישראל לשם, על מנת להכשיר את הקרקע להתיישבותם במצרים, שם יפרו וירבו ויהיו לעם. לשם כך הוא נמכר לעבד. הכל היה מתוכנן על ידי קורא הדורות מראש.

ומה ארע ליוסף כשבא למצרים? מה היתה ההכנה של יוסף לקראת בואם של ישראל מצרימה? נעיין בהמשכו של המזמור: "עָנָה בְּכָבֶד וּבְגָלוֹ, בְּרָזַל בָּאָה נַפְשׁוֹ". רגליו נקשרו בכבלים ובששלאות, וגופו נאסר בבית הסוהר. יוסף סָבַל סָבַל בל יתואר בבית הכלא.

ה' מתיר אסורים

עד מתי נמשך הסבל? האם 'וועדת השחרורים' של מצרים החליטה לשחררו, או שפרעה עצמו החליט לחון אותו? אומר דוד המלך: לא זה ולא זה, אלא "עַד גֵּת בֹּא דָּבָרוֹ" - עד אשר דבר ה' בא והושיע אותו. ממשיך הכתוב ומספר, שיוסף הוחזק בכלא למטרה מסוימת מאד: "אֲמַרְתָּ ה' צִרְפָּתָהּ". אמרת ה', רצון ה' שיוסף ייאסר בבית הסוהר, צִרְפָּה את יוסף, זיככתו וטיהרה אותו. כך מסביר דוד המלך את שתי השנים הנוספות שיוסף שהה בבית הסוהר, היתה זו תקופה של צירוף, בירור וטיהור.

כשרוצים לזקק ולצרף מתכות יקרות כגון זהב וכסף, מכניסים אותן לכבשן כדי שיימסו, שם נפרדים חלק מהסיגים מן המתכת וצפים למעלה, כך שניתן להסירם. אם רוצים לצרף עוד יותר, מרתיחים אותם שוב, ושוב מפרידים קצת מהלכלוך. ככל שחוזרים על הפעולה יותר, כך המתכת מזדככת יותר. איני יודע אם אי פעם צירפו מתכת במשך שנתיים ימים, אבל אין ספק שזה צירוף רציני מאד.

כור ההיתוך

נמצינו למדים במזמור הנ"ל בספר תהלים, שהקב"ה צרף וטיהר את יוסף בבית הסוהר. כיצד? כששר המשקים יצא מבית הסוהר, קיווה יוסף וציפה: "או, אולי כעת, סוף סוף, יוזז משהו. יש מישהו שמשתדל עבורי". וככל שהוא בטח בקב"ה, הוא בטח גם בשר המשקים; היו שם קצת סיגים של "אָרוֹר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאֲדָם".

והנה מאומה לא קרה. דבר לא התקדם. חלף חודש, חלפו חודשיים, וכלום. יוסף הבין אז, יותר ויותר, בכל יום שחלף בלא התקדמות, שאין לו מה לסמוך על בני אדם, רק על ה' בלבד. "אֲמַרְתָּ ה' צִרְפָּתָהּ", גזירת ה' שיישאר בכלא עוד שנתיים היא אשר צִרְפָּה וזיקקה אותו מכל שמץ של ביטחון באדם.

יוסף שם מעט ממבטחו באדם, ונדרשו שתי שנים של אכזבה כדי לטהר אותו מכך. לאחר שנתיים שבהן נוכח יוסף לדעת שאף אחד לא יכול להושיעו מלבד הקב"ה, הוא כבר היה מזוקק ומטוהר בקצה גבול היכולת האנושית מהטינוף ההוא של "אָרוֹר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאֲדָם", הגיע הזמן להוציא אותו: "שָׁלַח מֶלֶךְ וַיְתִירָהוּ".

השנתיים שנוספו - לא היו עונש. אין מענישים אדם על מעשים כגון אלה שהוא עושה למען עצמו. אבל מי שה' אוהב אותו, מקבל הזדמנויות לצירוף וזיקוק מדעות והשקפות

מי המנהל כאן?

רבנו סיפר על אכזבה גדולה שהיתה לו בימי בחרותו. באחד הימים, שמע רבנו שבתלמוד תורה בעיר מולדתו בולטימור התפתה משרה של מלמד תנ"ך. הוא חשב שזו משרה תורנית כדאית עבורו, וגם ראה עצמו מועמד טבעי למשרה זו, אם על שום היותו בקי מופלג בתנ"ך ואם על שום היותו תלמיד אהוב של מנהל המוסד. באותה תקופה, שהה רבנו בניו יורק. כיון שכך, התקשר למנהל וקבע זמן לפגישה עמו במשרדו בתלמוד התורה. ואכן, עלה על הרכבת בזמן. ברם, ההשגחה סיבבה שארעה תקלה מסויימת ברכבת, וזו אחרה להגיע בכמה שעות. בינתיים, חלף הזמן שקבעו ביניהם, ואדם אחר, אשר כלל לא התאים למשרה ההיא, הקדימו וקיבל מהמנהל את המשרה הנכספת. כל ימיו לא פסק רבנו מלהודות לה' על החסד הגדול שעשה עמו ה' באכזבה ההיא, (כי רק על ידי זה שנשאר בישיבת בניו יורק התאפשר לו לנסוע ללמוד באירופה בישיבת סלבודקה, מה שהעציב דמותו לעולם) ונהג לציין זאת כדוגמה להכרה בטובתו של ה' והנהגתו עמו.

אין אתאיסטים בשדה הקרב

אבל מייסורים אי אפשר להתעלם. הייסורים מעוררים את האדם להתבונן ולחשוב, במקום להתגלגל בלי מחשבה מיום ליום. הם משנים את השכל, הופכים את הלב ללב בשר. זו אחת הדרכים שהקב"ה מטהר אותנו בהן. אדם שוכב בבית החולים כשכמה מעצמותיו שבורות; הוא כבול בגבס וכואב לו, כואב מאד. הוא אינו יכול להתעלם מהכאב, אין באפשרותו שלא לחשוב על המוסר שהקב"ה שולח לו. כזה מוסר, כזה צירוף - אי אפשר להתעלם ממנו.

ישנם אנשים שחזרו בתשובה בשוחות המלחמה, כאשר כדורי הרובים של האויב שרקו מעל ראשם וחבריהם נהרגו סביבם. הכרתי אדם כזה. מגודל הפחד הוא חזר בתשובה. לאחר המלחמה היגר לארצות הברית וקיבל עליו עול תורה ומצוות.

תחת זכוכית מגדלת

נשוב ונעיין בדברי המדרש המכנה את ימי ההמתנה של יוסף בשם "אָבן אָפֶל" ונסה להבין: הרי יוסף הצדיק סמך במידת-מה על שר המשקים. הקב"ה ראה - מבעד ל"זכוכית המגדלת" בה הוא בוחן את הצדיקים, באותו מבט המחפש את השלמות הגמורה, כראוי למי שעתיד להגיע למקומות הגבוהים ביותר בטרקלינו של העולם הבא - שיש בלבו של יוסף ציפייה לישועה באמצעות שר המשקים. ציפייה הנובעת מראייה של 'סיבה ומסובב', ולא מראייה של אמונה בה'. הגם שהיה מותר לו, ואף מצווה היתה בכך, שינקוט יוסף דרך של השתדלות להינצל באמצעותו של שר המשקים, עם זאת, היה צריך שלבו יישאר אדיש לגמרי לתוצאה הצפויה מהשתדלות הזו, ולא לצפות למאומה מלבד לישועת ה'.

אמר הקב"ה: זהו חוט השערה של "לב אבן"! עדיין ההרגל שולט בלבך במידת-מה, ועל כן אתה מצפה לישועת בשר ודם, ושוכח שאני סיבת הסיבות! לכן, על מנת שתהיה שלם ומושלם לגמרי, עליי להסיר ממך את הפגם הזה. צריך אני לצרף אותך מהסיג הזה.

בכיריים, זה שורף! הילד מאמין לה, הרי אמו "אנציקלופדיה מהלכת" בעיניו. ובכל זאת הוא סקרן וחפץ לבדוק את העניין, על כן כשהיא מסובבת את ראשה לרגע הוא נוגע בכיריים. "איי! זה שורף!" איזו ידיעה נוספה לו כעת, שלא היתה לו קודם לכן? הרי גם לפני שנגע הוא לא העלה בדעתו שאמו אינה צודקת. אלא, לפני שהוא חווה את הדבר בחושיו, באופן מוחשי, היתה זו ידיעה שכלית גרידא, הנקראת בלשון הקודש "חכמה". כעת, לאחר שחש את הדבר בעצמו, נעשתה הידיעה "ידיעה חושית" והיא הנקראת "דעת".

הנושא של בטחון בה' הינו דוגמא מצויינת לכך שאנשים חיים בשטחיות ובהרגל. הם יודעים את יסודות האמונה והבטחון, אך מעולם לא התבוננו בהם באמת. לא הפכו את ה"חכמה" ל"דעת". תפקידנו לקחת את החכמה ולהפוך אותה לדעה. "גדולה דעה" אומרים חז"ל (ברכות לג.); אין גבול לחשיבות של דעה - ידיעה חושית, מעשית ומורגשת.

כולם "יודעים" שה' מנהיג ומנהל את חיינו. אנו אומרים זאת בכל הזדמנות: "בעזרת ה'", "ברוך ה'", "אם ירצה ה'". אפשר אפילו להיות דרשן גדול ולדרוש דרשות על בטחון כדרך שהנני דורש בפניכם כעת, אך כל זה אינו מספיק! לא די לומר! צריך להטמיע את הידיעה בתוכנו ולהופכה לחלק מאישיותנו. צריך לרכך את לב האבן ולהרגיש זאת.

"בכל לבבך" - בעומק הלב

אפשר ללמוד את "שער הבטחון" פעמים רבות, לדעת הכל בעל פה. ישנם הבקיאים אפילו בסודות התורה, מחדשים בה חידושים ופירושים שונים. אבל להפוך את לב האבן ללב בשר הוא עניין אחר לגמרי. להבין את עניין הבטחון באופן מוחשי ומורגש, עד שהוא הופך להיות חלק ממך - קשה יותר מכל צבירה של ידע וחכמה.

הנה נאמר "כָּכָל לִבְבְּךָ". ומדוע לא די לכתוב "לבך"? אלא, שהתורה תובעת מאיתנו שהדברים יחדרו פנימה, אל ה"לב" שבלב, לעומק ההרגשה והשכל. להרגיש את האמת.

הקב"ה עוזרו

הנביא אומר שיבוא יום בו הקב"ה יעשה למעננו את העבודה הזו: "וְנִתְּנִי לָהֶם לֵב אֶחָד, וְרוּחַ חֵדָּשׁ אֶתֵּן בְּקִרְבָּם, וְהִסְרֵנִי לֵב הָאָבִן מִבְּשָׁרָם, וְנִתְּנִי לָהֶם לֵב בָּשָׂר" (יחזקאל יא, יט). יום יבוא ונראה את הקב"ה בבירור כזה שלבנו יימס מיד מעצמו, מעוצמת הגילוי של האמת המוחלטת. אבל ההישג הגדול הוא להגיע לכך מעצמנו, היום, קודם בוא היום הגדול ההוא.

וגם בזה ה' עוזר לנו. כיצד? הוא מביא עלינו לנו ייסורים. זה כואב, הזהב אינו נהנה מתהליך הצירוף. לפעמים זה כואב מאד מאד. אבל זה טוב וחשוב, כי מטרת הייסורים לעורר את לב האדם לתזוזה, להתקדמות, למען יתבונן ויחשוב: מה קורה כאן?

האדם יכול לעורר את עצמו בדרך של לימוד המוסר, אבל על מנת שהלימוד ישנה אותו באמת צריך לעמול קשה. צריך לחזור ולהתבונן במילים שוב ושוב, להפנים אותם. לא תמיד זה חודר מספיק אל תוך הנפש, אל תוך העצמות. צריך להבין שהספר מדבר אליי ועליי! אין זה מן הקלות. גם מי שלומד סדר מוסר טוב וקבוע צריך עמל רב ויגיעה עצומה.

אלא אנו מנחמים את עצמנו ואומרים: "טוב, ככה זה. לא הכל מסתדר בדיוק כפי שרוצים". או שאנו מחפשים תירוצים והסברים "מתחת לאדמה" לכך שלא הצליח לנו הפעם: "זה קרה בגלל זה, או בגלל שפלוני עשה כך, או פלמוני הוא כזה". ייתכן שאנו אומרים בפינו את המילים "גם זו לטובה", אולם במרבית הפעמים אנו אומרים זאת ללא שום התבוננות, ללא ריכוך של "לב האבן", וחבל. יוסף אף הוא יכול היה לחפש תירוצים: "כנראה ששר המשקים עסוק מאד, או שעדיין אינו מרגיש מספיק בנוח עם פרעה. אבל בסופו של דבר הוא יעשה זאת". אילו היה עושה כך, היה מחמיץ את ההזדמנות לרכוש את מידת הביטחון, והיה מפסיד את הלקח של האכזבה.

הקב"ה רוצה שהאדם יידע ויבין שהוא לבדו שולט בגורל האדם ומנהיגו בכל הקורות אותו. כאשר האדם בוטח לפעמים בכוחות אחרים, יאיר ה' את עיניו בכך שייגרם לו להתאכזב מהכח ההוא אשר בו הוא בוטח. זו היא מערכת שנועדה לחנך אותנו ולהרגילנו לחיות על פי האמת שהנהגת העולם נמצאת כל כולה ביד ה' בלבד, תמיד.

אתה אינך ה"מאכזר"

נשאלתי על ידי משהו: "כיצד אוכל להינצל מן הכעס כאשר הדברים הולכים לא כפי שאני רוצה"? על כך מבואר ב"חובות הלבבות" שלפעמים עושה כך הקב"ה לאדם ומביא לכך שתוכניותיו לא תצלחנה, על מנת ללמדו שיעור חשוב: "אין אתה השולט בגורלך". הקב"ה שולט! אמנם תיכננת, חשבת, רצית וציפית, אולם הקב"ה אומר לך: "רבות מהשבות בלב איש, ונעצת ה' היא תקום" (משלי יט, כא)! אני הנני המנהיג והשולט, לא אתה. אל תסמוך על עצמך ועל תוכניותיך, ואל תסמוך על אחרים; כי הכל אך ורק ממני".

כיון שכך, תוכניות משובשות ותקוות נכזבות - רווח נצחי יש בהן. במקום לשקוע בייאוש ובתחושת האכזבה, כדאי לנו לומר: "רבונו של עולם, תודה לך על השיעור החשוב שלימדתני! תודה על שהזכרת לי שאתה המלך, ולא אני". השיעור הזה שווה כסף, כדאי לשלם הרבה על שיעור בשלמות השכל. כל הזוכה לשיעור כזה צריך להודות לה! ולא להשאיר את ההודאה במחשבה, אלא לומר אותה בפה: "תודה לך ה' שלימדתני לקח זה שאין אני אדון לגורלי, שלא אני ה"מאכזר" [ה'עושה] כאן, ולא אף אחד אחר - רק אתה". בלי הלימוד הזה, בלא השיעורים הללו, סבור האדם שהוא השולט במצב, שהוא בעל הבית, שהוא בעל היכולת. על כן מזכיר לנו ה' יתברך: "לא, לא! אתה אינך כלום! אני בעל הבית". דברים לא הולכים כפי שרצינו, יש "פאשלות" [תקלות, שיבושים] ודברים לא צפויים. הקב"ה מצרף אותנו כדרך שצרף את יוסף הצדיק, מחנך אותנו ומרגילנו לסמוך אך ורק עליו, לא על עצמנו ולא על אחרים.

נסיעה לבטלה

אדם נזקק לרופא מומחה ונודע, שמרפאתו נמצאת במקום מרוחק - נניח בחיפה, ואילו הוא מתגורר בירושלים. הוא מזמין תור, כמה חודשים מראש, וגם עבור התור הזה עליו להפעיל קשרים. מגיע היום בו נקבע לו התור, הוא עוזב את מקום העבודה שלו - למורת רוחו של הבוס - ונוסע לחיפה; הנסיעה אורכת שעותיים וחצי. הוא מגיע לקליניקה של הרופא, ניגש לקבלה, והמזכירה אומרת לו, בלי להרים את הראש: "מצטערת, היה ארוע חירום והרופא יצא. תתקשר

האכזבה - פתח להצלחה

כיצד מתקנים פגם של בטחון בבשר ודם? על ידי אכזבה מבשר ודם! אכזבה מהיכולות של עצמו, ומיכולותיהם של אחרים להצילו. "אופל", חושך כבד כזה, שהאדם מרגיש שכל תקוותיו נגוזו ונעלמו. ה"אבן", לב האבן, מרגיש "אופל". וכך הוא חדל להיות אבן. שנתיים של אכזבה נדרשו כדי לשרש לגמרי מלבו של יוסף את הבטחון בבשר ודם.

לאחר ששר המשקים שוחרר מכלאו, ציפה יוסף ליציאתו לחירות בכל רגע. "אולי כבר היום!" חשב בלבו. כשהתאכזב בראותו שמאומה לא קרה ביום ההוא, חשב: "אולי מחר". עבר שבוע, ויוסף חושב "טוב, כנראה יהיה זה רק בשבוע הבא". הוא מחכה ומחכה, מתאכזב ומתאכזב. עם כל קמצוץ נוסף של אכזבה, הולך הפגם ונחסר, מעט מעט.

ועדיין נשארה תקווה כמסה מסויימת בלבו של יוסף. הוא אמר לעצמו כל הזמן שרק ה' יכול להושיעו, אבל במעמקי פנימיות לבו עדיין היה מעט "אבן" שיש לרכך. עדיין היתה לו ציפייה כל שהיא שלפתע פתאום ישמע דפיקה בדלת תאו, ויבואו לבשר לו שהוא חפשי.

הקב"ה מכה את שר המשקים בשכחה

עלינו לדעת, שלא במקרה שכח שר המשקים את ידידו יוסף במשך שנתיים. הפסוק אומר: "וְלֹא זָכַר שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ". מאחר שכתוב שלא זכר, מה הצורך להוסיף "וישכחוהו"?

אלא, הפסוק מלמדנו שה' גרם לו לשכוח. כשלעצמו, אפשר שהיה זוכר את חברו הטוב מהכלא, למה לא? הרי בן אדם הוא. אלא, שהקב"ה לא רצה שיזכור, ליוסף היה עדיין מה לעשות בבית הסוהר. משום כך, בכל פעם ששר המשקים זכר את יוסף ואמר לעצמו: "אוי, יוסף! שכחתי אותו. טוב, מחר בבוקר, הדבר הראשון שאעשה הוא לספר לפרעה על יוסף". אך הקב"ה שלח את מלאך השכחה להשכיח את הדבר מלבו: "אל תוציא את יוסף עדיין! יש לו מה ללמוד עדיין וישנם סיגים לצרף. אל תמנע זאת ממנו".

יוסף מתאכזב מבשר ודם

וכך, עם כל יום שעבר בלא כלום, הלך בטחונו של יוסף בה' והתחזק, ובוודאי שניצל את זמנו בכלא להתבונן בעניין של "אין עוד מלבדו". ללא ספק הוא התחנן בכל יום לה', בכוונה גדלה והולכת, לפי שבכל יום נתוספו לו ידיעות והבנות בגודל עניין הבטחון בה' לבדו. עד שבתום אותן שנתיים כבר היה העניין לגמרי בגדר של "דעת" אצלו. הוא קיים בעצמו את הציווי "וְהִשְׁבֹּתָ אֶל לִבְךָ" באופן המושלם ביותר. הוא הרגיש בחוש את כוחו של ה' והעדרו של כל כח אחר בעולם, הוא חש זאת בעצמותו. עכשיו הוא כבר "בעל בטחון" אמיתי, מוכן לתפקידו בעולם הזה ובעולם הבא.

לא די רק לומר "גם זו לטובה"

נמצינו למדים כאן שאחת ההזדמנויות הגדולות בחיים היא "חוות האכזבה". שנתיים של אכזבה קשה העלו את יוסף למדרגות נעלות של בטחון. כך אפשר שיהיה גם בחיים שלנו. אלא שבניגוד ליוסף הצדיק, אין אנו מנצלים את האכזבות שלנו על מנת להתעלות בהכרה שהקב"ה הוא המקור היחיד לכל אשר קורה. כאשר משתבשות התוכניות וכן כאשר אנשים או מאורעות מסויימים מאכזבים אותנו, על פי רוב אין אנו מנצלים זאת לומר: "אין מה לבטוח בשום דבר מלבד בה'",

[תקרא]. הוא יעצור לרגע את שטף החיים ויחשוב על מה ולמה הביא עליו ה' כל זאת, ויגיע אל המסקנה אליה הגיע יוסף: אין לסמוך על שום דבר, רק על ה'. הוא הכל, ואני לא-כלום. לאחר שמגיע הפיקח למסקנה זו, הריהו מודה לה' על הלקח החשוב שלימד אותו.

גם כאשר מתכננים תוכניות ונוקטים אמצעי השתדלות, על אף שמותר וצריך לעשות כן, צריך לזכור שהתוצאה אינה תלויה כלל וכלל במעשים הללו, אלא תלויה רק ברצון ה'. כל המבין זאת, בוודאי יפנה לה' לבקש את עזרתו על כל צעד ושעל. אמנם הוא תולה מודעה בפתח חנותו על מנת להסב את תשומת לב הלקוחות, אך בכל פעם שייכנס לקוח הריהו פונה לה' ומבקש את עזרתו, בידעו בבירור ששום עסקה לא תתבצע בלי סייעתא דשמיא. הוא הולך לרופא, אבל קודם היכנסו אליו הוא עוצר לרגע ומבקש מה' שירפא אותו, כי הרופא אינו אלא דרך אחת בה יכול ה' לשלוח לו את רפואתו. הוא מתאמץ לתכנן תוכניות שיצליחו, אבל יודע שהוא רק עושה את המוטל עליו, ואין למעשיו שום קשר לתוצאה הסופית.

אם לא נרכך את לב האבן שלנו בעצמנו, ה' יעזור לנו בכך שיכשיל את התוכניות שלנו ויביא עלינו אכזבות, חלילה.

אין ביטוח

יסוד נוסף מובא ב"חובות הלבבות" ומהראוי לנו לאמצו ליסוד בחיינו (שער הבטחון, ד): כאשר יש דבר שאתה נהנה ממנו, הצלחה כל שהיא הגורמת לך סיפוק, נכס שגורם לך להרגיש מוגן ובטוח - אל תבטח בו. אל תסמוך שהוא יישאר תמיד ברשותך. והיה, אם לא תבטח בו, ובכל זאת הוא יישאר שלך תמיד - מה טוב. אבל אם תבטח בו - עלול הקב"ה לקחת את הדבר ההוא ממך אך ורק על מנת ללמדך שלא לבטוח בשום דבר זולתו יתברך. למשל, מי שחשבון הבנק שלו מנופח, וברשותו תיק השקעות וחשכונות מגוון ויציב; והוא נהנה לעיין בספרי חשבונותיו, אין דבר שיעניין אותו יותר מזה. וכל כך למה? מפני שזה גורם לו תחושת בטחון. הוא קורא את פירוט חשבון הבנק שלו ומרגיש "מסודר" לחמשת אלפי השנים הבאות. על כך מובא ב'חובות הלבבות': היזהר! שום דבר אינו בטוח. לא יעזור לך לעשות פוליסת ביטוח, כי בלעדי ה' - שום דבר אינו בטוח.

האדם המאמין, אשר זוכה ללכת בעקבות יוסף הצדיק ולומד מאכזבותיו ש"אין עוד מלבדו", לבו ושכלו מזוקקים וטהורים, והרי הוא מוכן להיכנס לעולם הבא, שם נראה כולנו בבירור הגמור את אמיתת מלכות השי"ת אשר מושלת בכל.

שבת שלום ומבורך!

הארות על הפרשה

מתוך ספר יהי אור[באנגלית]-פירוש עה"ת מאת רבינו זצ"ל

וְשֵׁם אֱתָנוּ נֶעַר עֶבְרִי (מא, יב)

ופירש רש"י: "ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה. מזכירו בלשון בזיון". המשפחה נקראה כבר אז בשם "בְּנֵי יִשְׁרָאֵל" (מו, ח), ולאחר מכן הם לא כינו עוד את עצמם בשום כינוי אחר, לפי שהיה זה השם המכובד שהקב"ה העניק להם (לב, כט. לה, י). בשום מקום בתורה אין הם נקראים בשם אחר

מחר למשרד לקבוע תור חדש". מה עובר לאדם ההוא בראש? "אוף! כל הנסיעה הזו היתה לשווא, סתם בזבזו! בנוסף, החסרתי מהעבודה, והנסיעות עולות כסף. הרי זה כל כך מרגיז!" אך האמת היא שהנסיעה לא היתה לשווא. היא נועדה ללמד אותו לקח חשוב עד מאוד! מדוע הביא עליו ה' כל זאת? מפני שרצה להעניק לו הזדמנות נפלאה להסיר משהו מ"לב האבן" שלו, להפנים שאין הוא האדון לגורלו! הכל מה', רק ה'! דווקא בשעה שהאכזבה דוקרת את הלב, זו ההזדמנות הגדולה שלנו! ההזדמנות לחשוב אותן מחשבות שחשב יוסף במשך שנתיים: "מה חשבתי לעצמי, ששר המשקים יכול לעשות משהו למענתי? שהרופא יכול להועיל לי משהו? הרי רק ה' יכול! אמנם אני חייב לעשות כל שביכולתי בתורת 'השתדלות', אולם היכן נמצא הראש - זה הדבר החשוב ביותר, ובראשי חשבתי שהתוצאה תלויה ברופא, שכחתי את ה'! התוצאות - אינן אלא ממנו!"

כמה שווה כשלון?

עמל רב נדרש על מנת להכיר באמת ש"אני לא באמת עושה כלום", ולפעמים הדירבון והתמריץ הגדול ביותר לכך מגיע כתוצאה מאותה אכזבה. אדם נוהג ברכבו בדרך לעבודה; הוא חושב עכשיו על ה' מה פתאום? הוא עושה, הוא נוהג, הוא קובע את הדרך והמהירות. ולפתע פתאום - "ווו ווווו", נשמעת סירנה, אורות כחולים מהבהבים, ושוטר עוצר אותו בעוון נהיגה במהירות יתר. כעת הוטל עליו קנס "שמך", וגם יאחר לעבודה ויחמיץ פגישה חשובה. איזו אכזבה!

אולי כדאי לו, במקום לבזבז אנרגיה על כעס, עצבים ואכזבה - לחשוב שה' עשה לו את זה? ואם כן, חייבת להיות סיבה טובה לכל אשר ארע לו. והסיבה היא: לחנך אותו ולהרגילו לדעת שלא הוא הקובע, ולא הוא המחליט. הוא איננו הבוס. אם ישכיל לחשוב כך, יזכה להיות בעל בטחון לאחר כל מה שארע לו, יהיה מזוכך יותר, מצורף יותר. היה שווה, בוודאי.

שיעורים יקרי ערך - כל היום

הקב"ה ברוב חסדיו דואג לנו ל"סדרות חינוך" כאלה בכל יום. כמה שמתכננים וחושבים ונזהרים, תמיד צפויים לנו כשלונות ואכזבות, גדולים וקטנים. אבל מי שמוכן לעבוד על עצמו יכול להפוך את כל הכשלונות האלה להצלחות כבירות. אם אך ישקיע מאמץ ויפנה את מחשבותיו לאפיק הנכון, יעלה בידו להסיר מעליו את "אֶבֶן הַאִפֵּל", לב האבן שאינו מוכן לצאת מההרגל, את אותה עצלות מחשבה המונעת כל התקדמות.

אפשר לנצל כל תקווה מנופצת, כל תקלה וכל אכזבה, ולעשות מהן הצלחות מדהימות. לא די רק לבלוע את האכזבה ולהמשיך הלאה, להתעלם ולשכוח. צריך לשאוב מהם הכרה אמיתית שאין על מי לסמוך אלא על אבינו שבשמים.

זו כוונתו של בעל "חובות הלבבות" (שער עבודת האלוקים, ח) באומרו: "אנחנו רואים ממעשי האדם שיהיו שלא כרצונו וכוונתו בקצת העיתים, והם יורוך כי יש לבוורא יתעלה ממשלה עליו ושהוא תחת מאסרו, יתיר לו מה שיחפץ וימנעהו ממה שאינו חפץ".

הפיקח ינצל את הדברים הקטנים ביותר שקורים עשרות פעמים ביום, ויפיק מהם חיזוק בבטחון. "פיספוס" של האור הירוק ברמזור, תבשיל שנשרף, שיכחת חפץ בבית, פנצ'ר

לפיכך החל יוסף כעת בתהליך הזה של הטלת אימה ופחד עליהם, כך שכאשר הוא יגלה עצמו לבסוף לפניהם, הם יסתכלו עליו לא כעל אח צעיר אלא כעל שליט כל-יכול, ובכך יתקיימו החלומות. תכלית חלומותיו היתה לחזות מראש שעתידה של משפחה גדולה זו תלוי במנהיגותו של יוסף הצדיק, אשר במשך שבעים ואחת שנים החזיק בשלטון מוחלט עליהם ומתוך כך עשאים לעם התורה.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה הסיבה שלאחר שיעקב אבינו חזר לארץ כנען, התעכב שנתיים נוספות קודם ששב לבית אביו?

תשובה:

עלינו לדעת, שליעקב אבינו היתה תוכנית בחייו. הוא לא עשה דברים מחמת ההרגל או מפני שכך זה יצא... הוא חישב את העתיד ונהג על פיו. כאשר יעקב חזר לארץ כנען, הוא רצה לוודא שמשפחתו תהיה חזקה מספיק בהליכה בדרכי ה' ואמונתם תהא איתנה, כך שתוכל לעמוד בפני כל הנסיונות העתידיים לבוא עליהם שם.

מבין כל הסכנות שנשקפו ליעקב אבינו מידי עשו, מה היתה הסכנה הגדולה ביותר? הסכנה הגדולה ביותר לא היתה כאשר עשו ביקש להורגו, אלא דוקא כאשר עשו חיבקו ונישקו. וכל כך למה? מפני שההתחברות לעשו היא סכנה לנשמה, וסכנה לנשמה חמורה יותר מסכנת הגוף. חז"ל לימדונו כי "המחטיא את חברו קשה מן ההורגו, שההורגו בעולם הזה יש לו חלק לעולם הבא. והמחטיאו - הורגו בעולם הזה ולעולם הבא" (תנחומא פנחס ג). עלינו להבין, כאשר המדרש אומר על הנשיקה הזו "שלא בא לנשקו אלא לנשכו" (ב"ר עח, ט) הכוונה היא שנשיקתו של עשו כמוה כנשיכת נחש. כאשר גוי יישק לך, עליך לדעת שהופקדת על ידי נחש. ואפילו היה זה גוי טוב. זה רעל! זה ארס אשר חודר לדמך ומתפשט בכל גופך. הזהר מזה.

אדרבא, כשיבוא גוי ויקלל אותך, טוב לך מאוד. כאשר אתה עובר ליד רכבו של גוי והוא מראה לך שהוא מנסה לדרוס אותך, על מנת להפחידך וליראך, ואז, כשאתה קופץ הצידה, הוא עוצר ויושב וצוחק ברכב שלו - טוב הדבר עבורך עד מאוד: כעת אתה יודע מי הוא. לא תתאהב בו! אם תרצה, זו הזדמנות מתאימה להעניק לו על כך ברכת "מי שברך" ולומר: "אני מקווה שבקרוב תתרום הרגל מעל הברך".

לאחר סיומו של המפגש עם עשו, כאשר התפייס עמו, נפל פחד גדול על יעקב אבינו. אמנם כעת חזר עשו למקומו, אבל מה יהיה בעתיד? הלא כשיעקב יהיה בביתו של יצחק - קיים חשש שעשו יחזור לשם. אחרי הכל, בעבר היה זה ביתו, וייתכן שכבן ואח ליעקב הוא יבוא ויביא את ילדיו עמו להתחבר עם משפחת יעקב. על כן, כדי להינצל מהסכנה הזו, הבין יעקב אבינו שעליו ועל משפחתו להתעכב שנתיים נוספות בגלות קודם שישבו לביתו של יצחק. בתקופה זו הוא לימד אותם היטב את הסוגיא הזו, מכל צדדיה, ורק לאחר שנכח לדעת שהם כבר השיגו את הענין בשלמות, חזר לבית אביו יצחק.

אלא כאשר מדובר על אותם ישראלים אשר נמכרו לעבדות: "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי" (שמות כא, ב) ודוגמאות דומות בהן נעשה שימוש בכינוי עבד עברי על מנת לציין את העבד הישראלי (בניגוד לעבד רגיל, העבד הכנעני).

אך כאשר לא-יהודים דיברו, או כאשר ישראלים דיברו על לא-יהודים, נקטו בכינוי "עברי". האומות הכירו רק את הכינוי הנרחב עברי, אשר כלל את "כל בני עֶבֶר" (י, כא). כינוי זה ציין גם את ארץ מוצאם: "בְּעֶבֶר הַנָּהָר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם וְכו' נֶאֱקָח אֶת אֲבִיכֶם, אֶת אֲבִרָה, מֵעֶבֶר הַנָּהָר" (יהושע כד, ב-ג) כאשר המלה עֶבֶר באה לציין את "הצד המרוחק" של נהר פרת. לא היה זה כבוד לישראלי להיקרא עברי, ולא השתמשו בני ישראל בשום שם אחר זולת ישראל, שם שניתן להם על ידי הקב"ה ככינוי לשם ולתהילה נעלים (לב, כט).

יֵצֵא יוֹסֵף עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם (מא מה)

הרגע הזה היה אחד הנסיונות הגדולים ביותר שעבר יוסף בימי חייו. לענווד את טבעת המלך (מא, מב), לְבוֹשׁ בְּבִגְדֵי מַלְכוּת כְּשֶׁרִבִּיד זֶהָ סִבִּיב צוּאָרוֹ (שם), לרכב במרכבת המשנה המלכותית כאשר הרצים לפניו (מא, מג), להחזיק בשלטון מלא על כל הארץ (מא, מד), לשאת שם מצרי ואשה מצרית בתו של כהן דת - היו לו כל הסיבות להתנכר למשפחתו אשר כל כך הרעה לו, ויכול היה בלא שום מאמץ להפוך למצרי גמור בכל לבו ונפשו.

ה' הכין כאן תוכנית בת שתי תכליות (כפי שכבר ראינו - מא, מד). יוסף כבר נהיה השליט הכל-יכול על פני כל מצרים בעבור העתיד של עם ישראל אשר יתפתח תחת הדרכתו המיוחדת (ראה מו, לג), ואשר על כן העניק ה' ליוסף שלטון עצום ורב. אך במקביל לתכלית זו היתה תכלית נוספת, חשובה מאוד: להעצים את גדולתו של יוסף עצמו.

יחידים נעלים אף הם יקרים עד מאוד לקב"ה, ממש כשם שציבור של צדיקים יקר בעיניו. משום כך נתנסה יוסף בהזדמנויות שונות שעל ידן יכול היה לבוא לידי גאוה, אך הוא נעשה בהן מושלם יותר מאי פעם, לפי שהוא המשיך להיות ירא-שמים (ראה מב, יח) בכל עת ולשאת את ענוותנותו בלב. נסיונות נוספים של שלמות נזדמנו לפניו לנוכח כוחו הרב, משום שהוא ניצל את סמכותו להנהיג בנחת את בני ארצו, וכל מעשיו היו מתוך צדק ורחמים לכל אדם.

וַיִּתְנַחֵר אֱלֹהִים (מב, ז)

ייתכן שהיו לו, ליוסף, כמה טעמים לנהוג כך. אך החשוב ביותר היה הטעם הבא: יוסף נתעתד, על ידי הקב"ה, להיות המנהיג של בית ישראל במצרים, על מנת שהאומה ההולכת ומתפתחת כעת תוכל לצמוח תחת הנהגתו החכמה והראויה על מנת להפוך לעם ה' ולקבל את התורה. אילו היה יוסף מודיע לאביו שהוא חי במצרים, לא היו אחיו משתחוים לו לעולם או נכנעים לפניו. ואפילו אם היתה המשפחה מגיעה למצרים בשעה שהכח כבר היה בידי יוסף, היו אחיו מסתכלים עליו כעל אחיהם הצעיר, ולעולם לא היו סרים למרותו. אכן כאשר הם באו כְּנִכְנָעִים לפני המשנה למלך מצרים, והואשמו על ידו, נמלאו חרדה והשתחו לו והתחננו לפניו, אזי כאשר הוא גילה עצמו לפניהם, לא היו יכולים עוד להסתכל עליו מלמעלה למטה כעל אחיהם הצעיר. לכן הם הוצרכו להתיירא ממנו ולקבל עליהם את מרותו, ומתוך כך הבטיחו את המשך הנהגתו על בית ישראל, כרצון ה' במטרה להעמיד עם קדוש.

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

גם מן הראוי שנזכר במהרה לחזור לביהכנ"ס שהרבני ביהכנ"ס יחזקו ויעוררו ויאמרו דברי חיזוק בגודל האיסור החמור בזלזול קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות
ובזכות שנקבל ע"ע דברים אלו יחזירו המקום במהרה לעבודתו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ברוב עם ויקבל תפלתו באהבה וברצון
חתימת מרן שר התורה
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א:
כמו כן יש להזהר מלדבר דברים בטלים בביהכנ"ס

קיבלנו מכתב שהתפרסם בחודש אדר תש"פ בעלון 'חומות מגדלי' מאת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון
...מה שכתב לעורר בנושא של חיזוק שמירת מקדשי מעט, והביא מדברי רבותינו גדולי ראשי הישיבות, והוא דבר חשוב מאוד מאוד כאשר הלב מתפלץ לראות כאשר אפילו אברכים... מסוגלים לדבר בטלפון בתוך בית המדרש, ולא חלו ולא הרגישו כמה זילותא יש בזה לקדושת בית המדרש וקדושת בית הכנסת, ומבטלים לגמרי את צורת בתי המדרשות שהיו בכלל ישראל, כאשר לא היה בבית המדרש חוץ מעמל התורה ועבודת הבורא יתברך, ומלבד שיש בזה גם ביטול תורה ותפילה דברים, יש בזה אחריות נוראה לפגוע בקדושת המקום שהם מקומות של השראת השכינה בישראל ומיוחדים לעבודת התורה והתפילה, ועון זה חמור למעלה ראש ועונשו חמור מאוד, ובדאי דבר גדול הוא מאוד לבוא ולעורר על ענין זה שאצל הרבה באים הדברים מתוך חסרון התבוננות ותשומת לב, ואינם מרגישים מה היא המשמעות של הדברים ומה היא חומרתן, והלואי ויעלה חפץ ה' בידו ויזכה לעורר הלבבות ולחזק ידים כושלות לשמור על הצורה ועל המטבע של בתי מקדש מעט וצורת עבודת התורה והתפילה הראויה לבני תורה. הכו"ח למען כבוד שמים וכבוד התורה,

בירורי הלכה

הכנסת עצמה אסור לרוץ אלא ילך באימה וביראה. והרי גם כשהגיע לפתח ביהכנ"ס עדיין לא הגיע למקום שבו הוא מתפלל, ואם כך אם ימשיך לרוץ מהפתח ועד למקומו תהיה זו ריצה של מצוה, "נרדפה לדעת את ה'", ולמרות זאת כתב המג"א שריצה זו אסורה.
וכך הוא גם במי שקראו לו לעלות לתורה, שמבואר בשו"ע (סי' קמ"א ס"ז) שצריך לילך בדרך הקצרה משום כבוד הציבור שלא ימתנו עליו הרבה, וגם משום כבוד התורה להראות שהיא חביבה עליו וממהר לקרות בה (משנ"ב ס"ק כ"ב, "בשם הלבוש). וכתבו האחרונים (הובא במשנ"ב ס"ק כ"ה) שכשהולך לבימה "ילך בזריזות", ומכל מקום כתבו: ש"לא ירוץ, משום כבוד ביהכנ"ס". וגם בזה, אם ירוץ לבימה תהיה זו ריצה לצורך מצוה, משום כבוד הציבור וכבוד התורה, ומכל מקום כתבו האחרונים שהריצה הזו אסורה.

מאידך, במשנה ביומא (כ"ב ע"א) אמרו ש"בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם" - שלא היו עושים פייס לקבוע מי מהכהנים יזכה במצוה של תרומת הדשן. "ובזמן שהן מרובין" - שיש כמה כהנים שרוצים לתרום את הדשן, רצין ועולין בכבש, וכל הקודם את חברו בארבע אמות" - מי שהגיע ראשון לד' אמות העליונות של הכבש, "זכה". והקשה הגבורת ארי (שם ד"ה בזמן) כיצד היה מותר לכהנים לרוץ על הכבש והרי כתב הרמב"ם שיש לילך בעזרה בנחת, באימה וביראה וברעדה. וכתב, "ושמא יש לומר כיון דריצה זו לצורך עבודה

בימים ההם בזמן הזה, בימים אלו ימי החנוכה, בהם חניכו את ביהמ"ק מטומאת היונים, ראוי ליהזר במה שעבר עלינו בשנה האחרונה, עברו כבר שבעה חודשים מאז זכינו לחזור לבתי הכנסיות ובתי המדרשות, אחרי שהסתלקו מהם כחודשיים, ב"ה בהרבה מקומות מודגש מאוד המסר שקיבלנו מבורא עולם כמה וכמה פעמים בשנה האחרונה, שבת הכנסת זהו מקום השראת השכינה, זהו משהו אחר מהבית, זהו מקום מקדש. כולנו זוכרים את ההתעוררות העצומה שהיתה אצל כולנו בשובנו לבתי מקדש מעט, וביחוד בנושא שעליו בעיקר הצביעו גדולי ישראל 'פירצת הפלאפונים בבית הכנסת', אך כיון שהיצה"ר יודע שבה תלוי קיומנו הוא ממשיך לנסות יותר ויותר, אי לכך ראינו לנכון להביא בשבועות הקרובים את קריאות גדולי ישראל, כששבנו לבתי כנסיות, בכדי שלא נהיה ח"ו 'ככלב שב על קיאו', ויה"ר שמתוך כך נזכה בקרוב לבנין ביהמ"ק השלישי.

מכתב מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
בס"ד כ"ד אייר ל"ט למטמונים תש"פ
אל כבוד הרבנים הגאונים וגבאי בתי כנסיות שבכל אתר ואתר ה' עליהם יחיו

הנה בעונותינו הרבים כבר כמה שבועות שנגרשנו מבתי כנסיות ובתי מדרשות כעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ונראה שזהו אות מן השמים בעוון שמזלזלים בקדושת ביהכנ"ס בזה שבשעה שמתפללים הפלאפונים פתוחים ומדברים בהם והוי זלזול גדול בתפילה ובקדושת ביהכנ"ס שלא שערום אבותינו מעולם והוא נגד ההלכה בשו"ע או"ח קנ"א ובזוה"ק ויקהל דף ר"ה ב' איתא דברים נוראים בזה ולכן יש לתקן תקנה קבועה שאיסור חמור להכנס לביהכנ"ס להתפלל עם פלאפון שאינו כבוי וכל זמן התפילה הוא מנותק, ועל הגבאים מוטל האחריות להזהר ולהזהיר בזה חוק ולא יעבור

ריצה בתוך בית הכנסת לצורך מצוה

האם מותר לרוץ בתוך בית הכנסת, כאשר הריצה היא לצורך מצוה. כגון, מי ששכח לכבות את מכשיר ה"פלאפון" בבואו לביהכנ"ס והפלאפון התחיל לצלצל בקול רם ומפריע לציבור הלומדים להתרכז וללמוד, והמכשיר נמצא במרחק ממנו, האם צריך לרוץ אל המכשיר כדי להשתיק אותו, כדי למנוע ביטול תורה והפרעה בלימוד ליושבים בביהמ"ד, או שאסור לרוץ בביהמ"ד, כמו שכתב המגן אברהם (סי' צ' ס"ק כ"ד) ש"בבית הכנסת עצמה אסור לרוץ אלא ילך באימה וביראה". ומקור דינו של המג"א הוא כנראה, ממה שכתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה (פ"ז ה"ה) שהנכנס לעזרה "ילך בנחת ... ומהלך באימה וביראה ורעדה, שנאמר 'בבית אלוקים נהלך ברגש'. וסובר המג"א שדין זה קיים גם בביהכנ"ס, כמו בעזרה. ויש לעיין אם האיסור לרוץ הוא רק בריצה שהיא לצורך חול, ואילו לצורך מצוה - כדי להשתיק מכשיר פלאפון שמפריע ללימוד - מותר לרוץ, או שאסור לרוץ גם לצורך מצוה? וכן יש להסתפק אם נפלו ספרים על הריצפה, אם יש לרוץ כדי להרים אותם ולמנוע מהם בזיון, או שאסור לרוץ בביהכנ"ס גם למטרה זו?

ודברי המג"א הם על הדין שנאמר בגמ' (בברכות ו' ע"ב) שמצוה לרוץ לביהכנ"ס שנאמר "ונדעה נרדפה לדעת ה'", ונפסק בשו"ע (סי' צ' ס"ב). ועל דברי השו"ע כתב המג"א שזה 'עד פתח בית הכנסת, אבל בבית

1. ויש לעיין מדוע כתב ש"ילך באימה וביראה" והשמיט את סיום דברי הרמב"ם "וברעדה". ובמשנה ברורה (סי' צ' ס"ק מ"א) העתיק את דינו של המג"א וכתב "ילך באימה בלבד, וצ"ב".
2. ואין לומר שהמצוה היא לרוץ רק עד פתח הבית הכנסת, ואילו בתוך בית הכנסת עצמו, עד למקומו, לא שייכת המצוה, שהרי הדין הוא לרוץ לכל דבר מצוה.
3. ויעו"ש שכתבו שאסור לרוץ גם משום כבוד הציבור.

היתה, לזכות הקודם בד' אמות בתרומת הדשן, לא נפקא ליה מכלל מורא ושרי"א.
ויש לעיין מה החילוק בין ריצה בבית הכנסת לתפילה וריצה בביהכ"נ לעלות לתורה שהן אסורות, לבין ריצה כדי לזכות במצות תרומת הדשן שמוותרת. ועל פי החילוק שיצאמר ביניהם, יש לדעת מה הדין אם מותר לרוץ בביהכ"נ כדי להשתיק מכשיר פלאפון שמרעיש ללומדים, ולהרים ספרים שנפלו על הרצפה.
[נכתב ע"י הרה"ג ר' מנחם זילברפרב שליט"א, רמות ד']

והדברים הובאו לפני הגאון רבי מנחם מנדל פוקס שליט"א, רב קהילת 'שומרי החומות' רמות ד' ומח"ס 'דברות מנחם', והשיב במכתבו: נראה פשוט שריצה בביהכ"נ אפילו אם רץ לצורך מצוה אסורה, וזאת משום דכמו שיש חשיבות לרוץ לצורך מצוה, כמו"כ יש חשיבות למנוע ריצה בביהכ"נ ולכן שב ואל תעשה עדיף, אולם אם רץ לדבר מצוה שקשור לכבוד ביהכ"נ (או בכבוד העזרה), אז מותר לרוץ, וזאת משום דעצם ריצה זו הוא ג"כ לכבוד ביהכ"נ (או העזרה). ולכן:
[א] לרוץ בתוך הביהכ"נ למקומו, אף שיש בזה מצוה, בכל זאת אין

4. ויעור"ש שכתב: ועדיין אין דעתי נוה לי בזה, עכ"ל. וצ"ב.

5. והעיוני לדברי רש"י בפסחים ס"ה ע"א שכתב שהיו הכהנים רצים בעבודת הקרבנות. וכן, ב"סדר העבודה" של הכה"ג ביום הכיפורים נאמר שהכהן "רהט" (היינו, רץ) בעבודתו. ואפשר שרש"י ומחבר "סדר העבודה" חולקים על הרמב"ם וסוברים שמותר לרוץ בעזרה.

קוראים כותבים

מלמדים אותנו שאחרי ירידה 'שבע יפול צדיק וקם' צריך לחנוך הכל מבתחילה ולבנות הכל בטהרה, באופן שלא ישאר שום רושם מהירידה. נלמד בס"ד לעניננו אחר שנתרחקנו תקופה מבתי כנסיות, והקב"ה החזיר אותנו, להתחזק באופן של 'ובאו בניך לדביר ביתך וטהרו את מקדשך' באופן של מורא מקדש כפי ההנהגה הצריכה להיות, ובמיוחד שלא להכניס לביהמ"ד 'פלאפון' המפריע לקדושת ביהכ"נ, אלא להשאירו בחוץ, בכדי שיהיה חיזוק וחינוך חדש בקדושת בית מקדש מעט, ובזכות זה נזכה לראות במהרה בחנוכת ביהמ"ק השלישי בב"א, מ.ח. א.

קיבלנו מכתב חיזוק ממרביץ תורה בעיר 'רחובות' וטיהרו את מקדשך: ראיתי מביאים בשם מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, למה נקראים ימים אלו חנוכה, הרי עיקר הנס היה המלחמה, רבים ביד מעטים וכו', והנס שדלקו הנרות שמונה ימים? וביאר שחז"ל באו ללמד שאחרי שיש ירידה ברוחניות צריך לעשות חינוך מחדש באופן שלא ישאר מהירידה שום רושם, וכאן אחרי שפרצו פרצות בהיכל וחללו את העבודה, והיונים הקריבו על המזבח ע"ז, היה צורך לבנות את הכל מחדש בטהרה, וזהו חנוכת המזבח, וזה עיקר מה שחז"ל

חיזוקים בבתי הכנסת

קהילת חניכי ישיבת 'ארחות תורה' ב"ב

היא שייכת בעיקר למבוגרים, ואם הילדים עדיין מדברים חסר בכבוד התפילה וכבוד בית המדרש. אבל ראש הישיבה שליט"א בדאגתו לתלמידיו מצא גם לזה פתרון. 'מבצע מיוחד מדי שבת לכל ילדי הקהילה שיחיו: 'לא לדבר מתחילת התפילה ועד סופה בבית מדרשנו'. 'כל תפילה שלימה לילה ויום מזכה בכרטיס'. 'כל כרטיס זוכה'. 'כל 10 כרטיסים יחולקו פרסים יקרי ערך'. זו המודעה שנתלתה בפתח בית הכנסת וכולנו יודעים שאם מתרגלים מתרגלים... ומעל הכל, הילדים רואים כמה הדבר חשוב לאבותיהם, כי אם דבר אינו חשוב לא עושים עליו מבצעים... ואכן המתפללים אומרים שאפילו אם יש שמחה וזורקים סוכריות, ברגע שהאחרים עושים סימן - משתתר שקט מוחלט כראוי לשעת התפילה.

תפילתנו, שיזכו המתפללים הנכבדים שהקב"ה ישמרם מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה ויזכו לראות בנים חיים וקיימים ולגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים, כמו שכתב התויו"ט ב"מ"י שברך" שתיקן.

איש אינו מסוגל לשכוח את הגניבה הנוראה של ספרי התורה מבית המדרש 'חניכי ישיבת ארחות תורה' ואת מודעות-החיזוק שנתלו ברחבת בית הכנסת באותם ימים, לפני כשנה וחצי. קל-וחומר שלא שייך לשכוח את חסדי השם הנפלאים בכך שזכינו שספרי התורה חזרו למקומם בניס-ניסים, ברוב-עם בכבוד ובהדר. ואם אנשים 'סתם' - אלה שאינם מיושבי בית המדרש ההוא - לא שוכחים את התקופה ההיא, אלו שנמנים על בית המדרש ההוא על אחת כמה וכמה. אצלם התקופה ההיא מהווה 'מדריך' לכל רגע שנמצאים בבית המדרש. שפן, חוץ ממה שמאותה תקופה ה'פאר' גדל במקום לכבודה של תורה, מה שמתבטא ביתר-שאת בארון-הקודש והבימה המיוחדים שנתרמו; בעצת ה'מרא דאתרא' ר"י 'ארחות תורה' הגר"א גרבוז שליט"א קבלו על עצמם יושבי בית המדרש שלא לדבר כלל בשעת התפילה. כמובן שדבר כזה צריך חיזוק מתמיד. ואכן, חוץ ממודעה רשמית שתלויה דרך-קבע בעניין בנוסח חד-משמעי, משתדלים הגבאים היקרים שליט"א מדי פעם לעורר את העניין שחם-וחלילה לא ישכח. ולא די בזה. לפני תקופה התעוררו לכך שקבלה כזו, כמה שהיא מיוחדת וראויה להערכה,

תקנת בית המדרש
בהוראת גדולי הדור שליט"א
קיבלנו על עצמנו
כל מתפללי בית המדרש
שלא לשוח מתחילת
התפילה ועד סופה
ללא יוצא מן הכלל
וחלילה מלהיות פוץ גזר ח"ו

סיפור השבוע

את הספר-תורה לארון הקודש ולא להמשיך את קריאת התורה כדי לזעזע את הציבור. מרן הגר"ש זצוק"ל הראה שביעות רצון, ושיבח את מעשהו, ואת העובדה של רב בישראל שעומד על משמר ההלכה כראוי. (מוסף שב"ק יתד, ויצא תשפ"א)

סיפר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, שסיפר פעם לחמיו מרן הגר"ש זצוק"ל, על הרב הגאון רבי ציון לוי זצ"ל רבה של פנמה שהיה גברא רבא, והוא ראה שמדברים בבית הכנסת באמצע קריאת התורה, וביקש שיפסיקו - ולא הפסיקו. הוא הורה לגבאים להכניס

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והרה"ג רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דדורי זצ"ל

להשתתפות בהוצאות העלון 052-7101970 | לקבלת העלון ולשליחת חומר למערכת מייל: y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש" על ספר בראשית

מאמירת האמת הצרופה לא מפסידים

בזאת תבחנו חי פרעה אם תצאו מזה כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה (כב, טו)

מספרים על רבי שמואל הלוי קעלן וצ"ל, בעל "מחצית השקל", אחד מנושאי הכלים החשובים על השלחן ערוך, שבתקופה בה כהן כרב עיר אחת, נמצא הרוג מחוץ לעיר, כאשר לידו מוטלת סכין מגאלת בדם.

לאחר חקירה ודרישה התברר, שהסכין שיכת לרב. וכיצד הגיעה לשם? אדם שפל, רוצח ופושע, שהיה לו 'חשבון' עם הרב, גנב את הסכין מביתו, עשה מה שעשה, והניח את הסכין ליד הנרצח. כמובן שמיד עצרו את הרב וטפלו עליו את אשמת הרצח. וכי יש לך ראיה חותכת מזה? אדם הרוג, הסכין בה נרצח מוטלת לצדו. בעליה של הסכין ידוע. אין ספק שהוא הרוצח. קבעו זמן למשפט. הסכנה היתה גדולה, חיו וחירותו של הרב היו מוטלים על כף המאזנים.

הקהלה היהודית, שגעשה ורעשה, מנתה עורכי דין מהשורה הראשונה. הללו יעצו לרב שיכחיש שהסכין שיכת לו. הראיה לכך היתה עדות מפקפקת של פושע מועד מהעולם התחתון, ובקלות היה נתן להפריכה. זו הדרך הפשוטה ביותר לצאת מהענין. אם יודה, עלול המשפט להסתבך, ומי ערב לכך שיוכל להוכיח את חפותו. אך הרב התנגד לכך בכל תקף. אינו מוכן לשנות מהאמת, ויהי מה.

הגיע זמן המשפט, השופט שואל את הרב: "האם הסכין שלך?" והוא אומר: "אכן כן, הסכין שלי, אבל גנב גנבה מביתי. מאן זיהו רצה לספל עלי אשמה. אין לי כל קשר לענין".

גם השופט ידע שהרב יכול להכחיש בקלות את בעלותו של הסכין, ולכן דוקא הודאתו זו עשתה עליו רשם עז. הוא נופך לדעת שהרב אינו סוטה מאמירת האמת, ולו במחיר סכון חייו. לאחר חקירה ושמיעת עדות נוספות השתכנע השופט מעל לכל ספק שאין לרב כל קשר לענין, והוציאו בכבוד לחפשי.

לאחר שיצא הרב מבית המשפט שאלוהו, כיצד זה לקח על עצמו סכון עצום שכזה. מבין למד הנהגה זו, ללכת עם האמת עד הסוף, למרות שההגיון אומר שההצלה הבטוחה ביותר עבורו היא ההכחשה והשקרה?

ענה הרב: דבר זה למדתי מתורתנו הקדושה. תורתנו מלמדת אותנו שהאדם צריך להיות תמיד הגון וישר, לא לסטות מהאמת כמלוא נימה. "שומר מצוה לא ידע דבר רע".

והיכן מצינו דבר זה בתורה?

יוסף אומר לאחיו: "בזאת תבחנו חי פרעה אם תצאו מזה, כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה". האחים עולים אל אביהם ומספרים לו על דרישתו של אדוני הארץ. יעקב חושש מאוד לשלח עמם את בנימין. נשאלת השאלה, הלא היה פתרון פשוט לדרישתו של יוסף. האחים לא היו צריכים לספר כלל על הענין, לא לאביהם ולא לבנימין. יכולים היו ללכת ולשכר אדם שדומה להם אך במעט, שהרי הוא בן אם אחרת, היו מלמדים אותו לדקלם כמה פרשים, את שמותיהם, שם אביו ושמות אמותיהם, הרי לא ידעו שיוסף מכיר. היו מציגים אותו לפני יוסף כאחיהם הקטן, וחסל. מדוע לא עשו

כך?

אלא, סים הרב, מכאן אנו למדים שתמיד יש לומר את האמת כמות שהיא, ללא כחל וסרק. מאמירת האמת לא מפסידים אלא להפך.

אף במעשה יוסף, אם אכן היו מנסים לרמותו, לא רק שלא היו פותרים את הבעיה, אלא אדרבה, מחמירים את המצב. שהרי היה מתברר שהם שקרנים מועדים. הישר לעולם אינו מביא נזק, ומחסר ישר אין מרויחים. האמת צריכה להיות נר לרגליו של האדם, וה' הטוב בעיניו יעשה. המטרה אינה מקדשת את האמצעים.

(רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א)

משפט שלמה

וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו לעשות משפט (מלך ההפסדה)

בשנים שפרשת מקץ אינה חלה בחנכה, קוראים בהפטרה על 'משפט שלמה', המשפט המפרסם של שלמה המלך בראשית כהנתו, אותו משפט שפרסם את חכמתו הרבה.

היו שתי נשים שילדו שתיהן בנים בלילה. אחת מהן שכבה על בנה והוא מת, היא לקחה את הילד החי לעצמה, ואת הילד המת הניחה ליד חברתה. בבקר מגלה האם של הילד החי את ההחלפה. היא מתעצבת לפני שלמה המלך, ותובעת לקבל חזרה את בנה החי. כך היא אומרת לשלמה: "וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו. ותקם בתוך הלילה ותקח את בני מאצלי ואמתך ישנה ותשכיבהו בחיקה ואת בנה המת השכיבה בחיקי".

לעמדתה טוענת השגיה כי הדברים שקר: "לא כי בני החי ובנה המת", וחברתה משיבה לעמדתה: "לא כי בנה המת ובני החי". זה היה הנוכח בין שתי הנשים.

ממשיך הכתוב ומספר: "ויאמר המלך זאת אמרת זה בני החי ובנה המת וזאת אמרת לא כי בנה המת ובני החי". שלמה המלך חוזר על דברי הנשים, ואז הוא אומר: "קחו לי חרב", ואכן, "ויבאו החרב לפני המלך. ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים, ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת".

וכיצד מגיבות הנשים?

"ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמיה על בנה ותאמר: בי אדני, תנו לה את הילד החי והמת אל תמיתהו, וזאת אמרת: גם לי גם לך לא יהיה, גזרו".

בעקבות התגובות הללו, מבין שלמה המלך כי זאת אשר מותרת על הילד ובלבד שלא ימיתהו, היא אמו האמתית, ולכן הוא מכריע במשפט ואומר: "תנו לה את הילד החי והמת לא תמיתהו, היא אמו".

לאחר גזר הדין הזה מספר הכתוב: "וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך, כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו לעשות משפט".

הספור הזה מעורר כמה וכמה תהיות. ראשית, איזו חכמה שמונה בדברי שלמה המלך? מדוע הוא העלה בדעתו כי האם השקרנית תסכים שיהרגו את הילד? בואו נחשב לעצמנו: שתי נשים חשוכות ילדים נרשמו כדי לקבל ילד לאמוץ, ואנחנו יודעים

שָׁאִין זֶה דְּבַר פְּשוט לְהַשִּׁיג יֶלֶד מֵאִמָּךְ, וְהִנֵּה לֹא־חַת לֹא אֲשֶׁר
לְקַבֵּל יֶלֶד אֲלֵא לְחִבְרָתָהּ, הָאֵם הִיא תְּגִיד בְּשֵׁל כֶּף לְהַרְג
אֶת הַיֶּלֶד בְּגִלְל שֶׁהִיא לֹא קִבְּלָה אוֹתוֹ? אִיזָה אָדָם נוֹרְמָלִי יִגִּיד
‘גִּזְרוּ? הֲרִי שְׂתִינֶן רוֹצוֹת אֶת הַיֶּלֶד. אִזּוֹ אוֹלִי אַחַת תִּצָּעֵק חֲזָק יוֹתֵר
וְהַשְׁנִיָּה פְחוֹת, אֲבָל לְהַסְכִּים שִׁיהְיֶה אֶת הַיֶּלֶד זֶה דְּבַר חֲסֵר הֶגְיוֹן.
כִּיצַד לִקַּח שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אֶת הַ‘הַמּוֹר’ שְׁאוֹתָהּ אִם שְׁקֶרְנִית תֹּאמֶר
‘גִּזְרוּ’ וּבִכְךָ תַּחֲשֹׁף אֶת פְּרֻצוֹפָה הַשְּׁקֶרִי?

יִתְּרָה מִכֶּה, הֲרִי כָּל אִשָּׁה מֵרַחֲמַת עַל יֶלְדִים, וְאִם כֵּן אוֹתָהּ שְׁקֶרְנִית
תִּבְּרֵן אֶת הַ‘תְּרִגִּיל’ שְׁעוֹשָׂה לָהּ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וְתִדַּע שְׁאֲסוֹר לָהּ לֹמֶר
‘גִּזְרוּ’, וּמָה עָלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, וְכִיצַד צָפָה שֶׁהִיא אֲכֵן
תִּסְכִּים שִׁיהְיֶה אֶת הַיֶּלֶד וּבִכְךָ יַחֲשֹׁף הַשְּׁקֶרִי שָׁלָה?

שְׁאֵלָה נוספת: הֲרִי אוֹתָהּ שְׁקֶרְנִית רָצְתָה אֶת הַיֶּלֶד הַחִי, וְאִם כֵּן
בְּרָעָה שֶׁנִּכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ שֶׁל הָאֵם הָאֲמִתִּית עַל יֶלְדָה הַחִי, וְהִיא אָמְרָה
לְשֹׁלְמֹה: “בִּי אֲדֹנִי תֵּנוּ לָהּ אֶת הַיֶּלֶד הַחִי וְהַמֵּת אֶל תְּמִיתָהּ”,
הַתְּגוּבָה הַמִּתְבַּקֶּשֶׁת שֶׁל הָאֵם הַשְּׁקֶרְנִית הִיְתָה צְרִיכָה לִהְיוֹת שְׂמֻחָה
גְּדוֹלָה עַל שֶׁהִיא זָכְתָה בְּיֶלֶד הַחִי. הֲרִי זֶה לְכַאוֹרָה מָה שֶׁהִיא רָצְתָה,
וּבִרְוַח הַ‘מִּלְאָכָתָהּ’ נַעֲשֶׂתָה עַל יְדֵי אֲחֵרִים. הִנֵּה, הָאִמָּה הָאֲמִתִּית
פּוֹרֶשֶׁת מִן ‘הַמּוֹר’. מָה פִּתְאֹם עָלָה בְּדַעְתָּה לֹמֶר: “גַּם לִי גַם לָךְ לֹא
יְהִיָּה, גִּזְרוּ”? אָדָם זֹכֵךְ בְּבֵית מִשְׁפָּט בְּסִכּוּם גְּדוֹל וְהוּא הוֹלֵךְ לְזֶרֶק
אוֹתוֹ לִים? הָאֵם הִיא הַשְּׂתַנְעָה?

עוֹד קִשָּׁה, מִדּוּעַ לְאַחֵר שֶׁשְׁלֹמֹה שׁוֹמֵעַ אֶת טַעֲנוֹת שְׂתֵי הָאִמָּהוֹת, זֹאת
טוֹעֵנָת בִּכְהָ וְזֹאת בִּכְהָ, הוּא חוֹזֵר עַל הַדְּבָרִים, הֲרִי כִּבְּרָ שְׁמַעְנוּ אֶת
הַטַּעֲנוֹת שְׁלָהֶן?

*

חֲשַׁבְתִּי בִּסְ"ד פֶּשֶׁט נִפְלֵא בְּכַתּוּב, וְיִסּוֹד הַדְּבָרִים נִמְצָא בְּדַבְרֵי
הַמִּלְבִּי"ם.

אוֹתָהּ שְׁקֶרְנִית לֹא נִרְשָׁמָה לְאִמּוֹךְ. הִיא לֹא מִחֲפָשֶׁת יֶלֶד לְגַדֵּל אוֹתוֹ
וְלִהְשִׁקֵּי בּוֹ אֶלְפֵי שְׁקָלִים בְּחִדָּשׁ. מִדְּבַר כָּאֵן בְּכָלל בְּנִשְׁיִם פְּרוּצוֹת,
וּבְכָלל לֹא מַעֲנִין אֶת הָאֵם הַשְּׁקֶרְנִית לְגַדֵּל יֶלֶד. הַדְּבַר הַיְחִיד שֶׁמִּפְרִיעַ
לָהּ הוּא הַעֲבָדָה שֶׁלִּחְבְּרָתָהּ יֵשׁ יֶלֶד, וְלָהּ אִין! כָּל רְצוֹנָה הוּא, שֶׁגַּם
לְשִׁנְיָה לֹא יְהִיָּה יֶלֶד. הַקִּנְיָה שְׁלָה בְּחִבְרָתָהּ מַעֲבִירָה אוֹתָהּ עַל דַּעְתָּה,
וּמִגְלָה בַּהּ שְׂחִיתוֹת הַמִּדּוֹת בְּאִפֹּן הַקִּיּוּצִי בְּיוֹתֵר.

שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּחִכְמָתוֹ הַרְבֵּה, שׁוֹמֵעַ זֹאת בְּצִלְלִי קוֹלָהּ שֶׁל הַשְּׁקֶרְנִית.
הוּא מִבִּין מִי־דָּבָר כָּאֵן מִדְּבַר כָּאֵן בְּמֵאֲבָק עַל הַיֶּלֶד הַחִי, אֲלֵא בְּרָצוֹן
שֶׁל אוֹתָהּ אִם שְׂבִנָּה מֵת, לְמַנַּע מִחְבְּרָתָהּ לְקַבֵּל יֶלֶד חִי. עוֹד לִפְנֵי
שֶׁהוּא מוֹרָה: “גִּזְרוּ אֶת הַיֶּלֶד הַחִי לְשָׁנִים וְתֵנוּ אֶת הַחֲצִי לֹא־חַת וְאֶת
הַחֲצִי לֹא־חַת”, הוּא כִּבְר יוֹדֵעַ מִי דוֹבֶרֶת הָאִמָּה וּמִי הַשְּׁקֶרְנִית, וּבִכְךָ
שֶׁהוּא חוֹזֵר עַל טַעֲנוֹת שְׂתֵי הָאִמָּהוֹת, כִּבְר רוֹאִים אֲנִי זֹאת. שֶׁהֲרִי מָה
אוֹמֵר שְׁלֹמֹה? “זֹאת אִמָּרְתָּ זֶה בְּנִי הַחִי וּבִנְךָ הַמֵּת וְזֹאת אִמָּרְתָּ לֹא כִי
בִנְךָ הַמֵּת וּבְנִי הַחִי”. תִּקְשִׁיבוּ הִיטֵב לְטַעֲנוֹת שְׂתֵי הָאֵם הָאֲמִתִּית
אוֹמֶרֶת “זֶה בְּנִי הַחִי וּבִנְךָ הַמֵּת”, הִיא מְקַדִּימָה אֶת בְּנֵה הַחִי, כִּי
זֶה מָה שֶׁמַּעֲנִין אוֹתָהּ. וּמָה אוֹמֶרֶת הַשְּׁקֶרְנִית? “לֹא כִי בִנְךָ הַמֵּת”,
עַל זֶה הִיא שְׂמָה אֶת הַדָּגֶשׁ, שְׂבִנָּה שֶׁל הַשְּׁנִיָּה מֵת. קִשָּׁה לָהּ לְרֹאוֹת
שִׁלְחִיבְרָתָהּ יֵשׁ בּוֹ וְלָהּ אִין.

לִכֵּן, כֹּאֲשֶׁר הִיא שׁוֹמֵעַת שֶׁהָאֵם הָאֲמִתִּית ‘מְרִימָה יְדִים’ וּמוֹתֶרֶת עַל
בְּנָה - הִיא אוֹמֶרֶת “גִּזְרוּ”, כִּי לֹא חֲסֵר לָהּ לְגַדֵּל יֶלֶד שְׁאִינוּ שְׁלָה. הִיא
לֹא צְרִיכָה אֶת הַיֶּלֶד הַחִי. כָּל מִסְרָתָהּ הִיא: “גַּם לִי גַם לָךְ לֹא יְהִיָּה”.
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּחִכְמָתוֹ הַבִּין זֹאת כִּבְר בָּעֵת שֶׁשָּׁמַע אֶת טַעֲנוֹת שְׂתֵי
הָאִמָּהוֹת, וְלִכֵּן הִיָּה בְּטוֹחַ כִּי הַשְּׁקֶרְנִית תִּסְרַב לְקַבֵּל אֶת הַיֶּלֶד
הַחִי, כִּי הִיא לֹא זָקוּקָה לְגַדֵּל יֶלֶד זֶה, וְכָל רְצוֹנָה הוּא לְמַנַּע מֵהָאֵם
הָאֲמִתִּית לְקַבֵּל אוֹתוֹ. אִם כֵּן, לֹא הִיָּה כָּאֵן ‘הַמּוֹר’ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ,
אֲלֵא יִדְעָה בְּרוּרָה כִּי אוֹתָהּ שְׁקֶרְנִית תֹּאמֶר לְבִסּוֹף ‘גִּזְרוּ’.

*

הַ‘חִפְּץ חַיִּים’ הִיָּה מִסְפֵּר סְפוּר מִדְּהִים:

יְהוּדִי הִגִּיעַ לְבֵית הַכְּנָסֶת לְהַתְּפַלֵּל וְרָאָה כִּיצַד מְלוֹנִי מִקְבֵּל

‘עֲלִיָּה’ בְּשַׁבָּת וְגַם ‘מִפְטִיר’, וְשׁוּב הוּא מְקַבֵּל ‘עֲלִיָּה’ גַּם בְּיוֹם
שֵׁנִי, וּמִמֶּנּוּ הַגִּבְאִי הַתַּעֲלָם לְחִלּוּשִׁין. אוֹתוֹ יְהוּדִי, שֶׁהִיָּה בּוֹר וְעַם
הָאָרֶץ, קִנְיָתוֹ בְּעֶרְה בּוֹ לְרֹאוֹת כִּיצַד יְהוּדִי אַחֵר מְקַבֵּל פְּעֻמִּים
‘עֲלִיָּה’. הוּא שָׁאֵל אֶת הַגִּבְאִי מָה פֶּשֶׁר הָאֲפִלְיָה הַזֹּאת, וְהַגִּבְאִי
הַסְבִּיר לוֹ כִּי לֹאוֹתוֹ יְהוּדִי הִיָּה בְּאוֹתוֹ שְׁבוּעַ ‘יִאֲרָצִיט’, יוֹם הַשְּׁנִיָּה
לְמִסְרִית אֲבִיו, לִכֵּן הוּא קִבֵּל בְּשַׁבָּת ‘מִפְטִיר’, וּבְיוֹם שֵׁנִי, שֶׁהִיָּה בְּדִיוֹן
יוֹם הַ‘יִאֲרָצִיט’, קִבֵּל עֲלֵיהָ נֹסֶפֶת.

“אִם כֵּן”, אָמַר לוֹ הִלָּה, “יֵשׁ לִי ‘יִאֲרָצִיט’ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי, תִּדְאָג שְׁאִנִּי
אֲקַבֵּל עֲלֵיהָ”.

אָמַר לוֹ הַגִּבְאִי: “אֲבָל בְּיוֹם שְׁלִישִׁי אִין קִרְיָת הַתּוֹרָה”.

הַיְהוּדִי הַזֶּה הִתְקַשָּׁה לְהֶאֱמִין, וְהוּא הִלָּךְ לְבָרֵר אֲצֵל מִתְּפַלֵּל אַחֵר
הָאֵם בְּאֲמַת לֹא קוֹרְאִים בְּתוֹרָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי, וְהִלָּה הַסְבִּיר לוֹ כִּי
בְּמִהְלָךְ הַשְּׁבוּעַ קוֹרְאִים בְּתוֹרָה רַק בְּשֵׁנִי וְחֲמִישִׁי, אוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹ
בְּחִנּוּכָה אוֹ בְּתַעֲנִית.

כֹּאֲשֶׁר שָׁמַע זֹאת אוֹתוֹ יְהוּדִי, הִתְרַקַּם בְּמַחוֹ רַעִיוֹן נוֹרָא. הוּא הִיָּה
מִיֶּדֶד עִם הַפְּרִיץ הַמְּקוֹמִי, וְכַעַת הִגִּיעַ אֵלָיו לְבִקּוּר. יַחַד שְׂתוּ לְשַׁכְרָה,
וְכֹאֲשֶׁר הִיָּה הַפְּרִיץ שְׂכוֹר כְּלוּט, הִצְלִיחַ הַיְהוּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ צוּ גְרוּשׁ
לְכָל יוֹשְׁבֵי הַכֶּפֶר.

שֵׁב אוֹתוֹ יְהוּדִי מִהַפְּרִיץ וּבִידוֹ אֲגִרָת חֲתוּמָה, בַּהּ מוֹרָה הַפְּרִיץ לְכָל
הַיְהוּדִים לַעֲזוֹב אֶת הַכֶּפֶר לֹא־לִתָּה. הַתְּכַנְסוּ הַתּוֹשְׁבִים וְהַחֲלוּ לְבִכּוֹת
עַל הַגְּזֵרָה הַנוֹרָאָה, וְאוֹתוֹ יְהוּדִי בּוֹכָה בְּכִיכּוֹל אִתָּם, וְאוֹמֵר לָהֶם שִׁישׁ
לוֹ קִשְׁרִים עִם הַפְּרִיץ, וְאִם רַק יִשְׁלְמוּ לְפְרִיץ אֶלְף רוֹבֵל, יִבְטֵל אֶת
הַגְּזֵרָה. תוֹךְ זְמַן קָצֵר אֲסַפּוּ הַיְהוּדִים אֶת הַסִּכּוּם הַגָּדוֹל, וְהַיְהוּדִי הַזֶּה
הַבְּסִיחַ שְׂכָבֵר לְמַחְרָת יֵלֶךְ לְפְרִיץ לְנִסּוֹת לְהַעֲבִיר אֶת רַע הַגְּזֵרָה, אֲבָל
כְּדִי שִׁיַּצְלִיחַ בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ צְרִיךְ לְהַכְרִיז עַל תַּעֲנִית צָבוּר וְתַפְלָה בְּבֵית
הַכְּנָסֶת, וְאֲכֵן רַב הַכֶּפֶר הַכְּרִיז עַל תַּעֲנִית.

לְמַחְרָת הַתְּכַנְסוּ כָּל הַיְהוּדִים בְּבֵית הַכְּנָסֶת, הַתְּפַלֵּלוּ, קְרָאוּ בְּתוֹרָה,
וְכַמוֹכָן - אוֹתוֹ יְהוּדִי קִבֵּל ‘עֲלִיָּה’ בְּיוֹם הַ‘יִאֲרָצִיט’ שְׁלוֹ.

לְאַחֵר הַתְּפִלָּה, כֹּאֲשֶׁר הַכֶּסֶף בְּכִיסוֹ, הִלָּךְ לִידִידוֹ הַפְּרִיץ וְסַפֵּר לוֹ עַל
כְּתֵב הַגְּרוּשׁ שֶׁנִּכְתֵּב בְּעַת שְׂכָרוֹתוֹ שֶׁל הַפְּרִיץ. הַפְּרִיץ, שֶׁמַּעֲוֹלָם לֹא
חֲשַׁב לְגַרֵשׁ אֶת הַיְהוּדִים, בִּטֵּל אֶת הַגְּרוּשׁ לֹא־לִתָּה. הַיְהוּדִי דָּנָן שֵׁב
לְכַפֵּר וּבִפְיוֹ הַבְּשׂוּרָה הַטּוֹבָה שֶׁהִצְלִיחַ לְבִטֵּל אֶת גְּזֵרַת הַגְּרוּשׁ. לְמוֹתֵר
לְצִין שְׁאֵלָה הַרוֹבֵל שֶׁנֶּאֱסַפּוּ לְבִטּוֹל הַגְּזֵרָה, נִשְׁאָרוּ בְּכִיסוֹ שֶׁל הַיְהוּדִי
הַזֶּה.

אָמַר הַ‘חִפְּץ חַיִּים’: אַחֲרֵי הַמֵּאָה וְעֶשְׂרִים שֶׁל הַיְהוּדִי הַזֶּה, בּוֹדֵאִי
יִתְכַנְסוּ תּוֹשְׁבֵי הַכֶּפֶר וְיִסְפִּידוּ אוֹתוֹ בָּחֵם. יֹאמְרוּ עָלָיו דְּבָרֵי שְׂבַח
וְהַלֵּל, וְיִצְנִנוּ אֶת יִרְאָת הַשָּׁמַיִם שְׁלוֹ, כִּיצַד הוּא לֹא הִסְתַּפֵּק רַק בְּכֶסֶף
שֶׁשִּׁלְשָׁלוּ לִידוֹ לְתֵת לְפְרִיץ, אֲלֵא גַם חֲזָק אוֹתָם בְּאֲמוּנָה, כֹּאֲשֶׁר קִרָּא
לַעֲשׂוֹת יוֹם תְּפִלָּה וְתַעֲנִית. אֲבָל בְּשָׁמַיִם הֲרִי יוֹדְעִים אֶת הָאִמָּה.
בְּבוֹאוֹ לִפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה, יַעֲנִישׁוּ אוֹתוֹ עַל הַשְּׂחִיתוֹת הַנוֹרָאָה,
שֶׁבְּגִלְל רְצוֹנוֹ בְּ‘עֲלִיָּה’ הַתַּעֲלָל בְּיוֹשְׁבֵי הַכֶּפֶר, הוֹצִיא מֵהֶם בְּמִרְמָה הוֹן
עֵתֵק, וְגִרַם לָהֶם צַעַר נוֹרָא.

הָאָדָם יִרְאָה לַעֲנִיִּים, אֲבָל אֱלֹקִים יִרְאָה לְלִבָּב. אֲנַחְנוּ רוֹאִים רַק אֶת
הַחִיּוֹנוּת, אֲבָל לֹא יוֹדְעִים מָה מִסְתַּתֵּר בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם. לַפְּעָמִים זֶה
נִרְאָה כִּאיִזָּה מַעֲשֶׂה טוֹב וְנִשְׁגָּב, כֹּאֲשֶׁר מִתְחַת לִפְנֵי הַשֵּׁטֶחַ מִדְּבַר
בְּשְׂחִיתוֹת נוֹרָאָה.

זוֹ הִיְתָה חֲכָמָתוֹ הַמְּפִלָּגֶת שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, שֶׁכִּבְר בְּשַׁעָה שֶׁשָּׁמַע אֶת
טַעֲנוֹת שְׂתֵי הָאִמָּהוֹת, הִבִּין אֶת הַשְּׂחִיתוֹת שֶׁל הָאֵם הַשְּׁקֶרְנִית, שֶׁכְּדִי
לְמַנַּע מִהַשְׁנִיָּה לְזִכּוֹת בְּבִנָּה הַחִי הִיְתָה מוֹכֵנָה שִׁיהְיֶה אוֹתוֹ.
כָּלל יִשְׂרָאֵל הִכִּירוּ בְּחִכְמָתוֹ הַגְּדוֹלָה שֶׁל שְׁלֹמֹה וְעַל כֵּן - ‘וַיִּירָאוּ
מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ’ כִּי רָאוּ כִי חֲכָמַת אֱלֹקִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט”.

(רַבִּי יַעֲקֹב שִׁישׁ שְׁלִישִׁי"א)

מִן הַגֵּרָא "י קוֹק שְׁלִיט" א

רֹאשׁ יְשִׁיבַת מֵאֹר הַתְּלֻמֹּד וְחֹבֵר מוֹעֵגָה" ת

זֹאת חֲנוּכָּה

"זֹאת חֲנוּכָּה" - הַיּוֹם הָאֲחֵרֹן שֶׁל חֲנוּכָּה - הוּא יוֹם מִיּוֹחַד. וְאֵף בְּחֵלֶק הַנִּגְלָה - בְּגִדְרֵי הַהִלְכָּה שֶׁל קְרִיאַת-הַתּוֹרָה בְּיוֹם זֶה - נִיתֵן לְהַבְחִין בְּכָךְ.

בְּקְרִיאַת הַתּוֹרָה שֶׁל יוֹם זֶה קוֹרְאִים לִכְהֵן "וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי", לֵלֹו - "בְּיוֹם הַתְּשִׁיעִי" וּלְיִשְׂרָאֵל מִ"בְּיוֹם הָעֶשְׂרִי" עַד סוֹף הַפְּרָשָׁה, כּוֹלֵל תַּחֲלִית פְּרָשַׁת "בְּהַעֲלוֹתָךְ" שֶׁהִיא הַפְּרָשָׁה שֶׁבָּה נִרְמְזוּ נִרוֹת הַחֲנוּכָּה [כַּמְּבֹאָר בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ן שֵׁם]. וְהִנֵּה בַּמִּבְטָ שֶׁטַחִי נִרְאָה, שְׂכִיּוֹן שֶׁבְּחֲנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ הִקְרִיבוּ שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים, וְאִילוּ בְּחֲנוּכָה יִשְׁנֶם רֶק שְׁמוֹנֶה יָמִים, מִמִּילָא אַחֵר שֶׁעָבְרוּ שִׁבְעָה יָמִים בֵּהֶם קִרְאוּ בְּכָל יוֹם נְשִׂיא אֶחָד, וּמִגִּיעַ הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁנִּשְׁאָר בּוֹ "עוֹדֶךְ" שֶׁל קִרְבָּנוֹת אַרְבַּעַת הַנְּשִׂאִים הָאֲחֵרֹנִים, וְכֵדִי לְגַמּוֹר אֶת הַקְּרִיאָה הַנִּדְרָשֶׁת קִבְּעוּ לְקִרְאָה בְּאוֹתוֹ יוֹם עַד סוֹף פְּרָשַׁת הַנְּשִׂאִים. וּמֵאַחֵר גַּם פְּרָשַׁת "בְּהַעֲלוֹתָךְ" שִׁיכַת לְחֲנוּכָה הוֹסִיפוּ גַם אֶת קְרִיאַתָּהּ בְּאוֹתוֹ יוֹם.

מוֹבֵן שֶׁהַסְּבוֹר כֵּךְ לֹא הִתְבּוֹנֵן בְּדַבְּרִים הַיֵּטֵב, כִּי אִם כֵּךְ, יַעֲשֶׂה חֲשָׁבוֹן לַעֲצֻמוֹ: אִם בֵּין כֵּךְ אֵין אִפְשָׁרוֹת לְשִׁיךְ אֶת הַנְּשִׂאִים לְיָמִים לְפִי סִידְרָם, הִיא רְאוּיָה לְחֵלֶק מִתַּחֲלִית יְמֵי הַחֲנוּכָּה אֶת קְרִיאַת פְּרָשַׁת הַנְּשִׂאִים בְּאוֹפֵן שֶׁבְּכָל יוֹם יִקְרְאוּ נְשִׂיא וְחֲצִי, וְיִתְּאִים הַחֲשָׁבוֹן לְמִנִּין שְׁמוֹנֶת יְמֵי הַחֲנוּכָּה, וּמִדּוּעַ נִתְקַנָּה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי קֶרֶה"ת כִּה אֲרוּכָה וּבִשְׁאָר הַיָּמִים הַקְּרִיאָה קִצְרָה בְּיֹתֵר.

וּבְהִכָּרַח שֶׁאֵין לְכָל נְשִׂיא יֵשׁ אֶת הַיּוֹם הַמִּיּוֹחַד לוֹ מִיְמֵי הַחֲנוּכָּה, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חֲנוּכָּה נִקְבַּע לְהַשְׁלִים אֶת הַחֲסָר בְּפְרָשַׁת הַקְּרִבָּה הַנְּשִׂאִים עִם תַּחֲלִית פְּרָשַׁת בְּהַעֲלוֹתָךְ. כִּי גַמַר הָעֵנִין אֵינוֹ רֶק חֵלֶק נּוֹסֵף, אֲלָא הַשְׁלֵמַת הָעֵנִין כּוֹלֵל, כִּמוֹ בְּבִנְיָן שֶׁכָּל שֶׁלֵב וְשֶׁלֵב הוּא חֵלֶק לַעֲצֻמוֹ, אֵךְ בְּגַמַר בָּאָה אֵף הַהִתְחַלָּה לְהַשְׁלֵמָתָהּ, וְהִיא חוֹתֶמֶת אֶת כָּל הַשְּׁלֵבִים שֶׁהָיוּ בְּאַמְצֵעַ, כַּמִּלְאֶכֶת "מַכָּה בְּפִטְיִשׁ" שֶׁהִיא גַמַר מִלְּאֶכֶת הַדְּבָר.

*

נֹאמַר בְּשֵׁם קְדוּשַׁי עֲלִינוּ, כִּי בְּפִסּוֹק "בְּזֹאת יִכּוֹפֵר עוֹוֹן יַעֲקֹב" (יִשְׁעִיָּה כז, ט) נִרְמְזוּ יוֹם "זֹאת חֲנוּכָּה", כִּי הָאֶרֶץ טִהַרְתָּ גַמַר כִּפְרַת יוֹה"כ נִשְׁלֵמַת בְּעֵינֵינוּ שֶׁל "זֹאת חֲנוּכָּה". וּמִצִּינוּ יִסּוֹד לְדַבְּרִים בְּדַבְּרֵי אֲדוֹנֵנוּ הַגֵּר"א, שֶׁכָּתַב שֶׁהַלֵּל שֶׁל שְׁמוֹנֶת יְמֵי הַחֲנוּכָּה הוּא הַשְׁלֵמָה לְשְׁמוֹנֶה יָמִים בְּשָׁנָה שֶׁחֲסָרָה בֵּהֶם אֲמִירַת הַלֵּל: שֶׁשֶׁ יָמִים אֲחֵרֹנִים שֶׁל פֶּסַח [שִׁבְעָה אֲוִמִּרִים רֶק חֲצִי הַלֵּל], רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּיפּוֹר [שֶׁאֵין אֲוִמִּרִים בֵּהֶם הַלֵּל כָּלֵל].

לְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה יוֹצֵא, שֶׁהַלֵּל שֶׁל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל חֲנוּכָּה הוּא הַשְׁלֵמַת הַהֵלֵל שֶׁל פֶּסַח, הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשְׁלִים אֶת הַהֵלֵל שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהַהֵלֵל הַנֹּאמַר בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי - "זֹאת חֲנוּכָּה", הוּא הַשְׁלֵמַת הַהֵלֵל שֶׁל יוֹה"כ. כִּי בְּעֵצֶם הִיתָה נִצְרַכְתָּ אֲמִירַת הַלֵּל בְּיוֹה"כ, רֶק לֹא שִׁיךְ לְאוֹמְרוֹ כִּי "סִפְרֵי חַיִּים וְסִפְרֵי מֵתִים פְּתוּחִים לְפָנָיו", וּמִשְׁלִימִים אֲמִירַתוֹ בְּחֲנוּכָּה.

נִמְצָא, אִפּוֹא, שֶׁאַחֵר תְּפִילַת נְעִילָה שֶׁל יו"כ חֲסָר עֲדִיין הַהֵלֵל שֶׁל יו"כ, וְרֶק בְּהֵלֵל וְהַהוֹדָאָה שֶׁל חֲנוּכָּה שְׁשִׂיָּאם בְּ"זֹאת חֲנוּכָּה" נִשְׁלֵם הַהֵלֵל שֶׁל יו"כ. לִכֵּן "בְּזֹאת יִכּוֹפֵר עוֹוֹן יַעֲקֹב". גַּמַר עֲבוּדַת יו"כ הִנּוּ בְּאֲמִירַת הַהֵלֵל בְּ"זֹאת חֲנוּכָּה", וּמִמִּילָא גַם נִשְׁלֵמַת אֵז בְּבַחֲנִינַת מַה כִּפְרַת הַיּוֹם.

אַחֵר שֶׁלְּמַדְנוּ דְּבַר נִפְלֵא זֶה מִדַּבְּרֵי אֲדוֹנֵנוּ הַגֵּר"א, שׁוּמָה עֲלֵינוּ לְהַבִּין מִדּוּעַ דּוֹקָא הַהֵלֵל דְּחֲנוּכָּה הוּא הַשְׁלֵמַת הַהֵלֵל דְּיו"כ.

וְהִנֵּה טַעֲנַת מִלְּאֲכֵי הַשֶּׁרֶת שֶׁנִּצְרַכְתָּ אֲמִירַת הַלֵּל בְּיו"כ, הִיתָה עַל הַלֵּל וְהוֹדָאָה עַל הַזְכִּיָּה בְּעֵצֶם הַחַיִּים מִהַקֵּב"ה בְּחִתִּימַת הַדִּין בְּיוֹה"כ, וְהַלֵּל זֶה נִשְׁלֵם בְּהֵלֵל שֶׁל חִיתוּם הַחֲנוּכָּה. וְדַבֵּר זֶה צָרִיךְ בִּיאוֹר.

*

ימי חנוכה נקבעו ל"ימי הלל והודאה". אלו הם ימים מיוחדים בעצמותם להלל והודאה, שבהם הננו נעשים סוג יהודי המודה ומהלל לקב"ה, לא רק על פרטים מסוימים, אלא כולו "אסיר תודה". ועלינו לברר במה נתייחדו ימי החנוכה שדווקא הם הימים המיוחדים להלל והודאה בעצמותם.

כדי שאדם יתן לחברו הודאה מושלמת ויהיה בבחינת "אסיר תודה" נדרשים שני תנאים: ראשית, שהטובות הניתנות תהיינה בהיקף מושלם. אדם המקבל חפץ אחד יודה עליו, אבל עדיין הוא קשור גם לאחרים הנותנים לו. אבל אם יקבל מהנותן הכל בכל מכל כל, ולא יהיה לו שום דבר שאינו מהנותן, יהיה "אסיר תודה" רק אליו.

ותנאי נוסף להודאה הוא, שיכיר זה שניתן לו שהוא אכן "מקבל" הטבה, ומה שניתן לו אינו מגיע לו מן הדין. אדם מטבעו סבור תמיד שהכל מגיע לו, ולכן בשעה שטוב לו והוא מאושר, נראה לו שכך ראוי וצריך להיות, הכל מגיע לו... ואם חושב אדם שסכום גדול שקיבל ממשהו הוא כירעון חוב ודאי לא יודה לו על כך.

רק אדם אשר נתקיימו בו שני התנאים הנ"ל: קיבל מתנה מקיפה וכוללת הכל, והוא יודע ומכיר שכולה מעל המגיע לו, וניתנה לו רק בגלל טוב לב הנותן - יעשה כולו "אסיר תודה".

בחנוכה נתקיימו שני תנאים אלו. כי עיקר נס כך השמן בחנוכה היה לגלות שכל הגבולות הטבעיים לחכצי העוה"ז הנראים לעינינו אינם אלא רצון ה'. שמן אכן דולק אבל רק בתנאים, באופנים ובמגבלות שהקב"ה רוצה שידלק ונותן בו את כח הבעירה, וכדי ששמן ידלק שמונה ימים לא נצרך ייצור של שמן מיוחד, אלא שאם זהו רצון ה' - הרי אותו שמן שנראה לנו מספיק ליום אחד, ידלק שמונה ימים.

ימי החנוכה מביאים להכרה זו שכל המציאות הטבעית הנמצאת סביבו אינה ניתנת לו אלא ברצון ה' הממציא ומקיים הכל, וממילא הודאתו נעשית הודאה בלי גבול ובלי סוף.

בחנוכה התקיים גם התנאי השני - ידיעה ברורה שכל הניתן לנו הנו בבחינת מתנת חנם שאין לנו כל זכות עליה, שהרי בחנוכה חזרה העבודה ונעשו עבדי ה', אחר שקודם לכן "התרשלו בעבודה". והרי "אין קנין לעבד בלא רבו" - לעבד אין רשות עצמאית, והוא מבין שאכן לא מגיע לו כלום כי הוא שייך לאדוניו ועובד עבורו. ומה"ט ישנה בחנוכה מצות פרסומי ניסא שלא מצינו כמותה בפורים, כי מי שהוא עבד נאמן לאדוניו דואג שגם עבדיו האחרים של אדוניו יעשו מלאכתם נאמנה. לכן בחנוכה דואגים אנו שגם אחרים יכירו את הנהגת ה' ויתקרבו לעבודתו ית'.

נמצא, אפוא, שבחנוכה התקיימו שני התנאים: מצד אחד אדם מכיר בעובדה שהוא מקבל מהקב"ה הכל בכל מכל כל, ומאידך גיסא הוא חש כעבד שיודע שלא מגיע לו כלום ממה שקיבל, וזו שלימות ההודאה. וע"כ נקבעו ימי החנוכה ל"ימי הלל והודאה", כי בימים אלו אדם אינו מודה רק על פרטים מסוימים, אלא בעצמותו הוא "אסיר תודה" לקב"ה ואין לו בעולמו דבר מלבד ההודאה לו יתברך.

הודאה שלמה זו שבהלל שבחנוכה היא ההודאה הנדרשת מעמנו ביום הכיפורים שבו הננו זוכים בחיים ובכל תנאיהם, והזמן להשלים הלל זה דיוה"כ הוא ימי החנוכה.

אם אכן נעשים בחנוכה ל"אדם מודה", הצעד היחיד שניתן לצעוד בו קדימה אחרי ההלל וההודאה, הדלקת הנרות ואמירת "על הניסים", הוא להרגיש שההודאה לקב"ה מחייבת עסק התורה בשלמות כי היא ה"מכואר שבשבחות", רק בה יש לאדם אפשרות להכיר את הקב"ה נותן התורה.

יעזרנו ה' שאכן ימי החנוכה יצמיחו בנו את ההודאה האמיתית המתבטאת בעסק התורה, והכרת השי"ת וטובו בארץ החיים.

ורטים לפרשת השבוע

מא ב. רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות. צריך ביאור מה זה הכפל הזה נחיה ולא נמות? וי"ל ע"פ הגמ' בתענית יא. שאדם צריך להרעוב עצמו בשנות הרעב, וכן פסק בשו"ע או"ח תקע"ד מצוה לאדם להרעוב עצמו בשנות רעבון, ופירש שם המשנ"ב שיתכל בצמצום והיינו כדי חייו שלא ימות. וזה מה שאמר יעקב לבניו, מאחר ואלה הם שני רעבון, לכך לכו להביא מזון ממצרים כדי שנאכל בצמצום ולא נמות והיינו רק כדי חייו, ולכן גם להלן מג ב הוא אמר שובו שברו לנו מעט אוכל.

מא יד. ויגלה ויחלף שמלותיו. אומר רש"י ויגלח לכבוד המלכות. יש להקשות למה לא אמר גם על ויחלף שמלותיו לכבוד המלכות, וכי רק הגילוח היה לכבוד המלכות? ועוד, לשם מה היה צריך לכתוב זאת? וי"ל ע"פ הגמ' בברכות שסיפור זה של יוסף היה בראש השנה, וא"כ הוקשה לו לרש"י איך גילה, ואפי' שזה נעשה ע"י גוי איך הותר לו ד"ז הרי הוא שמר את כל התורה? ועי' תירץ שזה היה לכבוד המלכות והוא פיקו"נ. משא"כ החלפת שמלותיו מותר בשבת ויו"ט, לכך לא הוצרך לכתוב שהיה לכבוד המלכות.

מא יט. לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע. הטעם שהוסף פרעה ד"ז, וי"ל, אומר הכת"ס, שכידוע איתא בגמ' שאין אדם חולם אלא מהרהורי ליבו, וא"כ טען פרעה חלום זה הוא לא מהרהורי ליבי, דהא לא ראיתי כהנה בכל מצרים.

מא כה-כח. את אשר האלוקים עשה הגיד וגו'. ושבע בשבלים הטובות שבע שנים הנה ושבע השבלים הרקות יהיו שבע שני רעב וגו' ויחלף האלוקים עשה הראה את פרעה. מה הטעם שבשנים הטובות כתוב הנה וברעות כתוב יהיו? ועו"ק למה בשנות השובע כתוב את אשר האלוקים עשה הגיד לפרעה, ואילו בשנות הרעב כתוב אשר האלוקים עשה הראה את פרעה וי"ל ע"פ דברי חז"ל שיעקב ירד למצרים אחרי ב' שנות הרעב ובזכותו נפסק הרעב, והיה לזה השלמה בימי יחזקאל שהיו אז 5 שנות רעב. לכן על שנות הרעב כתוב יהיו לעת"ל. ואיתא במד"ר במדבר כג ח. שכאשר הקב"ה גזר לטובה אינו חוזר בו, וכאשר גזר לרעה אפשר שיחזור בו. וזמ"ש על שנות השובע הגיד, והיינו שוודאי כך יהיה, ואילו שנות רעב הוא רק הראה, היינו שהראה שבדין להרע ואם תטיב דרכך לא יירע לך, ואכן כך הווה.

מא לג. ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים. וקשה מי בקש עצות מה לעשות הלא ביקשו פתרון לחלום. תירץ ע"כ רבי עזרא עטיה שהמילה **ועתה** אמר פרעה ולא יוסף. ז"א שפרעה אמר אחרי שיוסף פתר את החלום, **ועתה** והיינו נו, וכעת מה אנו עושים? ענה יוסף ירא פרעה וגו'. והביאור עולה יפה בטעמי המקרא שאילו זה היה דברי יוסף לא היה צריך להיות טעם מחבר כמו 'מרכא' וכדו' ואילו טעם תיבה זו הוא 'פשטא' שהוא טעם מפסיק. וזאת משום שאין זה שייך להמשך הדברים, אלא שאלת פרעה וההמשך הוא תשובת יוסף. עוי"ל שיוסף לא רצה שאנשי פרעה ייצאו נגד פתרון חלמו לכן אמר שיש בפתרון גם תפקידים שונים כמו שאכן קיבל בסוף ראש ממשלה חליפי וכל אחד היה בטוח שכעת הוא מקבל קידום למשרה בכירה לכן כולם עודדו עניין זה עד מאוד.

מא לח. ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו. מנין ידע פרעה שפתרון יוסף הוא מדויק, הרי עדיין לא התחילו שנות הרעב והשובע? וי"ל דהנה פרעה כשסיפר ליוסף את החלום הוא אמר לו (מא יז) בחלומי הנני עומד על שפת היאור. והאמת היא שפרעה היה על היאור עצמו ולא על שפת היאור וכנאמר בפסוק א: ופרעה חולם והנה עומד על היאור, ויוסף תיקן זאת לפרעה. ויש לזה רמז בתהילים פא ו עדות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ מצרים **שפת לא ידעתי אשמע.** היינו שפרעה השמיע **שפת** ויוסף ידע שלא עמד על שפת כי אם על היאור עצמו, וכאן נגלה לפרעה רוח קדשו של יוסף. מרגינתא דרב.

מב כא. ויאמרו איש אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו וגו'. הרמב"ן קשה למה הוודידי שלהם היה על צרת נפשו בהתחננו, ולא על גוף המכירה. ועוד מה אמר ראובן

הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד, וקשה היכן ראובן אמר ד"ז הלא גם הוא ציווה להשליכו לבור מלא נחשים ועקרבים? וי"ל, אומר הכתב סופר, הנה אמרו חז"ל גדול המחטיאו יותר מההורגו, ולכך כשהחליטו למכרו לגויים מיד התחנן אליהם יוסף שלא יעשו ד"ז כי עי"ז יתקללו דרכיו כשיהיה בין עכו"ם, והם לא שתו לתחנונו כי חשבו שרוצה לחמוק מהמכירה, אבל כעת שאחיהם נאסר לבין העכו"ם במצרים המלאה טומאה וזוהמה, וי"ל דהנה שזה מידה כנגד מידה עד"ז שהוא ביקש אז על קלקול נשמתו. וזה מה שאמרו אשמים אנחנו שראינו צרת **נפשו** והיינו נשמתו, וראובן אמר אל תחטאו בילד, והיינו לזורקו לבור מלא נחשים ובלבד שלא יחטא.

מב כד. ויקח מאיתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם. מה הטעם נטל רק את שמעון, ועו"ק שמבואר בפסוק יז שלקח את כולם למשמר ג' ימים ואח"כ שילח את כולם והשאיר את שמעון ומה טעם נהג כך ולא לקח את שמעון לבד בתחילה? וי"ל דהנה מבואר בפרשת וישב שיוסף הוציא דיבתם רעה בזה שאמר שהם מזלזלים בבני השפחות לקוראם עבדים. והנה מבואר בהרריות שבפדיון שבוים יש דין לשחרר לפי סדר זה: אביו, ת"ח, מלך, ואח"כ כהן, לוי, ישראל ועבד. וא"כ יוסף רצה לבדוק האם עדיין הם מזלזלים בבני השפחות מן עשה חיפש את אחד האחים שאין לו שום מעלה שיש בו דין קדימה, ואם יבקשו להחליפו בבני שפחות סימן שעדיין מזלזלים בהם להחשיבם כעבדים. והנה את ראובן הוא לא יכל לקחת כי לראובן יש דין כאבא כמבואר בשו"ע רמ כב שאדם חייב בכבוד אחיו הבכור כאבא. ואם יחליפו אותו זה לא אומר שמזלזלים בבני השפחות אלא מכבדים את ראובן, ואת לוי לא לקח כי אם יחליפו זה משום שכוונתו גרמה לו, ויששכר הוא ת"ח, ודבולון הוא מחזיק תורה שנפסק שדינו כת"ח, והאפשרות היחידה לבדוק האם יש לבני האמהות מעלה על בני השפחות הוא עי"י שמעון בלבד שאם יחליפו אותו בבני השפחות נמצא שהם עדיין מזלזלים בהם כעבד. והנה בתחילה הוא לקח את כולם כי רק עי"כ אפשר לפדות את שמעון כי לא מצינו שום נופל מישהו לעבדות מביאים עבד מהשוק תחתיו אלא רק שכולם בשבי יכולים לומר תחזיר אותו כן ואותו לא. גנא דפלפלי.

מב כח. הושב כספי וגם הנה באמתחתי ויצא ליבם וגו' לאמר מה זאת עשה אלוקים לנו. יש בלבא עניין זה כך: הנה הראשון שמצא את הכסף באמתחתו הוא לוי כמבואר ברש"י ויפתח האחד הוא לוי, ואז כשלוי גילה ד"ז הוא מיד מקשר את זה למכירת יוסף שאמר בשעתו הנה בעל החלומות הלזה בא ומבואר בחז"ל (ילק"ש מט רמז קנח) שהיו אלו שמעון ולוי. כעת אומר לוי וגם **הנה** באמתחתי דמיינו ה"הנה' של מכירת יוסף גרם ל'הנה' כאן. וכשאחיו שמעו זאת אמרו מיד מה **זאת** עשה ה' לנו, זאת כנגד **זאת** מצאנו הכר נא הכותנת בך היא אם לא. ליקוטי שליה.

מב לו. ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך. וברש"י לא קיבל דבריו של ראובן, אמר בכור שוטה הוא זה וכו'. ותימא מה חשב ראובן, שיעקב יהרוג את בניו? וי"ל, אומר החת"ס עי"פ דרשת חז"ל ב"ב קיח: על הפסוק ויהושע וכלב חיו מן האנשים ההם שנטלו חלקם בארץ, וביאר שם המהרש"א שנחלת הארץ נקראת חיים עי"ש הכתוב אתהלך לפני ה' בארצות החיים, וא"כ מכלל הן אתה שומע לאו, שכשאין חלק בארץ זה נקרא מיתה, וזאת היתה כוונת ראובן את שני בני תמית היינו שתיטול מהם את חלקם בארץ, והיינו שיעקב יטול ממנו את חלק הבכורה, וראובן חשב שהוא נוטל חלק בכור, אמנם כבר נלקח ממנו חלק הבכורה בגלל מעשה בלהה, ולפיכך אמר בכור שוטה הוא, כי בכור שאינו נוטל ב' חלקים נקרא בכור שוטה (ב"ב ככו) ורצ"ל בין כך ובין כך אין לו חלק של בכור.

מג כח. עבדך. חז"ל מביאים בשביל ששמע יוסף מאחיו עשר פעמים שאמרו על אביהם - יעקב, **עבדך** ושתק נחסרו ליוסף עשר שנים מחייו, כי ביזוי האב ממעט חיים, ההיפך מכיבוד שכתוב עי"ז למען ירבו ימיכם. הגאון מקשה על החז"ל שיהא חיפש ומצא רק 5 פעמים שהם אמרו עבדך (א מג-כח. ב מד-כד. ג מד-כו. ד מד-ל. ה מד-לא). ותירץ הגאון הנה ב: מב-כג. כתוב והם לא ידעו, כי שמע יוסף כי המליץ בינותם, ולפי ששמע יוסף חמש פעמים עבדך מהם,

פרשת מקץ תשפ"א

ועוד חמש מהמליץ, היינו המתורגמן. יוצא ששמע עשר פעמים עבדך על יעקב.

מד ג. המה וחמוריהם. הטעם שהתורה הוצרכה להדגיש המה **וחמוריהם**. למאי נפק"מ החמורים? וי"ל עי"פ הסיפור בגמ' תענית כג' שחמורו של רימ"י לא היה הולך כשהיה עליו דבר שהוא לא שייך לו. ויוסף לא ידע אי שרי לצערם, לכן עשה מבחן. הוא של אצלם את הגביע, ואז הוא יבחין אם החמור יילך אע"פ שיש אצלם גזל, סימן שמשמים מסכימים עמו.

מד ד. הם יצאו את העיר וגו' קום רדוף אחרי האנשים. ובחז"ל דייקו שהם רק יצאו אבל לא הרחיקו 2000 אמה (ילקוט שמעוני). וצריך להבין מה איכפת לו אם התרחקו אלפים אמה או לא? מתרץ האמרי אמת שיוסף ידע שאם כבר עברו אלפים אמה ממילא אמרו תפילת הדרך וכן התפילה הוא ענק מאוד והוא לא יוכל עליהם. עוי"ל עי"פ רש"י מב א שליעקב היה מספיק אוכל רק שלח את השבטים למצרים כדי שהשכנים לא יתנו בהם עין הרע. יוסף עצמו הסתפק בזה. והנה המעשה היה בשבת כמו שמבואר במדרש רבה צב ד על הפסוק וטבוח טבח והכן. לכן שלח לבדוק אם הם עברו כבר אלפים אמה סימן שהם ממהרים ומזדרזים לאביהם שלא יהיה ברעב והראייה היא כי הם מחללים שבת, ולכן אל תחזיר אותם. אבל אם הם עדיין בתוך התחום סימן שאביהם לא רעב ויש לו אוצרות, אז אני מרשה לעצמי להחזיר אותם כי אני לא מרעוב את האבא.

מד ה. הן כסף אשר מצאנו החזרנו וכו' ואיך נגנוב מבינת כסף. ולכא"י יש להקשות אולי כסף לא חסר להם, אבל הגביע אשר נחש ינחש בו הם יגנובו ומה הקי"ו שהם עשו? וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, הנה דרשו בגמ' ב"ב קיג: אבידת אחיך, לאחין אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לכנעני. חד אמר שאין מחוייב להחזיר, וח"א שאסור להחזיר לו. וזה תלוי בדין גזל עכו"ם, שאם גזל עכו"ם שרץ, אז פשיטא שאבדתו מותרת, וא"כ הפסוק בא לומר שיש איסור להחזיר, ואם גזל עכו"ם אסור אז הצריכה התורה לחדש של"צ להחזיר, אבל מותר להחזיר גזל עכו"ם. וזה מה שאמרו ליוסף, הנה החזרנו את האבידה סימן שאנחנו סוברים שגזל עכו"ם אסור, וא"כ איך נגזול אותו?

מד יב ויחפש בגדול החל ובקטן כילה. בגמ' בפסחים ז: למדו דין בדיקה לאור הנר, מציאה מחיפוש, שבפסח נאמר לא ימצא, ובחיפוש נאמר ויחפש בגדול החל, ושיחפוש שצריך נר לומדים ממאי דכתבי אהפש את ירושלמי בנרות. ומקשים כולם מדוע לא מביאים את הפסוק בפרשת ויצא במעשה לבן ויחפש ולא מצא ורואים כבר משם שחיפוש קשור למציאה? וי"ל, אומר השען מקראקא, שבפסח אדם שניקה את כל הבית מה יעשה איך יבדוק, הרי ביתו נקי? אומר לנו הרמ"א, אשתו תחביא 10 פרורים. ואם אין לו אישה, הוא עצמו יחביא. וקשה וכי זה נקרא לחפש הרי הוא עצמו החביא. וי"ל שאת זה רואים אצל יוסף שאע"פ שאותו אחד שהחביא את הגביע הוא זה שחיפש, הפסוק קורא לזה חיפוש ויחפש בגדול החל, לכן הגמ' מביאה ראייה מיוסף ולא מלבן שכתוב קודם.

מד ט-יז. בפסוקים האלו מסופר שיהודה אמר מי אשר נמצא הגביע באמתחתו הוא ימות וכולנו נהיה עבדים. ולבסוף כשנמצא הגביע אצל בנימין יהודה חזר בו ובא למלחמה. ונמצא אצל יהודה הרי בתחילה הסכים להכל פתאום כשהו קרה הוא חוזר בו ואין לו שום צד להסכים אפילו לעבדות אחד מהם? וי"ל, אומר הח"ח, ששייבה בכלא עם כל המשפחה ביחד זאת גזירת שמים שאפשר להתמודד איתה, ועי"ז לא עושים מלחמה אלא מתפללים. ולכן בהתחלה יהודה לא התנגד שמוש שהיה מדובר שכולם יהיו עבדים. אבל ברעג שיוסף רצה שרק בנימין יהיה בכלא לבד אז הוא יכול להתקלקל, כאן כבר פחד יהודה כי זו גזירה רוחנית, וגזירה רוחנית זה לא משמים ועי"ז צריך למסור את הנפש, לכן יצא למלחמה. ומוסיף הח"ח שזה גם הטעם שבגזירה לא אחשוורוש מרדכי התפלל בצום ובכי, כי זאת היתה גזירה על הגוף להשמיד להרוג ולאבד וא"כ זאת גזירה משמים שצריך להתפלל עי"כ. משא"כ ב**חנוכה** שזאת היתה גזירה על רוחניות, כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק וכו', זאת גזירה רוחנית וצריך למסור את הנפש על זה, ובע"ה יצלח.

הלכות מענייני הפרשה ועוד הלכות שונות לעיון בלבד.

צמות בשבת, אפי' באופן רפוי אסור. וכן אסור לפתוח צמות קלועות. ולעשות שביל בשער מותר רק ע"י האצבעות אבל לא בכלל, ויש שהתירו גם ע"י מברשת רכה. להשים תרסיס בשער לחיזוק התסרוקות, אם מקפידה לצאת בלי זה אסור כי הדבר נחשב לתיקון מנא, אך אם אינה מקפידה מחלוקת הפוסקים אם מותר או אסור, וזה הכל אם לא טעון טיפול נוסף לאחר התרסיס. ובאופן שמוליד ריח נחלקו בזה הפוסקים אם יש אסור מוליד בשער שעל גופו. ובפאה נכרת ג"כ נחלקו, ובריתני לכו"ע אסור. החלקת וסידור השיער ביד מותר.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

בערב ראש חודש אחד, ישב הרב בביתו וידע שאין לו כסף לשלם לאברכים שיושבים בשיבתו ולומדים. הוא ניסה לחפש הלואה. באותו זמן ישב אצלו אדם אחד, וכשראה שהרב לחץ מהכסף, אמר: הלואי והיה כל לכאן אדם אחד והיה נותן לרב סכום כסף ואז כל הדאגות היו הלכות... הסתכל הרב ואמר בקול נחרץ: אם יגיע לכאן אדם ויתן לי את כל הסכום, נראה לך שאקח ממנו בעד מידת הביטחון!!

הסבא מנובדוק היה חותם בראשי תיבות ב. ב. והיינו בעל ביטחון. הסבא הקים ברוסיה תחת אפו של השלטון הקומוניסטי ארבעים ישיבות עם אלפים תלמידים ובלי גרוש בכיס. תלמידו רבי יעקב גלינסקי סיפר פעם איך היה נראה בטחונו בה'. (ידוע שהיה נוסע מעיירה לעיירה להקים ישיבות והיה אוסף בכל מקום בחורים מהסביבה לישיבות שהקים. בין הבחורים צמחו רבים לגדולי הדור, וביניהם הסטיפלער ועוד גדולים). כשהיה צריך לנסוע ברכבת לאיזו עיירה להקים ישיבה, היה מגיע לתחנת רכבת מתיישב על הספסל רגוע, אדם שישב לידו פנה אליו ושאל אותו האם קנית כרטיס! לא! ענה הסבא, למה? כי אין לי כסף ענה... אז למה אתה יושב כאן? שאל. ענה הסבא כי אני צריך לנסוע. והשואל לא הרפה הרי א"י לנסוע בלי כרטיס! והסבא ענה בע"ה יהיה כרטיס. הרכבת היתה נוהגת לעשות שלושה ציפצופים, בצפצוף הראשון עולים כולם, בשני האחרונים ובשלישי הדלתות נסגרות. והנה הרכבת הגיעה לרציף והשמיעה את הצפצוף הראשון, איש שיחו של הסבא מיהר לעלות עם יתר הנוסעים התיישב ליד החלון לראות כיצד נופל דבר, והוא רואה שהסבא יושב רגוע. והנה הצפצוף השני גם נשמע והסבא רגוע, והאיש לא רגוע, הוא צועק לסבא למה אינך עולה? והסבא עונה כי אין לי כרטיס, למה לא קנית? כי אין לי כסף, אז למה באת? כי אני צריך לנסוע, ועד שהרכבת תצא יהיה לי כרטיס. וממש בשנייה האחרונה הגיע אדם במרוצה וצעק למי אין כרטיס! הסבא לקח ונכנס בעוד הדלתות נסגרות. הוא התיישב ליד אותו אדם, והוא אמר לו תתאר לעצמך שאותו אדם היה מאחר בשנייה מה היתה עושה? אמר הסבא שוטה שבעולם, מה אתה שואל שאלות של הבל, אם הוא היה מאחר בשנייה הרכבת גם היתה מאחרת בשנייה. וכך היה עם הסבא יום יום, וכ"א לפי רמת בטחונו כך הוא מסתייע מהשמים, ורק צריך לעבוד ע"ז.

עוד סיפור שסיפר הרבי מטשענוביל זצ"ל כשהדריך יהודי שלמרות טרדותיו יקבע עיתים לתורה ולתפילה, וכך סיפר: היה יהודי בשם שבטאי שהוא היה בעל מלאכה עני ומטופל במשפחה גדולה והתפרנס בדוחק רב. כשבגרו בנותיו ראה שאין בידו פרוטה להשיאן החליט לצאת לדרך לקבץ נדבות להכנסת כלה. לאחר מספר חודשים כשכבר אסף סכום נאה החליט לשוב לביתו, והנה בערב שבת מצא עצמו בעיר הסמוכה לעיירתו, כשכביר היכן יוכל לשבות הפנו אותו כולם לביתו של רבי משה הגביר איש החסד ומכניס האורחים, ואכן הוא הגיע לשם והתקבל בחמימות רבה. לאחר מכן סח'ר שבתאי את דאגתו בפני רבי משה היכן יניח את כספו, רבי משה מיד ענה אין לך מה לדאוג אני אניה את כספך בכספת האיטית שלי, ובמוציא תיקבל חזרה את כל כספך. ר' שבטאי מסר את הכסף לגביר ויצא לביהמ"ד. לפתע רואה ר' שבטאי את פניו של הגביר קורנות באור מיוחד, פתאום הוא החל לחשוב מחשבות טורדניות מי יודע מה הבעה"ב זומם ומה יהיה על הכסף שלי, כך כל השבת הוא לא ישן והתהפך במיטה מה יהיה על כל הכסף שעמלתי לאסוף אותו מספר חודשים,

הוא שיחכה שהקצף ישקע. עניין זה הוזכר באליהו רבה קע ובפמ"ג שם ובמשנ"ב סימן קע רק רמז לזה וכתב עיין בא"ר, בכתבי קה"י החדשים תמה על שמולאים בזה. וכן הרב ואזנר בקובץ מבית לוי ניסן נג כתב שיש להקפיד בזה, ולכאורה הדברים נאמרו גם על קצף שיש בקולה ובבירה ורבי חיים קניבסקי אמר לי פעם שראוי להקפיד בזה אבל זה לא חובה.

בעניין סירוק בשבת: אסור להסתרק במסרק בשבת כי יבוא לתלוש שערות. וע"י היד או מברשת רכה שאינה תולשת המיוחדת לשבת מותר. אסור לקלוע

מבטחו בה' ויאמר אין עוד מלבדו ויזכה לראות ישועות. **נביא להלן כמה סיפורים על מידת הבטחון.**

בתקופת השואה שהה האדמו"ר רבי יואל מסאטמאר יחד עם יהודי בשם רבי ליפא בלוי. לימים סיפר רבי ליפא שפעם השיגה רעייתו שתי כיכרות לחם, ואחת היא שלחה לאדמו"ר, הרבי אכל חלק קטן מהלחם והשאר הוא החזיר, וכך אמר איני רוצה לדאוג את דאגת המחר. וצריך להבין שבאותם ימים ימי סבל ורעב בלתי נתפסים, אעפ"כ הרבי לא הסכים לקבל את כל הכיכר, והסתפק במה שנוקק לאותו הרגע, ולגבי מחר ה' יעזור.

רבי יחזקאל שרגא משינובה היה גדול מאד במידת הביטחון. יום אחד כשהיה בארץ ישראל הוא נעמד להתפלל, אבל אז הרגיש כי התפילה לא יוצאת לו מהלב. ניסה לחשוב מדוע, ואז נזכר כי אחד מחסידיו נתן לו שטר עם סכום גדול להוצאות שלו בארץ ישראל, וזה הדבר שבלבל אותו בתפילה, בגלל שגרם לו לבטוח קצת באדם במקום לבטוח בד'. מיד הרבי לקח את השטר ושרף אותו, ולאחר מכן המשיך בתפילות עם כל הריכוז והכוונה. הוא תמיד נהג לדבר על האמונה והביטחון ועל הידיעה כי שווא תשועת אדם. הוא היה אומר בשם האוהב ישראל' שכסגולה לפרנסה יש ללמוד את שער הביטחון בספר חובת הלבבות. וכך הוא היה גם חי ומרגיש. ספר בנו שפעם אחת לאחר שאביו אירס בת הוא היה צריך סכום כסף גדול מאד להוצאות החתונה. אך לא היתה לו פרוטה. הרבנית שלו נגשה אליו הרבה פעמים ובקשה כסף לקנות לכלה נדוניה, אך הרב התנצל שאין לו מאומה. מה עשה הרב? הוסיף עוד התמדה, עוד לימוד, עוד שיעורים על כל הקבועים שהיו לו וכדו'. יום אחד בא אחיו לבקר, הרבנית ספרה לו שהרב לא דואג להוצאות החתונה ושהוא רק מוסיף ולומד עוד ועוד. האח לא הבין מדוע הרב עושה זאת. אבל אז הרב הסביר: דע לך שיש טעות נפוצה בעולם, אפילו בין אנשים צדיקים ויראים, הם חושבים שאם יש לאדם דאגה קטנה, אז אפשר לטוב בד' שיתיר את הדאגה, אך אם יש בפניו דאגה גדולה, כמו להשיג סכום כסף עצום, אז הם מתרוצצים ומתאמצים ומאבדים את ביטחונם בד'. אבל לפי רבנו בחיי בעל 'חובת הלבבות' צריך להתנהג ההפך בדיוק. אם יש לאדם דאגה קטנה על ענין קטן, אז צריך לנסות להיעזר באנשים ולעשות השתדלות וכמו שנאמר 'וברכך ד' אלוך בכל אשר תעשה' אבל אם יש לאדם ענין גדול שאין אפשרות לאדם לסדר דבר זה בדרך הטבע, אז הוא פטור לגמרי מחובת ההשתדלות. והוא צריך להשליך את כל יתבו על ד' יתברך כמו שכתוב 'עול על ד' דרך ובטח עליו והוא יעשה'. וכך, הסביר הרב, אני נוהג עכשיו. אין לי שום אפשרות בדרך הטבע להשיג את הסכום העצום להוצאות החתונה, וככל שאני שומע מהרבנית על עוד סכומים שהיא צריכה, אני מבין שרק צריך לבטוח בד' שאין זה בדרך הטבע להשיג כאלה סכומים ואין לעשות שום השתדלות, אז ממילא נשאר לי יותר זמן ללמוד תורה.

הגרי"ם מבריסק כידוע, היה בעל ביטחון גדול. בתקופה הקשה בירושלים שהיו נופלים פגזים והיה פחד גדול, הוא היה אומר שיש להרגיש ביטחון מלא בד' כמו שכתוב בתהילים 'יום אירא אני אליך אבטח' שגם אם 'יום אירא' והמצב קשה ומעורר דאגה אז 'אני אליך אבטח' והסביר שאדם שיש לו ביטחון אז הוא לא יודע את המצב המסוכן שבו הוא נמצא אז לא נחשב בעל ביטחון אמיתי. רק מי שהוא נמצא במצב מסוכן והוא יודע ומרגיש זאת ולמרות הכל הוא סמוך ובטוח בד' שיגן עליו הוא בעל ביטחון.

ויישן ויחלום שנית. אדם שבירך ברכת המפיל ונוקק לברך ברכת אשר ייצר האם יברך או לא. וה"ה אם רוצה לקום ללמוד או לקרוא ספר וכדו' האם מותר לו או לא? הפוסקים נחלקו בזה, ובחזו"א החמיר בכך. ואם שכב בזמן שהיה ראוי לו להירדם ולא נרדם מקילים בזה הפוסקים.

פרעה קצף על עבדיו. הגמ' בחולין קה: כותבת שאין שותין קצף שעל המשקה דהוא גורם לחולי, וכשמוציא הקצף החוצה עם כפית או כלי זה מזיק לראש, וכשמזיז עם היד זה גורם לעניות, והפתרון

בענייני ביטחון:

ויהי מקץ שנתיים ימים. אומרים חז"ל שיוסף ישב עוד שנתיים בבית הסוהר בגלל שהיה חסר לו במידת הביטחון, כי הוא אמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי. ידועה קושייתו של בעל הבית הלוי, על הפסוק אשרי הגבר אשר שם בה' מבטחו איתא בחז"ל זה יוסף, ולא פנה אל הרבים, ע"י שאמר יוסף לשר המשקים זכרתי והזכרתי נתוספו לו שתי שנים בבית הסוהר. לכאורה יש כאן סתירה בפסוק. בתחילה רואים שיוסף היה שלם במידת הביטחון, ובהמשך הפסוק רואים שיוסף לא כ"כ היה שלם במידת הביטחון כי הרי הוא אמר זכרתי. מתוך הבית הלוי שברור הוא שיש היתר לפעול במידת השתדלות. ובוודאי עיקר מידת הבטחון הוא להשליך על ה' יהבו. ומי שלא מספיק בעל בטחון, צריך לעשות השתדלות יותר גדולה מלהשליך על ה' יהבו, ויעשה השתדלות כפי דרכי הטבע, וכל אחד כפי דרגתו. והנה יוסף הרי עשה השתדלות מינימלית כפי דרכי הטבע, ובכ"ז הוא נענש ע"כ. והטעם כי לפי דרגתו הוא לא היה צריך לעשות אפילו דבר מועט זה. וא"כ כעת הפסוק הוא כמין חומר, ז'שיוסף היה בעל בטחון עצום. והראיה היא מזה שנענש על ההשתדלות המועטת הזאת.

וכל יציאת מצרים וה'מן שניתן לישראל היה להשריש את מידת הביטחון בה'. וכן כותב השו"ע בס"א שטוב לומר פרשת המן בכל בוקר בשביל להשריש לעצמו את מידת הביטחון בה'. והשתדלות מותרת רק כהלכה וכמידת בטחונו, ומי שאינו משתדל כהלכה ודאי שלא יצליח. וכן מי שמשתדל יותר מדי מראה שאינו בוטח מספיק בקב"ה אומר לו תסתדר לבד, חלילה. והבטחון בה', והרב הגאון, צריך להיות בדרך של כגמול עלי אמו היינו כמו שתינוק לא חושש שיחסר לו חלב למחר, כך על האדם לא לחשוש מזה כלל. וידוע הווארט של הגרי"ם עה"פ קוה אל ה' חזק ויאמץ ליבך וקוה אל ה'. היינו שהשכר של הבוטח בה' הוא שיהיה בעל בטחון יותר חזק ויזכה לדברים שזוכה בעל בטחון לקבל את התמורה בלי מאמץ כלל. והרב שטינמן כתב לרבי דוד אבוחצירא שבזמננו יש תפקיד יחודי יותר מהדורות הקודמים והוא לבטוח רק בה' ולא בבשר ודם ורק בורא עולם בכוחו להציל אותנו ולפעול ישועות. וכן אמר החזו"א לרבי אלעזר צדוק טורצין זצ"ל שיהיה חייב לקחת את הרבש"ע לכל מקום בו הוא הולך, והיינו כאשר הוא קונה נעלים הוא צריך להתפלל שה' יצליח דרכו והוא יקנה נעליים טובות, וכך בכל עניין ועניין הוא צריך לפנות להקב"ה ולדבר עמו כבן אל אביו וכך גם יהיה לו ס"ד כי הבוטח בה' חסד יסובבנו, וגם תתגבר אצלו מידת הביטחון בה'.

ויש להוסיף שאנשים טועים וחושבים שמידת הביטחון זה לא לעשות כלום ולסמוך על הקב"ה, וברור שגם כשאדם בוטח בקב"ה, קבע ה' שיעשו את ההשתדלות הנצרכת כי זה החוק כגון שיש חולה ללכת לרופא וכמו"כ שאדם צריך לפעול באיזה עניין שיבקש וישתדל, החזו"א היה אומר שההשתדלות בעניינים גשמיים מוטלת על האדם לעשות פעמיים ולא מעבר לכך, וכל השאר יעשה ע"י ההשתדלות האמיתית שזה תפילה. והיה ממשיך זאת למסמר שמנסים להכניס לקיר ואם ניסה פעמיים ולא הצליח מכאן ואילך המסמר מתעקם. וכן בעשיית דברים שרוב הציבור עושה אין בזה חסרון במידת הביטחון אלא הוא ההשתדלות הנצרכת. רבי חיים קניבסקי אמר לי פעם שמידת הבטחון בזמננו זה מי שמתפלל על כל דבר, זה מראה שבוטח בקב"ה. **וידועה הסגולה** של רבינו חיים מוולאז'ין, שבכל עת צרה וכדו' ישים

והיה שבור ומדוכדך כל השבת. לא נהנה מכל המאכלים המשובחים, מהדברי תורה ושאר עונג שבת שהיה בבית הגביר, הוא רק חיכה מתי כבר תצא השבת לראות האם ר' משה יחזיר לו את כספו או 'את אשר יגורנו בא לנו'. והנה רק יצאו שלושה כוכבים הוא רץ לרבי משה, וביקש את כספו, אולם אשר יגור בא, רבי משה אמר מה החיפזון נתפלל מעריב נעשה הבדלה ואשיב לך את כספך. שבתאי היה מתוח ועצבני ומיד לאחר הבדלה שוב ביקש ודרש את כספו. ר' משה נכנס לחדר הסמוך פתח את הכספת הוציא את צרורו של ר' שבתאי ולהפתעתו של ר' שבתאי הוא הגיש לו כספו. ר' שבתאי לא נרגע ביידיים רועדות הוא פתח את הצרור והחל לספור את מטבעות הזהב, הוא ראה שלא נגעו בזה, הוא החל לספור את המטבעות הכסף, וגם שם הוא ראה שלא נגעו, ואז הוא פתח את הצרור של מטבעות הנחושת והוא החל לספור, כאן כבר ר' משה לא עמד בזה ואמר עד כאן! כל השבת ראיתי את המתח שלך, הבנתי שאתה חושד בי אבל דנתי אותך לכף זכות, גם שספרת את מטבעות הזהב לא נפגעתי, אותו דבר במטבעות הכסף, אך כשאתה מתחיל למנות את הנחושת כאן אני נפגע, הרי אם לא נגעתי בזה ובכסף דווקא בתחושת אני אגזול אותך? אותו הדבר, אמר הרבי מטשרנוביל לאותו יהודי, אתה מפקיד בידי הקב"ה כל לילה את הנשמה שלך, את החיים שלך, ואתה סומך על הקב"ה שהוא יחזיר לך אותם, ופתאום אתה מגיע לפרנסה שזה מטבעות הנחושת אתה לא סומך עליו!!!!

סיפור נוסף התרחש עם רבו של החפץ חיים רבי נחום מהורדנא. פעם היה אחד שנקלע לבית האסורים והיה בסכנת מוות מיידית. רבי נחום שהיה גבאי צדקה באותו העיר כיתת רגליו למטרה אך הוא לא הגיע לאחוז קטן מהסכום, שהיה 150 רובל. בסוף היום כשראה שהיום מסתיים וייגזר דינו של היהודי למוות. הוא פנה לעשיר העיר וביקש ממנו הלוואה בסכום הנ"ל. העשיר שהיה זקוק למזומנים לא הסכים לכך כלל. לאחר מסע שכנועים רבי נחום התחייב שכן מחר ב-12 בצהרים הוא יחזיר את כל הסכום העצום הנ"ל. למחרת ב-30: 11 בבוקר החליט העשיר להציץ לבדוק מה קורה והוא רואה שרבי נחום עומד בקשר זווית 101 רובל באמתחתו. שאלו העשיר איך תשיג 150 תוך חצי שעה פנהו רבי נחום: השלך על ה' הבד. והנה 12 דקות ל-12 לפנות היום נגזר מחותניו להפקיד בידו את הנדוניה, הסכום היה 140 רובל.

וידוע על הסיפור בשואה שהיתה נערה צעירה שהצליחה להישאר בחיים לאורך כל שנות הזעם "בזכות" קצין נאצי אכזרי, ואיך זה קרה? בתחילת שנות הזעם היא החליטה שהיא עושה הכל להינצל, וכך באחד המסעות למחנות ההשמדה היא קפצה מהרכבת ואז היא רצה מהר בשדות עד שראתה מרוחק בית מואר. היא רצה לבית, הגיעה דפקה

שאלה: בפרשתנו יום הולדת את פרעה. מה ראוי לעשות ביום הולדתו? **תשובה:** הבן איש חי בפרשת ראה אות י' כותב: יש תורהים לעשות אותו יום טוב בכל שנה ושנה וסימן יפה הוא. ואומרים בשם החפץ חיים שהמזל אז חזק ואפשר לבקש בקשות. והוא ע"פ תהילים פ"ב בני אתה אני היום ילדתך שאל ממני ואתנה. היינו שביום הלידה אפשר לבקש בקשות. אבל רבי חיים קניבסקי אמר לי מספר פעמים שהיות והמקום היחיד שמיצנו בתורה יום הולדת הוא רק אצל פרעה, לכך אין ביום הזה שום דבר ואין לנהוג בו חגיגות, לבד מגיל שישים שמוזכר בגמ' מו"ק כח. אבל גם על יום זה רבי חיים אומר שלא חובה אלא יעשה איך שרוצה, ומה שרבי יוסף עשה משום שהיה ראש ישיבה.

שאלה: בפרשתנו מסופר שיוסף הוזעק מהבור והוא גילה והחליף שמלותיו, יש להקשות מדוע הוא לא התרחץ הרי הוא יישב בבית סוהר שנים רבות ומסתבר שהיה מלוכלך וא"כ מדוע הוא לא התרחץ? **תשובה:** אחד מתלמידי האר"י רבי מרדכי כהן כותב בספרו שפתי כהן שלאדם צדיק אין לכלוך וזוהמה כלל. ומסופר על הגאון מוילנא שבזמן שהיה עני מרוד היו שכנותיה של הרבנית של הגאון מקניטות אותה שהיה בעניוה ואינה עוסקת כמותו בכיבוס הבגדים לעיתים קרובות והיו מציעות לה שתתגרש ממנו. הרבנית אשת הגר"א היתה צדקנית ומסורה לבעלה עד מאוד ובוודאי הדברים לא השפיעו עליה כלל,

בדלת, ואז לתדמתה פותח לה קצין נאצי את הדלת, היא כמובן קפאה על מקומה, והוא סינן מבין שיניו שבעת הוא הורג אותה במיתה אכזרית. לפתע הוא שואל אותה איך נכנסת לכאן הרי יש כאן בכניסה כלבים רגמנים אכזרים. מיד אמר הקצין האכזר, בואי תשארי לישון כאן ומחר בבוקר אני אתן אותך למאכל לכלבים הרעבים לעיני כל ידידי הנאצים. והיה אם תינצלי מהם אני מבטיח שאני אשמור עליך מכל משמר עד לסיום המלחמה. היא כמובן לא ישנה כל הלילה, למחרת בבוקר היא קמה, והנאצי פקד עליה לעבור בין הכלבים ובצד עמדו כל הנאצים להסתכל על המחזה הגדול איך נערה יהודיה נרצחת לעיני כל. ואז הנערה כיוונה את סגולת רבי חיים מוולאז'ין ושמה כל מבטחה בה'. ואז ראו זה פלא היא עברה את כל הכלבים ואף אחד לא ציץ. הקצין החזיק בהבטחתו ושמר עליה מכל משמר עד לסיום המלחמה משום שרצה שתשמש לו כמשמר. לימים היא נישאה לרבי חיים סרנא וסיפרה את הדברים באזני כולם.

רחמים

וקל ש-ק-י יתן לכם רחמים לפני האיש. כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים. הרחמים זה אחד משלוש סימנים שיש לישראל. מידי שנה נוסעים חסידים רבים לציון הרבי מלעלוּב בפולין ביום ההילולה שלו. בשנה אחת שיצא יום ההילולה בערב שבת, מספר רבי אלימלך בידרמן, אחד מהנגידים בחסידות שכר אכסניה מפוארת להיות בה ביום ההילולא ובשבת אחריה. במוצאי שבת נשארו רוב החסידים בלעלות. הנגיד הגדול היה צריך להגיע בשעה שלוש לפנות בוקר לורשה. הוא יצא לדרך לאחר חצות. בדרך הוא רואה את אחד מזקני החסידות מהלך ברחוב. הנגיד לא הבין מה יהודי עושה ברחוב הקר בשעה כה מאוחרת. הנגיד מיהר מאד, מצפות לו פגישות חשובות. כל דקה אצלו שווה הרבה כסף. אך איך הוא יכול להתעלם מהזקן באמצע הלילה! הוא ריחם עליו מאד. מה הוא צריך? הוא נעצר ושאל את הזקן מה קרה, מה הוא מסתובב כך ברחוב הקר? ענה הזקן שהוא חש בטוב רק יש לו בעיה קטנה, הוא רגיל לישון בביתו במיטה טובה וכאין אינו מצליח להרדם ולכן הוא החוצה לשאוף אור קצת. הנגיד ריחם עליו מאד, הוא הסביר לו איפה האכסניה שלו נמצאת, ואמר: קח את האכסניה שלי, התנאים שם נוחים תשתמש בדירה כאילו שזה האכסניה שלך, אני מקווה שתהנה ותצליח להרדם. הזקן התנצל בפני הנדיב שהתעכב בגללו והודה לו מאד. הוא מיהר לכיוון האכסניה המדוברת. כשניכנס פנימה הוא פשוט לא האמין, איזה מקום יפה ונוח. הוא פנה למיטה הנוחה ובא לשכב. הוא סידר את הכרית והנה הוא מרגיש משהו קשה שמונח מתחת לכרית. הוא הוציא את החפץ ונדחה לגלות שזה ארנק תפוח במלא כסף עם כרטיס אשראי... ומסמכים

ידיעות מגדולי ישראל ודברים חשובים נוספים. ערוך בדרך שו"ת

חשובים. כמובן שאותו זקן עשה הכל להחזיר את האבדה שידע ששייכת לנגיד. אם הוא היה מתעלם מהזקן באמצע הלילה אז בבוקר היה בא הגוי בעל האכסניה לנקות את החדר כמנהג האכסניות, נכנס לדירה ושמך לקחת לעצמו את הארנק. ואז לא היו שום סיכויים לקבל את הכסף. הנגיד הזה רחם על הזקן ועשה לו טובה ולא ידע שהוא עושה טובה לעצמו.

אומר הגאון מוילנא שהקב"ה ברא שתי דלתות, דלת אחת בלב השמים ודלת אחת בלב האדם. וכשד' מקיש בדלת של לב האדם, והאדם מרחם על חברו ועושה עמו חסד, על ידי כך הוא פותח את הדלת שבלב השמים כדי להשפיע חסדים ורחמים על עם ישראל. היה יהודי ממונטריאל שבקרית גת בשם רבי מרדכי ויינברגר. שם משפחתו המקורי לא היה 'וינברגר' אלא 'גריןפלד' אז איך הגיע השם 'וינברגר'? בהיותו בחור ניצל שואה, היה מרדכי גרינפלד מנסה בכל כוחו להשיג אשרת כניסה לקנדה, הוא נד ממקום למקום. היה לו חבר בשם אגלל שרצה לעבור איתו לקנדה. אבל חברו אגלל חלה באותם ימים במחלת טיפוס, המחלה היתה אז מאד קשה, ואגלל ידע שאף מדינה לא תאשר כניסה לאדם חולה בטיפוס. לאחר מאמצים מרובים, מרדכי השיג לעצמו כרטיס לקנדה. ואילו חברו אגלל נשאר לבדו, בלי שאף מדינה תסכים לקבלו. מרדכי התכונן לנסיעה. חברו אגלל בא לרציף להיפרד ממנו. ואז שניה לפני שעלה מרדכי, אגלל פרץ בבכי ואמר: מה יהיה עלי אף מדינה לא תסכים לקבל אותי, נגזר עלי מהשמים להישאר חסר בית, ולא אוכל להקים משפחה.... הוא בכה ובה. ומרדכי גרינפלד לא יכל, הוא ריחם עליו בכל ליבו. ואז בהחלטה של רגע הוא דחף לידו את הכרטיס ואמר לו לעלות מהר תחת שמו. והוא כבר יסתדר בעזרת ד'. אגלל לא ידע איך להודות לו, הוא הרגיש שנתנו לו את החיים. הוא ברך אותו בחום שיצליח להגיע לקנדה גם הוא. אגלל הגיע לקנדה ואילו מרדכי גרינפלד נשאר נע נוד. הוא לא יכול להשתמש בשמו האמיתי, כי ברשומות כתוב שהפליג. מה הוא יעשה? יום אחד יהודי בשם וינברג נפטר, מיד מרדכי גרינפלד השתמש בזהות הברויה שלו וכך הצליח להגיע לקנדה תחת השם וינברגר. הוא הקים משפחה. חייו היו טובים מאד. הוא ראה ברכה בעמלו והתעשר וכך זה התורה וגדולה במקום אחד. לאחר שנים הוא בא למירו ורבו ה'אמרי חיים' מויזניץ ואמר לו: שמאז שהגיע לקנדה הוא מוכר בשם 'וינברגר' אולי הגיע הזמן לחזור לשם המשפחה המקורי 'גרינפלד'? אמר לו ה'אמרי חיים: הרי הסיבה לשינוי שם משפחתך היא בגלל מעשה חסד מופלא שעשית עם חבר. דע לך, שבכל פעם שקוראים לך בשם 'מרדכי וינברגר' מתעורר רעש בשמים, כי זה מזכיר את הרחמים שריחמת על חברך, ובזכות זה מתעוררת מידת הרחמים עליך ועל העולם כולו. איך אפשר לוותר על זה? כדאי לך להישאר 'וינברגר'. מהרב אילן גוזל בספרו פלא דורש.

טוב. שאלו האבא: "מה קרה?", והבן משיב: "הכל בסדר." אבל האבא בחושיו האבהיים, מרגיש ש"לא הכל בסדר..." לאחר הפצרות וטכנועים, מספר לו הבן שהוא התנהג בלא כל כשורה, והשכנעו הענישין, ואין לו רשות לישון בפנימיה, ומכיון שהוצרך לקחת את חפציו בחופזה נאבד לו הרב-קו, ועוד מרעין בישינ. שואל אותו האב: "אז למה לא סיפרת לי, הרי אני אשמח לעזור לך בכל מצב!". משיב לו הבן: "נכון, אבא, אתה עוזר לי בכל מצב, אבל כאן הרי הכל אשמתי, אני זה שהתגרשתי בלימודי אני זה שהכעסתי עלי את המשגיח, אני זה שאיבדתי את הרב-קו", וכו'. אומר לו האב: "איך זה משנה. גם אם זו אשמתך, אבל אתה עכשיו במצוקה, ואני רוצה שתספר לי נכון, אתה עדיין צעיר ועושה טעויות, אבל אני אבא שלך, והתפקיד שלי הוא לעזור לך גם במצב כזה". תורת ההתחזקות.

שאלה: האם ידוע בזמננו על סחר בבני אדם? **תשובה:** לפני כמה עשרות שנים קם יהודי בשם הרב עוזי משולם והחל לטעון שעשרות ילדים מעולי תימן שדווּוּ עליהם להוריהם שהם מתו והם באמת נמכרו לחשוכי בנים ולחלקם נערכו ניסויים רפואיים. ולפני עשרים וחמש שנה כשהתגברו הבקשות החוזרות ונשנות שלו ושל אוהדיו להקמת וועדת חקירה הגיעו יום אחד לביתו שהיה במצב של ממש ומוקף באוהדים חמושים, כוחות משטרה בעקבות תלונות של שכנים ולטענת אוהדי הרב משולם היתה זאת

פרובקציה של המשטרה, ואז החלה זריקת בקבוקי תבערה וכו' והיה חשש גדול ממרחץ דמים והגיעו להסדר עם הר' משולם שכולם יתפנו ולא יאונה להם רע ובמקביל תוקם וועדת חקירה על כל מה שקרה עם עליית יהודי תימן. למעשה מיישמו מהצדדים לא עמד בהסכם, לטענת אנשי הרב משולם הכל היה פתוח לרווחה ומסביב לבית היו הרבה אוהדים שלא עשו רע למשטרה, ואז המשטרה חזרה שוב ובבית התבצרו עם נשק רב מאות מתומכיו של הרב משולם, היתה שם היערכות של המשטרה כאילו מדובר באחד מגדולי האויבים שהיו לעם ישראל, ואז החליטה המשטרה להוציא את משולם בעורמה, וכשיצא נעצר בניגוד לסיכומים. לאחר מכן כשיצא אחד ממקורבי הרב הוא נורה ע"י המשטרה ונהרג. כמובן שכ"א האשים את הצד השני, והרב משולם נידון לשמונה שנים מאסר. בעקבות האירועים הוקמה וועדת חקירה לבדיקת היעלמותם של הילדים מעולי תימן והמסקנה שהיתה היא שלא היתה חטיפה ממסדית. לאחר חמש שנים כשהרב משולם השתחרר הוא היה שבר כלי למרות שחסידיו הקיפו אותו וניסו לעודדו הוא נשאר שבר כלי ולא הסכים לדבר עם אדם. מקורביו טענו שבכלא הוסיפו לו חומרים לאינפוזיה להחלישו. לפני קרוב לעשר שנים הוא נפטר ובשנים האחרונות ניסו לעורר שוב את העניין אך זה נראה שזה לא מתקדם מי יודע מה.

שאלה: עד כמה אדם שלמד כבר את כל התורה כולה צריך להתמיד ביגיעת התורה? **תשובה:** בשנים האחרונות רבי חיים קניבסקי אמר כמה פעמים לבנו שליט"א אני פוחד מאוד מהמבחן, וכששאלו בנו איזה מבחן? הוא ענה עוד מעט אני אגיע לשמים ויבחנו

אותי על כל התורה ואני מפתח שאני אכשל חלילה. ולכן בשנים האחרונות מלבד סדריו הקבועים הוא מסתגר עם בנו בחדר וחוזר עימו דברים שהוא חושב שעדיין לא מוכן מספיק למבחן, ממש כמו בחור צעיר שצריך להיבחן לשיבה, והדברים צריכים לעורר אותנו יש דין ויש דיין ולפחות עבירות שלא נעשה. מרבי גדליה הוויגסברג.

שאלה: מה יכול לסייע לחיזוק בימים אלו? **תשובה:** מיום ראשון הקרוב מתחיל כעין זמן חדש והוא זמן שאפשר לזכות בו להרבה יותר משאר ימות השנה, בגלל שבזמן שהתורה קצת נחלשת זוכה מי שמתחזק ביתר שאת לשפע גדול שנמצא באותו הזמן בעולם, כי כידוע שהקב"ה מוריד שפע של תורה בעולם וכיוון שיש שנחלשים בזמן זה כי זה אחרי חודשים מהחורף ויש עוד שלושה חודשים יש קצת קושי והרבה לא שוקדים כמו בתחילת הזמן. לכן כל מי שיש לו שכל בקודקודו יתחזק ביתר שאת בג' חודשים אלו ויזכה לסיים את הזמן עם סיפוק אדיר ביותר.

שאלה: האם יש דרך מומלצת מבחינה בריאותית לדבר בטלפון, לאדם שמרבה בשיחות? **תשובה:** לדעת הרופאים, כיפוף ממושך של הראש שמאלה או ימינה כדי להחזיק את הטלפון בין האוזן לכתף בעת שיחת טלפון (כדי לעשות עוד דברים) יכול לגרום לנזקים גדולים לחוליות הצוואר וללחץ על כלי הדם המובילים את הדם למוח. ובנוסף זה גורם שהשריר בצד אחד מתכווץ ובצד השני נמתח, ויכול בהמשך להיגרם כתוצאה מכך מוגבלות בסבוב הראש לצדדים, וכן כאבים בצוואר באופן דאין אפשרות לרפאות את זה. וע"ע בחיים בריאים כהלכה בזה.

חידות:

שאלה: האם זה נורמלי שאדם נהנה לשוחח עם חבר וכן להשתחרר עם חבר יותר מאשר עם בני ביתו. **תשובה:** ברור שסגנון המחשבה של בני הבית שונה לגמרי מאשר החברים, וכיוון שכך יש שחרור ושיחות שאין אפשרות לאדם לבצע עם בני ביתו, ובפרט שיחורר בזמנים מסויימים, ולכן ברור שעל בן זוג לא להיפגע מתופעה זו.

שאלה: ידוע שדוגמה אישית זה הכלל הראשון שצריך להיות בחינוך עוד הרבה לפני שמתחיל לחנך, איך עובדת דוגמה אישית גם כשאנו לא מושלמים באמת? **תשובה:** דוגמה אישית זה העברה של ריגשי הלב, הילדים קולטים היטב מה מקפיץ את ההורים מה כואב להם ומה משמח אותם, על מה נוצצות לנו העיניים ועל מה אנו נושכים שפתיים, וא"כ דוגמה אישית זה מה שאנו רוצים להיות ולא דווקא מה שאנחנו, ולכן יש לכל הורה לשתף את ילדיו בחוויות רוחניות, ולהבליט את הדברים שהוא באמת שואף להם בליבו, וברור שכ"א באמת הפנימית רוצה התעלות ברוחניות, ואת הדברים האלו להבליט.

שאלה בחושן משפט.

מעשה באברך בן תורה שהזמין מונית מבני ברק לירושלים בגלל שמייהר לשמחה משפחתית. ביציאה מהעיר הוא מבחין בקו 422 שבדרך לירושלים והוא בתחנה סמוכה, הוא החליט בשביל מה לשלם למונית 150 שקל, הנה יש לי כאן אוטובוס אני אשלם 30 שקל למונית שלקחה אותי עד לכאן ועוד כמה שקלים לאוטובוס שיביא אותי באותו הזמן עד המקום, האם רשאי לעשות ד"ז או לא?

בשבת יש קים ליה דברבה מיניה. י. דרשו ה' בהימצאו. יא. הקפת הראש והשחתת הזקן. יב. פרחים שבמנוחה. יג. ראובן ולוי ודאי אינם שווים, שהרי על השאלה האם שמעון אמיתי ענה כ"א תשובה שונה, וא"כ אחד מהם ודאי שקרן, שמעון ודאי שקרן, כי אמר שראובן ולוי אותו הדבר וזה לא יתכן. כיוון ששמעון שקרן סימן שראובן אמיתי שהרי הוא אמר על שמעון את האמת, ואילו לוי ושמעון שקרנים. יד. הוא ישאל היכן אתה גר, אם האיש דובר אמת וודאי יראה לו על עיר האמת, ואם האיש דובר שקר ג"כ יראה לו עיר האמת כי הוא הרי שקרן וילך לאן שאומר לו ששם הוא גר. מהספר מלאכת מחשבת. טז. לאחת קוראים בת שבע. יז. הם בנים של חיים בן שלמה. יח. בן 13 חודשים. יט. נולדו באותו תאריך אך לא באותו שנה. כ. כשאוכלים אותו הוא נקרא עוף.

חידון משמעויות מילים לפרשת מקץ: י' משמעויות למילה שבר?

- א. שבר - מכר. "וישבור למצרים" רש"י: לשון מכר (בראשית מא נו)
- ב. שבר - קניין. "וישבור למצרים" רש"י: לשון קנין.
- ג. שבר - דבר שלם שנשבר. "ועצם לא תשברו בו" (שמות יב מו).
- ד. שבר - תקוה. "עייני כל אליך ישרו" מצודות ציון: ענין תקוה. (תהלים קמה, טו)
- ה. שבר - פתרון. "החלום ואת שברו" מצודות ציון: פתרונו (שופטים ז' טו).
- ו. שבר - פורענות. "על שבר בת עמי" מצודות דוד: על פורענות (ירמיהו ח כא).
- ז. שבר - לשבר את האוזן להקלת ההבנה. "והר סיני עשן כלו...כעשן הכבשן" רש"י: הכבשן, לשבר את האוזן (שמות יט יח).
- ח. שבר - קטע. הפסיק. שבר את הצום. שוברים שתיה
- ט. שבר - מספר לא שלם. שבר עשרונים.
- י. שבר - אסון. אירוע קשה מאוד. שוד ושבר.

משמעויות מילים לחנוכה: ה' משמעויות למילה נר?

- א. נר - נר חנוכה
- ב. נר - שם אדם. אברן בן נר.
- ג. נר - השבית את השדה מלזרעה. "נרה שנה וזרעה ב' אינה חזקה" (ב"ב לו:)
- ד. נר - כיוון דרך. מורה דרך. נר לרגלי דברך ואור לנתיבת.
- ה. נר - תרופה המוחדרת לגוף. הרופא רשם לתינוק נר להרגעה.

ניתן להשיג

ניתן להשיג את העלון בבני ברק: בכניסה לביהכ"נ סופר רחוב סוקולוב. שליט"א.

כמו"כ ניתן להשיג במיל 456alon@gmail.com

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 03-6180383.

ניתן לקבל את העלון בכתב יותר גדול ע"פ בקשה למייל הני"ל

תשובות:

א. יום הולדת. ב. בגדי שש. ג. פרשיות פתוחות וסתומות. ד. איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו. ה. כי כבד הרעב. ו. כולם מסופר בתורה על חלומותיהם. ז. בברכת יוצר אור: עולם, כלם אהובים כלם ברויים כלם גבורים [כלם קדושים] וכלם עושים. ח. עצי בשמים כשמברך במוצ"ש מברך בורא מיני בשמים. ט. כשעושה

ניתן להשיג את העלון בבני ברק: בכניסה לביהכ"נ כתב סופר רחוב סוקולוב.

ובביהמ"ד המרכזי מניין אברכים 'פרדס כץ' רחוב אבוחצירא 9,

ובכולל 'הליכות משה' (בית כנסת הגדול) בספריה בקומה הראשונה (חברון) בכניסה המערבית בקלסר ירוק.

וכן בשאר המקומות ואצל המפיצים הקבועים ובראשם רבינו הגר"ז שליט"א. אין לקחת כמויות בשום מקום ללא אישור.

כמו"כ ניתן להשיג את העלון במודיעין עילית (לא כמות) החל מיום חמישי בערב בכניסה לחנות ש.מ.ח. – שרותי משרד רחוב רשב"י 49.

אוצר החידות והדיעות לפרשת מקץ

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה: איזה הלכה בהלכות חנוכה מרומז בתחילת הפרשה?

תשובה: כתב רבנו חיים פלטיאל "שנתיים בראשי תיבות שמאל נר תדליק ימין מזוזה".

חידה: מי גילה את יוסף, ומדוע?

תשובה: פמ"א פ"ד, וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה, אי' במדרש שכל טוב "וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח. מי גלחו שר המשקים גילחו, א"ל פרעה קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא", ועי' בדרשות מהר"י אבן שועיב "וישלח פרעה [אל יוסף] ויקרא את יוסף, אמר קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא, שר המשקים הוא היה השליח והמגלח", ועי' בשפתי כהן מה שכתב [וז"ל "ועוד יכולים לומר ויגלח ויחלף המלאך שהיה עמו ולמדו שבעים לשון הוא גילחו והחליף שמלותיו, ולזה הוא אומר בלשון נסתר, וכן שמלותיו גימטריא עם המלות הביא לו המלאך בגדים מגן עדן והלבישו"].

חידה: מי חלם עוד חלומות בפרשתנו מלבד פרעה?

תשובה: כתב בפ"י הטור עה"ת "ופרעה חלם. וא"ו של ופרעה רמז למה שדרשו (מדרש הגדול) שגם יוסף חלם חלום פרעה, לקיים מה שנאמר (עמוס ג' ז') כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים, שוא"ו מוסף על דבר אחד שלפניו".

חידה: מי הקפיד שלא לאכול סעודה עד שיתפללו?

תשובה: מג, פכ"ה, ויכינו את המנחה עד בוא יוסף בצהרים כי שמעו כי שם יאכלו לחם, עי' מה שכתב הגחיד"א בחומת אנך [וז"ל "ויכינו את המנחה. שהתפללו תפלת מנחה ע"ד הכון לקראת אלהיך ישראל כי שמעו כי שם יאכלו לחם ואין נכנסין לסעודה סמוך למנחה עד שיתפללו והיינו דלא קאמר המנחה אשר בידם כדלקמיה. הרב הגדול מהר"ר וידאל צרפתי ז"ל בפ"י כ"י"].

צ"ע. . מא פנ"ה, ותרגב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו, עי' מה שכתב בספר אפריון (לבעל הקצוש"ע) [וז"ל "פירש"י (מהמדרש [רבה צ"א ה']) לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו וכשבאו אצל פרעה וכו' עכ"ל. וצ"ע מדוע באמת יוסף אמר למצרים למול?]

תשובה: עי' מש"כ ביערות דבש (ח"א דרוש ב') [וז"ל "והנה יוסף ראה שעתידין ישראל לבוא בגולה במצרים ויתערבו בם, כמו שפירש"י על קוצר רוח ועבודה קשה [לא נמצא ברש"י שם], וא"כ פחד אולי גם אות ברית ימנעו לקיים כמעשה נכרים, ואם ח"ו בשר קודש יעברו, לא תהיה תקומה להם בגולה, מה עשה יוסף, חשב מחשבות ליתן אות ברית אף למצרים, וא"כ אף עם ישראל לא יעברו, בראותם כי גם לגוים כאלה היא, ולא תהיה להם חרפה בגוים".]

יש לעיין. - איסור מסירה. הנה יוסף אמר לאחים, (יט) אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם וכו'. וצ"ע איך הסכימו לזה הרי הדין הוא המבואר במשנה בתרומות (ירושלמי פרק ח הלכה ד) סיעות (בני אדם שהיו הולכים בדרך, פגעו להם גוים) ואמרו להם תנו לנו אחד מהם (ונהרוג אותו) ואם לאו נהרוג כולכם, (אפילו כולם נהרגים) לא ימסרו נפש אחת מישראל. ייחדו להם אחד, כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו, ואל ייחרגו (עכ"ל הירושלמי). כן כאן, הלא על פי הדין יאסרו כולם ואל ימסרו אחד מהם לשבי, וא"כ איך הסכימו שאחד יאסר?

תשובה: - י"ל דכאן הרי לא אמר שיתנו אחד להריגה, אלא רק להיאסר בבית המאסר.

- עוד י"ל, דהם לא מסרו כלל את אף אחד. אלא יוסף מעצמו לרקח את שמעון. דלא מצינו שהסכימו להצעתו. אלא רק כתיב בראשית (מב, כד) "ויסב מעליהם ויבך וישב אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם את שמעון ויאסר אותו לעיניהם", משמע שעל דעת עצמו עשה כן. ובפרט לפי המבואר במדרש אגדה (שם) וז"ל "ויקח מאתם את שמעון. ולמה לקח לשמעון יותר מכולם, אמר יוסף אם אני אלף השנים ביחד, שמא יעשו כמו שעשו בשכם, לכך הפרידן", ע"כ. וכמש"כ רש"י ז"ל בטעם השני. הרי להדיא שלקח מעצמו, ולא מסרו לו. ויעוין בהמשך בדברי האור החיים.

- עוד י"ל, כמו שראיתי אח"כ שכתב האור החיים (שם) וז"ל "אם כנים אתם וגו'. יתבאר על דרך אומרם ז"ל בירושלמי פרק ח' דתרומות וז"ל תניא סיעת בני אדם המהלכים בדרך ופגעו בהם גוים ואמרו להם תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו נהרוג כולכם אפילו כולם נהרגין לא ימסרו נפש אחת מישראל יחדו להם וכו' ימסרו וכו' ע"כ. והוא אומרם אם כנים אתם פירוש אתם יודעים בעצמיכם אם האמת אתכם אחיכם אחד פירוש אחד מכם ולא יחדו להם יאסר כי אין יראת מות לומר יחרגו כולם ולא ימסרוהו, ולדייק הדבר נתכוון לומר שאם אינם כנים אין להם רשות במשפט להניח אחד מהם כי כשלא יובחנו דבריהם משפט מרגל יש לו ובן מות הוא והרי הם כאלו מיחדים אותו מעכשיו למות ואין הדין כן אלא יחרגו כולם ולא ימסרו נפש אחד מהם. ולא תקשה הלא מצינו כי הוא לקח שמעון

ואם כן הוי כיחדוהו, זה אינו כי אולי שהם ייחדו זה מהם", ע"כ.

ואח"כ כתב האור החיים וז"ל "או אפשר שאחר שהסכימו יחד לקחת אחד מהם קדם הוא ובחר שמעון לטעם כי הוא זוגו של לוי ופרד חבילתם", עכ"ל. וכמש"כ בס"ד, וב"ה שכינותי לדבריו.

אבל מהעמק דבר (שם פסוק כ) לא משמע כן, שכתב "ויעשו כן. לא נתבאר מה עשו בזה, ופשוט שהכינו עצמם לכך לבחור אחד מהם, אבל להלן מבואר שיוסף לקח מהם את שמעון וא"כ מה עשו, אבל הענין שבאמת לא היו רשאים לבחור אחד וכדתנן בתרומות פ"ח וכן נשים וכו', והביאו הר"ש ברייתא בירושלמי סיעת בני אדם שמהלכין בדרך ופגע בהם נכרי ואמר להם תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותם ואם לאו נהרוג את כולכם כולם יהרגו ואל ימסרו לו נפש אחת מישראל, ייחד להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו להם ואל יהרגו כולם, והיינו באופן שבסיבה שלו נעשה כך כמו שבע בן בכרי, וא"כ כך ענין הכתובים שלפנינו דהחלו להתעסק בזה את מי למסור, וזהו ויעשו כן, ובאשר דשבי כולו איתנהו ביה חרב ורעב כדאיתא בב"ב פ"א [ח' ב'], והיה הדבר קשה בעיניהם", ע"כ. ויעוין שם.

חידה: איזה נכד של יעקב אבינו ע"ה נקרא ע"ש האבות הקדושים?

תשובה: - י"ל "אפרים" נקרא ע"ש האבות. כמש"כ בדעת זקנים מבעלי התוספות פרשת מקץ (בראשית מא נב) וז"ל "קרא אפרים. על שם אבות אברהם ויצחק שנא' בהם אפר. אברהם שנאמר ואנכי עפר ואפר. יצחק כאפר על גבי המזבח דאפרים משמע שני אפרות. ולכך נקראו ישראל על שם אפרים שנא' הבן יקיר לי אפרים", עכ"ל. וכ"כ בהדר זקנים (שם).

חידה: כמה שנים היה צריך להיות הרעב במצרים (התשובה מעל 10 שנים) ומדוע?

תשובה: - י"ל דהרעב היה צריך במצרים ארבעים ושתיים שנה, כדאיתא במדרש שכל טוב פרשת מקץ (בראשית מא יח) , וגם טעם הדבר. דהכי איתא התם "והנה מן היאור עולות שבע פרות. מה הוצרך הכתוב לשנות ולשלוש דברי החלום, אלא לדרוש בהם דברי כח, כי מ"ב שנים נגזרו על מצרים להיות השובע בזו אחר זו, ואחר כך להיתכף מ"ב שנות רעב", כדי שלא לעגן את יעקב עוד על יוסף, מיהר הקדוש ברוך הוא להביא את הרעב ז' שנה. ול"ה הנותרות החזירה ירידת יעקב ובניו מצרימה, מפני שלא לכלות יעקב ובניו ואת ביתו ברעב, ביטל הקדוש ברוך הוא משנות הרעב ל"ה והעמידן על ז', וכשברך יעקב את פרעה שיעלה נילוס ביטל מן השבע חמש, והעמיד על שנתים שכבר עברו, שנאמר כי זה שנתים הרעב וגו' (בראשית מה ו). ואימתן חזרו אלו שנות הרעב בימי יחזקאל, שנאמר ונתתי את מצרים שממה וגו', [תהיין] שממה ארבעים שנה וגו' (יחזקאל כט יב), שכן פרעה רואה ז' פרות טובות, וז' שבליים טובות, ומספר ליוסף, ז' פרות טובות, וז' שבליים טובות, הרי מ"ב וכן לרעות", ע"כ. וכע"ז הוא בדעת זקנים מבעלי התוספות (שם) וז"ל, "יהיו שבע שני רעב. יהיו לשון תפלה הוא שמן הדין ה' להיות מ"ב שנים רעב במצרים כיצד שבע דפרות ושבע דשבליים דחלום. וכן בספור. וכן דהגדה מפי יוסף שבע דפרות ושבע דשבליים הרי מ"ב. ועל ידי תפלת יוסף נחסרו עד שבעה בא יעקב ונחסרו עד ב' הרי מ' נחסרו ונפרעו להם בימי ירמיה דכתיב והיה מצרים לשמה מ' שנה", ע"כ. וכע"ז הוא בהדר זקנים על התורה (שם).

במדרש רבה בראשית (פט, ט) ובברייתא דל"ב מדות (מדה י) ותרגום יונתן בן עוזיאל וברש"י ביחזקאל (כט יא) כתבו דנגזר על פרעה מ"ב שנים רעב שנאמר ג' פ' שבע פרות רעות ושבליים רעים. א' מה שראה, ב' מה שספר ליוסף, ג' מה שפתר יוסף, סך הכל מ"ב. וכ"ה בדעת זקנים מבעלי התוספות (מא, כז) וברבנו בחיי והחיד"א בספרו פני דוד דשנים וארבעים שני רעב היו מזומנים לבא על מצרים ובימי יוסף הצדיק היו שנתים הרעב, ולכבוד יעקב אבינו ע"ה פסק הרעב. ואכתי פשו מ' שנה והיו רעב למצרים בימי יחזקאל. ועי' מש"כ בזה בספר אהל משה (אות קלד) ובספר ילקוט הפלאות אות החית - חלום (אות ב).

חידה: היכן רמזו בפרשה שירד להם 190 שנה מארבע מאות שנה של גלות מצרים.

תשובה: - י"ל דמרומז בתיבת "רדו" שבפסוק בראשית (מב, ב) "ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות". וכדאיתא במדרש אגדה (שם) "רדו שמה. בישרן שהם עתידים לשבת שם ר"י שנים כמנין רד"ו", ע"כ. והרי הגזירה היתה להיות משועבדים ארבע באות שנה. אך כאשר נוריד מארבע מאות מאה ותשעים, נותרים מאתיים ועשר כמנין "רדו". וכן הוא בפסיקתא זוטרותא (לקח טוב) (שם), "רדו שמה. אמר ר' אבא בר כהנא בישרן שהן עתידין לעשות שמה ר"י שנה כמנין רד"ו. שקפץ הקדוש ברוך הוא ק"ץ שנה מן הגלות וחשב להם מן לידת יצחק אבינו, דכתי' ויצחק בן ששים שנה (בראשית כה כו), וכתיב ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה (שם מז ט), הרי ק"ץ", ע"כ.

וכמש"כ רש"י ז"ל (שם) "רדו שמה. ולא אמר לכו, רמז למאתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים, כמנין רד"ו", ע"כ. וביאר בפירוש ר' עובדיה מברטנורא על רש"י ז"ל (עמר נקא) "רדו שמה ולא אמר לכו רדו לר"י שנים שנשתעבדו למצרים וכו' קשה מנא לו דבשביל כך אמר רדו תאמר דמשום הכי אמר רדו לפי שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. י"ל משום דאמרין אל יפתח אדם פיו לשטן ואעפ"י שנופל כאן לשון ירידה משום האי טעמא דארץ ישראל גבוהה מכל מקום לא היה לו לומר יעקב לבניו לשון גרוע בלשון ירידה אלא שרמז לר"י שנים שנשתעבדו שם", ע"כ.

מהר"א מגרמייזא כתב "מקץ" היינו שנחסרו ק"ץ שנה מת' שנה של גלות שנגזרו על ישראל.

לקראת שנה מלכתא

dirshu@dirshu.co.il לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 204

פנינים לפרשת מקץ

לפני שנים עמדתי לפני ניתוח קשה באמריקה. כדרך העולם שהולכים לצדיקים לבקש מהם ברכות, החלטתי גם אני לקבל ברכה מצדיק. קמתי ונסעתי לירושלים. באתי לישיבת 'אש התורה' לבקש ברכה, כי בישיבה ההיא ישב ולמד יהודי, ודאי שמעתם עליו - ר' אורי זוהר

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל על ברכות ועל הכל בידי עליון

"וְזָדִים בֵּינָם עוֹסְקֵי תוֹרָתָךְ" (מתוך 'על הניסים')

ואכזרית שידעת למרר את חיי בעלה. אין פלא שעד היום היא לא מצאה את זיווגה".

אמר הצדיק: "אוהו, זה נשמע משהו 'טוב', אברר עליה". הלך לברר עליה אצל שכניה ומכריה, וכולם ענו: "שומר נפשו ירחק ממנה! אצלה תאכל מרור כל השנה..."

אמר הצדיק בשמחה: "מצוין! זה מה שאני מחפש. ברוך ה' מצאתי את זיווגי!".

למחרת החתונה המתין רבי לייב בסבלנות לשמוע צעקות, גערות... אולי איזה כסא מתעופף... שום דבר! שום צעקה, שום גערה... היא דיברה אתו בנימוס ובדרך ארץ, הכינה לו ארוחת בוקר טעימה. לאחר שסיים את הארוחה, ליוותה אותו לבית המדרש בכבוד רב.

המשך בעמוד הבא

בתקופת הגאון מווילנא חי צדיק מופלג - רבי לייב סלונמיר זצ"ל, שנודע בכינוי 'רבי לייב צדיק'. על צדקותו וחסידותו סיפרו מעשים רבים. אחד מהם שמועתי מהרב פייבלזון.

הרעבעצן של רבי לייב צדיק הלכה לעולמה והוא חיפש זיווג שני. חשב לעצמו: 'הרי אמרו חז"ל: 'מי שיש לו אשה רעה אינו רואה פני גיהנום', וכיון שבלאו הכי אני מחפש לעצמי זיווג, אחפש משהו 'טוב' - אשה רעה כזו שבזכותה לא אראה פני גיהנום'...

הלך לשדכן ואמר לו שהוא מחפש זיווג מיוחד: אשה רעה עם כל ה'הידורים': כעסנית ורגזנית, עקשנית, רעת לב וכל שאר מידות 'טובות'...

השדכן היה נבון מאוד. הוא רגיל שאנשים באים אליו ומחפשים אשה בעלת מידות טובות. אם רק שמעו עליה איזשהו חיסרון, מיד פוסלים את השידוך. מעולם לא נתקל באדם שמחפש אשה רעה... אך חשב לעצמו: רצונו של אדם זהו כבודו. אם זה רצונו של הצדיק מי אני שאעמוד בדרכו?!

הציע לו השדכן כל מיני הצעות, כולן היו נשים רעות, כל אחת רעה יותר מרעותה. אבל הן לא סיפקו אותו. חשב הצדיק בלבו: 'מן הסתם אפשר להשיג שידוך 'טוב' יותר'...

הלך לשדכן אחר ואמר לו: "נאמר בגמרא: 'אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת'... אשה כזו אני מחפש!"...

אמר לו השדכן: "יש לי אחת כזו. שמה הרע הולך לפניך: אשה רעה

חשב לעצמו: 'נו, ככה זה בימים הראשונים... הכל רושם... נמתין כמה ימים ונראה'... אולם שום דבר לא השתנה. היא התנהגה בדרך ארץ, כיבדה את הצדיק ושירתה אותו במסירות... חשב בלב: 'מה קורה כאן? הרי חקרת ובררת עליה היטב וכולם סיפרו על רוע לבה ועל מעלליה?!' חזר אל השדכן ואמר לו בטרוניה: "למה רימיתני? הבטחת לי אשה רעה וקשה, ומה הבאת לי? אשה כלילת המעלות!". השיב השדכן: "שדכן ותיק אני, ורגיל אני להסתיר את חסרונותיהם של המשודכים. זה חלק מתפקידי... אולם האמן לי, המקרה שלך הוא הראשון שבו הצגתי את האמת לאמיתה, לא הסתרתי דבר!". תמה הצדיק: "אם כן, כיצד יתכן שהמידע שמסרת לי על האשה שנשאתי אינו עומד במבחן המציאות?". השיב השדכן: "מי יודע, אולי בזכות זה שהיא נישאה לצדיק היא הושפעה לטובה ותיקנה את דרכיה..." הסתקן השדכן והחליט לברר אצל האשה בעצמה. בא אליה ושאל: "בעלך הצדיק היה בטוח שהוא לוקח אשה רעה, והתברר לו שטעה טעות מרה..." אמרה האשה: "מה הוא חושב לעצמו, שהוא יתחתן אתי ויתפטר מגיהנום בעולם הבא? אני לא אתן לו את התענוג הזה..." מסקנה: מה שנגזר על האדם משמים הוא מה שיהיה! אם נגזר עליו לסבול לא יוכל להימלט מכך; אך מנגד, אם הוא ראוי לזכות לטוב הוא ידווח נחת ואושר... זיווג שני הוא לפי מעשיו של האדם. ואם אותו צדיק ראוי לפי מעשיו לזכות לאיזו טובה, לא יועילו לו כל השתדלויותיו... הכל בגזירת עליון, וכל השתדלות לא תסייע לאדם לשנות את הגזירה - "הגזירה אמת והחריצות שקר".

רבי מנחם מנדל וייס זצ"ל, חתנו של ה'חפץ חיים', בא טרם נסיעתו להיפרד מחותנו ולבקש ממנו ברכה. בירך אותו ה'חפץ חיים': "שלא תהיה גביר!" היהודי שעמד בתור מאחוריו שמע את הברכה ונבהל! הוא פחד שה'חפץ חיים' יברך גם אותו באותה ברכה... ה'חפץ חיים' שראה את מצוקתו מיהר להרגיע אותו: "זה החתן שלי, הילד שלי, אותו אני מברך בברכה שאותה אני רוצה לעצמי. אל תפחד! אותך לא אברך בברכה זו..."

לפני שנים עמדתי לפני ניתוח קשה באמריקה. כדרך העולם שהולכים לצדיקים לבקש מהם ברכות - "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" (בבא בתרא קטז.) - החלטתי גם אני לקבל ברכה מצדיק. קמתי ונסעתי לירושלים. באתי לעיר העתיקה, לשיבת 'אש התורה' לבקש ברכה. כי בשיבה ההיא ישב ולמד יהודי, ודאי שמעתם עליו - ר' אורי זוהר.

אני נכנס לבית המדרש, הוא יושב עם טלית ותפילין כמדומני, לומד בהתמדה עם החברותא. לא רציתי להפריע באמצע, המתנתי לרגע שיקום ממקומו, ואז ניגשתי אליו ואמרת: ר' אורי תשמע, אני צריך לעבור ניתוח לא קל בארצות הברית. אני הולך לצדיקים, וגם אליך אני בא עכשיו לקבל מומך ברכה. הוא הסתכל עלי בתימהון: "ר' ראובן, טעית בכתובת, אינני נותן ברכות. לשם כך צריך ללכת לצדיקים, לחכמים, לא אלי. אף אחד לא מבקש ממני ברכות!". ר' אורי, אני מגיע מבני ברק במיוחד, לקבל ברכה מומך - התחננתי. "תהיה בריא, מה אתה רוצה ממני? מה נטפלת אלי?", התחנן הוא (וכבר אמר "תהיה בריא"...).

תשמע, אמרתי לו, זה לא יעזור לך. אני נוסע פעמיים בשבוע מבני ברק לבת ים, ובדרך עובר בכביש גהה. ובכביש גהה - אומרים שעוברים בו שישים ריבוא איש מדי יום, וגם אם פחות משישים ריבוא לא נורא. ועל הכביש, באחד הצמתים, תלוי שלט ענק, כפליים או שלוש פעמים מבית המדרש הזה, אותיות ענקיות, כל אות מטר ויותר. לא שייך לא לראות את השלט. ומה כתוב בו? שפתים יישק: "אורי זוהר, אחרי הכל, גלה לנו הכל, מדוע עזבת את הכל?". אתם שומעים?

"אורי זוהר, אחרי הכל, גלה לנו הכל, מדוע עזבת את הכל" - כי הוא, שיחיה, עזב את הכל, נמלט מהזוהמה, התנתק מהבובץ של הכל העולם הזה. אמרתי לו: ר' אורי, אם זכיתם לקדש שם שמים אני צריך ברכה מכם. הוא נתן את הברכה שלו.

את הסיפור הבא על הגאון מווילנא שמעתי מאדם ששמע מר' שלום: הגאון לא היה נעזר ברופאים - "מה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'..." פעם סבל מדלקת אוזניים קשה. מכיון שלא הלך לרופא סיפרו לו בני ביתו שיש אשה יהודייה שמרפאת באמצעות לחש. הגאון הסכים שהאשה תבוא לביתו. הוא פנה אליה וביקש לדעת מהו הלחש, אולי חלילה זה שם טמא. אמרה לו האשה: "הרי זהו מקור פרנסתי היחיד, ואם אגלה את סודי אני עלולה לאבד את מטה לחמי... אבל כמובן אין לחשוש מהגאון שיעשה שימוש לרעה בלחש ויגלה אותו ברבים. גילתה האשה לגאון כיצד עובד הלחש: "אני נוטלת בידי כוס מים, מברכת 'שהכל נהיה בדברו' ושותה. זה הכל... וזה עובד!". שאל הגאון: "מי גילה לך את הלחש הזה?".

"הריבוננו של עולם!", השיבה האשה. וכך היא סיפרה: "הייתי ילדה יתומה, אבי נפטר. נשארתי ללא פרנסה. נכנסתי לבית הכנסת, פתחתי את ארון הקודש ובכיתי לה: 'אין לי פרנסה'. פתאום אני שומעת איזו בת קול שאומרת לי: 'תגידי שהכל נהיה בדברו לרפואת בני אדם, ותהיה לך פרנסה ברווח'. מאז

בעת שנסעתי עם אבי למקסיקו התאכסנו בבית אדם אחד, ושם הבניינים מוקפים חומה, אולי גובה שלושה מטרים, מפני יראת שודדים וכו'. ופתאום בלילה הם רואים בחור קופץ מעל החומה לבפנים, ומאוד נבהלו

הגאון רבי משה שטיינמן שליט"א, מראשי ישיבת 'עטרת שלמה אריה - ירושלים', על אביו מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

"פי גר מצוה ותורה אור"

תורה מתוך הדחק

אבי, מאז עומדו על דעתו למד תורה לשמה מתוך הדחק - שאלו המעלות הגדולות של תורה. התלמידים שנקשרו אליו עוד בהיותו בשווייץ כבר בבחרותו הכירו בכך שהם יושבים ליד אדם העובד את ה' באמת, ותורת ה' היא מושג חייו בכל עת ובכל מצב בימי רוגע ובימי צר ומצוק (א. חפץ. הווה עובדה שאמרו למרן והצביעו לפניו על איזו מחברת של חידושי תורה שכתב בשווייץ - זו "תורה שלמדתי באף", אמר מרן בפליטת פה נדירה, והוסיף: "ומתי לא היה תורה שלמדתי באף?").

הרב יוסף ארלנגר, כיום תושב בית וגן בירושלים, אמר לי, כי כיון שאחרי החתונה אמו"ר התגורר תקופה ארוכה בעיירת לוגנו שבשווייץ, אזי הוא, כנער שוויצרי שכר במיוחד דירה בקרבת הבית בלוגנו, וכך יכול היה לזכות ללמוד יחד עם אמו"ר כמה שעות בחברותא כל יום, "ואכן זכיתי ולמדתי עמו כל אותה תקופה שמורי ורבי התגורר בלוגנו", אמר בשמחה.

אח"כ כאשר מרן עלה לארץ הקודש הגיע ר' יוסף ארלנגר שליט"א כמה פעמים במיוחד לבקר בעיר כפר סבא.

וסיפר לי: "פעם אחת היה זה ביום קיץ רותח, הגעתי במיוחד עד כפר סבא ומצאתי יושב ולומד בפתח הבית, היכן שנשבה מעט רוח צוננת ואוויר צח. המתנתי בסבלנות עד שהבחין בי, ואז קם וקיבלני בחביבות - כתלמידו מהימים הטובים של שווייץ - והציע לי לשבת על הכסא עליו ישב.

"מיאנתי לשבת על כסא מורי ורבי, אבל משום מה האיצ בי לשבת דווקא על הכסא שלו. התעקשתי ולא התיישבתי כי לא הייתי מסוגל לשבת על כסאו. אמרתי - אכנס פנימה להביא כסא אחר, אבל מורי ורבי מיאן.

"אחרי כמה דקות שרבינו כבר החל לדבר אתי בנושא אליו הגעתי במיוחד, הוא הציע לי שוב - לנוח מעמל הדרך ולשבת על הכסא, ואז הרבנית הגיעה מהרחוב ושמחה לקראתי. רמזתי לה כי אני רוצה לשבת על כסא מורי ורבי. נכנסנו הביתה, ואז הבחנתי והבנתי היטב - כי בבית לא היה כסא נוסף לתת לי לשבת עליו... היו כמה ארגזי תפוזים שהילדים ישבו עליהם, והכסא עליו ישב מורי ורבי בפתח

הבית הוא הכסא היחיד. או אז הבנתי מדוע הרב ביקש שאשב על כסאו".

בן דודו של ר' יוסף ארלנגר, הלוא הוא רבי חיים אריה ארלנגר, היה צדיק גדול ומקובל, תלמיד מובהק של ראש הישיבה משווייץ. מכוח קרבתו לאבא הגיע כידוע למדרגות גבוהות (כאשר הרבי מסאטמאר שהה בשווייץ נתן לו ר' חיים אריה קויטל בו היתה כתובה הבקשה: "להיות מרכבה לשכינה". הרבי הסתכל עליו, בחורצ'יק עם מושגים לא מוכרים, האדמו"ר התעניין מי רבו ועם מי לומד גמרא, והוא סיפר כי הרב שטיינמן הוא רבו. מספרים עוד, כי ה'אמרי אמת' זי"ע שמר כמה קוויטלאך, אחד מהם הוא הקוויטל של ר' חיים אריה שביקש ברכה להשגות מיוחדות).

הוא היה עובד ה'. השפיץ של ה'עבודה' שלו היה בליל הסדר - כך סיפר לי בנו שליט"א. נקל לתאר כיצד היה נראה ה'קדש' 'ורחץ' 'מגיד' וכו' אמירת ההגדה בחיל ורעדה. כאשר מגיעים לסוף 'מגיד' לפני 'רחצה' ו'מוציא מצה' אומרים "בצאת ישראל ממצרים" - הפרק הזה היה הפסגה של ה'עבודה'. אבא זצ"ל היה שר 'בצאת ישראל ממצרים' לפחות עשרים דקות בניגון פשוט וידוע המקובל מר' חיים מוואלוז'ין. הוא היה חוזר על הפרק זמן ממושך עד חצי שעה בניגון הליטאי העתיק. אחרי שהיה מגיע כביכול לידי סיפוקו היה שבע ומאושר ואז ניגש בשמחה לכוס שני ולאכילת מצה - 'רחצה' ו'מוציא מצה'.

סיפר לי הבן שליט"א, כי שאל אותו פעם בתמיהה: "אבא, מה מצאת

המשך בעמוד 29

פתח האב את הפתק והחל לקרוא את הכתוב בו. תוך כדי קריאתו החל האב לבכות בכי נורא וחזק להשתוממותו של הנער. בכיו הלך וגבר, עד שלא היה בכוחו לעמוד בנפשו והוא קרס ארצה מתעלף, כך חזרו על עצמן כמה וכמה התעלפויות שהיו מלוות בחרדה ופחד של בני המשפחה, ובהשתוממות מה קרה לאבא שלנו פתאום!?

הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א על כוח התשובה

"וירדו אחי יוסף עֲשֶׂה לְשֹׁבֵר בָּר מִמֶּצְרַיִם" (בראשית מ"ב, ג')

וברש"י: "וירדו אחי יוסף - ולא כתב בני יעקב, מלמד שהיו מתחרטים במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחוזה ולפדותו בכל מזון שיפסקו עליהם".

מכאן אנו רואים עניין התשובה, שאפילו שבטי י"ה נתנו לבם להתנהג באחוזה והתחרטו על מעשה המכירה - ומכאן הלימוד על כל איש ישראלי לשוב בתשובה שלמה ולהתחרט על מעשיו.

לפנינו עובדה נפלאה איך התקרב יהודי בתשובה ומעשים טובים, בהשגחה פרטית נפלאה שסיבבה לו הבורא יתברך שמו.

מעשה ביהודי אחד מערי הגולה, שלאחר מאורעות השואה והייסורים הקשים שעבר בה נחלשה אמונתו רחמנא ליצולן. הוא שכח לגמרי את צור מחצבתו וחי כגוי הארץ, בלי שום סממן יהודי... חיפש לו אפוא האיש מקום מרוחק ונידח, שם נשא והקים את ביתו. את שמו כמובן החליף לשם נכרי ובסביבתו לא התגוררו יהודים כלל וכלל. כך ביטח האיש את עצמו, שלא יעלה על קצה דעתם של ילדיו שיש בעולם יהודים המאמינים בה' ובתורתו, ושהם עצמם שייכים לעם הזה. במשך השנים נולדו לו כמה ילדים, שגדלו בחברת הגויים והתנהגו כמוותם בכל דבר ללא שום הבדל ביניהם.

ויהי היום, והנה נעשה בנו בן 13 שנים. אמר לו אביו: "ביום שכזה נחגוג את יום הולדתך בשמחה יתירה משאר השנים, זהו יום הולדת מיוחד יותר... אצא עמך אפוא לטיול במרכז המסחרי שבעיר הגדולה, שם תוכל לבחור לך מתנה ככל שתאווה נפשך. אקנה לך כל דבר שתבחר בו אף אם יהיה זה דבר גדול ויקר!". על ה'בר מצוה' הוא כמובן לא אמר מלה, לא מיניה ולא מקצתיה, אבל בכל זאת חש ביום זה שמחה מיוחדת יותר מיום הולדת רגיל.

יצאו שניהם אל העיר, הסתובבו וטיילו להנאתם בחוצות העיר ובשווקיה ונהנו לחגוג את יום ההולדת המיוחד בטיול נעים. בינתיים התבונן הנער בכל החנויות הקורצות שסביבו וחיפש לעצמו מתנה יוקרתית, שתהיה למזכרת ותעניק לו את התענוג הגדול ביותר.

בעודם מטיילים ברחוב המרכזי ההומה אדם והגדוש בחנויות שונות מכל הסוגים והמינים, חלפו על יד חנות אחת צדדית של 'יודאיקה', שבה גלריה מהודרת של כלי קודש עתיקים וחפצי אומנות יקרים

מיוחדים, שופרות מסוגים שונים, גביעים לקידוש, פמוטות עתיקים יפייים וכדומה. לב הנער נמשך אל אותה גלריה יפה, והוא ביקש להיכנס לבוחנה מקרוב. האב, 'משום מה', לא אהב כל כך חנות זו וניסה להניא את הילד מכניסה אליה. "מה יש לחפש כאן?", אמר לבנו, "הרי רואה אתה שהכל עתיק ומיושן... הבה נתקדם לחנויות הענק החדישות והנוצצות, שם נמצא בוודאי צעצועים אלקטרוניים חדישים שיתאימו מאד לרוחך". אבל הנער התעקש, משום מה הוא רוצה רק להיכנס ולבחון את הפריטים שבתצוגת הגלריה המרשימה הזו, "הלוא הבטחת לי כל מה שאחפוך", טען הבן, "ואולי דווקא כאן אמצא משהו המתאים לרוח?".

לא נותרה לאב כל ברירה נוכח הפצרותיו של הילד, והוא נכנס עמו פנימה. הילד עמד נכחו והביט בהשתאות על כל כלי הנוסטלגיה המיוחדים. והנה צדה עינו על אחד המדפים מנורת עץ עתיקה של חנוכה קלופה ביזוי והדר מיוחד, שהרשימה את נפש הילד מאוד. וכך פנה הילד לאביו: "אנא, חפץ אני במנורה זו המיוחדת למתנת יום הולדתי!". האב נתקף פתאום בכעס וחרדה - הוא ממש נפחד ונרעד מהמחשבה שמא נתפס כאן בנו בענייני יהדות של החרדים, שתמיד בורח הוא מהם כל כך...

הבן, כמובן, לא ידע ולא הבין מה מתחולל בנפש אביו אותה שעה, כמו שלא ידע כלום על מהותה של מנורת החנוכה ומצוותיה, ורק לבו נמשך אליה, ליופייה ולהדרה.

האב התחיל לשדל את בנו לעזוב את המנורה הישנה־נושנת הזו,

"אין בה כלום!" אמר האב, "וכי איזו תועלת תהיה לך ממנורה ישנה שלא תוכל לעשות בה שום דבר? הבה אקח אותך לחנויות הגדולות המלאות בשעשועים מתקדמים ומיוחדים, שלא תפסיק ליהנות ולשחק בהם; חבל לך להפסיד הזדמנות שכזו על מנורה ישנה עתיקה, שתנוח על המדף בחדרך בלי שתוכל לעשות בה כלום...".

משום מה החליט הבן להתעקש כאן - הוא הרגיש משיכה עזה בלתי מובנת דווקא אל אותה מנורת חנוכה והפציר מאוד באביו: "הלוא הבטחת מפורשות שתקנה כל מה שנפשי תחפוץ, והנה חפץ אני מאוד במנורה זו שתקשט את חדרי". ראה האב שאין ברירה לפניו, ניגש אפוא אל המוכר וביקש לקנות את אותה מנורה. אמר לו המוכר: "צר לי, אבל דווקא זו אינה עומדת כלל למכירה. הצגתיה כאן בגלריה בגלל קשר רגשי אליה, יש כאן במלאי מנורות חנוכה רבות ומגוונות, ביניהן תמצאו בוודאי אחת שמתאימה לכם".

סקרנותו של האב נדלקה והוא שאל את המוכר: "מה מיוחד כל כך במנורה זו דווקא, שאינך מסכים למכרה?".

ענה המוכר בניחותא: "הבה ואספר לכם את ההיסטוריה המיוחדת של מנורה זו ותבינו בעצמכם מדוע איני חפץ למכרה.

"מקורה אינו עתיק כל כך כפי שהיא נראית", פתח המוכר בסיפורו, "אלא שהנסיבות שבהן נוצרה הן המעניקות לה ערך שלא יסולא בפז. היא נוצרה בימי השואה האיומים. באחד הגטאות שהקימו הנאצים יימח שמום התחבא יהודי יקר אחד שנפשו המתה מאוד לקראת ימי החנוכה והוא השתוקק לקיים את מצוות ההדלקה בהידור. הוא בנה מנורה זו במסירות נפש של ממש - אסף חתיכות עץ בין הגרוטאות ובמומחיות רבה חיבר והרכיב את החלקים זה לזה, עד שהתקבלה אומנות נפלאה זו שלפניכם! המנורה הקטנה הזו עברה את כל מאורעות השואה וניצלה בדרך לא דרך. רכשתי אותה לאוסף שלי במחיר יקר מאוד. הלוא תבינו מעצמכם שיצירה כה יקרה וחשובה אין בדעתי למכור; חפץ אני שתפאר כאן את חנותי ואת תצוגת הגלריה הזו לשנים רבות".

הילד לא הרפה, וטען באוזני אביו שהוא הבטיח לרכוש לו כל מה שרק יבקש, ואף אם יעלה בדמיון מרובים! חשב האב לעצמו: 'הרי צודק הנער, אכן הבטחתי לו, וברצוני להוכיח לו נאמנותי אליו. הרי ברור', הרבה האב, 'שעם כל חביבותו של חפץ זה למוכר, המזמון חשוב לו בוודאי יותר מכל...'. הוא ניסה אפוא להעלות את המחיר עוד ועוד, אבל המוכר סירב לשמוע: 'על מנורה זו אין מקום למיקוח!', קבע המוכר בעקשנות נחרצת.

בראות האב כי כן, הציע לפתע סכום ענק שיקשה מאד על המוכר לעמוד כנגדו... אכן, פתאום שינה המוכר את דעתו, באומרו שבעד סכום שכזה אין הוא יכול לסרב... והעסקה יצאה לפועל, לשמחת כל הצדדים.

הילד שמח מאוד במתנתו היקרה כל כך וההדורה. כשהגיעו הביתה הביט בה רבות, צחצחה ומרקה, והניחה במקום מרכזי ומכובד שתפאר את חדרו. הוא לא ידע כמובן לשם מה וכיצד ניתן להשתמש במנורה זו, אבל אהב לשחק ולהשתעשע בה רבות.

לא עברו ימים רבים, ותוך כדי משחק נפלה המנורה לארץ והתפרקה לגמרי, לדאבון לבו של הנער. לשמע קול הנפץ נזעק האב אל

החדר, והנה רואה הוא את המנורה על הארץ מפורקת לחלוטין. הוא התמלאה כעס וחמה, והחל לגעור בבנו: "מה עשית? מדוע לא השגחת? הרי מנורה זו עלתה לנו הון תועפות! בקושי נמצאת היא אצלך תקופה כה קצרה, וכבר שברת אותה?! הלוא אמרתי לך שאין בה ולא כלום! אילו היית משכיל לבקש מתנה מתאימה לך, היית בוודאי נהנה ממנה הרבה יותר!".

לאחר שנרגע מעט האב מקצפו פנה אל ילדו ואמר: "הבה ננסה להרכיב את המנורה מחדש, הלוא כל החלקים פזורים כאן לפנינו, אולי נוכל להשיבה על כנה".

התיישבו אפוא יחדיו וניסו להרכיב את ה'פזאל' הקשה והמורכב. הייתה זו מלאכה לא קלה כלל וכלל ועיקר, שכן חכמה ומומחית רבה הושקעו ביצירתה. והנה לפתע פתאום נופל לידיהם מבין חרצי העץ הפנימיים של אחד החלקים פתק קטן מקופל היטב, שהיה מוחבא ותקוע חזק במקום הסתר במנורה. פתח האב את הפתק והחל לקרוא את הכתוב בו, כשהילד עוקב אחריו בדריכות פתאום. תוך כדי קריאתו, החל האב לבכות בכי נורא וחזק, להשתוממותו של הנער. בכי הלך וגבר כשסערת רוחו מתגברת בתוקף מאד, עד שלא היה בכוחו לעמוד בנפשו והוא קרס ארצה מתעלף, כך חזרו על עצמן כמה וכמה התעלפויות, שהיו מלוות בחרדה ופחד עצומים של בני המשפחה, ובהשתוממות הולכת וגוברת: מה קרה לאבא שלנו פתאום?!

לאחר שהצליחו לייצב את נפשו בעזרת תרופות חזקות הוא נרגע לאט לאט מסערת רוחו ומבכיו. הגישו לפניו כוס תה חם ומהיבל, ולאחר שהחיה את נפשו מעט החל בסיפורו.

"אגלה לכם את הסוד", פתח האב, "משפתחתי את הפתק שהוחבא ראיתי שכתב בו האומן היהודי את מצב היהודים שבאותו גטו ואת הייסורים הרבים העוברים עליהם מדי יום ביומו. הפתק מסתיים בבקשה אשית: הנה בונה אני כאן מנורה זו מתוך סכנה נוראה; אינני יודע אם אזכה בעצמי להדליק בה את נרות חנוכה בשנה זו; כל יום כאן זו שאלת חיים או מוות... אם אזכה להדליק נר ראשון מי יודע אם אזכה לנר שני. אבקש אפוא מאד מכל מי שתגיע לידו המנורה הזו, שהשקעתי בה הרבה מסירות נפש, שיואל נא להדליק בה את נרותיה בדחילו ורחימו לעילוי נשמותי, ולעשות ככל שיוכל לזכר נשמותי בלימוד משניות ובאמירת קדיש עליו ועל כל משפחתי שנגדעה באיבה. "והנה", משתנק קולו של האב, "במקום החותם מוצא אני - לא פחות ולא יותר - את שמו של אבי מורי זצ"ל, ה' ייקום דמו, שנספה באותו גטו בשואה!

"בראותי כזאת נבהלתי ונחרדתי עד עמקי נשמותי מעוצמת ההשגחה הפרטית שנגלתה עלי באור עצום שכזה, שמשמים כיוונו הכל בצורה פלאית כל כך, שתגיע מנורה זו דווקא אלי!".

אחר הדברים האלה הבין האב היטב את הרמז שרומזים לו משמים, לשוב בתשובה ולחזור לחיק אבותיו. הוא עם כל משפחתו נעשו בעלי תשובה גמורים בשמירת תורה ומצוות, עד שנהפך לתלמיד חכם גדול וצדיק, וראה דורות ישרים בדרך ישראל סבא.

מוראד'ג!

(מתוך הספר 'טיב המעשיות')

ויהי בחצי היום, כשהיה בביתו צלצל הטלפון ומצדו השני היו מהנהלת ישיבה מפורסמת. הם מחפשים עתה למנות 'מנהל' (גשמי) לישיבתם, וברצונם לברר על טיבו של 'שכן' זה (שכבר יושב בביתו כמחצית השנה כשהוא מחוסר פרנסה) הנודע כ'בר הכי' (חברה'מן גדול). מיד עלה בו רצון להשמיץ ולהכפיש את שמו של שכנו ה'רודף' אותו יומם ולילה ללא כל צדק...

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על הטובות שבדבר ה'

"למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אה" (בראשית מ"ג, ו')

ובמדרש (בראשית רבה - צא, י) "אמר הקב"ה 'אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר 'למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אה". וכתב הרמח"ל (דעת תבונות פ"ה בד"ה ואמנם) "וזה בנה אב, שלכל עילוי שרוצה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה אין מזדמן לו הטוב אלא מתוך עומק עצה נסתרת, על כן יקרה לו קודם לכן צער. וכעניין שאמרו ז"ל (ברכות ה.) 'שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי ייסורים', עכ"ל". והוא נוגע לדידן, איש איש בנגעו ובמכאובו, דע לך, כי אין בדינו להבין דעת עליון, אבל זאת תדע, ההסתרה והייסורים הינם הקדמה לטובה, "ומכשירין את האדם לקבל הטובה, והכל נהיה בדבר ה'".

היה עונה: "מה... וכי לא שמעתם שכך היה המאדע (מוודה, style) האחרונה בפאריז...". הללו נתביישו ב'בורותם', שתקו ונתנו שכר (משלם).

לקראת נישואי ר' משה שלח האח סכום נכבד כדי שר"מ ובני ביתו יקימו מזה איזו השקעה ו'קרן' הנושאת פירות וכך יתפרנסו בכבוד. אאדהכי והכי לא הושקעו המעות ומשם נתפרנסו, עד ש'כליא קרנא', והגיעו ר"מ וב"ב ל'פת לחם' ויזעקו אל אחיהם בצר להם: אנא, ממצוקותינו הצילנו.

נכמרו רחמיו של ר"א, הוסיף יגיעה על יגיעתו, אסף שוב סכום נכבד, ושלחם למדינת רומניה, תוך שהוא מתנה 'תנאי' שהפעם לא יאכלו את המעות רק ישקיעו אותם בשום שכל ודעת, בדעה בינה והשכל, למען תעמוד הקרן לאורך ימים ושנים טובות...

סבר ר"מ וקיבל ומיד החל לתור אחר 'עסק' מרווית. ויהי בעלות הבוקר (באחד הימים) כשהוא עובר ברחובה של עיר, הבחין ר"מ ב'חדר' נטוש - מלא ב'שמאטעס' ושמאנצ'עס (סחבות ושיירי חפצים שאין לבעליהם כל חפץ בהם), במרכז העיר, ובחדות הבין שאפשר להפוך את החדר ל'פינת יקרת' - חנות נעימה ונוחה לטובת תושבי המקום, ומשם ייכנס רווח נאה ומכובד לבעלי החנות... מיד בא ר"מ בדין ודברים עם בעלי המקום, שהסכים על אתר

איש יהודי צדיק וחסיד היה בעיה"ת וויליאמסבורג ושמו הרה"ח רבי משה גאלדהירש זצ"ל. נלב"ע בשיבה טובה הוא ונוות ביתו ביום אחד, בר"ח סיון תשנ"ח, כשהם מוותרים אחריהם דורות ישרים מבורכים, יראים ושלמים לעשרות ולמאות בלעה"ר. והרי לפניכם מעשה נורא - בזכותו ניצלו חייהם וחיי הדורות הבאים אחריהם:

בעיר 'גורא המורא' התחתן רבי משה למזל"ט עב"ג שהייתה יתומה מאב למשפחת ראזנבערג (לערך בשנת תר"צ). אחרי מות אביה רבי אהרן אר"ה זצ"ל החליט בנו - אחיה רבי אברהם - לכלכל את אמו האלמנה ולהשיא את אחיו ואחיותיו היתומים. לשם כך עזב במסירות נפש את אדמת רומניה והרחיק נדוד לארה"ב, שם התייגע ועמל קשה להרוויח מעות לשלחם לרומניה למחיה ולהכנסת כלה לחופתה (באותן שנים הייתה ארה"ב מקום סכנה ברוחניות, ובכל אותו הזמן ששהה ר"א בארה"ב, לא נכנסה אמו הצדקנית לישן במיטתה. כמו כן לא הכניסה אפילו כף אחד של בשר לפיה, והכל לזכות בנה השווה בניכר. ואכן ר"א עמד בצדקותו וחסידותו אף בארץ ניכר, וכדי להימנע מחילול שבת לא עבד כ'שכיר' תחת בעה"ב, אלא כעצמאי, כשהוא משמש כ'צבעי' (קאלעכער, painter). ומכיון שלא למד את המקצוע לכן ברוב המקרים היו נצבעים קירות הבית כל אחד בצבע שונה מהקיר הצמוד אליו, ולתדהמת 'בעלי הבתים'

האיש (ויתבאר תיבת "לפני האיש" כמו שאומר 'קודם'), וממילא בבואכם לפני האיש יתן לו ה' רחמים לרחם עליכם.

שמעתי מ'מגיד מישרים', דורש טוב לעמו, פה מפיך מרגליות, ה"ה הרה"ג רבי יעקב שיש שליט"א, מעשה ששמע מבעלי המעשה: באחת הערים השוכנות לא הרחק מעיר התורה בני ברק ערך אחד התושבים 'שיפוצים' (refurbishments) בביתו. הלה בנה והרחיב, וקיים בעצמו "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה", וכדינו של הלולב אשר מוליכים אותו 'מעלה מטה ולארבע רוחות'. ה'בניה' מאוד הפריעה לכל שכניו אבל הללו מילאו פיהם מים, שתקו ולא העירו לו מאומה. ויהי לתקופת השנה הוכרח אחד השכנים אשר דירתו נמצאת בקומה הגבוהה שבאותו בנין להרחיב את ביתו, כי נעשה ביתו צר מהכיל את כל בני משפחתו... אלא שביקש לישב בשלווה, ומיד קפץ עליו רוגזו של השכן מלמטה - זה שבנה אך לפני כשנה. הלה לא נתן לו מנוח יומם ולילה עם טענות ומענות; ולא עוד, אלא שהפסיקו כמה פעמים באמצע הבניה. ה'עליון' שבס"ה בנה על שטחו הפרטי ולא התרחב כאותו הראשון על חשבון שטחי הציבור (ששתקו ולא מוחו בידו) רצה למחות בידו: וכי כך משיבים רעה תחת טובה וכו'... וכי שכחת שאך לפני זמן קצר הרעשת והפרעת לכולנו ולא עצרנו בעדך מאומה... אבל בכוחות אדירים התאפק, שתק ולא ענה מאומה.

ויהי בחצי היום, כששהה העליון בביתו צלצל הטלפון שבביתו ומצדו השני היו מהנהלת ישיבה מפורסמת בעיה"ת בני ברק, היות והם מחפשים עתה למנות 'מנהל' (גשמי) לישיבתם, ברצונם לברר על טיבו של 'שכן' זה (שכבר יושב בביתו כמחצית השנה כשהוא מחוסר פרנסה) הנודע כ'בר הכי' (חברה'מן גדול). מיד עלה בו רצון להשמיץ ולהכפיש את שמו של שכנו ה'רודף' אותו יומם ולילה ללא כל צדק... אלא ששוב גבר על יצרו וענה להנהלת הישיבה: "עתה עסוק אנוכי בביתי ב'טפלי' התלויים בי, אבקשכם לחזור אלי בעוד כשעה". בכל אותה שעה נערכה מלחמה במוחו ולבו של האיש בין יצר טוב ליצר הרע - זה טוען שמצד היושר עליך 'להציל' את הישיבה מברנש זה, ולאידך הרי שכן זה מחוסר פרנסה זה כמחצית שנה, ומי יודע, אולי לכן הוא רודף אותי... מה גם שבכשרונותיו יש בידו לנהל כראוי את הישיבה...

כעבור שעה פנו אליו שוב מהנהלת הישיבה, פתח הלה את פיו בדברי שבח והמלצות טובות ובטוב טעם ודעת מנה את מעלותיו של שכנו, ועד כמה טובה וברכה ינחלו כשהלה יהיה 'מנהל' שלהם... ואכן הם בחרו בו כמנהל תמורת שכר נאה. וראה זה פלא: כי גם בני ביתו של ה'מליץ טוב' חיפשו 'עבודה' כשנה שלמה, את 'קורות חייהם' כבר שלחו לכמה וכמה מוסדות ומכולם נענו כי כרגע אינם צריכים... מה עשה הקב"ה? באותו זמן שהללו גברו על עצמם ועל רגשותיהם מיד פנו מאחד המוסדות החשובים אל נוות ביתו, קראו אותה ל'ראיון', ועל אתר קיבלה תפקיד חשוב ומשכורתה שלמה מן השמים - ונמצאו מרוויחים פי כמה וכמה מכל מנת סבלם שסבלו, כי המוותר אינו מפסיד לעולם.

להשכיר את החדר תמורת כמה פרוטות. בזריזות הזמין ר"מ בעלי מלאכה, רוקנו את המחסן מכל ה'מציאות' שבו, סיידו וכיירו את הכתלים, האירו את המקום כראוי וכנכון, ומשקיבל המקום 'פנים חדשות' העמידו 'מדפים' (shelves) למילוי ה'סחורה' שכבר הזמין ר' משה.

אלא שאז קפץ עליו רוגזו של בעל הבית באומרו: "לא ידעתי שברשותי 'נכס' יקר וטוב כל כך - באמצע העיר, הייתי רוצה לחזור בי... ר"מ לא איבד עשתונותו, ובשלוות הנפש ענהו: "הרי הכסף (שהשקעתי) בא אלי מצד זוגתי, על כך 'איזיל ואימליך' בדעתה".

כשמוע הרבנית את שאלתו אמרה לו: "א איך בעהט, געב איהם" (יהודי מבקש טובתך, תן לו), וכך עשה... (כל ימיו היה ר"מ מספר בהתרגשות, שלא ארכו הימים ובתוך שבועיים נלב"ע בעל הבית, כך שאם היה מתווכח עמו היה לבו נוקפו כל ימיו שמה הוא אשם במיתתו).

שוב שמע ר' אברהם כי אחותו וגיסו נותרו בשנית כ'בטלנים' ערומים וחסרי כל (לאחר שכל הכסף ירד לטמיון בהשקעתם בשיפוץ המקום), חשב ר"א לעצמו: 'וכי תכלית' הוא שאשלה בשלישית מעות 'נאדן' עבורם?'. שלח לומר להם: "הנה רוצה אני להעמיד אתכם על דרך המלך, אבל זאת עשו - בואו הנה, לארה"ב, וכאן אוכל להעמיד אתכם על דרך טובה בפרנסה טובה, תוך שימת עין על מעשיכם".

וכן עשו. ר"מ וזוגתו הפליגו באניה בלב ים עד יבשת ארה"ב, שמה הגיעו בשנת תרצ"ט, ואניה זו הייתה ההפלגה האחרונה טרם פרוץ ה'מלחמה'. ראה נא והביטה בגדולת הוותרנות, הצילה אותם ואת זרעם אחריהם.

הוספה נפלאה הוסיף בנו הרה"ח ר' פייבוש שליט"א אחרי פטירת ר"מ וזוגתו באותו יום - מה שלא נשמע כמות זה רק בימי ה'מלחמה'... כי מי יודע, שמה ואולי נגזר על ר"מ וב"ב למות יחדיו במלחמה, ובזכות הוותור נוספו להם שישים שנות חיים, עד שנתבקשו יחדיו לישיבה של מעלה בשיבה טובה זקנים ושבעי ימים (כששמע כ"ק אדמו"ר מבאיאן שליט"א את דבר המעשה, נענה ואמר: "מצוה לפרסם למען יידעו דור אחרון כי המוותר ידו על העליונה, ורווחים גדולים יהיו מנת חלקו").

וכעין זה כבר מצינו להגה"ק רבי שלמה קלוגר ('אמרי שפר' בפרשתן) המבאר את הכתוב בפרשתן (מג, יד) "ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש", ולכאורה קשה מהו יתן לכם, והיה צ"ל יתן עליכם רחמים וכדומה, שהרי כוונת הדברים שה' יתן בלב האיש שירחם עליהם ולא שהם ירחמו. אלא ביאורו, שבראות יעקב אבינו שבניו זקוקים עתה לרחמי שמים מרובים, כי זה 'האיש' נוהג אתם ביד קשה - שמעון איננו ואף את בנימין עומדים הם לקחת ומי יודע מה יעלה בגורלו, ומה יעלה בגורל כל הבנים הנחשדים כמרגלים... מה עשה, ידע שהקב"ה מתנהג עם בני האדם ב'מידה כנגד מידה', וכן אמרו חז"ל (שבת קנא:): "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים", על כן בירכם "ואל שדי יתן לכם רחמים" - שיגלגל לפניכם שתרחמו על הבריות, "לפני האיש" - קודם שתגיעו אל

פעם, כשבנו הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א שבת בעירנו, שאלתיו: ידוע שהרב אינו אוכל תמרים. מדוע? אמר לי: "פעמים רבות נדבק חלק מהקליפה בחיך, וקשה להסירו. בינתיים חסר ב'ימלא פי תהילתך'..."

הגאון רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א על גדלות ימי החנוכה

"פי נר מצוה ותורה אור"

אחד המנהיגים הגדולים בדורות האחרונים היה מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל. גם מי שלא זכה להכירו בחייו, יכול היה לזהות את גדלותו ודמותו הנדירה. שילוב מופלא של יראת שמים וחומרות לא מקובלות לצד 'בין אדם לחברו' ברמות בלתי מצויות, ענווה ושפלות, מאור פנים לכל אחד ואחד באשר הוא.

הגאון מווילנא אמר, שפעמים רבות אין שני עניינים אלו דרים בכפיפה אחת. אנשים שמזלזלים ב'בין אדם למקום' יש להם יותר אמביציה להתאמץ בעניינים שבין אדם לחברו. הם צריכים לתת לעצמם תחושה טובה שהם בכל זאת שווים משהו, שהם שונים במשהו מהבהמות.

ולחיפך, אדם ששומר תורה ומצוות, מקפיד על קלה כחמורה, קובע עיתים לתורה, הריהו חש שובע ושביעות רצון מעצמו, וממילא עלול הוא לנטות להקל בעניינים שבין אדם לחברו.

אצל הגראי"ל היתה סינתזה נפלאה בין ענייני בין אדם לחברו לבין ענייני בין אדם למקום. כדי לסבר את האוזן, נביא חומרה קיצונית שנהג. ואגב, אף אחד לא ידע מאותן חומרות שנהג, הוא לא הכריז עליהן בחוצות, ולא ניסה להנהיג אותן על אחרים.

ובכן, מרן נהג שלא לאכול ולא לשתות במשך שש שעות אחרי סעודתו הדלה. וכל כך למה? כידוע, מדאורייתא חייב האדם בברכת המזון רק אם אכל שיעור שביעה. בנוסף, ישנה דעה שחיוב ברכת המזון מדאורייתא הוא רק אם אכל וגם שתה. חשש מרן שאם יאכל או ישתה לאחר הסעודה, יתברר שלא שבע או רווה בסעודתו וממילא ברכת המזון שבירך אינה דאורייתא. חומרה בלתי נתפסת. יכול אדם לא לאכול שש שעות לאחר סעודתו - זה עוד אפשרי. אבל מי שמסוגל גם לא לשתות אפילו כוס מים, קרוב לדרגת מלאך. סיפור מפעים נוסף סיפר הרב שמעון סירוקה ז"ל, ראש עיריית בני ברק לשעבר. הרב סירוקה היה מנהל הישיבה בכפר סבא, בה כיהן מרן כראש ישיבה. פעם בעקבות מצוקה כלכלית קשה, לא שילמו בישיבה משכורות במשך חצי שנה. בסופו של דבר, לאחר מאמצים מרובים, הצליחה ההנהלה לגייס את הסכום. כאשר באו להרב שטיינמן ורצו לשלם לו את משכורתו עבור חצי השנה האחרונה, סירב לקבל. אמר: "מטרתה של המשכורת היא לאפשר לי לקיים את משפחתי. והנה, הקב"ה סייע בידי והצלחנו להתקיים יפה גם כך. אם כן, שוב אין לי צורך בכסף זה".

הרב עבד קשה חצי שנה, אבל לא חש שמישהו חייב לו משהו תמורת עבודתו ומאמציו. המשכורת הינה אמצעי קיום. אם התקיימנו, אין סיבה לקבל את הכסף. מסיפורים אלו יכולים אנו לקבל 'סדר גודל' של אדם ענק זה בחייו הפרטיים.

פעם, כשבנו הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א שבת בעירנו, שאלתיו: ידוע שהרב אינו אוכל תמרים. מדוע? אמר לי: "פעמים רבות נדבק חלק מהקליפה בחיך, וקשה להסירו. בינתיים חסר ב'ימלא פי תהילתך'..."

חומרות מופלאות והנהגות שלא יאמנו. ומצד שני, האהבה לכל אחד. בית פתוח לכל. מי שרצה יכול היה להיכנס אל הרב. לא משנה מי ומאין.

אחת ההגדרות בה הגדירוהו היתה 'המנורה הטהורה'. טהרה וקדושה היו שזורות לכל אורך חייו.

בחג החנוכה כבתה המנורה הטהורה. בכנסים שהתקיימו לאחר פטירתו של הרב שאלתי את הנוכחים מי ימלא את מקומו? התשובות היו מגוונות. זה בכה וזה בכה. אמרתי, מי שימלא את החסר הוא אתם ואני. כולנו. כל אחד יכול לתרום את חלקו ולהאיר את העולם. אור גדול הסתלק, המנורה הטהורה כבתה, אבל בכוחנו לנסות להשלים את החסר.

מה הרעיון במשחק הסביבון?

מצויים אנו בימי החנוכה. מרן הרב שך זצוק"ל היה זועק על כך

אספר על חוויה מתוקה שעברתי. בשבת שעברה התארח אצלי נכד בן חמש. התעניינתי אצלו מה סיפרה הגננת אודות החנוכה. הילד הפגין ידע עשיר. שאלתי: והיכן מדליקים את החנוכה, אמר הילד: "בחוץ". שאלתי: "מדוע ולמה?", אמר הילד, "בגלל הדסה..."

כאן התבלבלתי. מילא אם היה אומר בגלל יהודית, יש לה באמת קשר לחנוכה. אמנם לא למקום ההדלקה, אבל בכך הילד יכול לטעות. אם היה אומר משהו שקשור להדסה בעניין חג הפורים, גם אז אפשר היה לקבל את התשובה - אסתר היא הדסה. אבל מה הקשר בין הדסה למקום הדלקת החנוכה.

הבעתי תמיהתי בפני הילד, והקטן הסביר באר היטב: "בגלל הדסה, אחותי הקטנה. אם נדליק בבית היא עלולה להפוך את החנוכה..." האמת, לא היה לי מה לומר על טיעון מנצח. זה רעיון מקורי. ודאי לא שמע אותו מהגננת, אבל בהחלט שכל ישר. הילד 'הגדול' מסביר שלא מדליקים נרות בתוך הבית בגלל הילדים הקטנים.

התובנה שלי מהסיפור הייתה: הילד ידע שההלכה קובעת שמקום ההדלקה הוא בחוץ. אבל הסיבה אינה זו שבדה מלבו, כי הרי אין אנו מוציאים את כל הכלים היקרים מהבית החוצה כדי שהילדים לא ישברו אותם. משאירים אותם בבית ומרחיקים מהישג ידם של הילדים.

ישנם אנשים מבוגרים שחושבים כמו ילדים פעוטים. החגים נשארו אצלם כמו בימי הגננת... את ימי החנוכה הגדולים והנשגבים הופכים לשבוע של ביקורי משפחה וידידים, אכילת סופגניות ושאר מרעין בישין. מחטאים ומפסידים את העיקר. אנו אומרים "על הניסים ועל הנפלאות אשר עשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", אותו אור גדול שהאיר בימים ההם הריהו מצוי גם בזמן הזה. בימי החנוכה ניתן לקחת מהחג מלוא חופניים רוחניות.

ודאי ישנם מנהגים וחשוב מאוד לשמור עליהם. אבל אל לנו לעשות מהם עיקר. הלוא ידועים דברי הרמב"ם שהיות והיוונים גזרו על הנשמות ולא על הגופים, לפיכך אין מצוה לערוך סעודות בימי החנוכה. המצווה היא להודות ולהלל, להתחזק באותם דברים עליהם גזרו היוונים - לימוד תורה, קיום מצוות קדושה וטהרה. אותו אור יקרות שהתנוצץ באותם ימים זורח עלינו בכל דור ודור.

שמעתי ממאן דהוא, שבחנוכה נוהגים לערוך מסיבות משפחתיות משום שהיוונים רצו לעקור מעם ישראל כל זיק של יהדות. הם ידעו שהמשפחתיות היא אבן היסוד של קדושת העם. לפיכך, תשובת המשקל היא לערוך מסיבות ומפגשים. במחילה, זה קצת דומה לרעיון של הנכד החביב...

מטרתם של היוונים הייתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". זה היה חפצם - להשיל מעלינו את התורה והמצוות. אם כן, תשובת המשקל אינה מסיבות ואירועים, אלא, כאמור, חיזוק בתורה, במצוות ובמעשים טובים.

(מתוך הספר 'מפיק מרגליות')

שאנשים חושבים שעיקר ימי החנוכה הוא לשבת ליד החנוכה ולשיר 'מעוז צור'. ודאי שאין זה העיקר, ובוודאי שאין עיקר החנוכה לאכול סופגניות ולשחק בסביבון. כמו כן, למרות הנחמדות שבדבר לא כתוב בשום מקום שמנהג לערוך בחנוכה ערבים כאלו ואחרים, ערב לביבות וערב סופגניות, מפגשים משפחתיים וכדומה. עיקר העיקרים הוא לעסוק בתורה ובמצוות, שהרי מטרתם של היוונים הייתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך".

נחתום ברעיון נאה: הזכרנו את מנהג משחק הסביבון. ה'אבני נזר' אומר שרעיון הסביבון דומה לעניין לאפיקומן. 'גניבת' האפיקומן נועדה לכך שהילדים יישארו ערניים עד סוף ליל הסדר. כך יש להם למה לחכות. הם ממתנים ל'אקשן' שבמקח וממכר של האפיקומן, ולמתנות הבאות בעקבותיו.

זכורני, פעם בא אלי יהודי מרוסיה כדי שאאשר את יהדותו. שאלתי אותו מה הוא יודע. לא ידע כלום. פתאום נזכר. דבר אחד הוא: ישנו חג אחד בו מצוה לגנוב... את זה הוא זכר, מנהג האפיקומן חדר טוב טוב לעצמותיו. אגב, היו מגדולי ישראל שהתנגדו ל'גניבת' האפיקומן. בביתו של רבי שלמה זלמן אויערבאך צווק"ל לא נהגו מנהג זה.

על כל פנים, אומר ה'אבני נזר', שכשם שבלייל הסדר עושים טצדקי כזה כדי שהילדים יישארו ערים, כך בחנוכה. היו זמנים ומקומות שלא יכלו להדליק את הנרות בחוץ, הדליקו בפנים, וה'פרסומי ניסא' היה כלפי בני הבית - כדי שהילדים יישארו ערים וישחקו במשחק הסביבון.

ניצחון המכבים הושג בזכות טהרתם, צדקותם ותורתם

פעם אחת בימי החנוכה נכנס הרב מפוניבז' אל ה'חזון איש'. נידונה ביניהם השאלה: אנו אומרים ב'על הניסים' "מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך". את שני החלקים הראשונים אנו מבינים היטב. הקב"ה חולל נס גדול, גיבורים נפלו ביד חלשים ורבים ביד מעטים. אבל מה ההסבר בהמשך, וכי נס ופלא הוא זה שהטהורים, הצדיקים ועוסקי תורה, ניצחו את היוונים הרשעים?

אמר ה'חזון איש', כי כך הוא הביאור: מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, מדוע, משום ש"טמאים ביד טהורים וכו'". היהודים ניצחו משום שהיו טהורים, צדיקים ועוסקי תורה זו הסיבה לניצחונם. לא אומץ, לא מסירות ולא גבורה פיזית. ודאי גם אלו היו חשובים מאוד, אבל לא היה די בכך כדי לנצח את חיילות יוון שהיו עדיפים עליהם בכמות ובאיכות פי כמה וכמה.

המהר"ל אומר, שהיוונים טימאו את כל השמנים שבהיכל. הגימטריה של 'היכל' 65 ושל 'יון' 66. בהיכל היה להם כוח, אבל היה כד אחד חתום בחותמו של כהן גדול. את הכד הזה לא יכלו לטמא. 'כהן' בגימטריה 75. תשע מעל 'יון'. והיינו הכהן, שבעת הנרות שבמקדש

בהיותי בארץ ישראל הלכתי לבקר בביהמ"ד דושינסקיא ולא האמנתי למה שראו עיניי - מצאתי בית המדרש גדול מאוד, ומשני הצדדים עומדים פארענצ'ס ועליהם מאות אברכים ובחורים, וראיתי עין בעין את הנהגתו של הרבי שליט"א כמו שהיה בביקורו אצלנו בלייקווד, ואז הבנתי היטב מהי ענווה ופשטות אמתית...

הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א,
אב"ד סאנטוב לייקווד, על הענווה והפשטות של גדולי ישראל

שחרית באותו מנח, וכשנכנס ה'שבט הלוי' זי"ע להתפלל קם לכבודו
כ"ק אדמו"ר מנדבורנה שליט"א.
לאחר התפילה אמר ה'שבט הלוי' למשמשי בקודש: "למחר אני
רוצה להקדים ולבוא לתפילה בעשר דקות יותר מוקדם - טרם
שיגיע כ"ק אדמו"ר מנדבורנה שליט"א". וכך הווה - ה'שבט הלוי'
הקדים לבוא בעשר דקות, וכשנכנס האדמו"ר מנדבורנה, שהיה
צעיר ממנו בהרבה שנים, קם מרן בעל ה'שבט הלוי' לכבודו...

לאחרונה ביקר בעירנו כ"ק מרן אדמו"ר מושינסקיא שליט"א,
והתקשרו אלי שהרבי שליט"א רוצה לבוא לבקר בביתי - כנראה
שהוא ביקר בבית הרבנים דעירנו. כשנכנס היה זה בכזו פשטות,
שאם לא הייתי מכיר את צורתו ותואר פניו מאיזו תמונה שראיתי
ממנו, לא הייתי יודע מי הרבי ומי הגבאי...
כשנכנס לחדר האוכל לא התיישב מיד במקום שהכינו לו, אלא
התחיל להסתובב תחילה ולהביט סביבו, הוא הסתכל על כל התמונות
התלויות בחדר האוכל - על הקיר תלויות תמונות דיוקנותיהם של
זקניי הגאונים הקדושים זי"ע שהיו מגדולי הדור המפורסמים, ושאל
על כל תמונה מי הם האנשים אשר בתמונה.
כשהגיע לתמונת פני קדשו של ק"ז הגה"ק בעל ה'יריעות שלמה'

איתא בספה"ק אימרה נפלאה ביותר, דהנה יוסף הצדיק הרגיל שם
שמים בפיו, שבכל דבר ודבר שאירע לו לטב או למוטב היה אומר
שהכל מן השמים ואת הכל ה' עושה, וכמו שנאמר בפסוק (שם, ב)
"ויהי ה' את יוסף", שבכל דבר ודבר שאירע לו, היה עמו ה' - היינו
שתלה הכל בהשי"ת.
יוסף הצדיק לא החזיק את עצמו כמוצלח, שכן בכל דבר הצלחה
שהייתה לו, כמו בבית פוטיפר שהיה האחראי על כל הבית, וכמו
שנאמר (שם, ד) "ויפקדוהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו" - תלה הכל
שהקב"ה נותן לו מתנת חנם, ואשר על כן הוא מצליח בכל דבר
אשר הוא עושה.
והנה, ענוותנותו היתירה וההנהגה הזאת, שלא תלה במעלותיו כלום
אלא רק בהקב"ה, ענוה זו היא אשר גרמה לו לנשיאות חן, וכנאמר
בפסוק (משלי ג, לד): "ולענווים יתן חן". הוא לא החזיק מעצמו כלל
ולא התפאר בעצמו על הצלחותיו, "באשר ה' אתו", שכן כאמור
היה ה' עם יוסף - היינו שבכל דבר אמר שה' עשה כן ורק ה' עזר לו
להצליח ואין זה מכוונותו ומעלותיו. ולכן אומר הפסוק "ואשר הוא
עושה ה' מצליח" - בגלל זה הצליח מאוד שהיתה לו נשיאות חן בכל
דבר, משום שלענווים יתן חן...

ראיתי הרבה פעמים את כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א - על
ישראל הדרתו בקרית ויז'ניץ בבני ברק - הן בהיותו בארץ ישראל והן
בהיותו בחוץ לארץ, כאשר ליווהו אחרי התפילה או עריכת השולחן,
שהיה מסתובב לאחוריו וצועק על המלווים: "לכו לביתכם, לנו
לביתכם, אני מכיר את הדרך לבד!"...
סיפר לי הרה"ח ר' יודא לייב עקשטיין שליט"א, מחשובי חסידי
נדבורנה-ב"ב, ששמע דבר נפלא מאחד המשמשים בקודש של מרן
פוסק הדור, הגאון האדיר בעל ה'שבט הלוי' זי"ע, וכך סיפר:
כששהה ה'שבט הלוי' זי"ע למנוחת הנפש בשווייץ, שהה שם
למנוחה גם כ"ק אדמו"ר מנדבורנה שליט"א מבני ברק - שבאותה
שנה עלה על כס האדמו"רות למלא את מקום אביו כ"ק אדמו"ר
מנדבורנה זי"ע, בעל ה'באר יעקב'. בבוקר התפללו שניהם תפילת

נסעתי לבית וגן וכל הדרך הלב שלי דפק בחוזקה - איך אני יכול לבקש מהרבי כזו בקשה חצופה... נקשתי בהיסוס גדול על דלת ביתו של הרבי. הוא פתח לי את הדלת, קיבל את פניי במאור פנים ושאל אותי מיד מה קורה עם השידוך...

כשהרבי מטאלנא הציע למכור את ספר התורה שלו כדי להכניס כלה, וכשאבי המדוברת דרש לקבל את ההתחייבות בכתב... • סיפור מופלא וסגירת מעגל בשבת חנוכה

יעקב א. לוסטיגמן

את הסיפור הבא שמענו מפי בעל המעשה בכבודו ובעצמו, ומפאת העובדה שחלק מהמעורבים במעשה אינם יודעים את מה שאירע מאחורי הקלעים, ביקש שלא נפרסם את שמו:

היה זה לפני כ-38 שנים. התפללתי בכותל המערבי וזכיתי לפגוש שם את כ"ק אדמו"ר מטאלנא זי"ע, שפנה אלי באותה הזדמנות וביקש שאדבר בשמו עם ההורים שלי ואציע שידוך לאחותי.

הבחור שהוא הציע היה בחור מאוד טוב, ירא שמים ותלמיד חכם, אבל מיד ידעתי שההורים שלי לא יהיו מעוניינים בשידוך מכמה סיבות של חוסר התאמה, והייתי בספק גדול אם הוריו של הבחור כן יהיו מעוניינים, מאותה הסיבה.

הרבי מטאלנא ציין אז באוזניי כי הוא יודע שלהורי הבחור אין כל אפשרות לשלם עבור הוצאות הנישואין והדירה, אבל שלא נדאג כי הוא מקבל על עצמו לשלם את כל ההוצאות של צד הבחור, כנגד מה שאבא שלי יחליט לתת. הסברתי לרבי שאני חושב שעוד לפני העניין הכספי יש כאן עניין של חוסר התאמה, ולכן לדעתי ההורים שלי לא יתלהבו מהרעיון, אבל הוא אמר לי שאציע את השידוך בכל זאת.

ואכן, כמו שצפיתי מראש, אבי מורי דחה את השידוך על הסף. עברו כמה שנים. אחותי כבר התחתנה בשעה טובה, והבחור הזה עדיין נשאר באותו המצב, בחור מתבגר שאין בידו פרוטה לפורטה, ואף שידוך שהוצע לו אינו מתקדם יתר על המידה.

הייתי אז אברך צעיר, עם שני ילדים, והייתי זקוק מאוד לכסף. חשבתי איך אני יכול להרוויח כמה שקלים, ועלה ברעיוני אולי להציע שידוך לבחור הזה. זאת גם מצווה גדולה וגם מתן שכרה בצדה...

שאלתי את רעייתי שתחי', אולי היא מכירה נערה יראת שמים וטובת מידות שתוכל להתאים לבחור הזה, והיא אמרה לי שבאמת בשבת האחרונה, בהיותה בבית הוריי, שוחחו הנשים אודות שכנתה של אחותי, נערה מתבגרת שצריך למצוא לה שידוך... שמעתי את הנתונים הראשונים ומיד חשבתי שאכן מדובר בהצעה שיכולה להתאים מכמה וכמה סיבות.

מה עושה שדכן? ניגש דבר ראשון אל מכשיר הטלפון. בביתי אכן

היה מכשיר כזה, אבל בבתים רבים מאוד הטלפון עדיין לא היה קיים, ואיתרע מזלי שגם בבית המדובר וגם בבית המדוברת לא היה מכשיר טלפון.

החלטתי שלא להיכנע לקושי, יצאתי לדרך והגעתי לבית הורי המדובר. נקשתי על הדלת ואמרו פתחה לי. הסברתי לה שאני כאן עם הצעת שידוך, נתתי את מעט הפרטים שידעתי אודות המדוברת, ואם המדובר אמרה שהם יבדקו את העניין ויחזירו לי תשובה בעוד ימים אחדים.

כעבור מספר ימים שבתי לביתם, והאמא שפתחה גם הפעם את הדלת אמרה שאכן על פניו נראה השידוך כמתאים עבורם, ושאני יכול להציע את ההצעה גם לצד השני. נאמר לי שאביה של הנערה לומד בכולל בבתי אונגרין בירושלים, ואכן הגעתי לשם, איתרתי אותו ופרשתי בפניו את ההצעה.

אלא שהאבא די צינן את ההתלהבות שלי... הוא שלף מכיסו מחברת מהווה ומרוטה, והראה לי שיש לו שם רשימה ארוכה עם שמות של בחורים ופרטים שונים אודותיהם.

גם את הבחור 'שלי' הוא הוסיף לרשימה, אבל הדגיש באוזניי שהוא לא ממהר לעשות את הבירורים והבדיקות הנדרשות, כי הוא עובד לפי הסדר - כשיעבור את כל השמות שכבר רשומים אצלו ויבדוק כל אחד מהם בצורה יסודית, אם אף אחד מהם לא יבשיל לכדי שידוך,

ואם עד אז הבחור 'שלי' לא ימצא זיווג ממקום אחר, הוא יחזור אלי עם תשובה אם יש מה להמשיך או שהוא החליט להתקדם הלאה, להצעה הבאה.

בתחילה הרגשתי שבאמת אין כמעט סיכוי. הוא הוציא לי את החשק והתקווה, אבל אחרי ימים אחדים החלטתי לשוב. שאלתי מה קורה עם המחברת שלו, והוא אמר לי שהוא הספיק למחוק בינתיים שם אחד מהרשימה, ועדיין יש תור ארוך לפני ההצעה שלי...

הייתי אברך צעיר, מלא מרץ ותושייה, וגם הייתי זקוק לכסף בדחיפות. החלטתי 'להתלבש' עליו... נדנדתי לו פעם אחר פעם, עד שהבנתי כי בעצם הסיבה שהוא דוחה אותי שוב ושוב זה לא כי יש לו רשימה ולא כי הוא חושב שהבחור אינו מתאים, אלא שהוא פשוט מחפש 'סידור מלא' לבת שלו; ובגלל שהוא יודע שלא בטוח שהוא יקבל הוא בודק שידוכים אחרים, אבל עושה זאת בעצלתיים בתקווה שבינתיים יבוא משהו יותר טוב...

למרות הכל לא התייאשתי. במשך חודש שלם עליתי אליו לכולל כמעט מדי יום, ניסיתי לדבר על לבו, לספר לו כמה הבחור הזה הוא בחור טוב שבאמת מתאים לבת שלו, ושחבל שהוא לא ממחר לעשות את השידוך הזה, אבל הרגשתי שאני קצת 'מדבר אל הקיר'...

כבר כמעט הרמתי ידיים, אבל בדיוק אז פגשתי את העסקן הרה"ח ר' אברהם סלאנים שליט"א, שאמר לי שהוא שמע שהצעת את השידוך הזה והוא חושב שיש בו פוטנציאל מאוד חזק, לכן הוא רוצה לדעת אם אני עדיין מתעסק עם השידוך הזה, כי אם אני ירדתי מהעניין והתייאשתי הוא מוכן לקחת את זה בידיים ולהמשיך הלאה...

דבריו של הרב סלאנים עודדו אותי להמשיך ביתר שאת. הבנתי שאני לא היחיד שחושב שזה באמת שידוך מתאים...

ירד אז גשם זלעפות, והיה קר מאוד, אבל אני הייתי חדור התלהבות, יצאתי מביתי שברחוב מלאכי לעבר ביתו של אבי המדוברת שגר אז במרחק של כ-20 דקות הליכה, הגעתי אליו כשכולי רטוב והפעלתי עליו לחץ מאוד גדול שיאמר בדיוק מה הוא רוצה.

זה לא היה קל, אבל אחרי משא ומתן הוא הודה באוזניי שאם הבחור יביא אתו לפחות שני שלישים ממחיר דירה הוא ייגש לשידוך, ואם אכן ירצו המדובר והמדוברת לסגור את השידוך בשעה טובה, הוא, אבי הכלה, ישלים את השליש החסר.

ניגשתי לצד השני וקיבלתי תשובה מאוד ברורה: אין על מה לדבר. אם הוא היה מבקש חצי חצי אולי עוד היה על מה לדבר, אבי הבחור מוכן לעשות מאמץ גדול, אבל שני שלישים זה כבר מעל ומעבר ליכולת שלו, מה גם שיש לו בחור מצוין והוא לא רואה סיבה לשלם כל כך הרבה כסף למי שיזכה בו.

תוך כדי הדברים נזכרתי ברבי מטאלנא, ובמה שהוא אמר לי לפני שנים אחדות שהוא מוכן לקחת על עצמו את התשלומים עבור הבחור אם אבא שלי יאות לקחת אותו כחתן לבתו.

צעדתי לתחנת האוטובוס ונסעתי לבית וגן, שם התגורר הרבי מטאלנא. הזכרתי לו את המעשה עם הבחור ההוא והצעת

השידוך שהרבי הציע. הוא זכר את פרטי השיחה, ואמרתי לו שעכשיו יש לנו הזדמנות לסגור שידוך, כשהבעיה היא רק התשלום מצד הורי המדוברת, ואם ההצעה של הרבי עדיין רלוונטית אפשר להתקדם ואולי אפילו לסגור את השידוך בשעה טובה ומוצלחת. הרי הורי הבחור מוכנים לשלם חצי, והורי המדוברת ישלמו שלישי, חסר רק הפער שבין החצי לשלישי, ואת זה אולי יאות הרבי להשלים...

"אתה צודק", אמר לי הרבי, "אמנם התחייבתי לצד החתן, אבל מה זה משנה מאיזה צד יבוא הכסף, העיקר שהשידוך ייגמר בשעה טובה ומוצלחת. אני אכן מוכן לקחת על עצמי את תשלום הסכום החסר".

אבי המדוברת שמע וקיבל, אבל דרש לקבל התחייבות ברורה בכתב ידו של הרבי כדי שיוכל להוכיח את זה, כי הרי הוא לא יוכל לתבוע את הרבי לדין תורה אם הוא לא יעמוד חלילה בדיבורו...

זה כבר היה יותר מדי עבורי... הרבי מוכן לשלם כסף עבור שידוך שהוא עצמו אינו קשור לא לצד החתן ולא לצד הכלה, הוא רק מכיר את הבחור ורוצה לעזור לו כי הוא חייב לו הכרת הטוב בגלל איזה עניין, התחייבות שלו היא התחייבות של רבי... מה פתאום צריך לדרוש ממנו גם התחייבות כתובה?

לא היה לי אומץ לעשות את זה...

כמעט ירדתי מכל הרעיון, אבל אז סיפרתי על כך לחבר שלי והוא הציע לי לגשת לרבי מטאלנא ולספר לו כמשיח לפי תומו שהשידוך הזה נתקע כי אבי המדוברת רוצה התחייבות של הרבי בכתב, וזה דבר שאני כבר לא הסכמתי לעשות כי בעיניי זאת חוצפה...

ההצעה שלו נראתה בעיניי טובה הרבה יותר מהרעיון של לגשת לרבי ולבקש ממנו שיתחייב. אבל בכל זאת, הרי ברור לי שהרבי יבין למה אני מספר לו את הסיפור, וזה עדיין מאוד מאוד לא נעים... נסעתי לבית וגן וכל הדרך הלב שלי דפק בחוזקה - איך אני יכול לבקש מהרבי כזו בקשה חצופה...

נקשתי בהיסוס גדול על דלת ביתו של הרבי. הוא פתח לי את הדלת, קיבל את פניי במאור פנים ושאל אותי מיד מה קורה עם השידוך... אני גמגמתי והרבי ראה שאני מהסס לומר משהו חשוב, הוא דחק בי ולבסוף 'נשברתי' וסיפרתי לו דברים כהווייתם...

הרבי שמע את הדברים ומיד אמר לי שאבי המדוברת אכן צודק במאת האחוזים. אם הוא מוכן לעשות שידוך בתנאים מסוימים, זכותו לוודא שההתחייבות תהיה ברורה.

הוא פתח את המגירה, הוציא דף ועט, וכתב שהוא מתחייב על סכום של 17 אלף דולרים עבור דירה לזוג המיועד אם אכן ייסגר השידוך בשעה טובה. זה היה סכום עתק באותם ימים, אולי כמו 50 אלף דולרים בימינו. סכום שאפשר להחשיב כבלתי הגיוני בעליל שמישהו ישלם עבור מישהו אחר בלי שתהיה לו מכך כל טובת הנאה, קל וחומר להתחייב על כך מראש במסמך כתוב...

כשסיים לנסח את ההתחייבות הפקיד אותה הרבי בידי ואמר לי: "נו, תגמור כבר את השידוך, למה אתה מתעכב?".

שאלתי את הרבי מהיכן הוא חושב להביא כזה סכום גדול, והוא

הנער לא ידע את נפשו. הוא לא מקומי, לא דובר את השפה, הוא מבין שבריה עכשיו כבר לא תועיל, ובסתר לבו מייחל הוא שהאוטובוס כבר יבוא והוא ייבלע בין דלתותיו. לצערו, לא זה מה שקרה, האוטובוס הוסיף להתמהמה, כשמנגד, חבורת הבריונים המפחידה הגיעה כבר לתחנה...

הנער הצעיר שניצל מחבורת בריונים באורח פלא

אמוניים מעוררי השראה ועתירי כוחות. הנשמה הזו מחיה ומפעילה אותנו, ובה בעת מעניקה לנו כוחות להתמודד, יכולות לוחמה גבוהות, עוצמות לעמוד בכל אתגר ולנצח בכל קרב.

מנגד, היצר הרע שבתוכנו פועל להסתיר ולעמעם את הנקודה הזו. הוא מבין, שברגע שנפנים את היכולות שבתוכנו ועד היכן אנו יכולים להתעלות, להתרומם ולהתקרב לאבא שבשמים - באותו רגע הוא יישאר מובטל, וכל שכנועיו יפלו על אוזניים ערלות. לכן, 24 שעות ביממה, 7 ימים בשבוע, הוא פועל לגמול את עוצמתה של הנשמה שנטועה בתוכנו. הוא משווק שאין בנו כוחות, שאנו חלשי אופי, שבדורנו כבר אין יכולות התמודדות, שאנחנו בכלל לא בנויים לנצח ולהכריע במלחמה הרוחנית.

ואז באים ימי החנוכה, ואנו מדליקים את הנרות, מתבוננים בלהבות, ומאירים את האמת: בתוך כל יהודי יש כח עוצמתי וחזק מאין כמוהו, והוא בהחלט יכול להתמודד ולנצח בכל אתגר והתמודדות. ימי החנוכה נועדו לגלות את הכח הזה ולהעצים אותו, להביא אותו לקידמת הבמה ולהפנימו אל הלב, כדי שבכל רגע נתון נדע ונזכור:

בתוכו של כל יהודי בוערת אש, להבה עוצמתית. גם אם הוא נראה חלש מול גיבורים, חיל קטן מול צבא אדיר, נמושה זעירה מול כוחות חזקים - זו אחיזת עיניים מטופשת, כי האמת הפוכה לחלוטין: הנשמה היהודית שבקרבו היא כור אטומי המזון היישר מכסא הכבוד, ארון חשמל ומזוודת אנרגיה שכל כח בעולם לא יכול נגדה!

זהו המסר של ימי החנוכה, זהו האור העולה מבין הנרות, להאיר את נפשנו ולמלא אותנו באורה הבהיר של עוצמת הנשמה היהודית.

הרה"ח ר' אשר קובלסקי שליט"א

"וְקָבְעוּ שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה אֵלָיו" (מתוך 'על הניסים')

בלב הומה מהתרגשות ובשמחה של מצוה, אנו חווים בימים אלה את הימים הגדולים והמוארים, ימי החנוכה. אלו ימים ייחודיים ביותר, בהם מדי ערב ניתנת לנו ההזדמנות להדליק את הנרות ולהתכנס סביבם, להאיר את הלב באור הניסי של קירבה לבורא עולם, ולשורר בהודאה על נפלאותיו עימנו, בימים ההם ובזמן הזה. נעימות שירי החנוכה גואות ועולות, משתלבות בהרמוניה נפלאה של ניחוח הסופגניות. הילדים מקפצים בעליצות סביב סביבונים מוארים, וכולנו מקדישים זמן ומחשבה להתבוננות במשמעות הנס ובהשלכותיו לימינו אנו. אין לב יהודי שלא רוטט עם הדלקת הנרות ושירת 'הנרות הללו', כל נשמה יהודית נרגשת בשירת ההודאה 'מעוז צור ישועתי'...

כשאנו מביטים בנרות הדולקים ובשלהבות הנוצצות, אנו מעלים בזכרוננו את הנס המופלא שהתרחש בימים ההם, כאשר קומץ חשמונאים יצא למלחמה על קידוש ה'. הם היו חלשים ומעטים, אבל טהורי מחשבה ואמיצי רצון. הם נלחמו נגד האימפריה הבינלאומית ששלטה בעולם שלטון ללא מיצרים, ולא רק שניצחו אותה והכריעו את גורל המערכה, אלא שמצאו פך שמן טהור ונעשה להם נס כביר שהוא הספיק לשמונה ימים.

סיפור נס החנוכה, מעורר שאלה ומחייב התבוננות: מה היה ההגיון מאחורי המהלך של החשמונאים? מנין היה להם האומץ לצאת למלחמה שנראית אבודה מראש? מהיכן נטלה קבוצה כה קטנה של אנשים כוחות ויכולות לצאת לקרב מול הצבא החזק בעולם? ובעיקר - השאלה הנוגעת לימינו אנו - האם גם לנו יש כוחות כאלה? האם גם אנו מסוגלים להתמודד באתגר כזה? האם הכוחות והעוצמות הללו, האמונה בדרך ויכולת ההתמודדות בגבורה, שייכים רק להם או גם לנו?

התשובה היא שכן, וזהו הסוד החבוי בתוככי להבות נרות החנוכה. הנרות הקטנים הללו מספרים לנו סיפור, מעמידים בפנינו עובדה, חושפים לנו תגלית. והתגלית היא - שכן!

שיש לכל יהודי נשמה אלוקית, בעלת עוצמות כבירות ובלתי נתפסות. שהנשמה שנתונה בקרבנו, שהיא חלק אלוקי ממעל שניטע בתוככי גופנו, היא כור אטומי של עוצמה רוחנית אדירה, לבת אש של חיים

להסכים לתנאים הקשוחים של מנהל המפעל, ולהסכים לעבוד שבעה ימים בשבוע. כולן, חוץ מנערה אחת...

הנערה תמר, היא לא הסכימה. מיד בשומעה את אימויו של המנהל, ארזה את תרמילה הקט והודיעה כי היא עוזבת את המפעל. בראש מורם ובגבורה יהודית הודיעה למנהל כי היא לא מוכנה לעבוד בשבת בעד כל מחיר שבעולם, ולפיכך היא קמה ועוזבת!

היא ידעה את המשמעות, הבינה את הסיכונים. ובכל זאת, האמונה שבערה בתוכה וכוחות נפשה לא הסכימו לכך שתעבוד בשבת, בכל מחיר שבעולם. היא ידעה שהיא נוטלת על עצמה סיכון לא פשוט ומחיר אישי לא קל - אבל בחרה מרצון לקום ולעזוב את מקום העבודה שהבטיח מחסה בטוח ומגון!

כראות המנהל את אומץ ליבה וגבורתה של הנערה היהודיה, הודיע כי הוא מוותר רק לה על חובת העבודה בשבת. 'לאחר שראיתי עד כמה בוערת בה האמונה בדתה היהודית ועד כמה היא מוכנה להקריב ולהתמסר למענה - אני משחרר אותה מכל עבודה בשבת, והיא תוכל להישאר במפעל במתכונת עבודה ששה ימים בשבוע בלבד!'

סיפור נפלא זה, שהופיע בגיליון 'כאיל תערוג', חושף בפנינו פן נוסף על עוצמתה וגבורתה של הנשמה היהודית, על כוחה החזק ומבועי האנרגיה הנובעים בתוכה. מי שמחובר לנשמה היהודית שבתוכו, מי שמאפשר לאש האמונה היוקדת להבעיר את נפשו - מגלה בתוך תוכו עוצמות וכוחות שלא חשב שיש לו, יכולות כבירות שלא חשב שיש בתוכו.

זה בידיים של כל אחד ואחד מאיתנו, כי בכולנו בוערת אותה הנשמה, אותו הכח, אותה הלהבה. הגבורה החשמונאית כמו הגבורה היהודית לאורך הדורות, אינה נחלתם של יחידי סגולה, כולנו התברכנו בה והיא שוכנת בעומק נשמתנו. כל שעלינו לעשות הוא לחשוף את הכח הזה, לתת לו להוביל, לתת לו להנחות אותנו. כך נזכה שהכח המוביל אותנו יהיה כח יהודי רב עוצמה ואיכות, ונזכה לעמוד בכל האתגרים שלנו ולנצח בכל התמודדות!

רגע ששינה חיים!

הסיפור הבא התרחש לפני כ-25 שנה, בפרבר של רומא בירת איטליה, בשעת לילה מאוחרת. נער צעיר שיצא מישראל לטיול ברחבי אירופה, ישב על ספסל בתחנת האוטובוס והמתין לאוטובוס שיקח אותו למחוז חפצו. לפתע הוא שומע קולות משונים ומפחידים, ועד מהרה מבחין הוא בקבוצת גויים ששמו לשוכרה, שמתקרבת אליו בצעדי ענק...

הנער לא ידע את נפשו. הוא לא מקומי, לא דובר את השפה, ולא מחזיק כל אמצעי תקשורת או הגנה. הוא מבין שבריחה עכשיו כבר לא תועיל, ובסתר לבו מייחל הוא שהאוטובוס כבר יבוא והוא יבלע בין דלתותיו. לצער, לא זה מה שקרה, האוטובוס הוסיף להתמהמה, כשמנגד, חבורת הבריונים המפחידה הגיעה כבר לתחנה...

הפחד צימרר אותו, האימה שיתקף אותו. הוא הבין שהוא טרף קל בידי זדים ארורים, מי יודע מה יעלה בגורלו עכשיו. הוא מביט בבעתה בעיניהם המזוגגות, ולפתע שומע הוא כי הם קוראים קריאות גנאי לעברו וקופצים אגרופים כלפיו. הוא לא הבין אף מילה משפת המשך בעמוד הבא

וככל שנקדיש יותר זמן להתבוננות על הכוחות שהנשמה מעניקה לנו, ככל שנעניק לנשמה את היכולת לתפוס את מרחבי הזמן והפנאי הנפשי שלנו, ככל שנזין את הנשמה באוצרות רוחניים המחיים אותה - כך ניתן לה את היכולת להוביל אותנו, להעצים אותנו, להפעיל את הכוחות החזקים השרויים בתוכנו.

הבה ננצל את שעת הדלקת הנרות, להתנתק מהמירוץ הגשמי השוחק, מהתעשינויות המקיפה מכל עבר, מהדאגות שנוטלות את שלוות נפשנו. ניחד את הדקות הללו לחשיבה, להתבוננות, להעמקת הקשר עם הנשמה היהודית שבקרבו, ואז נזכה שאורם הזך של הנרות ישאב אותנו לעולמנו הפנימי הקסום והעשיר, אל תוך מרחביה האינסופיים של הנשמה היהודית הכבירה שבתוכנו, וזה מה שיעניק לנו כוחות ועוצמות לכל ימות השנה!

היתר חריג במיוחד...

היה זה בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, כשאירופה כולה נרמסה תחת מגפי הקלגסים הנאצים, שהשליטו בכל מקום אימה ופחד. גם צרפת הגדולה נפלה בקרב והובסה בפני הצבא הגרמני, שהקים בה את מה שכונה 'שלטון וישי' - השלטון ששלט בצרפת בתקופת המלחמה.

כדרכם של הנאצים בכל מקום בו דרכה כף רגלם, גם בצרפת החלו מיד בהצרת צעדי הציבור היהודי. כל מי שנמצא ברחובות צרפת ולא היה שייך לעבודה כלשהי בשירות המשטר הנאצי - חרץ בכך את דינו להישלח ברכבות המוות לאחד ממחנות ההשמדה. הדרך היחידה לשרוד את התנאים הקשים באותה עת, היתה להתקבל לעבודה במפעל כלשהו, שתוצרתו משמשת את הנאצים, וכך ניתן היה לזכות בחיים.

באותה תקופה, נשים ונערות יהודיות רבות התקבלו לעבודה במתפרות שונות ברחבי פריז וגלילותיה, מה שהעניק להן אפשרות חיים. אחת מהנערות הללו היתה נערה צעירה בשם תמר קורנפלד, לימים הרבנית הצדקנית, אשת חבר לגאון הגדול רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל. הנערה שמחה על שהצליחה להתקבל לעבודה, והחלה לבוא מדי יום יום לעשות את מלאכתה במפעל.

והיה באחד הימים, ומנהל המפעל קרא לכל העובדות, וקבע כי העבודה תימשך בכל ימות השבוע, כולל יום השבת רח"ל. מיד החלה תסיסה בין הנשים היהודיות שעבדו במקום, היעלה על הדעת כי תיאלצנה לחלל שבת?! האם אשה או נערה יהודיה יכולה להסכים לכך?!

מנהל המפעל שם לב לכך, ומיד קם והכריז בטון נחרץ: 'אשה שאינה מתעדת לעבוד בשבת - שתקום ותעזוב את המפעל עוד היום! אינני מוכן להחזיק כאן עובדות שעובדות ששה ימים בשבוע בלבד!'

המנהל ידע היטב מה משמעות האיום, והיה בטוח כי הוא יעשה את שלו... כל בר דעת הבין שעזיבת המפעל - הינה למעשה בחירה מרצון בחיי בריחה, רדיפה ונדודים, מפחד השלטון הנאצי. שהות בצרפת בלי תעודת עובד - כמוה כהזמנה לנסיעה מהירה ברכבות המוות, בואכה מחנות ההשמדה!

הנשים שמעו את האיום, ונרעדו. בצער רב ובכאב לב נוראי נאלצו

דיבורם, אך הבין גם הבין שהינו מאויים על חייו, וייתכן שאלו הדקות האחרונות בהן הוא חי ונושם...

הנער, שלא זכה לגדול על ברכי האמונה ולא חונך לתורה ומצוות, חש אבוד לנוכח המצב. לאחר רגע התעשת, והחליט שינסה להציג מצג כאילו הוא מצטרף לחבורתם, ואף הוא כמוהם, עד הרגע הגואל בו האוטובוס יבוא והוא ימלט לתוכו. וממחשבה למעשה, כשהתקרבו אליו וכמעט עמדו להטיח בו בקבוק זכוכית מלא במשקה חריף, אזר אומץ ופנה לראש החבורה בבקשה לשנות עימם, לחלוק עימם מן המשקה החריף-חריף הזה...

באותו רגע השתנתה הבעת פניהם. אם הזר רוצה להצטרף להוללות, הם יתנו לו את ההזדמנות. הם מגישים לו בקבוק קטן, הנער כבר מניף אותו אל על, תוך שהוא מעיף מבט בוחן על התווית...

'אוי ואבוי!' - נחרד לרגע בעומק לבו. על תווית הבקבוק נכתב מפורשות כי הוא מכיל שומן של חיה שאינה טהורה. אמנם לא זכה להתחנך לתורה ומצוות, אבל האם הוא מסוגל לשנות משקה כזה? האם הוא מסוגל לטמא את נפשו ולשקץ את נשמתו במשקה פיגולים? האם יעלה בדעתו להכניס למעייו שומן האסור באכילה ליהודים? מלחמה התחוללה בלבו. מחד גיסא, קבוצת בריונים מסוכנת בוחנת אותו ואת צעדיו, ממתינה לראות כיצד הוא שותה עמה. מאידך גיסא, הוא אינו מסוגל לשנות משקה שאינו כשר! הוא לא מסוגל להכניס לפיו דבר שאינו כשר!

בתום רגע של מאבק פנימי קשה ומייסר, החליט הנער כי זה צעד אחד יותר מדי. באותו רגע נדלק בו הניצוץ היהודי החבו, והוא גמר אומר שלא ישתה את המשקה הזה, ויהי מה!

היה זה שבריר שניה של ממש. שבריר שניה של מלחמה, של קרב פנימי בעומק הנפש. הסכנה ברורה, הפחד מצמית, אבל הניצוץ היהודי הכריע: לא שותים משקה לא כשר, לא מטמאים את הנשמה היהודית במזון שאינו לרוחה!

כהרף עין, הוא מניף את הבקבוק, פותח את הפקק, מסתובב מעט על מנת שלא יבחינו, ותוחב את אצבעו בפי הבקבוק. כעת הוא הופך את הבקבוק לעבר פיו, כביכול הוא שותה לרוויה מתכולתו. האצבע שתחב בבקבוק שמרה על חסימה נאמנה שאף טיפה לא תזלוג לתוככי פיו, כשהחושך ועיניהם המבולבלות של חברי הקבוצה מקילים עליו בביצוע התרגיל מבלי לעורר חשד מיותר...

כמה שניות הוא 'שותה' כביכול, ואז משיב להם את הבקבוק, מנענע את לשונו לאות הנאה, ומחמיא להם על טעמו האנן של המשקה. הם חייכו בהנאה לשמע המחמאות, לחצו אתו יד, ורבע השעה הנוספת בה המתין בתחנת האוטובוס כבר עברה עליו ברוגע יחסי. הם כבר לא מאיימים עליו, הם רואים בו כאחד משלהם...

ובאותה רבע שעה, לפתע ניעור בו הרהור: 'רגע, למה התעקשתי כל כך? למה נלחמתי כל כך? מי אמר לי שאוכל כשר הוא כה חשוב? מדוע שמתי את נפשי בכך? וביצתי תרגיל כה מתוחכם, רק כדי למנוע מכמה טיפות משקה להיכנס לפי? ומניין היו לי כוחות להתאמץ עד כדי חירוף נפש כדי למנוע מהמשקה הזה להיכנס בלועי?!' השאלות האלו הוסיפו להטריד אותו גם לאחר שהגיע האוטובוס,

שגאל אותו מהשהות ה'נעימה' בחברתם של קבוצת הבריונים. הן הוסיפו ללוות אותו גם בשובו ארצה, והוא החליט שהוא חייב לפצח את הסוד הזה ולגלות מנין היו לו הכוחות לעמוד באתגר המורכב. השאלות הללו הן שהובילו אותו להתחיל ללמוד על עוצמתה של הנשמה היהודית ורוח הגבורה הנושבת בה, וכך גילה כי בעומק לבו מסתתר כור אטומי קטן ממדים אך עתיר עוצמה...

וכהיום, בספרו לנו את סיפורו זה, הוא מגלה שכל התחזקותו בתורה ובמצוות, וכל הכח שהוביל אותו לבצע מהפך בחייו ולהקים בית של תורה ויראת שמים - הכל בזכות הגילוי המדהדד שגילה באותו לילה, במלחמתו הנחושה שלא להיכשל במשקה פיגולים. 'ברגע בו גיליתי את העוצמה הסמונה בתוכי ואת היכולת שלי להילחם למען האמונה שלי - באותו רגע חיי השתנו מהקצה אל הקצה!' - הוא אומר ברטט נרגש, ודמעה סוררת זולגת במורד לחייו...

וסיפורו האישי הזה, הנחשף כאן לראשונה, מעניק לנו הצצה נפלאה לכוחה של הנשמה היהודית. הנה כי כן, נער צעיר, נטול חינוך תורני, אבוד ובודד, ברגעי פחד ואימה משתקת, ובכל זאת - ברגע האמת עמד לצידו כוחה של הנשמה היהודית, עוצמתה של האמונה, והוא נאבק בצורה כה מתוחכמת ותוך מסירות והקרבה יוצאות דופן כדי לשמור על נפשו זכה וטהור!

יהודים יקרים, בכולנו יש כוחות כאלו! לכולנו אותה נשמה יהודית, בכולנו נטועים כל מבעי העוצמה, האנרגיה והיכולות להתגבר, להילחם, להתמודד ולנצח. כמה כדאי לתת לנשמה היהודית את מזונה הרוחני, להרעיף עליה תורה ומצוות ומעשים טובים המעניקים לה חיות. כך ניתן לה להוביל אותנו ולשמור עלינו, להעניק לנו כוחות וללוות אותנו בכל מערכה, עד שבסייעתא דשמיא נצליח לעמוד בגבורה בכל האתגרים שלנו - רוחניים כגשמיים, ולהתעלות מעלה מעלה!

הזדמנות פז!

בין שלל האוצרות שמעניקים לנו ימי החנוכה, נמצא עוד אוצר אחד שכדאי לייחד אליו תשומת לב ומחשבה. הלא כולנו מחפשים למחוק את ההיסטוריה הלא נעימה שלנו, לנקות את העבר, לזכך אותו מכתמים שדבקו בו. כולנו חשים שיש לנו מה לשפר, למרק, לטהר... הנה אוצר יקר, אותו גילה בספר 'יסוד ושורש העבודה' והובאו הדברים גם ב'קיצור שולחן ערוך': ימי החנוכה מסוגלים מאוד לתקן את פגמי הנפש, וזאת - בנתינת צדקה לעניים ובמיוחד לעניים עמלי תורה. הזוכים לתמוך בלומדי התורה, ולהחזיק בידי עוסקי התורה בימי החנוכה - בכך הם מתקנים את פגמי נפשם, ומזקקים ומזככים את ליבם לאביהם שבשמים!

הבה נתפוס גם את המתנה הזו. עוד נותר לנו די פנאי לתמוך בעמלי התורה, לתת צדקה ולהחזיק בידי לומדי תורה. הבה נעשה זאת בימי החנוכה, וכך נטהר את ליבנו ונפשנו, ונצא מימי החנוכה זכים מטוהרים!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי:
במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

מלאכת הכתיבה אף היא היתה מאמץ רב עבורו, והוא היה מכתב לרבי ניסים את חידושיו, ביום הראשון הוא אמר לו שלוש מילים, ורבי ניסים כתב. ביום השני ארבע מילים, ובשלישי חמש מילים, וכן הלאה, עד שकेבור כמה ימים נכתב סעיף קטן שלם בספר 'חזון איש'...

מקבץ סיפורים על חובת הפעולה גם כשהתוצאה אינה נראית

גם כשהתרחשה מלחמת עולם וסכנה ריחפה על היכלי הישיבות, לא נפל לזרועות הייאוש. הוא המשיך לדבוק במשנתו ופעל ככל שידו משגת, וישיבתו פעלה נגד כל הסיכויים וההצלחה האירה לה פנים.

מידי יום היה נוהג מרן ה'חזון איש' זי"ע לבקר את אמו. באחד הימים היה חלש ותשוש, כנראה ממחלת לב ממנה סבל רבות, אך לא ויתר על מנהגו הקבוע לכבד את אמו ולבקר, וביקש מבן אחותו הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל שילווח אותו לבית אמו שהתגוררה מרחק קצר מביתו.

ההליכה היתה קשה מאוד עבור ה'חזון איש' והם הלכו לאיטם פסיעה אחר פסיעה בקושי רב, במשך כשעה וארבעים דקות. גם החזרה לביתו ארכה זמן רב, בסיומה אמר ה'חזון איש' לר' ניסים: "כשעמדתי לצאת מהבית, הרגשתי שאיני מסוגל ללכת, ולא ידעתי כיצד אוכל להגיע אל אמי, אך ידעתי דבר אחד, שאם לא אצא מהבית, ודאי לא אגיע..."

לאור אמרה זו היה צועד ה'חזון איש' בקביעות, כך גם היה - מספר ר' ניסים - כאשר עבר התקף לב, ובעקבותיו ציוו לו הרופאים שלא יתאמץ כלל וכלל, ואף ימנע בדיבור. מלאכת הכתיבה אף היא היתה מאמץ רב עבורו, והוא היה מכתב לרבי ניסים את חידושיו, ביום הראשון הוא אמר לו שלוש מילים, ורבי ניסים כתב. ביום השני

הרב ישראל ליוש

"וְהָדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחֶצְרוֹת קִדְשָׁהּ וְקִבְעוּ שְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה אֵלֶּי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל" (מתוך 'על הניסים')

מפורסמות קושיית ה'בית יוסף', מדוע תיקנו רבנן להדליק נרות חנוכה שמונה ימים הלוא הנס היה רק שבעה ימים, כי פך השמן שנמצא הספיק ליום אחד והיום הראשון כלל לא היה נס? תירוץ נפלא הובא בשמו של הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל: הבה נתאר לעצמנו את החשמונאים באים לבית המקדש אחר המלחמה ומוצאים אותו הפוך, הרוס ושבור, ומה שלא שבור מצאוהו טמא; אך לפתע הם מוצאים פך קטן של שמן, שלפי כל ההערכות הוא יספיק ליום אחד ואולי אף לפחות מכך (לפי חלק מהשיטות). המחשבה הראשונה שאמורה היתה לעלות על דעתם היא, שכיון שבלאו הכי לא יספיק השמן ליותר מיום אחד שהרי 'אין סומכין על הנס', אם כן מה לנו להדליק את המנורה ליום אחד? ננוח מעט מהמלחמה, נבנה ונשפץ מחדש את בית המקדש, נטהר את כל מה שנטמא, ורק אז נתחיל להפיק שמן טהור מזיתים טהורים, וכשיהיה די שמן כדי שתדלק המנורה מערב עד בוקר, יום אחר יום ברצף, נחל בעבודת בית המקדש - הדלקת המנורה ושאר העבודות; וכי למה להתחיל במצווה שבלאו הכי לא נוכל לעשותה בשלמות?

אך החשמונאים לא הלכו אחר לבם, ידיהם לא רפו ולא התעצלו ותירצו זאת בחוסר תועלת במעשה ההדלקה, אלא כאשר מצאו את פך השמן מיד בערה בהם מחדש חביבות המצווה והדליקו את השמן אפילו שישפיק ליום אחד בודד. הרי זה נס בפני עצמו, וכדי לציין אותו מדליקים גם ביום הראשון. וכיוון שראה הקב"ה את התאמצותם שעשו כל מה שיכלו, אפילו שלא ציפו להצלחה כבירה ממעשיהם, עשה עמם נס ומעט השמן דלק שמונה ימים שבהם טיהרו את בית המקדש, הפיקו שמן טהור והמנורה המשיכה לדלוק ברציפות.

מרגלא בפומיה של 'הסבא מנובהרדוק' צוק"ל: "אף פעם איני חושב על דבר אם אני יכול לעשותו, אלא אם אני חייב לעשותו, כי אם אני חייב לעשותו אזי גם אוכל באמת לעשותו", וכל ימי חייו פעל ועשה כשמשנה סדורה זו לנגד עיניו ובזכותה צלח קשיים ומשברים רבים.

אני עושה כדברי הבת קול, ואכן כך אני מתפרנסת לא רע כבר שלוש שנה..."

שמע הגאון את סיפורה ופרץ בצחוק, ומן הצחוק התפוצצה המוגלה שבאוזנו. הוא כבר לא היה צריך את הלחש כדי לרפא את אוזנו...

שאלה האשה: "למה הגאון צחק?", ואז הוא סיפר: "אני הייתי הבת קול!..."

המשיך הגאון וסיפר: "הייתי שם בבית המדרש, ראיתי יהודייה

המשך מעמוד 3 | הגאון רבי משה שטיינמן שליט"א

בשיר הזה אחרי עיצומו של עבודת הקודש שלנו בלילה קדוש זה?".

השיב לו ר' חיים אריה: "אתה לא מבין כלום. אין לי שום דבר עם הניגון מצד עצמו, לא חסר לי ניגונים אחרים. פשוט הניגון הזה מזכיר לי את הימים שעברו בימי מלחמת העולם בשואה, שהייתי שוהה ליד בחורצ'יק גלמוד שאין לו ידיעה ממצב ההורים שלו, חי בגלות בעירום ובחוסר כל, והבחור הזה לומד ולומד - הוגה בתורה בגלות שווייץ יומם ולילה. תשמע, את הגמרא היה לומד בניגון העתיק הזה - בו אני שר את ה'בצאת ישראל ממצרים'. תבין, עם הניגון אני מזכיר לעצמי את הסיטואציה של הבחור היתום ללא כלום - שאין לו בעולמו דבר מלבד 'אורייתא וקודשא בריך הוא', הניגון מחייה לי בחוש את הימים ההם - החודשים והשנים הרצופות של דבקות בתורה, ובכך אני מוסיף להתרומם למצב של עבודה אמתית".

צומות ותענית

בעיקרון, מאז שהבחנתי ומאז ילדותי, אבא צם תעניתים - לפחות שני וחמישי היה צם, ולכאורה עוד יותר, כך שלא הייתה בעיה של אכילת צהרים ובוקר רוב ימות השבוע. בכל מקרה, בבוקר כאשר הלך לשיבה לא לקח אתו מאומה, (לא רק בגלל שלא רצה לאכול, אלא שבאמת כמעט לא היה בבית אוכל, ומה שכבר היה נתנו לילדים). אולי לקח מעט פירות העץ.

אבא היה הולך ברחוב - בכפר סבא - תמיד עם תיק (אולי כדי לא לעבור בין ב' נשים).

תלמיד מהישיבה מהימים ההם אמר לי, כי פעם אחת הם החליטו בחוצפה לגלות מה יש בתיק של מורם ורבים ראש הישיבה. הם פתחו והתיק היה ריק לחלוטין... פעם שניה הם פתחו והיה בו פרי העץ - גויבה. שזו הייתה סעודתו לכל היום

תושב ותיק מכפר סבא ושו"ב של העיר הרב משה דיין ז"ל היה מספר רבות, כי כמה פעמים בצהרים כמה תלמידים צעירים והוא בתוכם ביקשו לעקוב אחרי מרן.

אבא הרי היה בישיבה רוב שעות היום מהבוקר מוקדם, בצהרים היה שב הביתה לזמן מה, משוחח עם הרבנית ושב לישיבה.

לאמור"ר הייתה בעיה גדולה עם ענייני מעשה. בחצר הבית שהתגוררנו בשכירות היה עץ תותים ענק מימדים עם הרבה פירות. אמור"ר

בוכה, לא יכולתי ללמוד. שמעתי שהיא צועקת 'אין לי פרנסה', ואמרתי: 'אם את צריכה פרנסה, תגידי שהכל נהיה בדברך, זה יעזור לך'. זה מה שיצא לי מהפה באותו רגע כדי להפיס את דעתה של הילדה".

הגאון לא תכנן מראש לומר את הדברים, אבל "ככל היוצא מפיו יעשה" - אחרי שהברכה יצאה מפיו הקדוש קיים הקב"ה את דבריו. (הגדה של פסח 'חי ראובן')

אמר לנו פעם כי העץ טורד את מנוחתו כי נופלים ממנו תותים וילדים מהאזור באים ונוטלים אותם ואוכלים ללא הפרשת תרומות ומעשרות. ואפילו שהעץ לא ממש שלו אלא של בעל הדירה, אבל כיון שנותן לו רשות ובעלות מסוימת הזכיר את הגמרא בפרק מרובה ש"הצנועין אומרים שכל הנלקט יהיה מחולל על המעות", והתאונן כי אינו יכול כל יום להיות עסוק ולהפריש על התותים שהילדים יאכלו וזה מקשה עליו; כמדומה שאמר דברים נוספים, כגון האם יועיל ההפקר של העץ, אך אינני זוכר את פרטי הדינים.

הבית היה בשכירות, וכאשר עזבנו את כפר סבא חל החוק של 'דמי מפתח' והייתה אפשרות לקבל על הבית הרבה כסף - כי ניתנה לדייר בעלות מסוימת על הדירה ולתבוע עליה כסף; אבל מרן היה סבור כי אין זה מהיושר, כיון שכאשר קיבל את הדירה מבעל הבית החוק לא היה קיים ולא על מנת כן נכנס אליה. הוא עזב את הבית ללא קבלת פרוטה, ועבר להתגורר בבני ברק.

הכל באמצע הלימוד

בעת שנסעתי עם אבי למקסיקו התאכסנו בבית אדם אחד, ושם הבניינים מוקפים חומה, אולי גובה שלושה מטרים מפני יראת שודדים וכו'. ופתאום בלילה רואים בחור קופץ מעל החומה לבפנים, ומאוד נבהלו. סיפר הבחור, שהוא גר במרחק עצום משם, אינני זוכר כמה, ושמע שראש הישיבה הגיע, ומבקש רק לראותו לומד, וכשראו שכוונתו רצויה נתנו לו לעמוד מרחוק ולראות את ראש הישיבה כל הלילה לומד, והבחור עמד ועמד והסתכל, ולמחרת כשראש הישיבה נסע לשדה התעופה אמר הבחור לר' משה שהתפעל מהלימוד אבל יש לו שאלה על הראש ישיבה, שראה שבאמצע הלימוד הפסיק כדי לכתוב הקדשה על ספר לבעה"ב, ואחר זמן הפסיק באמצע הלימוד כדי לסדר עוד איזה דבר, ואיך זה שמפסיק באמצע הלימוד? כך תמה הבחור...

השבתי לו: "אני אסביר לך, הראש ישיבה הוא פשוט כל הזמן יושב ולומד, ממילא כל מה שיעשה הוא באמצע הלימוד - הוא מתפלל באמצע הלימוד, הוא אוכל באמצע הלימוד, הוא הולך לישון באמצע הלימוד, וממילא גם כל סידור שמוכרח לעשות הוא באמצע הלימוד. (מתוך קובץ גליזנות תשע"ט)

כך. אמנם הבורא הזמין מיד את ישועתו, ולכן חלם פרעה שנתיים ימים את 'חלומ' מדי לילה בלילה. **כדי שאם יתחזק יוסף בבטחון מיד תהיה ישועתו נכונה לבוא אליז** לגאלו מבית האסורים ולמנותו משנה למלך מצרים.

זה עתה שמעתי מעד ראייה, בחור שהורתו ולידתו בעיה"ת מונרו, כי באחד הימים מימות הקיץ יצאו בני הישיבה לטייל על ההרים הרמים שסביבות מונרו, ואותו היום היה יום חם ושרב. בהגיעם לראש ההר, מקום שאין גבוהה ממנו, וכבר הגיע זמנם לרדת ולשוב הביתה, נענו כמה בחורים כי כשל כוחם וכי אם לא ישתו 'מים' די סיפוקם אין בכוחם להמשיך ללכת, ולעולם יישארו 'תקועים' בראש ההר, ומי יודע מה יעלה בסופם... מיד נזכר אחד מהם בדבר המעשה הלז, והחלו לחזור ולהשריש במוחם ולבם כי מאמינים הם באמונה שלמה כי הבורא יתב"ש כל יכול, ובוודאי יזמין להם עתה מים לשתות די סיפוקם ויותר מזה... לא עברו כמה רגעים ולנגד עיניהם נגלה גוי ערל המטייל שם להנאתו, וישאלוהו "שמא יש בידך מים...". פתח הלה את תרמילו והוציא משם שני בקבוקים גדולים מלאים מים. בפליאתם ותמיהתם שאלוהו: "מאין לך מים בשפע במקום נידח זה?", ענה להם ה'גוי': "בורא העולם הזמין בידי מים ושלחני הנה", ויהי לאות ומופת. (מתוך 'באר הפרשה' - מקץ תשע"ט)

מענין לענין, איתא ב'אור החיים' הק' בריש פרשתו: "ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם", שבמשך כל השנתיים היה חולם את אלו החלומות בכל לילה, אלא שהיה שוכחם, ורק "מקץ שנתיים" לחלומותיו זכר את דבר החלום וקרא ליוסף שיפתור את חלומו. וקשה, אם שכח את החלום לשם מה חלם אותו? ומבאר הרה"ק מקארין זי"ע (מקץ אות עא) ע"פ מעשה שהיה, שפעם נסע מרן הבעש"ט הק' זי"ע עם תלמידו רבי מענדל ה'מגיד מבאר', ויצמא הרב ר' מענדל למים, אמר לו הבעש"ט: "אם יהיה לך 'בטחון' אמתי בהשי"ת יזמן לך ה' מים". ואכן התחזק ר' מענדל בבטחון בה', ונזדמן לפניהם ערל אחד וישאלם הערל: "האם ראיתם כאן ביער 'סוסים', שכן זה כג' ימים אשר אני תר ומחפש אחר סוסי שנאבדו ממני כאן ביער... ושאלוהו האם יש לו מים, מיד נתן להם הערל מים לשתות... לאחר ששתה רבי מענדל שאל מרבו הבעש"ט: "הנה נוכחתי לראות שלא נסע ערל זה הנה אלא בעבורי, אם כן על מה עשה ה' שיסובב כאן זה ג' ימים?". ויען הבעש"ט ויאמר: "הקב"ה הכין לך מבעוד מועד את הישועה, שאם תבטח בו מיד תויושע, **דגדול כח הבטחון שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהיה לו הבטחון, כדי שמיד בבטחו בו תבוא הישועה לידו**". כיוצא בזה היה אצל יוסף, שתחילה בטח בשר המשקים ונענש על

המשך מעמוד 12 | הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א

ביקור גומלין - ולא האמנתי למה שראו עיניי: מצאתי בית המדרש גדול מאוד, ומשני הצדדים עומדים בסדר מסודר פארענצ'ס ועליהם מאות אברכים ובחורים, וראיתי עין בעין את הנהגתו של הרבי שליט"א הפשוטה ללא גינוני כבוד מיותרים, כמו שהיה בביקורו אצלנו בליקווד, ואז הבנתי היטב מהי ענווה ופשטות אמיתית... מסופר על הגאון האדיר שר התורה רבי משה פיינשטיין זצוק"ל, שפעם אחת בא אחד אצלו לפסוק דין תורה, והגאון רבי משה לא פסק לטובתו, ורגז עליו וצעק: "אם אתה לא פוסק כרצוני, אז אתן לך סטירה!". ואמר לו רבי משה בתמימותו ובענוונותו: "איך ווייס ניט צו על פי הלכה מעג מען שלאגן פאר אזא זאך" (אינני יודע אם על פי הלכה מותר להרביץ בשביל דבר כזה)... (מתוך נ'עם שיח' - מכון 'אפריון לשלמה')

זי"ע אב"ד מאקאווא, התבטא ואמר שאחד מנכדיו הוא מפארי חצר דושינסקיא - מהפירות המובחרים ביותר - הלוא הוא הגאון הגדול רבי אברהם יצחק אולמאן שליט"א, חבר בד"ץ 'העדה החרדית' ורב שכונת גבעת שאול בירושלים. ואז סיפרתי לרבי שליט"א, כי בבחרותי בלומדי בארץ ישראל אכלתי אצלו סעודות שבת בהיותי קרוב משפחתו, וקירבני מאוד בחיבה יתירה. אח"כ ישב וטעם מהמזונות ומהפירות שהכינו לו, ושתה י"ש ואיחל לחיים בחמימות ובפשטות. לאחר מכן ביקר בהיכל בית מדרשו והמקווה, והסתובב שם והסתכל על כל דבר ודבר כאחד האדם, בלי שום התפעלות וגינוני מלכות וכדומה. זמן מה אח"כ, בהיותי בארץ ישראל הלכתי לבקר בביהמ"ד דושינסקיא בעת שהתקיים שם איזה מעמד - הלוא צריכים להחזיר

המשך מעמוד 19 | הרה"ח ר' אהרן כהן

כוללת ומקיפה, ויזכני השי"ת אכן להגיע לזה". **מה הינך משיב לחבר/מכר המתעניין אצלך על הצטרפות לתכנית 'קניין ש"ס'?** "אני ימליץ לו בכל לב", הוא נשמע מולהב. "אם כי", הוא מזהר לציין מניסיונו הרב, "אציע לו להשקיע לחזור על המבחנים הגדלים באופן יותר מסודר."

"אך המיוחד במבחן זה שרוב התשובות אינן מופיעות במסכת זו אלא מפוזרות בש"ס, כגון במסכת ברכות יש 10 שאלות בענייני קריאת שמע, תפילה וברכות שלא הוזכרו דינן במסכת ברכות אלא בשאר הש"ס, וכן מסכת פאה מלוקט דינים מכל הש"ס בהלכות מתנות עניים וכו' על זה הדרך. "מבחן זה, מסיים ר' שאול ברגש, העלה לי את המושגים מה נקרא ידיעת התורה - לא רק ידיעת הש"ס בכל סוגיא במקומה אלא ידיעה

אם הוא מכר ספר תורה בשביל השידוך הזה... כך נשאר הסיפור חתום וסגור במשך שנים רבות.

והנה, בנר ראשון של חנוכה, בשנת תשנ"ט, הרבי מטאלנא זי"ע התבקש לשיבה של מעלה...

בשבת חנוכה באותה השנה ישבתי בבית הכנסת בו אני מתפלל ודיברו קצת על הרבי מטאלנא שנתסלק באותו שבוע. והנה מספר אחד מבאי בית המדרש, הרב שמואל הירשמן שליט"א, שהוא שמוע סיפור מצמרר מיהודי ירושלמי לפני שנים אחדות.

אותו יהודי סיפר להרב הירשמן, שלפני שנים כשהוא חיתן את אחד מילדיו והיה במצוקה כספית קשה מאוד, הוא הלך לבית הרבי מטאלנא בבית וגן וביקש ממנו שיבוא לעזרתו וילך עמו לכמה יהודים בעלי יכולת המתגוררים בשכונה. הוא חשב שאם הרבי יבוא אתו הם בוודאי יפתחו את סגור ארנקם ויזילו מעות לצרכי חתונת צאצאיו.

הרבי אמר לו שהוא מתנצל, יש לו חוס גבוה והוא לא יכול לצאת מהבית, אבל מה... יש לו פתרון יותר טוב: "לא מזמן מכרתי ספר תורה לצורך הכנסת כלה, ונשאר לי מזה סכום של כ-6,000 דולרים שמיועדים להכנסת כלה ואני לא יכול להשתמש בו למטרות אחרות. אני יכול לתת לך את הכסף במקום ללכת עמך לבתי הנדיבים... אותו יהודי הופתע מאוד, הוא לא ציפה לכזו מתנה גדולה בלי להתאמץ בכלל, והוא גם לא ידע שעם הסיפור התמים שלו הוא גם סגר לי את הפינה הנעלמת בסיפור שלי...

השיב לי בלי היסוס: "זאת הרי הלכה מפורשת שמותר לאדם למכור ספר תורה לצורך הכנסת כלה..."

התדהמה שלי התגברה עוד יותר... עמדתי שם כמשותק, לא יכולתי לזוז מרוב הלם. הרבי מוכר ספר תורה כדי לעזור לבחור שאינו קרוב משפחתו, רק בגלל הכרת הטוב שהוא חש כלפיו?

אבל הרבי דחק בי: "וואס שטייטסטו", הוא אמר לי, "גיי שוין, ברענג שוין א גוטע בשורה..." - מה אתה עומד, לך כבר, תביא כבר בשורה משמחת...

"מיהרתי לבית המדוברת ונתתי להם את ההתחייבות הכתובה, ואכן התחלנו להתקדם. היו עוד עיכובים קטנים אבל אחרי קצת יותר משבוע כבר הגיעו הצדדים לכלל החלטה שאכן השידוך יוצא לפועל.

אלא שאז התברר שלאבי הכלה אין כסף לעשות את ה'תנאים'... גם את הבעיה הזאת נדרשתי לפתור והחלטתי לעשות את ה'תנאים' בבית שלי... בסתר לבי חשבתי גם שאני בעצם מרוויח כאן רווח עצום, כי כך אני יודע שהרבי מטאלנא יבוא לבית שלי. איזו זכות! ואכן, השידוך נגמר בשעה טובה, התנאים התקיימו בביתי והייתה שמחה גדולה מאוד.

חודשים אחדים מאוחר יותר פגשתי את אבי הכלה, והוא סיפר לי שהטאלנער רבי הגיע אליו הביתה ונתן לו 17 אלף דולרים כפי שהתחייב...

אני לא ידעתי מאיפה הוא הביא את הכסף, והתביישתי לשאול אותו

המשך מעמוד 23 | הרב ישראל ליוש

לחשב חשבונות אם יצליח במעשיו, עליו להתאמץ לעשותו ומן השמים יסייעו לו!"

אביו של הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א סיפר, שבימי ילדותו אירע פעם שלא היו מים בבית והוא ואחיו פרשו לישון בלי שהכינו מים לנטילת ידיים.

באישון ליל נכנס אביהם הגה"צ רבי משה מרדכי בידרמן מלעלוב זי"ע לחדרם, וראה שבניו ישנים בלי שהכינו מים לנטילת ידיים של שחרית. גער בהם האב: "מדוע לא הכנתם מים לנטילת ידיים?". "לא היה מים בבית ולא היתה אפשרות להביא מים!", ענו לו הילדים.

אמר להם הרבי: "אכן צודקים אתם, לא היה לכם מים, אך מדוע לא הנחתם כלים ריקים לצד מיטותיכם, כי זוהי עבודת היהודי בעולם: לעשות כל שביכולתו אף אם אינו רואה שיצליח להשלים את הפעולה, וה' יעזרהו ויגמור בעדו."

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל: israel.layosh@gmail.com

ארבע מילים, ובשלישי חמש מילים, וכן הלאה, עד שכעבור כמה ימים נכתב סעיף קטן שלם בספר 'חזון איש'...

"או אז נזכרתי" - אמר רבי ניסים - "באותה אמרה שאמר כששב מהביקור אצל אמו, 'אם לא הייתי יוצא מהבית ודאי לא הייתי מגיע...' לו הוא היה נופל לזרועות הייאוש ונכנע לחולשתו, ולא היה כותב כל יום את אותם מילים ספורות, הסעיף קטן הזה לא היה נכתב..."

עניין חשוב שהיה בו משום 'פיקוח נפש' התגלגל לידי הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצוק"ל, וכדי לדון בו כינס את ראשי הקהילה שנגעו לעניין ודרש מהם לעשות פעולות מסוימות לטובת הנושא הנידון. ראשי הקהל טענו כי דרישותיו קשות מדי והן למעלה מכוחותיהם. אמר להם המהר"ם שפירא: "הנה בת פרעה שלחה את אמתה להביא אליה את תיבת משה. וכי למה עשתה כן, והלוא ידעה שידה קצרה ולא תצליח להגיע אל התיבה? וכי אם אדם יראה חפץ חשוב על גג הבניין הוא יושיט את ידו הקצרה כדי לקחתו?!

"אלא נלמד מזאת, שכאשר נדרש מאדם לעשות מעשה אל לו

השלכת חטריפות לפלפים נועדה ללמד אותנו - ולא לתגמל את הפלפים

בהשלכת חטריפות אינה לתגמל את הכלבים, אלא ללמד אותנו להכיר טובה למי שהועיל ועזר לנו. היות ואנו אמורים לקחת מוסר השכל מכל מה שאנו רואים - עלינו להתבונן גם במצווה הזו ולהסיק את המסקנה המתבקשת - להתחזק בהכרת הטוב. והביא מהמלבי"ם דבר נוסף שיש ללמוד ממצווה זו - שילמד האדם מוסר לדעת דרכי ה', שכל שכן שיש שכר ועונש לאדם שהוא בעל בחירה. כלומר שאדם יעשה קל וחומר בנפשו - אם אפילו למי שאינו בעל בחירה הקב"ה מלמד אותנו שיש לו שכר, על אחת כמה וכמה שבעל בחירה יקבל.

נפקא ליה מ'לכלב תשליכון אותו' אותו אתה משליך לכלב, ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה. [כב.] ומסביר רש"י שההוא אמינא היא שיקרא למצותיה איצטריך - שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ונאמר במצרים 'לא יחרץ כלב לשונו', לפיכך הקפידה תורה ליתן שכרו, ונכבד הכלב מן העובד כוכבים, שהנבלה ימכור לנכרי וטרפה לכלב. יש להבין מדוע מגיע לכלבים שכר הרי אין להם 'בחירה' - רק ה' עשה שהם ישתקו? ועוד הלא הכלבים ההם ששתקו במצריים כבר מתו - ולמה ניתן שכר לכלבים אחרים? מבאר **מנן הגר"א** "ל שטינמן צוק"ל שבאמת עיקר המטרה

מדוע פנני חנופה יש איסור הנאה פ'מראה'?

באסור ליהנות מהאור יש כאן חידוש - כי בדרך כלל בדבר שהוקצה למצותו אין איסור הנאה ליהנות מהמראה שלו. והסיבה שכאן נאסר להשתמש באור הנרות של חנוכה היא כיון שעיקר המצווה היא 'לראותם בלבד' - הנאת האור נאסרה, וממילא כל השתמשות לאורה שאינה מהמצווה נאסרה. כמו שמצאנו כאן שדפנות ההיכל נועדו להצל כלפי פנים, ולכן רק בצד הפנימי של ההיכל נאסר ההנאה מהצל - כי האיסור הוא על סוג ההנאה שלשמה הוא מיועד. וזהו שאנו אומרים 'הנרות הללו קודש הן ואין לנו רשות להשתמש בהן' ומפני מה? כיוון שהם לא נועדו 'אלא לראותם בלבד'.

אמר אביי מנא אמינא לה? דתניא אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו, והא הכא דלא אפשר ומיכיון, ושרי! ורבא אמר שאני היכל דלתוכו עשוי. [כ"ו.]

הנה אחר הדלקת נרות חנוכה אנו אומרים 'הנרות הללו קודש הן ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותם בלבד'. יש להבין מדוע אחרי שאמרנו את האיסור ליהנות מהנרות היה צורך בתוספת לפרט מה מותר - 'לראותם בלבד'?

מסביר **הגאון רבי שמעון משה דיסקין צוק"ל** שלכאורה

האם עץ הדעת נאסר גם פאיסור הנאה?

ההוספה? מסביר הגר"א ברזל שהגמרא בסנהדרין היא רק לפי חזקיה ושיטתו - ולא לר' אבהו. שהרי באיסור 'בל תוסיפו' נאסר להוסיף רק דבר שאינו נצרך כגדר להעמיד את הדת על תילה. ומעתה, לדעת חזקיה שעץ הדעת לא נאסר בהנאה - לא היה מקום לגזור עליו דין איסור נגיעה, ולכן ניתן ללמוד משם ש'כל המוסיף גורע'. אולם לדעת ר' אבהו שעץ הדעת נאסר גם בהנאה - איסור נגיעה הוא גדר הגיוני ונצרך להיזהר מהאיסור עצמו, לא שייך ללמוד ממנו לעצם החיסרון של 'בל תוסיף'. והתביעה על היולא תגעו בו' - הוא רק על שהוסיף 'דיבור', שהיה נשמע ממנו כאילו איסור נגיעה הוא מעצם הדין. לכן רש"י שנקט להלכה כר' אבהו - היה חייב להוסיף את הפסוק ממשלי - 'אל תוסף על דבריו' - שעוסק בדיבורים מיותרים!

אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה? שנאמר וכו', ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו כל מקום שנאמר לא יאכל, לא תאכל, לא תאכלו, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה וכו' מכדי אותביניהו כל הני קראי ושניניהו חזקיה ורבי אבהו במאי פליגי? [כג:]

הגאון רבי אברהם יצחק ברזל צוק"ל רוצה לחדש שיש נפקא מינה נוספת ביניהם - לגבי איסור אכילת 'עץ הדעת'. שלדעת ר' אבהו העץ נאסר גם בהנאה, ואילו לדעת חזקיה היה עליו רק איסור אכילה. הנה בגמרא בסנהדרין [כט.] אמר חזקיה מניין שכל המוסיף גורע שנאמר 'אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו'. רש"י על התורה [בראשית ג' ג'] הביא את דבריו וכתב 'ולא תגעו בו' - הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון, הוא שנאמר 'אל תוסף על דבריו' [משלי ל' ו']. ויש להבין מדוע היה צריך להוסיף את הפסוק ממשלי על איסור

כפל 'שינוי מקום' יש ספנה!

מים חלופית - כדי שהוא יוכל להתקיים. כך שהליווי בתחילת הדרך הוא נועד לתת לו שמירה במסלול החדש, ולא רק כיבוד, [המהר"ל הוכיח זאת מכך שגם רב צריך ללוות את תלמידו].

ובזה מסביר את התפילה שתיקנו לומר לפני היציאה מביהמ"ד, שמתבלת את ההודאה על הלימוד בהשמצת יושבי הקרנות. מפני שברגע שיוצאים ממפתן ההיכל - צריך שמירה יתירה! צריך להתחיל להתגונן מול פגעי הרחוב... חז"ל תיקנו תפילה מיוחדת שתכלול דברי חיזוק להתחסן מול כל לעג אפשרי, ותלווה אותנו בדרך, ולא היה די בהודאה רגילה.

דהו תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד.

הנה הגמרא בסוטה [מ"ו:] אומרת על מה שזקני העיר רוחצין ידיהן ואומרים 'ידינו לא שפכו את הדם הזה, ועינינו לא ראו' - וכי על לבנו עלתה שבי"ד שופכין דמים? אלא לא בא לידנו ופטרנוהו בלא מזונות, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוי. ויש להבין מדוע צריך גם ללוות את היוצא לדרך, הרי מילא בהמשך דרכו הוא יישאר לבד?

אומר **הגאון רבי ראובן הכהן שליט"א** שבכל 'שינוי מקום' יש סכנה!

כשאדם נמצא במקומו, ה' הכין לו את התשתית הנדרשת לחייו, אם הוא עוקר ממקומו - צריך שמירה מיוחדת, להכין לו מהלך חדש - כשמוציאים דג מהמים צריך להכין לו אקווריום או בריכת

לעילוי נשמת

מרת רחל בת רוזלי ע"ה
נלב"ע א' טבת ה'תשע"ו
תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' ירחמיאל חיים בה"ר אברהם מאיר הלוי זצ"ל
נלב"ע ז' טבת תשנ"ז
תנצב"ה

גמ"ח השמל כשר לשבתות אירוח ונופש

תאורות חרום, פלטות חימום, מיכלי מים מתקפלים,
מאווררים נטענים וכו'.

טל: 1599-599-907 שלוחה 1 גמ"ח
שלוחה 5 מקומות נופש
bn324143@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

לקראת השנה החדשה הקדישו ע"ג הקבצים את
יקיריכם באחת משבתות השנה, ותזכו להיות שותפים
בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• ד טבת מקץ	• יט אייר אמור
• יא טבת ויגש	• כו אייר בה"ב
• יח טבת ויחי	• ד סיון במדבר
• כה טבת שמות	• יא סיון נשא
• ג שבט וארא	• יח סיון בהעלתך
• י שבט בא	• כה סיון שלח
• יז שבט בשלח	• ב תמוז קרח
• כד שבט יתרו	• ט תמוז חקת
• א אדר משפטים	• טז תמוז בלק
• ח אדר תרומה	• כג תמוז פינחס
• טו אדר תצוה	• א אב מטו"מ
• כב אדר כי תשא	• ח אב דברים
• כט אדר ויה"פ	• ו אלול שופטים
• ז ניסן ויקרא	• יג אלול כי תצא
• יד ניסן צו	• כ אלול כי תבא
• כח ניסן שמיני	• כז אלול נצבים ר"ה
• ה אייר תז"מ	• יב אייר אחרי קדושים
• יב אייר אחרי קדושים	• ה תשרי וילך יו"כ

בימים אלו הושק המוצר החדש: כיסוי מודעות

שיסייע להימנע מקריאת
מודעות פרסום בשבת קודש

• מתאים לכל סוגי הלוחות •

מחיר
השקעה מינורית
לשכונת
כלבדו

058-325-2253
ml025710698@gmail.com

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף
ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

השיבה ראשונה

רשימת פרטים מתלמידי ישיבת קוברין בזמן החורף תרצ"א

שנה	18	ישראל קאהלר ניו יארק	61	שנה	25	אבא קרמר לודז	1
"	21	ישראל אהרן נולדשמיד ראדון	62	"	21	אבא זלצר ולשטין	2
"	19	ישראל גוביץ אנסופול	63	"	21	אברהם אורליאן ורשה	3
"	17	ישראל עלקין ראדון	64	"	20	אברהם סליבקה לוצק	4
"	21	ישעי ורשביסקי דרוהיצין	65	"	16	אברהם פרוסקין קוברין	5
"	20	ליב יצחק חיים אנסטראה	66	"	21	אברהם שפירא ברסלב	6
"	23	ליב לסינסקי דרוהיצין	67	"	19	אברהם יצחק הוסמן דרו"א	7
"	21	ליב קוהלר ולדוויץ	68	"	21	אהרן נבירסח טטניסלוב	8
"	20	ליב ליפשיץ קוברין	69	"	22	אהרן יוסף ורבלונג צהינובצי	9
"	20	ליב פקסר חביסקוביץ	70	"	17	אהרן ליב שמינסן בריסק	10
"	19	ליב נולדברג אנסופול	71	"	24	אליעזר פורמנוביץ בריסק	11
"	19	ליב הולצמן ולדובנה	72	"	22	אליעזר פרקל פרוזין	12
"	21	מאיר בושנה לומזא	73	"	19	אליה מנקר בריסק	13
"	20	מאיר בגון דרוהיצין	74	"	17	אליה חיים צרניאק מאלשט	14
"	23	מיכל מינקוביץ זבינקא	75	"	25	אשר יאלוביץ איבניץ	15
"	21	מיכל נבירץ ולשטין	76	"	21	בנימין שיק לידא	16
"	19	מנשה ירוודיצקי אנסופול	77	"	18	בנציון רוטוויץ דרויסק	17
"	23	מרדכי זינשטין קוברין	78	"	18	בנציון יאלוביץ איבניץ	18
"	21	מרדכי שברץ	79	"	22	בצלאל טונבוים קוברין	19
"	17	מרדכי מונשטין	80	"	19	בצלאל פוזניאק קוברין	20
"	24	מרדכי יעקב סוכובשצקא חורוד	81	"	22	ברוך גרבל'נסקי חורוד	21
"	20	מרדכי לנדא קוברין	82	"	21	גד דרוק'ר פיונסק	22
"	23	ברקול פרידמן	83	"	20	רב פרידמן פליסא	23
"	23	משה פינשטוק	84	"	20	רב פרידמן סטניסלוב	24
"	21	משה ריפר קובל	85	"	19	רב זאסיפ'נסקי אנסטין	25
"	21	משה אלסמן דרוהיצין	86	"	18	רב זינשטין קוברין	26
"	20	משה שימוביץ אודא	87	"	22	דוד קרוגניץ	27
"	23	משה טופולי סדוכי	88	"	21	דוד פרוקובסקי	28
"	20	משה דוד גומניץ איביא	89	"	18	דוד רונסבורג זמברוב	29
"	19	משה שמואל בורשטין סליסן	90	"	16	דוד ואלשטנסקי צינובצי	30
"	19	משה פוחט וינגורטן פינסק	91	"	18	הלל זריצקי קוברין	31
"	19	משה חיים אבושטין שוודוב	92	"	22	זאב קוק	32
"	20	מחתי סוסוביץ דרויסק	93	"	20	זלמן קובריק סלסן	33
"	24	נחמן בונדור בריסק	94	"	24	חיים נולדברג קוברין	34
"	20	נעם נוחמן סטניסלוב	95	"	22	חיים אדלר ינוב	35
"	19	עוזר רושנסקי קלצק	96	"	23	חיים קניאסקובסקי בריסק	36
"	22	פנחס וינגורטן קוברין	97	"	20	חיים פינשטוק חוסטק	37
"	19	פסח כהן קלצק	98	"	19	חיים סוויצקי קוברין	38
"	23	צבי ברנזון קוברין	99	"	18	חיים מורקין מאר	39
"	20	צבי קופרמן	100	"	17	חיים לעוו קורני	40
"	18	צבי זננבוים	101	"	24	יהושע ליבנהרץ בריסק	41
"	20	צבי קוקוביץ ניו יארק	102	"	19	יהושע אודרניצקי חורוד	42
"	21	צבי מלץ סדוק	103	"	17	יהודא אדלסקי דרוהיצין	43
"	17	צבי ארי סדוק זבינקא	104	"	24	יוסף רוזנסהל יאנוב	44
"	21	קלמן קופרינסקי חורוד	105	"	20	יוסף ברזניאק בריסק	45
"	21	ראובן גינזבורג דיסנא	106	"	19	יוסף שושקוביץ בודקי	46
"	21	ראובן בקנשטין רוזנוי	107	"	23	יוסף אלחנן רוזין לומזא	47
"	20	ראובן פוסקא ראדון	108	"	19	יחזקאל חומסקי קוברין	48
"	19	ראובן צפנת אסטין	109	"	20	יעקב פרצקי רוזניץ	49
"	18	ראובן יוסף גרשונוביץ זבינקא	110	"	22	יעקב אליעזר קופרברג ורשה	50
"	21	שלום פרולינסקי חורוד	111	"	20	יעקב קרמר שולין	51
"	18	שמחה מזרסקי חביסקוביץ	112	"	19	יעקב חיים בקוביץ אנסופול	52
"	21	שמואל ורשוי אנסופול	113	"	17	יעקב חיים גולדשטין דיכין	53
"	19	שמואל ליב בלוס דיכין	114	"	17	יעקב יוסף קוברין	54
"	18	שמעון ליבטיג'ר יאנוב	115	"	22	יצחק אנדרונובסקי קוברין	55
"	18	שמעון ליבטיג'ר בריסק	116	"	18	יצחק פינשטוק חוסטק	56
"	22	שמעון קרוגנברג צהינובצי	117	"	18	יצחק יוסף כריוא	57
"	20	שמריה וינגורטן פינסק	118	"	18	יצחק ליב ציפסקין חורוד	58
"	20	שרא פישלסקי קוברין	119	"	18	ירמיהאל וינגורטן קוברין	59
"	19	שרא פרצקי רוזניץ	120	"	20	ישראל פרוקובסקי	60

רשימת התלמידים של ישיבת קוברין משנת תרצ"א

שנשלחה לוועד הישיבות

בין התלמידים שמו של מרן הגראי"ל זצ"ל

נושעת!

12 חודשים בדיוק מחצות הלילה ההוא, ומאות מעוכבי זיווג
זכו לישועה פרטית ובאו בברית האירוסין בשעטו"מ

ליל זאת חנוכה בחצות הלילה

תפילת רינה של תורה

אות ומופת נס ופלא

שהורה רשכבה"ג שליט"א
לפרסם לרבים

השנה הזו, בעזרת השי"ת
זה קרוב אצלכם:

מעמד תפילה נורא וסדר סגולה לקרוע שערי שמים

בראשות רבותינו

רה"י מרן הגאון רבי	מרן המשגיח הגאון רבי	בן מרן, הגאון הגדול רבי	ראש הכוללים הגאון רבי
שרגא שטינמן	בנימין פינקל	יצחק ש. קנייבסקי	מרדכי ליבר כהן
שליט"א	שליט"א	שליט"א	שליט"א

ובראשם רשכבה"ג מרן שליט"א בבית מדרשו 'חזון איש' - לדרמן

ועימם מאות לומדי התורה בסילודין ובטהרה

להיוושע בס"ד בזאת השנה!

0722-600-200

אלפי ישראל
מצטרפים
לתפילה
בשידור חי:
03-3064800

ע"פ ההנחיות, הכניסה למעמד התפילה תתאפשר לבעלי אישור כניסה בלבד.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 24 | טבת תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

צילום: שוקי לדר

גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

מדין רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

עם הגה"נ לכה שליט"א

בלימוד בביתו

הגדא"ו פינקל שליט"א ראש ישיבת מיד עם הגר"ב פינקל שליט"א אצל מדין ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מוקד "ועד הרבנים" להעברת שמות לתפילת גדולי הדור בהדלקת נר חנוכה ובזאת חנוכה

ניתן לתרום לועד הרבנים
בכל עמדות
נדרים פלוס
קהילות

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניי צדקה באר"ק

מדין הגרב"ד פובדסקי שליט"א

בלימוד בחנוכה

זקן המשיגיהים הגאון רבי אברהם פולק שליט"א

מדין הגרמ"ה הירש שליט"א

זקן ראשי הישיבות מדין הגאון הגדול ד' יצחק שיינר שליט"א
ראש ישיבת 'קמניץ' חבר מועצה"ת

בהנחת אבן פינה למוסדות הגר"י דרוק שליט"א

בסידור חופה וקידושין (עלוש שבב.)

מוקד "ועד הרבנים" להעברת שמות לתפילת גדולי הדור בהדלקת נר חנוכה ובזאת חנוכה

ניתן לתרום לועד הרבנים
בכל עמדות
נדרים פלוס
קהילות

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

הספד וסיום משניות בשיבת גאון יעקב

הספד על מרן הגדאי"ל שטינמן זי"ע בשיבת אורחות תורה

סיום הש"ס ביום היארצייט בשיבת אורחות תורה

מוקד "ועד הרבנים" להעברת שמות לתפילת גדולי הדור בהדלקת נר חנוכה ובזאת חנוכה

ניתן לתרום לועד הרבנים
בכל עמדות
נדרים פלוס
קהילות

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניי צדקה בארה"ק

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

בשיעור בכולל כולל אחיעזר
שבשיאותו באלעד

בשיעור בכולל תורה וחסד
שבהכונת הגרא"י הכהן דובין
שליט"א ברחובות

רב הקהילה היהודית באיראן הרב יהודה גראמי
בהדלקת נר ראשון של חנוכה בטהראן

האדמו"ר מסאדיגורה במיקוד בישיבה גדולה סאדיגורה בראשות התנא
דבי נשיאה הגר"ז ברוךמן שליט"א לרגל הקמת החבורה ותלמודו בידו

הגרמ"ש אדלשטיין שליט"א באמירת ההדרן בבית מדרשו במעמד
לימוד ש"ס וסיום ביומא דהילולא מרן בעל איילת השחר זצוק"ל

מרן הגר"ש שטימן שליט"א

נער בר מצוה מתברך

מוקד "ועד הרבנים" להעברת שמות לתפילת גדולי הדור בהדלקת נר חנוכה ובזאת חנוכה

ניתן לתרום לועד הרבנים
בכל עמדות
נדרים פלוס
קהילות

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניי צדקה בארה"ק

צלם עיראקי חושף כי השילוט "רחוב התורה" ובניין ישיבתו של רבי עבדאללה סומך זי"ע עומדים וניצבים עד היום

כימים בהם אנו מציינים את ניצחון המכבים על אלו שרצו להשכיחם תורתך, מציג בפני "קובץ גליונות" חוקר יהדות התפוצות ר' יצחק כרמלי תמונות עדכניות מיהדות בבל בעיראק בהם גם את רחוב "התורה".

מוחמד, צלם מקצועי עיראקי, עמו שומר כרמלי על קשר קרוב, יצא במיוחד לשוטט בסמטאות בגדד במטרה לתעד את השרידים היהודיים שנותרו, כל זאת תוך שהוא מסכן את עצמו. התייעודים העדכניים אותם שיגר, מנפצים את הדעה והידיעה הרווחת כי האתרים היהודיים בעיראק נהרסו כמעט כליל. מתברר כי עד היום בבגדד ישנו כאמור רחוב הקרוי "רחוב התורה".

כך עמד מוחמד הצלם במשימה לבסות ולאתר את "שארע אל תורת" (רחוב התורה כפי שהוא נקרא בערבית). בתוך אותה סמטה בגדדית טיפוסית התנוססה אם הישיבות של בגדד

"מדרש בית זליכה" בראשות הגאון רבי עבדאללה סומך זי"ע, בעל ה"זבחי צדק".

רחוב התורה נמצא בתוך שכונת דאר אל יהוד והיא אחת השכונות היותר צפופות שמצפון לנהר הדיג'לה הוא החידקל החוצה את בירת עיראק. השכונה מורכבת מבתיים ישנים מטים ליפול, חנויות עזובות, סבך של סמטאות צרות.

כאן התגוררו יהודים רבים עד קום המדינה, אז ברחו ועלו לארה"ק. כאן גם פעלו עשרות בתי כנסת כשגולת הכותרת הייתה כאמור ישיבת בית זליכה - הישיבה שהאירה את פני המזרח, מכאן יצאה תורה והוראה לא רק לבגדד ולעיראק אלא ליהדות המזרח כולו. כאן צמחו גדולי בכל בעת

צילום : מוחמד. א. עבור יצחק כרמלי

האחרונה ועסקו בה בתורה בהם: הבן איש חי זצוק"ל, רבי יהודה פתאיה זצוק"ל, רבי יצחק כדורי זצוק"ל, רבי סלמאן מוצפי זצוק"ל ועוד רבים וגדולים זצוק"ל.

רבי יצחק כרמלי מספר ל"קובץ גליונות" כי הפעם כאשר ביקש ממוחמד לצאת ולאתר את רחוב התורה, ניסה מוחמד להתחמק. "המשימה הפעם קשה" התנצל מוחמד.

"זה חשוב לי מאוד' השבתי לו, 'כולם חייבים לדעת כי אתם הערבים הבגדדים לא מחקתם את השרידים היהודיים. תראה', ניסיתי לשכנע אותו, 'אתה רואה איך האמירותים במפרץ הרוויחו... מוחמד השתכנע והגיב 'יום אחד הלואי אולי נהיה כמו דובאי וכל היהוד יבואו לבקר בבגדד'."

"ואז זה הגיע, התמונות שצילם מוחמד הפתיעו, לא האמנתי, הבניין המיתולוגי של 'בית זליכה' קיים ועומד על תילו. השער המגולף והדקורטיבי עם המקוש מברזל ועם דמויות הנמרים בותר בשלמותו וכאילו רק אמש הוגף וכאילו מחכה רק לשמש שרק יבוא ויפתח את השער לאריות ואדירי התורה במזרח..."

"בתחילת הרחוב, מתחת למבנה הישיבה, נקבע שלט באותיות קידוש לבנה, רחוב התורה, אף אחד לא פגע בו עד היום ולא בישיבה שעומדת אמנם שוממות אך שמורה וקיימת."

מוחמד א. עבור יצחק כרמלי

חדש!!!

משולחנו של מלך

פרקי הדרכה, שיחות ומאמרים
לבן הישיבה בדורנו

כ-
600
עמודים

משולחנו של הגאון הגדול רבי שלמה קניבסקי שליט"א
ראש ישיבות קרית מלך ותפארת ציון

כפי ששמע מאביו מרן שר התורה שליט"א ומזקניו זצוק"ל

הסכמת מרן שר התורה
שליט"א:

"פרקי מוסר
ומאמרי הדרכה לבני
הישיבות הקדושות
בדורנו המעוררים
את הלבבות ליראת
שמים"

בעז"ה חשון תשפ"א

אודה ואחלל להשי"ת שיוכני לראות פרי חלומי
של בני חיקר הגאון ר' שלמה שליט"א. ספר נפשי
חמדה פרקי מוסר ומאמרי הדרכה לבני הישיבות
הקד' שבדורנו המעוררים את הלבבות ליראת
שמים, אשר חגיד בפני תלמידיו שיח' בישיבה
הקד' קרית מלך ובישיבה הקד' תפארת ציון
ונכתבו ונסדרו על ידם.

הקב"ה יעזרו להמשיך בעבודת הקודש להרביץ
תורה ויראה לעדרים ולהרבות פעלים לתורה כל
ימי חייו, ולקיים בנפשו ובנפש כל יוצ'י שבות
בבית ד' כל ימי חייו מתוך הרחבת הדעת.

חכ"ד המצפה לישועתם של ישראל
בגאולה השלימה בב"א

נפשו חמדה

פרקי הדרכה,
שיחות ומאמרים
מותאמים לעולמו של
בן הישיבה
בדורנו

משולחנו של הגאון רבי שלמה קניבסקי שליט"א

קולמוס | 072-2441660
הפצת ספרים שעובדת.

להשיג בחנויות
הספרים המובחרות

ניתן להזמין דרך מערכת קובץ גליונות במחיר: 45 ₪
ולקבל דרך הנציגים ברחבי הארץ | להזמנות: 053-3145900

עם מורינו הגה"צ
רבי מייזל
שליט"א

בחנוכה אבסוף נועם שבת

~~500~~
299
נ"ח
כולל משלוח

מבצע
חנוכה
תשפ"א

זמירות שבת
10
באר
החיים

חיים של תורה

הזמירות המלהיבות
של מורינו הגה"צ
רבי אלימלך בידרמן שליט"א

דוא"ל:
m6640308@gmail.com

מרכז ההזמנות: 02-66-40-308